

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MİLLİ
BAYRAMLAR VE KUTLANMA
ŞEKİLLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Esra USANMAZ

Danışman
Prof. Dr. Salim GÖKÇEN

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“Demokrat Parti Döneminde Milli Bayramlar ve Kutlanma Şekilleri (1950-1960)” isimli “Yüksek Lisans” tezimi tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Esra USANMAZ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE MİLLİ BAYRAMLAR VE KUT- LANMA ŞEKİLLERİ (1950-1960)

Esra USANMAZ

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi, Şubat 2021

Tez Danışman: Prof. Dr. Salim GÖKÇEN

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Milliyetçilik fikirlerine bağlı olarak II. Meşrutiyet'in ilan edilme tarihi 1909 yılında Hürriyet Bayramı olarak kabul edilmiştir. Modern anlamda ilk milli bayram özelliğine sahip olan Hürriyet Bayramını, erken Cumhuriyet yıllarında kabul edilen milli bayramlar takip etmiştir. Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı, Cumhuriyet Bayramı, Zafer Bayramı, Gençlik ve Spor Bayramı Cumhuriyet'in ilk yıllarında kabul edilen milli bayramlardır. Bunların dışında Toprak Bayramı, Toprak Kanunu'nun halka benimsetilmesi açısından 1945 yılında kabul edilmiştir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kabul edilen milli bayramların, İstiklal Harbi Dönemi'ndeki tarihi dönüm noktası olan günlerden seçilmeleri tesadüfî değildir. Cumhuriyet kurucuları bayramlar aracılığıyla o tarihi günlerin toplum zihninde canlı kalmasını, rejimin benimsenmesini ve halk ile bütünleşmesini sağlamışlardır.

Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan milli bayram kutlamalarının nasıl yapıldığının öğrenilmesi, Atatürk Dönemi ve sonrasında ki kutlamalarda yapılan farklılıkların

ortaya konulması bakımından önemlidir. Demokrat Parti Dönemi'nde milli bayramlarla ilgili genel bir çalışma bulunmaması bakımından bu çalışma yapılmıştır.

Çok partili hayata geçişle birlikte toplumun yaşadığı değişim ve dönüşüm milli bayram kutlamalarına da yansımıştır. Yapılan kutlamalarda benzerlikler bulunsa bile farklılıklar da zamanla belirginleşmiştir 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti milli bayramları önceki yılların devamı niteliğinde kutlamıştır. Fakat iktidar ve muhalefet arasında yaşanan çekişmeler kimi zaman bayram kutlamalarına da yansımış, bayramlar yaşanan gerginliklerin gölgesinde kalmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 14 Mayıs 1950 yılında yapılan genel seçimlerle iktidar partisi olan Demokrat Parti'nin, milli bayramların kutlanmasına yönelik çalışmaları ve kutlamaların ne şekilde yapıldığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler; Demokrat Parti, Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı, Cumhuriyet Bayramı, Zafer Bayramı, Gençlik ve Spor Bayramı, Toprak Bayramı.

**NATIONAL HOLIDAYS AND CALABRATIONS DURING THE DEMOC-
RAT PARTY PRİO D (1950 1960)**

Esra USANMAZ

**Erzincan Binali Yildirim University, Institute of Social Sciences,
Department of History**

Master Thesis, February 2021

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Salim GOKCEN

ABSTRACT

The date of declaration of the 2th Constitutional Monarchy was accepted as the Republic Day -in 1909, depending on the ideas of nationalism in the last years of Ottoman Empire. Republic Day that, was followed by the national holidays accepted in the early Republic years, is the first national holiday in the modern sense. National Sovereignty and Children's Day, Republic Day, Victory Day, The day of Youth and Sports are national holidays accepted in the first years of the republic. Apart from these, the Land Day was accepted in 1945 in terms of the adoption of the Land Law to the public.

It is not coincidental that the national holidays, which were accepted in the first years of the Republic, were chosen among the historical milestones during the War of Independence. The founders of the Republic ensured that those historical days were kept alive in the minds of the society, the regime was adopted and integrated with the people through the holidays.

It is important to learn how these national holidays are celebrated during the Democratic Party Period, in terms of revealing the differences in the celebrations during the Atatürk Period and after. This study has been carried out in order to not have a general examination of national holidays in the Democratic Party Period.

The change and transformation experienced by the society with the transition to multi-party life was also reflected in the national holiday celebrations. Although there are similarities in the celebrations, the differences have become evident over time. The Democrat Party which, celebrated national holidays as the continuity of previous years, came to power in 1950. However, the conflicts between the government and the opposition were sometimes reflected in the festival celebrations and the holidays were overshadowed by the tensions experienced.

The aim of this study is to reveal the activities and actions for the celebrating of national holidays by the Democrat Party that, was the ruling party with the general elections held on May 14, 1950.

Keywords: Democrat Party, National Sovereignty and Children's Day, Republic Day, Victory Day, The day of Youth and Sports

ÖN SÖZ

Fransız İhtilalinin yıl dönümlerinin kutlanması ile başlayan milli bayramların kutlanma ritüeli ilk Türk toplumlarında da görülmüştür. Gelenekler, inanışlar ve yaşayış biçimleri ile değişiklik gösteren kutlamalar çağlar boyunca süregelmiştir.

“Demokrat Parti Dönemi’nde Milli Bayramlar ve Kutlanma Şekilleri” isimli yüksek lisans tez çalışması, “Giriş” bölümü dışında iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde milli bayramların tarihi alt yapısı ve ortaya çıkış süreçlerine değinilmiştir. Ardından Osmanlı Devleti’nde milli bayramların ortaya çıkışı ve Hürriyet Bayramı kutlamalarına yer verilmiştir.

Birinci bölümde 1923 yılından başlayarak 1950 yılına kadar ki kutlamaların ne şekilde yapıldığına yer verilmiştir. Atatürk Dönemi ve Milli Şef Dönemi’nde Bayram Kutlamaları olarak iki başlık halinde incelenen birinci bölümde, Türkiye Cumhuriyeti’nin milli bayramlarının mecliste görüşülmesi, kabul edilme süreçleri ve ilk dönem kutlamalarına yer verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde ise Demokrat Parti Dönemi’nde kutlanılan milli bayramlar incelenmiştir. Her bir bayram farklı başlıklar altında yapılan hazırlıklar ve kutlamalar şekline incelenmiştir.

1921 yılında Büyük Millet Meclisi’nin açılışı olan 23 Nisan’ın Milli Hâkimiyet Bayramı olarak kabul edilmesiyle Cumhuriyeti kuran kadro ilk milli bayramını ilan etmiştir. Atatürk Dönemi’nde, Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin çocuklarla ilgili kampanyalar yapması sonucu Milli Hâkimiyet Bayramı, aynı zamanda Çocuk Bayramı olarak kutlanmıştır.

29 Ekim 1925’te kabul edilen Cumhuriyet Bayramı, hiç şüphesiz milli bayramların en önemlilerinden biridir. Cumhuriyet Bayramı, Cumhuriyet rejiminin halk ile bütünleşmesi ve halka anlatılması bakımından önemli bir araç olarak görülmüştür. Bu amaçla bayramlarda verilen nutuklarda, yeni ve eski karşılaştırması ve Cumhuriyetin halka kazandırdıkları üzerinde önemle durulmuştur.

30 Ağustos Zafer Bayramı ise 1926 yılında milli bayram olarak kutlanmasından önce Zafer ve Tayyare Bayramı olarak kutlanmıştır.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ise 1938 yılında resmi bayram olarak ilan edilmeden önce özellikle Samsunlular arasında Gazi Günü olarak uzun yıllar kutlanmıştır. 1938 yılında Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkında kanuna ek bir madde eklenerek, her yıl 19 Mayıs'ın Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanması kararlaştırılmıştır.

Yukarıda adı geçen bayramlara son olarak 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu neticesinde Toprak Bayramı kanunu kabul edilmiştir. Toprak Bayramı diğer bayramların aksine Toprak Kanununun çiftçiye anlatılması açısından ekonomik bir yönü olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi, TBMM Arşivi, Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi ve Türk Tarih Kurumu Arşivlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca kurumlarca yayınlanan resmi belgelerden, TBMM Zabıt Ceridelerinden yararlanılmıştır. Bunların yanı sıra dönemle ilgili yazılan araştırmalar, eserler, anılar, gazete ve dergiler bayramların yazılması açısından fayda sağlamıştır.

Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan milli bayram kutlamalarının nasıl yapıldığını ortaya koyan bu çalışma, Atatürk Dönemi'nde yapılan milli bayram kutlamaları örnek alınarak yapılmıştır. Tez konumun belirlenmesi ve çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Salim GÖKÇEN'e teşekkürü borç bilirim.

Esra USANMAZ

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
EKLER LİSTESİ	XI
KISALTMALAR.....	XIII

GİRİŞ

MİLLÎ BAYRAMLARIN DOĞUŞU	1
A.Osmanlı Devleti’nde Bayram Kutlamaları	2
B.Osmanlı Devleti’nde Milli Bayram Anlayışının Gelişmesi ve Hürriyet Bayramı Kutlamaları	3

I.BÖLÜM

1950 YILINA KADAR OLAN DÖNEMDE MİLLÎ BAYRAM OLGUSU VE KUTLAMALAR	7
A)Atatürk Dönemi’nde Milli Bayramlar ve Kutlanma Şekilleri(1923-1938).....	7
1.Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı	7
1.1.1922-1929 Yılları Arasındaki 23 Nisan Kutlamaları.....	9
1.2.1930 Yılı ve Sonrası Kutlamalar	13
2.29 Ekim Cumhuriyet Bayramı	15
2.1.1924-1938 Yılları Arasında Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları	15
3.30 Ağustos Zafer Bayramı	19
4.19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	23

B)Milli Şef Dönemi Bayram Kutlamaları (1939-1949)	29
1.23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı	29
2.19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	31
3.30 Ağustos Zafer Bayramı	34
4.29 Ekim Cumhuriyet Bayramı	38

II.BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE MİLLİ BAYRAMLAR VE KUTLANMA ŞEKİLLERİ (1950-1960) .....

A)23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı	44
1.1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	44
1.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	44
1.2.Bayram Kutlamaları	45
2.1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	53
2.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	53
2.2.Bayram Kutlamaları	56
B)19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı	66
1.1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	66
1.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	66
1.2.Bayram Kutlamaları	70
2.1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	80
2.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	80
2.2.Bayram Kutlamaları	85
C)Toprak Bayramı	98
1.Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun Kabul Edilmesi ve Toprak Bayramına Giden Süreç	98
2.Toprak Bayramı Kanunu'nun Kabul Edilmesi ve 1950 Yılına Kadar Yapılan Kutlamalar	103
3.Demokrat Parti Dönemi'nde Toprak Bayramı Kutlamaları	107

D)30 Ağustos Zafer Bayramı.....	110
1.1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	110
1.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	110
1.2.Bayram Kutlamaları.....	113
2.1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar	120
2.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	120
2.2.Bayram Kutlamaları.....	122
E)29 Ekim Cumhuriyet Bayramı	127
1.1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Bayram Kutlamaları.....	127
1.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	128
1.2.Bayram Kutlamaları.....	131
2.1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Bayram Kutlamaları.....	137
2.1.Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar	137
2.2.Bayram Kutlamaları.....	142
SONUÇ	150
KAYNAKÇA.....	155
EKLER	164

EKLER LİSTESİ

		Sayfa
Ek 1	1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program.	164
Ek 2	1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program.	165
Ek 3	1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program.	166
Ek 4	1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program.	167
Ek 5	1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program.	168
Ek 6	29 Ekim 1958 yılında Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla MTTB'nin düzenlediği Ananevi Gençlik Balosuna Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın davet edildiğine dair telgraf.	169
Ek 7	Cumhuriyet'in ilanına müsadif 29 teşrinievvel gününün milli bayram addi hakkında kanun	170
Ek 8	1954 yılında yapılan Gençlik ve Spor Bayramından kareler.	171
Ek 9	1952 Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının yapıldığı Mithat Paşa Stadında yerleşim planı.	172
Ek 10	1952 Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının yapıldığı Fenerbahçe Stadında yerleşim planı.	173
Ek 11	23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle Türkiye Hahambaşısı Rafael Saban tarafından Celal Bayar'a gönderilen tebrik telgrafı.	174

Ek 12	30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle yapılan Dumlupınar kutlamalarına bu yıl daha büyük özen gösterilmesi hakkında tamim.	175
Ek 13	Erzincan'da 1938-1943 yılları arasında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları.	176
Ek 14	1945 yılında Zafer Bayramı kutlamalarının Meçhul Asker Abidesi'nde yapılmasına dair yazı.	177
Ek 15	1939 Gençlik ve Spor Bayramı kutlama talimatında yer alan özlü sözler	178
Ek 16	Zafer Bayramı'nın 33. Yılı münasebetiyle Milli Müdafaa Vekili Fuat Köprülü tarafından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a gönderilen telgraf.	179
Ek 17	İstanbul'da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları.	180
Ek 18	Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Ankara'da yapılan geçit resmi.	181
Ek 19	23 Nisan	182
Ek 20	Zafer Bayramı münasebetiyle yapılan geçit resmi.	183
Ek 21	1958 yılında yapılan 23 Nisan törenlerinden fotoğraflar.	184

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CA	: Cumhuriyet Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
HEC	: Himaye-i Etfal Cemiyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MTTB	: Milli Talebe Teşkilatı Birliği
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
Vb.	: Ve benzeri.

GİRİŞ

MİLLİ BAYRAMLARIN DOĞUŞU

Tarih öncesi çağlardan itibaren kavimler gelenekleri ve dine bakışları ışığında birtakım kutlamalar yapmışlardır. Kavimlerin geleneksel törenleri bölgesel olarak farklılıklar gösterse de birbirine yakın olan bölgeler birbirinden etkilenmiştir. Dini inanışlar, kutlama ve eğlenme törenlerinin farklı isimlerle anılması hususunda belirleyici olmuşlardır. Örneğin, *ayin* daha çok eski Türklerde kullanılan bir kavramken, *karnaval* ise daha çok Hristiyan dünyasına uzanan eğlencelere verilen isimdir.¹ Törenler tarih boyunca, iktidarın meşruluğunu gösteren birer simge olmuşlardır.²

Eski Türklerin ilk bayram kutlamalarına başladıkları tarih belli değildir. Bayram; dini veya milli açıdan özel önemi olan ve toplumca kutlanan gün anlamına gelmektedir. Kaşgarlı Mahmud'un tespitine göre kelimenin aslı Farsça *bezrem/bezram* olup “sevinç ve eğlence günü” demektir ve bayram kelimesinin *beyrem/bayram* telaffuzu Oğuzlara aittir.³ Bayram, anılmaya değer bir olguyu, olayı, kahramanı, birtakım insanları vb. belli sürelerle anmaya yönelik olan ya da bir topluluk tarafından herhangi bir şey onuruna düzenlenen kamusal şenlik⁴ olarak ifade edilmiştir.

---

¹Bengül Salman Bolat, *Milli Bayramlar Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları(1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.9

² Sibel Özbudun, *Ayinden Törene: Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Mayıs 1995, s.6

³Bayram; kelimesinin Arapçası, sözlüklerde “adet halini alan sevinç ve keder, bir araya toplanma günü” anlamlarıyla karşılaşan ıddir(el-ıyd) bu kelimenin aslında ise “tekrar dönmek” anlamını taşıdığı bilinmektedir. Sargon Erdem “Bayram”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c.V, 1992, s.257

*Bayram; kozmik düzenin kurucu ögesi olan zamanın döngüsellğine olan inançla, düzen ve zamanın devamlılığı, insanların kozmik düzenle doğrudan bağlantısı ve kutsal/din dışılık ile zaman/zaman dışılık kavrayışlarından doğan, özel zamanların özel pratiklerle karşılanmasına yönelik toplumsal uygulamadır. Toplumsal olarak kozmik ve kutsal olanla bağlantı kurulan bu özel zamanlarda evrenin ilk kuruluş zamanına dönüşün canlandırılması, zaman dışına çıkma, arınma ve kutsamalarla düzenin yeniden sağlanması amaçlanır. Dolayısıyla bayramda kutsallık ve zaman dışılıktan kaynaklanan kaos ve düzen dışılık düşüncesi, ibadet ve eğlence anlayışı ile iç içedir. Kudret Emiroğlu-Suavi Aydın, “Bayram” , *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003, s.129

⁴ “Bayram”, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, c.3, Baskı Milliyet Gazetecilik, İstanbul, S.1426-1428

Bayramın kelime anlamı, hep bir arada sevinç içinde kutlanan gün olarak ifade edilmiştir. Müslümanlarda bayram kavramı daha çok Ramazan ve Kurban Bayramlarını ifade etmiştir. Bunun dışında bazı önemli günlerin de bayram olarak kabul edilmesi anlayışı (10 Temmuz II. Meşrutiyet’in ilan günü olan Hürriyet Bayramı dışarda tutulursa) Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonraki döneme rastlamaktadır.⁵

Türklerin farklı konularla ilgili kutlama ve eğlenceler yaptıkları bilinmektedir. Eski Türklerde sefere çıkmak, barış yapmak, düşmanı teslim almak gibi önemli olaylar çeşitli törenlerle kutlanmıştır.⁶ Bayramlarda özellikle giyinme ve süslenme toplum tarafından önem verilen bir konuyken, kutlamaların en önemli kısmını eğlenceler oluşturmuştur.

A. Osmanlı Devleti’nde Bayram Kutlamaları

Bayramlar, Eski Türklerde olduğu gibi Osmanlı Devleti’nde de varlığını korumuştur. 17. yüzyıldan önce şehzadelerin tahta çıkışlarını simgeleyen törenler, kandiller, dini bayramlar, şehzadelerin doğumlarının top atışıyla duyurulması yapılan kutlamaların önemli bir kısmını oluşturmuştur. Osmanlı padişahları şehzadelerin doğumlarını günlerce yapılan eğlenceler ile kutlamışlardır. Prof. Dr. Tuncer Baykara’ya göre, padişahlar bu vesileyle halkın eğlence ihtiyacını karşılamışlardır.⁷

Nevruz, çok eski zamanlardan itibaren varlığını devam ettiren ve aynı zamanda Osmanlı Devleti’nde de kutlanılan bir gündür. Nevruz; Osmanlı Devleti’nde baharın gelişini ve yeni yılın başlangıcını müjdeleyen gündür. Osmanlılarda “*Nevruz’u Mübarek*” olarak da adlandırılan Nevruz, sayılı günlerden biri olarak kutlanmıştır.⁸ Halk inanışları ile bütünleşen Nevruz; yılbaşı olarak kabul edildiği için takvimler daima

---

⁵ “Bayram”, *Türk Ansiklopedisi*, c.V, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987

⁶Bengül Salman Bolat, *Milli Bayramlar Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları(1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.12

⁷ Tuncer Baykara, “Türklerde Şenlik, Kutlamalar, Toylar ve Eğlenceler, *Erdem (İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi)*, Yıl, 2000, C.12, S.36, S.870

⁸Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.18-20

Marttan başlar. Bu sebeple Osmanlı’da mali yıl başlangıcı Nevruz olarak alınmış ve hemen bütün kanunnamelerde verginin ilk taksitinin toplandığı andır.⁹

Osmanlı Devleti’nde Duraklama Devri’nden törenlerin daha özenli yapılmasına önem verilmiştir. Hükümdarlar merasimlerde diğer günlerden farklı olarak daha kaliteli kumaşlardan kıyafetler giyinmeyi tercih etmişlerdir. Osmanlı Devleti’nde birçok merasim yapılmıştır. Cülus, selamlık ve kılıç alayı bunlardan bazılarıydı. Örneğin Selamlık; Osmanlı’da önemli bir yer tutmakla birlikte, padişahın halk ile yüz yüze geldiği cuma namazlarında gerçekleşmekteydi. Bu gelenek Yavuz Sultan Selim’in Mısır Seferi sonrası halife unvanını almasıyla başlamıştır.¹⁰

B. Osmanlı Devleti’nde Milli Bayram Anlayışının Gelişmesi ve Hürriyet Bayramı Kutlamaları

Osmanlı Devleti’nde II. Meşrutiyet’in ilan edilmesinin ardından milli bayram anlayışı gelişmeye başlamıştır.

I. Meşrutiyet’in 1876 yılında ilan edilmesiyle meşrutiyet idaresi yürürlüğe konulmuştu. Fakat bu süreç çok kısa sürmüş ve padişah II. Abdülhamit’in iktidarı zamanında yaklaşık otuz yıl süren istibdat dönemi yaşanmıştır. Bu süreçte İttihat ve Terakki Cemiyeti faaliyetlerine devam etmiş ve bundan sonra Meşruti idare yeniden yürürlüğe konmuştur. 23 Temmuz 1908’de (Rumi Takvime göre 10 Temmuz 1324) hürriyet ilan edilmiştir.¹¹

Türk milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti’nin kurtuluşu için tek çare olarak düşünülmesiyle, Türklerin geçmiş dönemlerden itibaren kültür, dil, tarih konuları araştırılmaya ve aktarılmaya başlanmıştır. Osmanlı’ya bağlı devletlerin isyan ve Trablusgarp ve bağımsızlık hareketleri, ardından yaşanan Trablusgarp ve Balkan Savaşları, bu sürecin daha da güçlenip hızlanmasına yol açmıştır.¹²

⁹Yusuf Halaçoğlu, “Osmanlıda Nevruz Kutlamaları”, *Türk Dünyası Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri*, 1996, s.185

¹⁰Demo Ahmet Aslan, *Cumhuriyet’in Törenselleştirilmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, Ankara, 2011, s.3

¹¹Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 53

¹² Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 60

Ülkenin son yıllarda savaşlarla birlikte gelen felaket yılları, Türkler arasında milli kimlik şuurunun kuvvetlenmesini sağlamıştır. Bu açıdan Türk gençliği, milli günler oluşturmaya çalışmışlardır. Burada da Osmanlı'nın ihtişamlı olduğu zamanları anlatan günler seçilmiştir. Milleti topyekûn ilgilendiren ve kucaklayan milli günlere ihtiyaç duyulması II. Meşrutiyet'in ilanı sonrası tartışılmaya başlanmıştır.¹³

Osmanlı Devleti'nde son zamanlarında kabul edilen milli bayramlar “iyd”¹⁴ adıyla anılmıştır. “İyd-i ekber” ise muvaffakiyetli hadiseler münasebetiyle yapılan şenlikler yerinde kullanılan bir tabirdir. Büyük bayram anlamına gelmektedir.¹⁵ Osmanlı Devleti'nde ilk kez Meşruti idarenin tekrar yürürlüğe girdiği 23 Temmuz 1908 tarihinin önemine dikkat çekilerek, bu tarihin resmi bayram olarak kabul edilmesi üzerine düşünülmüştür. Bu konunun gündeme gelmesi çeşitli ülkelerin bayram kutlamaları yapılırken neden Osmanlı Devleti'nde böyle bir kutlama yapılmadığı sorusunu akıllara getirmiştir.

Konu hakkında görüşmeler 21 Ocak 1909 tarihli Meclis-i Mebusan toplantısında yapılmıştır. İzmir Mebusu Ahmet Müfit Bey konu hakkında meclise bir önerge sunmuştur. Ahmet Müfit Bey, Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün milli bayram olarak kutlanmasını istemiştir. Konu hakkında müzakereler yapılırken, altı yüz asırlık Osmanlı tarihi boyunca pek çok önemli gelişmenin olduğuna karar verilmiştir. Bu yönden bakılırsa kutlanılacak pek çok bayramın olacağı ve bunların hepsinin değerlendirilmeye alınmasının imkânsız olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁶

Buna karşılık İstanbul Mebusu Hüseyin Cahit Yalçın ise milli bayram olarak bir gün kabul edilecekse, II. Meşrutiyet'in yürürlüğe konduğu 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) tarihinin milli bayram olarak kabul edilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Konu hakkında mebuslar arasında çeşitli fikirler ortaya konulmuş ve uzun

---

¹³Mehmet Şahingöz, “Osmanlı'dan Milli Mücadeleye İstiklal-i Osmanî Günü Kutlamaları”, *Osmanlı*, c.I, Ankara, 1999, s.195

¹⁴İyd; bayram günü, bayram. (Gidip tekrar gelen bir kimsede adet olup anlaşılan şey. Bayram tekrar geldiği için id denilmiştir)

¹⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, 106

¹⁶ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, c.I, Devre;1, 27 Ocak 1909.s.319-321

tartışmalar gerçekleşmiştir. Müzakereler sonunda iki tarih üzerinde durulmuştur. Bunlardan biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıl dönümü olan 27 Ocak, diğeri ise II. Meşrutiyet'in ilan tarihi olan 23 Temmuz'dur.¹⁷

Mebusların çoğunluğu 23 Temmuz'un milli bayram olarak kabul edilmesi hususunda birleşseler de konu, nihai sonuç için Layiha Encümeni'ne devredilmiştir. Layiha Encümeni'nin kararı ile Mebusan Meclisi, 23 Temmuz 1908 gününün “*milli bayram*” olarak kutlanmasını, 1 Haziran 1909 tarihinde kabul etmiştir.¹⁸ 3 Temmuz 1909'da bir maddelik *Her sene 10 Temmuz tarihinin, a'yadı resmiye-i Osmaniye'den adinde dair kanun* şu şekildedir;

“*10 Temmuz tarihinin eyyamı resmiye-i milliyeden addiyle her sene tarihi mezkurde icrai ayin edilmesi hakkında sadaretten irsal kılınan kanun layihası*”¹⁹

Esasında 10 Temmuz'un milli bayram olarak kabul edilmesi iki amaç için düşünülmüştür. Bunlardan birisi İttihat ve Terakki'yi halkın gözünde belli bir konuma getirmek, diğeri ise Meşrutiyet gününün halka getirdiği özgürlüğün halkın zihninde canlı kalmasını sağlamaktı. Bu suretle ilk 10 Temmuz kutlamaları 1909 yılından itibaren başlamıştır.²⁰ Bu tarihin bayram olarak kabul edilmesinin ardından 1909 yılında yapılan ilk kutlamalara büyük önem verilmiştir. Ülkenin her yerinde kutlanan “*iyd-i milli*” özellikle İstanbul'da daha fazla bir coşkuya sahne olmuştur.

İstanbul'da törenin yapılacağı yer olarak *Hürriyet-i Ebedi Tepesi* seçilmiştir. Kutlamaların ne şekilde yapılacağı ve konuyla ilgili düzenlemeler için bir heyet oluşturulmuştur. Kutlamalar için İstanbul çiçeklerle süslenmiş bunun yanı sıra Kız Kulesi önünde de havai fişek gösterileri yapılmıştır. Kastamonu'da ise törenler, kimi zaman

---

¹⁷Filiz Çolak, “II. Meşrutiyet'in Bayram İlan Edilmesi Osmanlı Başkentinde Hürriyet Bayramı Kutlamaları”, *Toplumsal Tarih*, sayı, 151, Temmuz 2006, s.63

¹⁸ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*(1923-1960), s.27

¹⁹Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre:1,c.1, s.175

²⁰Hasan Akbayrak, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı.43, Temmuz 1987, s.320

Hükümet Meydanı ya da Belediye Bahçesi'nde, kimi zaman ise Kışla Meydanı veya İttihat ve Terakki Kulübü önünde yapılıyordu.²¹

Halk arasında Hürriyet Bayramı olarak bilinen 10/23 Temmuz'un savaş sıkıntı-
larını unutturmaya dönük bir eğlence günü özelliği de vardı.²² Halk, Hürriyet-i Ebedi
Tepesi'nde yapılan kutlamalara büyük önem vermiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra
da Hürriyet Bayramı kutlamaları coşku ile devam etmiştir. Fakat zamanla Cumhuriyet
Bayramı coşkusu, Hürriyet Bayramı kutlamalarının önüne geçerek, onu gölgede bırak-
mıştır. Bu iki bayram halk için nispeten aynı nitelikteydi. Bu iki bayram arasındaki
rekabet İttihatçı ve Cumhuriyetçi elitler arasındaki çekişmeyi de hatırlatması bakımın-
dan dönemin siyasi gelişmeleriyle paralellik gösterir.²³

Cumhuriyet'in ilanından sonra Tek Parti rejimi toplum üzerindeki İttihatçı geç-
mişini yavaş yavaş silmiştir. Böylelikle de İttihatçıların Hürriyet Bayramı yerini Tek
Parti rejiminin Cumhuriyet Bayramı almıştır. Bu yer değiştirme bir anda gerçekleşme-
miştir. Özellikle Tek Parti rejimi kendisini Hürriyet Bayramı ile bağdaştırdı, ardından
Cumhuriyet Bayramı'nın Hürriyet Bayramı yerini almasını sağlamıştır.²⁴

10 Temmuz iyd-i millisinin devlet erkânınca bayram olarak kutlanması geleneği
imparatorluğun yıkılışına kadar sürmüştür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam et-
tirilen bu gelenek 1925 yılında sona ermiştir. Halk 10 Temmuz'u kutlamayı 1935 yı-
lına kadar sürdürmüştür.²⁵ 1934 yılına gelindiğinde Hürriyet Bayramı son kez kutlan-
mıştır. 27 Mayıs 1935'te Hürriyet Bayramı "*Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Hak-
kında Kanun*" ile sona erer.²⁶ Netice olarak Hürriyet Bayramı imparatorluktan laik
devlete geçiş sürecine zemin hazırlamıştır.

---

²¹Aslan, *Cumhuriyet'in Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, s.6

²²Çolak, "II. Meşrutiyet'in Bayram İlan Edilmesi Osmanlı Başkentinde Hürriyet Bayramı Kutlamaları", s.64

²³Melis Süloş, "Bir Cumhuriyet'te İki Bayram Cumhuriyet Dönemi'nde 1908 Hürriyet Bayramı Kutla-
maları", *Toplumsal Tarih*, Sayı:151, Temmuz 2006, s.73

²⁴Süloş, "Bir Cumhuriyet'te İki Bayram Cumhuriyet Dönemi'nde 1908 Hürriyet Bayramı Kutlama-
ları", s.75

²⁵Çolak, "II. Meşrutiyet'in Bayram İlan Edilmesi Osmanlı Başkentinde Hürriyet Bayramı Kutlamaları", s.65

²⁶Melis Süloş, "Bir Cumhuriyet'te İki Bayram Cumhuriyet Dönemi'nde 1908 Hürriyet Bayramı Kutla-
maları", s.74

I.BÖLÜM

1950 YILINA KADAR OLAN DÖNEMDE MİLLİ BAYRAM

OLGUSU VE KUTLAMALAR

A) Atatürk Dönemi'nde Milli Bayramlar ve Kutlanma

Şekilleri(1923-1938)

1. Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı

Tarihin ilk çağlarından itibaren kavimler inanç ve gelenekleri doğrultusunda birtakım kutlama günleri belirlemişlerdir. Eski Türklerde kutlanan birçok bayramın yanı sıra, Osmanlı Devleti'nde de bu gelenek devam etmiş ve çeşitlenmiştir. Osmanlı Devleti'nde özellikle meşruti idarenin yeniden hâkim kılındığı 1908 yılından itibaren bu konuda çeşitli adımlar atılmış ve bayram kutlamaları değişim ve gelişim göstermiştir.

Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi'nde kutlanan bayramlardan birisi de “Çocuklar Bayramı”dır.²⁷ 1916 yılının Mayıs ayının ikinci gününde kutlanıldığı saptarılan bu bayram İstanbul merkezde bulunan farklı vakıf mekteplerinden birçok öğrencinin katılımı ile gerçekleşmiştir.

Milli bayramların hangi tarihlerden itibaren kutlanıldığını bilmek önemlidir. Çünkü milletlerin tarihsel olarak yaşadıkları olaylar, o günler, ülkenin bayram günleri olmuşlardır. Özellikle Türkiye ele alındığında yeni bir devletin temellerinin atıldığı ve zorlu bir istiklal mücadelesinin verildiği Milli Mücadele Dönemi günleri, bu bayram günlerini oluşturmuştur.²⁸

Özellikle Yunan işgal kuvvetlerinin iç bölgelere kadar ilerledikleri bir dönemde, içte isyanlar ve İstanbul'un işgali 1920-1921 yıllarını kapsayan önemli hadiselerdir. Tüm bu kargaşa ve mücadele neticesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi 1920 yılında

---

²⁷Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*(1923-1960), s.30

²⁸ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*(1923-1960), s.37

23 Nisan’da açılmıştır. Cumhuriyetimizin temellerinin inşa edildiği 23 Nisan, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2. toplantıda bu günün 112 sayılı kanunla milli bayram olarak ilan edilmesine karar verilmiştir.²⁹

23 Nisan 1920 tarihinde TBMM açılmıştır. 23 Nisan 1921 günü, Saruhan Mebusu Refik Şevket Bey ve arkadaşları, 23 Nisan’ın “*iyd-i milli addi*” yeni bayram olarak kutlanması için mecliste görüşülmesini teklif etmişlerdir.³⁰ Mecliste konuyla ilgili tartışmalar yaşanmıştır. Mecliste kimi mebuslar, bugünü milletin daima hatırlaması için milli bayram olarak kabul edilmesini istemişlerdir.

Diğer taraftan Konya Mebusu Vehbi Efendi’nin başını çektiği bir grup, TBMM’nin açılış gününün mutlak surette önemini belirtmiştir. Fakat Bursa ve İzmir gibi bazı bölgelerin hala işgal altında bulunduğunu ifade ederek, bu şartlar altında milli bayram kabul etmenin gereksiz olacağını bildirmiştir. Kırşehir Mebusu Yahya Galip Bey, tüm yurdun kurtarılmasının farklı bir olay olduğunu ve önemli günlerin hatırlanıp onların kutlanmasını, gelecek nesillere aktarmak açısından öneminden bahsetmiştir.³¹

23 Nisanın *Milli Bayram Addine Dair Kanun*³² yapılan görüşmelerin ardından onaylanarak kabul edilmiştir. Kanunun kabul edilmesinden sonra, 23 Nisan milli bayramı resmi olarak her yıl tekrar edilmiştir. 23 Nisan 1920’de kurulan TBMM’nin işgale karşı verdiği siyasal, askeri ve ideolojik mücadeleyi meşrulaştırmaya dönük bu milli bayrama, Hâkimiyet-i Milliye Bayramı ya da Milli Hâkimiyet Bayramı deniliyordu.³³

23 Nisan’ın tanımları arasında “*tarihin başlangıcı*”, “*yeni milletin doğduğu gün*”, “*saadet devrinin açıldığı gün*”, “*hâkimiyetin temellerinin atıldığı gün*”, “*Cum-*

---

²⁹ Resmi Gazete, 02.05.1337, Kanun No; 13

³⁰ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*(1923-1960), s.39

³¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:1, Cilt.10, İçtima:24, s.68-74

³² 23 Nisanın Addine Dair Kanun:

Madde 1- Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ilk yevmi küşadı olan 23 Nisan günü milli bayramdır.

Madde 2- Tarihi kabulünden muteber olan işbu kanun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur. Kanunlar Dergisi, c.I, Kabul Tarihi:23.04.1337

³³ Aslan, *Cumhuriyet’in Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar*(1923-1938), s.59

*huriyet'in temellerinin atıldığı gün”, “İstiklal güneşinin doğduğu gün” gibi yakıştır-
malar yapılmıştır. 23 Nisan’ın anlam ve önemini anlatan makaleler “çocukluk”, “hâki-
miyet” ya da TBMM terimleri arasında bir ilişki kurmaya çalışıyorlardı.³⁴*

1.1. 1922-1929 Yılları Arasındaki 23 Nisan Kutlamaları

23 Nisan, milli bayram olarak ilan edildiği yıldan itibaren düzenli şekilde kutla-
malar yapılmıştır. İlk yıl kutlamalar için planlanan program çerçevesinde TBMM’nin
açılışının 3.yılı münasebetiyle 23 Nisan 1922 günü yapılacak kuruluş yıldönümü kut-
lamalarından dolayı, bütün resmi daireler ve mektepler tatil edilmiştir. Askeri birlikler
ve mektepliler tarafından büyük bir resmigeçit yapılmasına karar verilmiştir. Mektep-
lilerin geçit törenine katılmaları bayrama ayrı bir coşku kazandırmıştır. Ankara’da ya-
pılan kutlamalarda ise, ordu birlikleri tarafından meclis önünde resmigeçit töreni dü-
zenlenmiştir.³⁵

23 Nisan törenleri günümüzde bile okullar arası büyük bir rekabet ortamı içinde
yapıldığı gibi, birçok eğitim kurumunun prestij kapılarını araladığı bir alan olarak da
işlev görür.³⁶ Hâkimiyet-i Milliye Bayramı sayesinde öğretmenler kutlamalar için çe-
şitli bayram etkinlikleri geliştirmişlerdi. Mesela bir iki gün önceden hem çevreyi bay-
rama hazırlamak hem de çocuklara, bu yörelerin sahibi oldukları duygusunu aşlamak
için onları yakındaki meydanlara, anıtlara ve halkın gezi ve dinlenme alanları gibi yer-
leri temizleyip, oraları çiçeklerle donatıp süslemeye çıkarırlardı.³⁷ Ayrıca bayram günü
öğleden sonra çocuklar düzenledikleri müsamerelerle, başarılarını hem halka hem de
ailesine gösterme fırsatı bulmuş ve bu sayede ödüllendirilmişlerdir.

1923 yılına gelindiğinde ise Hâkimiyet-i Milliye Bayramı, yurdun düşman işga-
linden kurtulmuş olmasından dolayı daha coşkulu kutlanmıştır. Ankara’da kutlamalar
Meclis’in önünde halkın toplanması ile başlamıştır. Kutlamalarda yapılan geçit töre-

³⁴Arzu Öztürkmen, “Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası –II”, *Toplumsal Tarih*, sayı:29, c.V, Mayıs, 1996, s.7

³⁵ Mücahit Özçelik, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, *Akademik Bakış*, c.V, Sayı:9, Kış 2011, s. 267

³⁶Öztürkmen, “Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası –II”, s.7

³⁷İffet Aslan, “Cumhuriyet Dönemi Kültürel Mirasımızdan 23 Nisan Çocuk Bayramı”,

nine evvela Mekteb-i Harbiye Birlikleri arkadan Riyaset Muhafız Taburu, Süvari Bölüğü, Merkez Taburu, İtfaiye Bölüğü ile Merkez Jandarmalarından bir müfreze iştirak etmişti.³⁸ Bunların ardından geçit törenine çocuklar ve öğrenciler de katılmışlardır. 23 Nisan 1923 tarihinde Mustafa Kemal Paşa tarafından şu bildirge yayınlanmıştır: “*Bu gün dördüncü 23 Nisan Bayramını kutluyoruz. Büyük Milli Bayram asil ve kahraman milletimize kutlu olsun. Vatanımızda milli hükümet temelinin atılması anısını canlandıran günün anılması sebebiyle, bütün ülkenin, bağımsızlık ve milli egemenliğin sonsuz bolluğu içinde sonsuza kadar kutlu olmasını dilerim*”³⁹

1924 kutlamalarında Latife Hanım’ın Himaye-i Etfal temsilcisi olması ve Mustafa Kemal Paşa’nın Himaye-i Etfal Cemiyeti⁴⁰’ni açıkça desteklemesi 1925 yılında 23 Nisan kutlamalarında Cemiyeti ön plana çıkarmıştır.⁴¹ Himaye-i Etfal Cemiyeti 1925 yılından itibaren 23 Nisan gününü “*Himaye-i Etfal Günü*” olarak ilan etmiştir. Bu bir dönüm noktasıdır. Zira bir yandan TBMM’de kutlanan resmi ve milli bayram olan 23 Nisan ile HEC’in ilan ettiği “*çocuk günü*” olan 23 Nisan ilk kez örtüşmüştür.

42

Himaye-i Etfal Cemiyeti, ertesi yılı 23 Nisan 1926’da “*Himaye-i Etfal Günü*” yerine “*Çocuk Günü*” olarak adlandırmıştır.⁴³ Bu adlandırma ile birlikte bir yandan TBMM tarafından kutlanılan resmi bayram olan 23 Nisan, diğer yandan Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin ilanı ile kutlanan “*Çocuk Günü*” iki ayrı etkinlik olsalar da aynı gün kutlanmışlardır.

³⁸ Mücahit Özçelik, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, Akademik Bakış, C.5,sayı;9, s.268

³⁹Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s.532

⁴⁰ Himaye-i Etfal Cemiyeti; Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk sosyal hizmet kurumu olan Cemiyet, 30 Haziran 1921 tarihinde merkezi Ankara’da olmak üzere kurulmuştur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti sosyal devlet yönüyle bütünleşen kurum, uzun süren savaş yıllarında kimsesiz, bakıma muhtaç çocukların korunması ve gözetilmesi bu sayede yarınlara hazırlayıp eğitilmesi amacıyla kurulmuştur. Makbule Sarıkaya, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti”, Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı,34, Erzurum 2007, s.321-338

⁴¹Özçelik, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, s.269

⁴²Mehmet Ö. Alkan, “23 Nisan’ın Gayri Resmi Tarihi”, Toplumsal Tarih, sayı.208, Nisan 2011, s.52

⁴³Alkan, “23 Nisan’ın Gayri Resmi Tarihi”, s.56

Himaye-i Etfal Cemiyeti senenin bu gününü çocuklara armağan etmiştir, bu vesile ile çocuklara yardım kampanyaları yapması ve bu konulara dikkat çekmesi açısından Çocuk Günü önem arz etmektedir. Bayram günlerinde Cemiyet tarafından rozetler basılmaktaydı. Cemiyet, bugün herkesin göğsünü süsleyecek rozetlere mukabil yardım kutularına mümkün olduğu kadar fazla para atılmasını istiyordu.⁴⁴ Bu rozetlerin satılmasıyla elde edilen gelir kimsesiz ve yardıma muhtaç çocukların bakımı için kullanılmıştır.

1927 yılına gelindiğinde konu hakkında yeni bir değişiklik yapılarak 23 Nisan'ın “Çocuk Bayramı” olmasına karar verilmiştir. Yapılan kutlamalara özellikle önem verilmesini isteyen Mustafa Kemal, bayram günü çocukların araçla gezmeleri için kendi aracını tahsis etmiştir. 1927 yılında Çocuk Bayramı ilan edilmesiyle, ilk defa bu yıl belirli bir kutlama programı dâhilinde çeşitli şenliklerle kutlanmıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in himayelerinde gerçekleştirilen bu çocuk bayramı, bir taraftan kamuoyuna duyurulmak ve kaynak oluşturma gayesini, diğer taraftan da çocuklara neşeli dakikalar yaşatmayı hedeflemiştir.⁴⁵ 1927 yılında 23 Nisan kutlama programına büyük önem verilirken, diğer taraftan çocuk sorunlarına kamuoyu nezdinde çözüm aranılmaya çalışılmıştır. 1927 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu basının aracılığı ile halkın kutlamalara katılması için çağrıda bulunmuştur.⁴⁶

Cumhuriyet'in ilk yılları, Çocuk Haftası etkinlikleriyle iç içedir. Bunun sebebi hayır kurumu olan Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 1927 yılında almış olduğu bir kararla, 23 Nisan gününü “Çocuk Bayramı”, 1929 yılında ise 23-30 Nisan günleri arasını “Çocuk Haftası” olarak⁴⁷ belirlemiş ve 23 Nisan Hâkimiyet-i Milliye Bayramı'na ek olarak Çocuk Bayramı olarak ilan edilmiştir.⁴⁸

---

⁴⁴Özçelik, “23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, s.271

⁴⁵Veyssi Akın, “23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın Tarihçesi”, s.92

⁴⁶İffet Aslan, “Dünya'nın İlk Çocuk Bayramı 23 Nisan ve Uluslararası Çocuk Yılı”, *Belleten*, c.46, sayı.183, s. 580

⁴⁷Aslan, *Cumhuriyet'in Törensel Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.60

⁴⁸Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.39

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin yeni aldığı kararla 23-30 Nisan arasını Çocuk Haftası olarak kabul etmesinin ardından, eskiden bir gün sürecek olan etkinlikler artık bir hafta yayılmıştır. Bu amaçla Maarif Teşkilatı, tüm okulları tatil ederek, kutlamalara tüm öğrencilerin katılmasını sağlamayı amaçlamıştır.⁴⁹

Himaye-i Etfal Cemiyeti 1929'da Adana'da "Çocuk Haftası" etkinlikleri için bir program hazırlamıştır. Bu programda; şehirde Himaye-i Etfal bayraklarının satılmasından, Cumhuriyet'in himayesindeki çocukların iâşesine, bayram yerinin hazırlanmasından, geçit esnasında fabrika düdüklelerinin çalınmasına; sinema ve tiyatroların çocuklara ücretsiz seyrettirilmesinden, tören için Partiden bandonun temin edilmesine kadar⁵⁰ her şey düşünülmüştür.

1929 yılından itibaren bir hafta olan çocuk bayramı için Türk Ocakları etkinliklerin düzenlenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti de balolar düzenlenmesi ve eğlenceler esnasında kampanyalar düzenleyerek kimsesiz çocukların masraflarının karşılanmasını sağlamıştır. 1929 yılında yapılan törenlere gündüz katılmayan Gazi Mustafa Kemal, akşam Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin düzenlediği çocuk balosuna katılmıştır. Baloda çocuklar tarafından şiirler okunmuştur.⁵¹

Himaye-i Etfal Cemiyeti, başından beri 23 Nisan'ı Çocuk Günü olarak kutlamıştır. Fakat 1929 yılından itibaren Çocuk Haftası münasebetiyle bir hafta sürecek etkinlikler için cemiyetin, kutlamaları tek başına organize edemeyeceği düşünülmüştür. Bu nedenle 1929 yılı kutlamalarının genel organizasyonu Türk Ocakları'na verilmiştir.⁵² Bu tarihten itibaren Türk Ocakları konuyla ilgili çalışmalar yapmaya başlamıştır. Çocuk haftası için bir haftalık program hazırlanmıştır. Bu programda 3 gün müsamere, 4 konferans ve bir de balo vardır. Müsamere ve balolar çocuklar tarafından verilecektir.

---

⁴⁹Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.40

⁵⁰Aslan, *Cumhuriyet'in Törensel Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.74

⁵¹Özçelik, "23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları", s.273

⁵²Özçelik, "23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları", s.276

Ayrıca verilen konferanslarda annenin bilinçlenmesi ve çocuk sağlığı üzerinde durulmuş ve ailenin bilinçlenmesi için çalışmalar yapılmıştır.⁵³

1.2. 1930 Yılı ve Sonrası Kutlamalar

1930'lu yıllarla birlikte uygulanmaya başlanan bir haftalığına özel makamların çocuklara devredilmesi, sonraki yıllarda gelenek haline gelmiştir. Bu uygulama ile bir bakıma Milli Hâkimiyetin ilan edildiği gün, hâkimiyet çocukların oluyordu.⁵⁴

1930'lu yıllarda yapılan kutlamalar 1920'li yıllarda yapılan kutlamaların devamı niteliğindedir. 1930'lu yıllarda yapılan en önemli kutlamaları ise 1933 yılında yapılan 10. Yıl törenleri kapsamaktadır. 1933 yılında Cumhuriyet'in onuncu yılına denk gelen Çocuk Haftası boyunca coşkulu kutlamalar yapılmıştır. Kutlamalarda Himaye-i Etfal Cemiyeti ön plana çıkarken, çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Ankara da Gazi Orman Çiftliğinde, köyden gelen çocukların şerefine verilen ziyafet bunlardan biridir. Ziyafetin ev sahipliğini İsmet Paşa'nın oğlu Ömer ve TBMM Başkanı Kazım Paşa'nın oğlu Teoman yapmıştır.⁵⁵

1933 yılıyla birlikte, 23 Nisan kutlamalarına yeni bir gelenek eklenmiştir. 1933 yılında kutlamaların stadyumlara taşınması, kutlamaların daha gösterişli yapılmasına zemin hazırlamıştır. 1933 yılında öğrencilerin yaptıkları jimnastik hareketinden önce, dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip'in yazdığı "And" okunmuştur.⁵⁶ "Öğrenci Andı", bundan sonra tüm okullarda, öğrencilere okutulmaya başlandı.

Dönemin Maarif Vekili Reşit Galip tarafından yazılan Öğrenci Andı hakkında Afet İnan anılarından şöyle bahseder: "1933 yılının 23 Nisan Çocuk Bayramı idi. O heyecanla Çankaya Köşkü'ne geldiği vakit, Atatürk'ün yanında bana bir kağıt uzattı

---

⁵³Özçelik, "23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları", s.269

⁵⁴Mehmet Ö. Alkan, "23 Nisan'ın Gayrı Resmi Tarihi", s.57

⁵⁵Aslan, *Cumhuriyet'in Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.77

⁵⁶Mehmet Ö. Alkan, "23 Nisan'ın Gayrı Resmi Tarihi", s.58

ve şunları anlatmaya başladı. Sabahleyin ilk bayramlaşmayı kızlarımla yaptım. Onlara bir şeyler söylemek istediğim vakit, bir ant meydana çıktı. İşte Cumhuriyetimizin 23 Nisan çocuklarına armağanı dedi. Kâğıtta şöyle yazıyordu.

*Türküm, doğruyum çalışkanım. Yasam: küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, budunumu özümnden çok sevmektir. Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir. Varlığım Türk varlığına armağan olsun.*⁵⁷

Konuyla ilgili vekâletin genelgesinde, “Öğrenci Andı”nın çocuklarla birlikte öğretmenlerin de ayakta okuması istenmiştir. Öğrencinin andı okurken saygısız olması, ciddi bir tutum alması için özellikle dikkat edilmiştir. Bu andı okuyan çocuklar milli bir görevi yerine getirmenin bilincine varmalıydılar. Her gün tekrarlanan bu and, bir nesle ortak bir amaç ve ulus etrafında toplanmayı amaçlayan bir işlev görmekteydi.⁵⁸ Bu vesile ile burada ulus ve vatan sevgisinin çocuğa aşılamanın amaçlandığı söylenebilir.

23 Nisan günlerinde sadece çocuklara yönelik etkinlikler yapılmamıştır. 23 Nisan aynı zamanda TBMM’nin açılış yıldönümüydü. Bu nedenle, Cumhuriyet Halk Partisi Halkevlerine bir genelge göndermiş ve 1933’te yapılacak bayram kutlamalarında, Gazi Mustafa Kemal’in Nutuk’undan bölümler okunması, kurtuluşun anlatıldığı konuşmalar yapılması ve günün önemini anlatan şiirler okunması istenmiştir.⁵⁹

23 Nisan kutlamaları yıllar geçtikçe tüm yurt genelinde yaygınlaşan kutlamalar yapılmıştır. Örneğin 1937 yılında Trabzon’da yapılan 23 Nisan kutlamaları şenlik havasında geçmiştir. Sabah saat 09.00’da tüm mektepliler, zeytinlik denilen çocuk bahçesi alanında toplanmış, halkın da katılımıyla tören başlamıştır. Çocuk Bayramı mü-

---

⁵⁷Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1959, s.287

⁵⁸Aslan, *Cumhuriyet’in Törenselleştirilmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.79

⁵⁹Demo Ahmet Aslan, “Gürbüz Türk Milleti İçin Gürbüz Türk Çocuğu 23 Nisan Çocuk Bayramı”, *Ankara Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, sayı:63, Güz 2018, s.110

nasebetiyle düzenlenen merasim İstiklal Marşı ile başlamış, ardından nutuklar verilmiştir. Belediye çocuklara şeker dağıtmış ve tören resmigeçit ardından sona ermiştir. Akşamüzeri bayram dolayısıyla Halkevleri tarafından çocuk balosu tertip edilmiştir.⁶⁰

2. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle halk, davetsiz bir şekilde meclis önünde toplanarak bu tarihi anı coşku ile kutlamışlardır.

2.1. 1924-1938 Yılları Arasında Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Cumhuriyet kavramının yerleşmesi ve benimsenmesi için 1924 yılında yapılan kutlamalara özen gösterilmiştir. Cumhuriyet resmi olarak bayram ilan edilmeden önce, Cumhuriyet'in ilan günü kutlamaları, devletin de organize ettiği şekilde yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1924 yılı 29 Ekim'inin özel bir törenle kutlanacağına dair bir kararname çıkarmıştır.⁶¹

29 Ekim'de yapılacak kutlamalar, öncelikle Meclis'te tebriklerin kabulü ile başlamıştır. Kabul töreninden sonra saat 15:00'te meclis binası önünde resmigeçit töreni yapılacağı, ardından yabancı devlet elçilerinin tebriklerinin kabul edileceği belirtilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıldönümü olan 29 Ekim 1924'te tüm yurt genelinde kutlamalar yapılmıştır. Özellikle İstanbul'da törenler yapılmasına büyük önem verilmiştir. İstanbul, Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış ve muhalefetin en fazla hissedildiği bölge olması sebebiyle, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında ayrıca özen gösterilmiştir. 29 Ekim'de kutlamalar yüz bir pare top atışı ile başlamıştır. 27 Ekim'de Cumhurbaşkanlığı tarafından bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiride Mustafa Kemal'in tebriklerini kabul edeceği kişilerin sıralamasını belirleyen bir program da bulunmaktadır.⁶²

Kutlamaların planlanması için İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı Ali Şükrü Bey başkanlığında bir komisyon toplanarak kutlama için program hazırlanmıştır.

---

⁶⁰Aslan, *Cumhuriyet'in Törensiz Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.79

⁶¹Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.56

⁶²Mehmet Emin Elmacı, "Cumhuriyet'in İlanının İlk Yıldönümü Kutlamaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, sayı:8, 1998, s.53

Resmi tatil ilan edilen 29 Ekim günü, valinin tebrikleri kabul etmesiyle başlayan törenler, gece yapılacak olan fener alayları ile son bulmuştur.⁶³

İstanbul dışında yapılan kutlamalarda genellikle verilen nutuklar ile bu önemli güne ve verilen mücadeleye değinilirken, bu güzel günlerin yaşanmasına vesile olan Mustafa Kemal Paşa'ya da dua ve tezahüratlar yapılması gelenek haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıldönümü kutlamaları için İzmir'de 28 Ekim'de gazetelere ilan verilerek 29 Ekim gününün tatil olacağı bildirilmiştir. Sabah saat 11.00'da hükümet avlusunda katılımcıların hazır bulunması ile nutuklar verilmiş, öğleden sonra belediyeler tarafından tebrikler kabul edilmiş ve gece Cumhuriyet idaresinin sene-i devriyesi için eğlenceler tesis edilmiştir.⁶⁴

Cumhuriyet'in ilk yıldönümü kutlamalarında, halkın katılımı ön plandadır ve bu katılım binlerle ifade edilmektedir.⁶⁵ Özetle ilk kutlamalar da Cumhuriyetle birlikte halkın kendi benliğini bulması üzerinde durulmuştur. Cumhuriyet sayesinde Türk insanı yüzyıllardır yaşadığı saltanat idaresinden kurtulmuş ve daha özgür günlere kavuşmanın heyecanını yaşamıştır.

Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim 1923 gününün milli bayram günü olarak kutlanması için 19 Nisan 1925 günü Başbakan Ali Fethi ve diğer bakanlar tarafından TBMM'ye bir mazbata verilmiştir.⁶⁶ Milli bayram günü için mecliste konu görüşülürken bu günün 23 Nisan mı yoksa 29 Ekim mi olması konusunda bir tartışma yaşansa da nihayetinde 29 Ekim günü kararlaştırılmıştır. Milli Bayram merasiminin yapılacağı gün hakkında Layiha-i Kanuniye⁶⁷ görüşülerek kabul edilmiştir.

---

⁶³Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.60

⁶⁴Mehmet Emin Elmacı, "Cumhuriyet'in İlanının İlk Yıldönümü Kutlamaları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, sayı:8, 1998, s.56

⁶⁵Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.64

⁶⁶Fahri Taş, "Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar", s.352

⁶⁷ Madde 1- Türkiye dâhil ve haricinde, devlet namına yapılacak milli bayram merasimi Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Teşrin evvel günü icra edilir.

Madde 2- İşbu milli merasimin tarzı icrası ile sair bayramlarda icra olunacak merasim tarzı İcra Vekilleri Heyeti'nce icra olunur. İkinci madde mecliste görüşüldüğü sırada Dersim Milletvekili Feridun Fikri Bey, bu madde ile Heyeti Vekilinin nizamname yapma yetkisini aldığını ifade etmiş ve buna itiraz etmiştir. İcra Vekilleri Heyetince değil, bir nizamname ile tayin olunması önerisinde bulunmuştur. Bu

Konu hakkında Bengül Salman Bolat, 29 Ekim'in bayram olarak kabul edilmesinden sonra, 1925-1929 yılları arasındaki 29 Ekim kutlamalarını üç ana başlık altında toplamıştır: 1- Resmi Kabul, 2- Resmi Geçit, 3-Gece düzenlenen fener alayları ve balolar.⁶⁸ Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında "serbest büfe" olarak anılan ve daha sonra balo ismini alan etkinlikler, milli bayram gecelerinin olmazsa olmazı olmuştur. İlk resmi Cumhuriyet Balosu 1925'te Ankara'da yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında rejimi benimsetmek ve meşruluğunun kabul edilmesi için bayramlarda verilen nutuklarda, Osmanlı'nın son yıllarında yaşanan felaketler işlenmiştir. Sürekli Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırılması yapılarak aradaki fark gösterilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet Bayramı'nın 1925 yılında kabul edilmesiyle birlikte, 1925 yılından 10. Yıl kutlamaları olan 1933 yılına kadar kutlamalar, genel olarak aynı düzeyde geçmiştir.

Atatürk Dönemi'nde yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının en önemlisini 1933 yılında yapılan onuncu yıl kutlamaları oluşturur. Yapılan hazırlıklar neticesinde törenlerin üç gün süreceği belirtilmiştir. Onuncu yıl kutlamaları için şehirlerde halk kürsüleri kurulmuş ve kürsüler aracılığıyla cumhuriyetin on yılda başardıkları üzerine konuşmalar yapılması istenmiştir.⁶⁹

Onuncu yıldönümü kutlamalarının organizasyonu için Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 11 Haziran 1933'te 2305 sayılı kanun çıkarılarak, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.⁷⁰ Onuncu yıl kutlamalarına katılımın artması amacıyla köyler de kut-

---

konuda kısa bir tartışma yaşansa da bu kabul edilmemiş, kanun olduğu gibi kabul edilmiştir. (bu madde dışında diğer maddeler hiç itiraz olunmadan kabul edilmiştir.)

Madde-3- Bu kanun teşri tarihinden muteberdir.

Madde- 4- Bu kanunun icrasına Bakanlar Kurulu memurdur. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: II, cilt:18, İktima senesi: II, s.164-167

⁶⁸Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.67

⁶⁹ CHP Cumhuriyet Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1933

⁷⁰ Cumhuriyet'in İlanının Onuncu Yıl Kutlama Kanunu;

Madde 1. Cumhuriyet ilanının onuncu yıldönümü üç gün kutlanır. Bu üç günde resmi daireler tatil, hususi daireler ve müesseseler ve ticaret evleri hakkında hafta tatili kanunu tatbik olunur.

lama programlarına dâhil edilerek, *Köy Kutlama Programı*” ismiyle bir program hazırlanmıştır. Öte taraftan onuncu yıl kutlamaları için yapılan harcamaların belediye bütçelerinden kutlama masrafı olarak ayrılması ve bu paranın hükümet tarafından uygun görülecek şekilde harcanması kararlaştırılmıştır. Harcamalarla ilgili 2319⁷¹ numaralı bir kanun çıkarılarak, bu konuya açıklık getirilmiştir.

Cumhuriyetin onuncu yılına özel çeşitli eserler kaleme alınmıştır. Sonraki yıllarda adeta Cumhuriyet Bayramı ile özleşecek olan 10.Yıl Marşı 1933 yılında yazılmıştır. Marşların yanında onuncu yıla özel tiyatro eserleri de kaleme alınmıştır. Aka

---

Madde 2. Kutlama işleriyle meşgul olmak üzere merkezde Başvekâlete bağlı olan bir yüksek komisyon ve vilayetlerde yine bu işle meşgul olacak komite ve heyetler teşkiline ve bunlar için vazifelerle cumhuriyetin bu güne kadar ve gelecekte muvaffakiyetini tebarüz ettirecek surette kutlama için şekiller tayinine hükümet mezundur.

Madde 3. Bu komisyon, komite ve heyetler, hükümet, hususi idareler ve belediye bütçelerinde kutlama masrafı olmak üzere takatle uygun konacak paralardan hükümetçe tespit olunacak hükümler dairesinde sarfiyat yaparlar.

Madde 4. Kutlama işleri için ikinci maddede yazılı komisyonlarla heyet ve komitelerin muhabetleri parasızdır.

Madde 5. Bayramdan on gün evvel başlamak ve bayram günleriyle, nihayetinden sonra on gün daha sürmek üzere Hükümet kendi nakil ve vasıtaları tarifelerini indirebilir.

Madde 6. Asker, polis, jandarma, mektep talebeleri, izciler gibi Cumhuriyet Bayramının onuncu yıldönümü geçit resmine iştirak edeceklerin hükümetçe tayin olunmak üzere kara ve denizden seyahatleri hükümete ait nakliye vasıtalarında parasızdır.

Madde7. Cumhuriyetin onuncu yılını doldurması münasebetiyle neşredilen Maarif vekâletince tespit edilen ve adları Nafia vekâletine bildirilen matbualardan posta ücreti alınmaz.

Madde 8. Bu bayram günlerinde bütün, telgraf, mektup ve kart ücretleri yarıya indirilir.

Madde 9. Cumhuriyet’in ilk on yılı hatırası olarak bir madalya basıp isteyenlere satmaya ve hâsılat fazlasını inkılâba hizmet eder bir esere sermaye olarak ayırmağa Maarif vekâleti mezundur.

Madde 10. Teşrinisani 1933 maaşı ile teşrinievvel ayı ücretleri teşrinievvelin 28 inci günü ödenir.

Madde 11. Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde12. Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur. Resmi Gazete, 26.06.1933, Kanun No;2437

⁷¹Harcamalarla ilgili kanun şu şekildedir:

Madde 1- Cumhuriyet Bayramı kutlama Yüksek Komisyonu’nun Cumhuriyet’in onuncu yılının tes’idi münasebetiyle Ankara’ya davet edeceği zevata miktarı iki yüzü geçmemek üzere Devlet Demiryolları üzerinde meccani seyahat varakası verilebilir.

Madde 2- Cumhuriyet Bayramı’nın onuncu yıl dönümünde tayyarelerimiz tarafından memleketimizin muhtelif yerlerinde atılmak üzere İstanbul’da bastırılmış olan ve inkılâp ve istiklali ifade eden küçük matbuaların azami on ton miktarı Devlet Demiryolları İdaresince ücretsiz olarak İstanbul’dan Ankara’ya nakledilir.

Madde 3- Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4- Bu Kanunun hükümlerini İcraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur. Resmi Gazete, Kanun No:2319, 19.10.1933

Gündüz tarafından yazılan Yarım Osman isimli tiyatro eseri bunlardan biridir. Bu dönemde yazılan eserlerde İstiklal Harbi ve Atatürk figürü ön plandadır.⁷²

1933 yılında önceki dönemlerde yaşanan acı tecrübelerin unutulması için bir adım atılarak af yasası gündeme gelmiştir. Mecliste yapılan görüşmeler ardından 26 Ekim 1933'te Cumhuriyet'in onuncu yıldönümü nedeniyle bir af yasası çıkarılmıştır.⁷³

1938 yılında yapılan Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü kutlamaları için CHP tarafından bir kutlama programı hazırlanmıştır. Programda; tüm yurttta üç gün sürecek olan kutlamalar için renklendirme ve ışıkların kullanılması istenmiştir. Onuncu yıl kutlamalarında olduğu gibi on beşinci yıl kutlamaları için de kutlama komisyonları kurulmuştur. Törenle ilgili ayrıntıların yer aldığı programda, komitenin görev ve sorumlulukları da ayrıntılarıyla açıklanmıştır.⁷⁴ 1938 yılında hazırlanan kutlama programında vatandaşların yakalarına Altı Ok rozetini temin ederek takmaları istenmiştir. Bayram vesilesiyle partinin, halk ile bütünleşmeye çalışıldığı söylenebilir.

3. 30 Ağustos Zafer Bayramı

Sakarya Zaferi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin öncülük ettiği, demokratik-ulusçu harekâtın, toplum nezdinde değerinin anlaşılmasını sağlamıştır. Sakarya Zaferi sonrası Yunan kuvvetleri tutunamayacaklarını anlamışlardır.⁷⁵

Büyük Taarruza kadar geçen süreçte Türk ordusunun hazırlık safhası Mustafa Kemal denetiminde tam bir gizlilik içinde yürütülmüştür. Nihayetinde Yunan kuvvetleri 30 Ağustos günü Dumlupınar'da Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nde imha edici darbeyi yediler.⁷⁶

1923 yılında 29 Ekim'de Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra, Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilir. Fakat 30 Ağustos Başkumandanlık Meydan Muha-

---

⁷² Nurhan Karadağ, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s.144

⁷³ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.936

⁷⁴ BCA, 1938 Cumhuriyet'in 15 inci Yıldönümü Kutlama Örneği, Cumhuriyet Matbaası, 1938, s.1-5

⁷⁵ Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s.165

⁷⁶ Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s.170

rebese'nin yıldönümünü 1923 şartlarında kutlamak mümkün olmamıştır. “*Türk milletinin hürriyet ve istiklal fikrinin lâyemut abidesi*” olan Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin ona yaraşan hazırlıklarla anılması için 1924 yılının 30 Ağustos gününde kutlamalar yapılmıştır.⁷⁷

Çal köyünde yapılacak kutlamanın tören hazırlıkları için görevlendirilen Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi ve Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşalar ile Maarif Vekili Vasıf Bey 9 Ağustos'ta toplanarak program için gerekli hazırlıkları yapmışlardır. İlk tören için Konya, Adana, İstanbul, İzmir gibi bölgelerden kutlamaya katılacaklar için tren seferleri düzenlenmiştir. Belirlenen düzene göre davetliler yerlerini aldıktan sonra tören, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi Paşa'nın konuşması ile başlamıştır.⁷⁸

Bu sırada bölgeye bir Meçhul Asker Anıtı inşası temelleri atılacaktı.⁷⁹ 29 Ağustos 1924'te bölgede yapılacak olan törene katılmak için Mustafa Kemal Paşa ve eşi Latife Hanım, özel bir trenle seyahat etmişlerdir. Nitekim kimliği belirsiz savaş ölüleri için inşa edilecek olan asker anıtın temel taşını Latife Hanım ile birlikte Mustafa Kemal Paşa koymuştur. Bu yapı Cumhuriyet'in ilk anıtı olma özelliğine sahiptir.⁸⁰ Bu heykelin hikâyesi ise şu şekildedir; 30 Ağustos Zaferi'nden sonraki gün savaş alanında gezen Mustafa Kemal kesilmiş bir kol ve kolun tutmakta olduğu bir Türk bayrağı görmüştür. Bunun üzerine Gazi Paşa, askerin kimliğinin tespit edilmesini istemişse de bu mümkün olmamıştır. Anıttaki meçhul askeri, işte bu askerin tuttuğu kolu ve sancağı temsil edecekti.⁸¹

---

⁷⁷30 Ağustos 1924 Cumartesi günü, Dumlupınar'da Çal Köyü yakınlarında Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin, o muharebeyi kazanmış büyük komutanın da katılması ile ilk Zafer Bayramı kutlamalarına Bedrettin Tuncel katıldığı sırada çocuk idi. Bu günü yazmaya karar vermesinde bu tarihi güne şahitlik etmesi yatıyordu. Tuncel'in kitabını destekler şekilde dönemin gazetelerinden Hâkimiyet-i Milliye, kutlamalara yer vermiştir. Bedrettin Tuncel, *Atatürk ve 30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlaması*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972, s.11

⁷⁸Tuncel, *Atatürk ve 30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlaması*, s.15-17

⁷⁹Aslan, *Cumhuriyet'in Törensel Meşruyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.112

⁸⁰Aslan, *Cumhuriyet'in Törensel Meşruyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.115

⁸¹Aylin Tekiner, *Atatürk Heykelleri: Kült, Estetik, Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 69

1924 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi ve Şehit Asker Anıtı hakkında şunları söylemişti: *“Burada temelini attığımız ‘Şehit Asker’ anıtı, özverili ve kahraman Türk milletini temsil edecektir. Bu anıt, Türk vatanına göz dikeceklerle, Türk’ün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, hücumunu, kudret ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.”*⁸²

Milli Mücadelenin fiili safhasında önemli bir yer teşkil eden 30 Ağustos 1922 gününün zafer bayramı olarak kutlanması için Meclis başkanlığına verilen kanun teklifi, 1 Nisan 1926 günü Mecliste müzakere edilmiştir.⁸³ 30 Ağustos gününün Zafer Bayramı olarak kutlanması hakkında (1-839)⁸⁴ numaralı kanun layihası ve Kanun-i Esasi Encümen mazbatasını Meclis’e sunulmuştur.

Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey, kanun teklifi hakkında, bayramların fazla olmasıyla kıymetlerini kaybedeceklerini, 10 Temmuz ve Cumhuriyet Bayramı’nın yeterli olduğunu ayrıca Kurban ve Şeker Bayramlarının varlığından da söz ederek, konu hakkında eleştirilerini dile getirmiştir. Yapılan eleştirilere rağmen, 30 Ağustos 1922 zaferinin her yıl dönümünün milli bayram olarak kutlanmasıyla ilgili kanun 1 Nisan 1926’da kabul edilmiştir.⁸⁵

1926 yılında milli bayram olmasına karar verilen Zafer Bayramı, milli bayram olmadan öncesinde de kutlanmıştır. Fakat 1926 yılından itibaren yurt genelinde kutlanmaya başlamıştır. Bu bayram Türk ordusuna ve Türk donanmasına armağan edil-

---

⁸²Utkan Kocatürk, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 189

⁸³Fahri Taş, “Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, sayı:16, 2002, s.352

⁸⁴Zafer Bayramı Kanunu;

Madde 1- İstiklal muhaberatında zaferi katiyi temin eden 30 Ağustos, Başkomutan Muharebesi günü Cumhuriyet ordu ve donanmasının Zafer Bayramıdır.

Madde 2- Her yıl dönümünde bu bayram günü Kuvayı Berriye Bahriye ve Havaiye tarafından tesit olunur. Ve Müdafaa-i Milliye Vekâlet’inin tanzim edeceği programa göre Dumlupınar’da ayrıca merasimi askeriye icra edilir ve bugünde askeri devair tatil olunur. Yapılan tartışmalar ardından, 2. Madde şu şekilde değiştirilmiştir. Her yıl dönümünde bu bayram Kuvayı Berriye, Bahriye Havaiye tarafından tesit olunur ve Müdafaa-i Milliye Vekâlet’inin tanzim edeceği programa göre Dumlupınar’da ayrıca merasimi askeriye icra edilir ve bugünde bilumum dairelerle mektepler tatil edilir.

Madde 3- Bu kanun teşri tarihinde geçerlidir. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:2, c.24, İçtima Senesi.3, Kabul Tarihi.01.04.1926/346, Resmi Gazete, 1.04.1926, Kanun No;795

⁸⁵Resmi Gazete, 01.04.1926/795

miştir. 30 Ağustos Zafer Bayramı bir dönem boyunca Zafer ve Tayyare Bayramı olarak kutlanmıştır. Zira Türk Tayyare Cemiyeti'nin girişimleri sonucunda, düşmana nihai darbenin indirildiği 30 Ağustos tarihinin “*Tayyare Bayramı*” olarak kutlanmasına karar verilmiştir.⁸⁶ Yapılan kutlamalarda, Tayyare Cemiyeti ile hareket edildiğinden ve bugün cemiyet için yıllardır önemli olduğundan bu adlandırma yapılmıştır.

1932 yılına gelindiğinde 30 Ağustos zaferinin onuncu yıldönümü dolayısıyla kutlamalar için şehirlerde komiteler oluşturulmuştu. Ankara Halkevleri öncülüğünde tüm kurum temsilcilerinden oluşan 35 kişilik “30 Ağustos Milli Zaferin Tes’it Komitesi” teşkil edilmiştir. Kutlamalarda Ankara Radyosu, 30 Ağustos’un önemini ve eşsiz muharebenin yapılışını, destansı ifadelerle anlatmıştır.⁸⁷

Kutlamalara sabah saat 09.00’da başlanacağı ve tebrik sırasına göre öncelikle üst düzeyde bulunan subayların, müsteşar ve Vekil paşaların bayramını tebrik edecekleri daha sonra da Mareşal Fevzi Paşa’yı ziyaret ederek kutlayacakları belirtilmiştir. Anadolu’da ise o şehrin en yüksek askeri makamında bulunan kişi tebrikleri kabul etmiştir. Üst rütbeli subaylar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nda sivil otoriteye saygılarını sunarken bu defa sivil yöneticiler, 30 Ağustos Zafer Bayramı’nda garnizon komutanlarını ziyaret ederek aynı davranışı göstermişlerdir.⁸⁸

Geçit resmine katılacak olan bölükler, kutlamaların yapılacağı yerde görevli olarak bekleyen kişiler tarafından belirlenen bölgede yerlerini almışlardır. Herkes yerini aldıktan sonra tören, 10.30’da top atışlarıyla başlamıştır. Top atışlarının ardından Refet Bele bir konuşma yapmıştır. Bu törenlerde yapılan konuşmalar ve verilen nutuklar, bu uğurda şehit olan kişiler, rahmetle anıldıktan sonra, Gazi Paşa ve Türk ordusuna şükranlar üzerinde yoğunlaşmıştır.⁸⁹

---

⁸⁶Muzaffer Başkaya, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Trabzon’da Milli Bayram Kutlamaları(1923-1950), Uluslararası Sosyal Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Ocak 2018, s.3203

⁸⁷ Aslan, *Cumhuriyet’in Törensel Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.119

⁸⁸ Andrew Mango, *Atatürk (Modern Türkiye’nin Kurucusu)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010, s.484

⁸⁹ Aslan, *Cumhuriyet’in Törensel Meşruiyeti: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*, s.123

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından 15 Ağustos 1938’de CHP Vilayet İdare Heyeti Reisliğine şu bildiri gönderilmiştir:

1. Geçen senelerde olduğu gibi bu sene dahi 30 Ağustos Dumlupınar’da yapılacak merasime iştirak etmek üzere biri Umumi Meclis, biri merkez belediyesi ve biri de CHP ve Halkevlerini temsil etmek üzere seçilecek üçer kişilik birer heyet ile birer çelengin vaktinde Afyon’da bulundurulmasını rica eder, saygılarımı sunarım.
2. Afyon, Kütahya, Manisa, Balıkesir, İzmir, Aydın, Isparta, Burdur, Denizli, Konya, Seyhan, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Ankara, Bursa, İstanbul Valilerine ve bilgi olarak bu vilayetler CHP İdare Heyeti Reisliğine yazılmıştır.⁹⁰

4. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

Anadolu’da Milli Mücadele hareketi, Doğu Anadolu’ya III. Ordu Müfettişi olarak gönderilen Mustafa Kemal’in 19 Mayıs 1919’da Samsun’a gelmesi üzerine başlamıştır.⁹¹ Bandırma Vapuru ile Samsun’a gelen Mustafa Kemal Paşa, halk tarafından büyük bir coşku ile karşılanmıştır. Bir hafta kadar Samsun’da kalan Mustafa Kemal, önce Havza’ya ardından da Amasya’ya giderek, işgallerle ilgilenmeye ve konuyla ilgili bildiriler yayınlamaya başlamıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkasının ikinci kongresi, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 3. Dönem toplantılarının açılmasından önceki günlerde, 15-20 Ekim 1927 tarihinde Ankara’da yapılmıştır. Kongrenin en önemli olayı, Gazi’nin Büyük Nutku’ nu okumuş olmasıdır.⁹² Nutuk şu sözler ile başlar; *1335 senesi Mayıs’ın 19 uncu günü Samsun’a*

⁹⁰ BCA, Fon Kodu.4 21 23, Yer No. 490,01, 15.08.1938

⁹¹ Mehmet Gönlübol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s.7

⁹² Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, c.I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976, s.402

çıktım der... Ve bitişi “*Gençliğe Hitabe*” ile yapar.⁹³ Nutuk’un başlayıp bitmesi iki yıl sonra bayram olarak birleşecek, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı olacaktı.⁹⁴

Daha önceki yıllara bakıldığında 1925’ten itibaren 19 Mayıs gününün önemli bir gün olduğu ile ilgili yazılar kaleme alınmış ve bu konu üzerinde durulmuştur. Samsun için önemli bir gün olan 19 Mayıs, bayram ilan edilmeden de kutlamalar yapılmıştır. Samsunlular, 1926’da 19 Mayıs’ı “*Gazi Günü*” ilan ederek kutlama törenleri düzenlediler.⁹⁵ Resmi düzeyde olmazsa da ilk kutlamalar II. Meşrutiyet Dönemi’ne kadar giden “*İdman Bayramı*” savaş dolayısıyla bir süre kesintiye uğrasa da 1928 yılından itibaren tekrar kutlanmaya başlanmıştır.

İdman Bayramı, İdman Şenlikleri, Mektepler Bayramı, Mektepliler Bayramı, Jimnastik Şenlikleri ve ya Jimnastik Bayramı ve Okullar Bayramı gibi değişik isimlerle anılacak ve nihayet 1938 yılında adı resmen “*Gençlik ve Spor Bayramı*” olacaktır. 12 Eylül Darbesi sonucunda bu bayram, “*Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı*” olarak değiştirilecektir.⁹⁶

İdman Bayramı adıyla ilk defa 1916’da İstanbul’da kutlanan ilk “*Gençlik ve Spor Bayramı*” gençleri örgütlemenin bir parçasıydı. İlk İdman Bayramı’nın mucidi Selim Sırrı Tarcan olmuştur. 1916 yılında kutlanan “İdman Bayramı” ilkbaharın bir gününde yapılan kutlamalarda okullardan toplanan kız ve erkek çocukları, hem okuldaki hoca ve idarecilere hem de akraba, aile ve halk tarafından izlenen bir sahada çeşitli jimnastik hareketleri sergilemişlerdir.⁹⁷

19 Mayıslar, 1926’dan beri Samsun’da “Gazi Günü” olarak kutlanıyordu.⁹⁸ 1935 yılına gelindiğinde genellikle “Atatürk Günü” olarak isimlendirilen bu günde, 19 Mayıs’ın önemini anlatan nutuklar verilmiştir. Kutlamaların yapılması için iki gün önce-

⁹³Kemal Atatürk, *Nutuk(1919-1927)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 280

⁹⁴Mehmet Ö. Alkan, “Osmanlı İdman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na” *Toplumsal Tarih*, sayı:211, Temmuz 2011, s.30

⁹⁵Dursun Ali Akbulut, “Samsun’un Gazi Günü ya da 19 Mayıs Bayramı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı:33, s.84

⁹⁶Alkan, “Osmanlı İdman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na” s.31

⁹⁷Alkan, “Osmanlı İdman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na” s.33

⁹⁸Süleyman İnan, “19 Mayıs Günü’nün Bayramlaşması”, *Bilgi ve Bellek Dergisi*, sayı:3, 2005, s.48

sinden “Güneş Kulübü” üyeleri, diğer üyeler ile birlikte toplanmışlardır. Görüşmelerinin amacı tören programı üzerine konuşmaktır. Tören günü geldiğinde kulüpte toplanan katılımcılar, Taksim Meydanı’nda bulunan Cumhuriyet Anıtı’na yürümüşlerdir. Burada bulunan halk ile birleşerek Cumhuriyet Anıtı’na çelenk koymuşlardır.⁹⁹

Diğer taraftan kutlamalarda gerçekleşen konuşma ve nutuklar bir kenara bırakılırsa, genellikle spor aktivitelerinin sergilendiği gün olarak kutlamalar gerçekleştirilmiştir. İlk kez 27 Mayıs 1935 tarihinde “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun¹⁰⁰” adlı düzenleme ile ulusal bayram ve genel tatil günleri derli toplu bir şekilde düzenlenmiştir.

1936 yılında 19 Mayıs kutlamaları, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından yayınlanan genelge ile duyurulmuştur. Bu tarihle birlikte kutlamalar artık parti bünyesinde düzenlenmiştir. Sabah saat 10.00 sularında okulların, önce Cumhuri-

---

⁹⁹Hakan Uzun, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi’nde Kutlanması”, *Karadeniz Araştırmaları*, cilt:6, sayı:24, Kış 2010, s.121

¹⁰⁰ “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun.

BİRİNCİ MADDE - Ulusal Bayram yalnız Cumhuriyet’in ilan edildiği 29 ilk teşrin günüdür. Türkiye’nin içinde ve dışında Devlet adına yalnız o gün tören yapılır. Bayram 28 ilk teşrin öğleden sonra başlamak üzere 29 ve 30 günleri devam eder.

İKİNCİ MADDE - Genel tatil günleri şunlardır:

- A- Zafer Bayramı; istiklal savaşında son zaferin kazanıldığı 30 ağustos günü (Bu gün Milli Müdafaa Vekilliği tarafından hazırlanacak programa göre süel tören yapılır.)
- B- Ulusal Egemenlik Bayramı; 22 Nisan öğleden sonra ve 23 Nisan günü.
- C- Bahar bayramı; mayısın birinci günü.
- D- Şeker Bayramı; üç gün.
- E- Kurban Bayramı: dört gün.
- F- Yılbaşı günü: her yıl birinci kanunun 31 inci günü öğleden sonra ve ikinci kanunun birinci günü.

Bu madde yazılı tatil günlerinde ve birinci maddeden yazılı ulusal bayramın 28 ve 30 ilk teşrin günlerinde hususi yerlerin kapanması mecburi değildir.

ÜÇÜNCÜ MADDE- Hafta tatili Pazar günüdür. Bu tatil 35 saatten eksik olmamak üzere cumartesi günü saat 13’te başlar. Halkın yemesi, içmesi, giyinmesi gibi zaruri ihtiyaçlarla alakalı alış veriş dükkân ve mağazaları hakkında cumartesi günü hafta tatili kanunu hükümleri tatbik edilmez.

DÖRDÜNCÜ MADDE- 25 Haziran 1325 tarihli, 23 Nisan 1337 tarih ve 112 numaralı, 24 ilk teşrin 1339 tarih ve 362 numaralı, 19 Nisan 1341 tarih ve 628 numaralı, 1 Nisan 1926 tarih ve 795 numaralı kanunlarla 2 ikinci kanun 1340 tarih ve 394 numaralı hafta tatili kanununun birinci maddesinin son fıkrası kaldırılmıştır.

BEŞİNCİ MADDE- Bu kanun hükümleri neşri tarihinden muteberdir.

ALTINCI MADDE- Bu kanun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yerine getirir. Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Resmi Gazete.01.06.1935/3017,

yet Abidesi'ne çelenk bırakılması ile başlayacak tören, ardından Taksim Stadı'nda yapılacak Jimnastik Şenlikleri vardı.¹⁰¹ Ayrıca İstanbul Sporcuları adına Atatürk'e, İsmet İnönü'ye, Fevzi Çakmak'a, Halk Partisi Umumi Kâtibi Recep Peker'e ve Maarif Vekâleti'ne saygılarını sunmak için telgraflar çekilmiştir.¹⁰²

1937 yılında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları için Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, CHP il ve İlçe Başkanlıklarına bir genelge göndermiştir. Buna göre Ankara'da kutlamaların stadyumda öğleden sonra saat 15.00'da başlayacağı, Dâhiliye Vekili ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri tarafından bir söylev ile açılacağı ve radyo aracılığıyla yayın yapılacağı belirtilmiştir. Ankara dışında kalan il ve ilçelerde ise valiler ve kaymakamların katılması ve 19 Mayısın önemini belirten sözlerle törenlerin açılmasına özen gösterilmesi istenmiştir.¹⁰³

Ankara'da kutlama günü resmi binalar ve kimi ev, işyeri camlarına Türk bayrakları ve Cumhuriyet Halk Fırkası bayrakları asılmıştır. Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 günü Samsun'da karaya çıkmasını temsilen saat 07:00'de 21 pare top atışı yapılmış fabrika, lokomotif ve otomobiller korna çalmışlardır.¹⁰⁴ Stadyum'da yapılan Jimnastik hareketlerinden sonra halkın da katılımıyla hep bir ağızdan 10.Yıl Marşı'nın okunmasıyla tören son bulmuştur.

Atatürk, 19 Mayıs 1938'de 19 Mayıs Stadyumu'nda son defa Mektepliler İdman Bayramı gösterilerini izler.¹⁰⁵ Aynı zamanda Gençlik ve Spor Bayramı ismiyle kabülünden önceki son kutlamalar olmuştur. 1938 yılına kadar çeşitli isimler altında farklı şehirlerde kutlansa da bu yıla kadar resmi bayramlar arasına giremeyen 19 Mayıs, 1938 yılında birçok şehirde kutlanmış ve bu kutlamaları diğerlerinden ayıran en

---

¹⁰¹ Nevin Yurtsever Ateş, "Resmen Bayram Olmadan Önceki 19 Mayıs Kutlamaları, 19 Mayıs Nasıl Bayram Oldu?", *Toplumsal Tarih*, sayı:113, Mayıs 2013, s. 35

¹⁰²Uzun, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi'nde Kutlanışı", s. 115

¹⁰³ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Sayı:6/9, 490,01/ 3.15.18

¹⁰⁴Uzun, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi'nde Kutlanışı", s. 118

¹⁰⁵Alkan, "Osmanlı İdman Bayramı'ndan Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'na" s.35

önemli fark, Mustafa Kemal'in törene bizzat katılmış olmasıdır.¹⁰⁶ Gazi Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basmasının üzerinden 20 yıl geçmiş olması nedeniyle, kutlamaların parlak şekilde yapılmasına özen gösterilmiştir. Ankara'da kutlamaların Şehir Stadi'nda yapılması kararlaştırılmıştır.

Burada ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi Sekreteri Şükrü Kaya halka hitaben bir konuşma yapmıştır. Şükrü Kaya konuşmasında bu günlere nasıl geldiğinin belirttikten sonra; "19 Mayıs, insanlık tarihinin uygarlık lehine olarak gidişatını değiştirdiği gündür"¹⁰⁷ ifadelerine yer vermiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 19 Mayıs 1938'de yayınladığı habere göre İstanbul'da yapılacak kutlamalar şu şekilde olacaktı;

5. Bayrak çekme, nutuklar ve resmigeçit.
6. Okulların Jimnastik hareket ve gösterileri.
7. Spor hareket ve gösterileri.¹⁰⁸

İstiklal Marşı'nın okunmasıyla 09.30'da başlayacak tören, konuşma ve nutukların söylenmesi ardından öğleden sonra Halkevlerinin düzenledikleri spor şenlikleri ile devam edeceği belirtilmiştir.

1938 kutlamalarında Mustafa Kemal'in Ankara Stadi'nda yapılacak olan kutlamalara katılacağı haberi, halkın stada akın etmesine sebep olmuştur. Ankara Stadi'nda yapılacak törene katılacak okullar ve spor kulüpleri 12.30'da Halkevi önünde hazır bulunmuşlardır. Ardından Zafer Abidesi'ne çelenk konulmuştur. 15.30'da stada Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in gelişiyle halkın coşkusu artmış ve tezahüratlar ile stada giriş yapmıştır.¹⁰⁹

---

¹⁰⁶ Naziye Saralı "19 Mayıs'ın Milli Bayram Olarak Kabulü ve Atatürk Dönemi'nde Yapılan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları", *Türk Yurdu*, Aralık 2019, yıl 108, Sayı, 388, s. 54

¹⁰⁷ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1938

¹⁰⁸ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1938

¹⁰⁹ Ateş, "Resmen Bayram Olmadan Önceki 19 Mayıs Kutlamaları, 19 Mayıs Nasıl Bayram Oldu?", s. 36

Nihayet 20 Haziran 1938’de Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki 2739¹¹⁰ sayılı kanuna ek kanun ile resmi olarak bayram ilan edilmişti.

Maalesef ilk Gençlik ve Spor Bayramı, Atatürk’ün ölümünden sonra 19 Mayıs 1939’da ülkenin her tarafında kutlanmaya başlandı ve *Dağ Başını Duman Almış Marşı* da Gençlik ve Spor Bayramı’nın simgesi oldu.¹¹¹ Sonuç olarak bu konu hakkındaki son değişiklik ise 12 Eylül darbesinden sonra yapıldı. 17 Mart 1981’de kabul edilen kanunla Gençlik ve Spor Bayramı’nın adı “19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı” oldu.¹¹²

1938 yılında Ankara’da şehir stadyumunda yapılan 19 Mayıs kutlamaları vesilesiyle bir konuşma yapan Şükrü Kaya, konuşmasının sonunda “*Milli bayramlarımız arasına girecek olan bu günü bundan böyle her yıl kutlayacağız*”¹¹³ şeklinde ifadelere yer vererek 19 Mayısın resmi bayram olarak kutlanacağını işaretlerini vermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 6 Haziran 1938 tarihli görüşmelerinde 2739 sayılı kanunun ikinci maddesine ek bir fırka ilave etmiştir. Buna göre “*Gençlik ve Spor Bayramı; Mayısın 19 uncu günü*”¹¹⁴ şeklinde eklenen fıkayla 19 Mayıs resmi bayramlar arasında yer almıştır. Resmi bayram olarak kabul edilmesinin ardından her yıl düzenli olarak kutlanan 19 Mayıs, iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi’nin hazırladığı tören talimatlarıyla, kutlanmıştır.

---

¹¹⁰Madde. 1). 2939 sayılı kanunun ikinci maddesine aşağıda ki fırka ilave edilmiştir.

G). Gençlik ve Spor Bayramı, Mayısın 19. Günü. Mebuslar tarafından oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Madde 2). Mezkûr kanuna aşağıda ki yazılı madde eklenmiştir. Kanunda tayin edilen genel tatil günlerinin sonu Cuma gününe tesadüf ettiği takdirde müteakip cumartesi bütün gün tatil yapılır. Umumiye heyetine arz edilen Lahiya kabul edilmiştir. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:5, C.26, İçtima:3, s. 217, 20-VI-1938

¹¹¹Alkan, “Osmanlı İdman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’na” s.36

¹¹²Kurmay Albay Cumhur Evcil(İhtisas Komisyon Başkanı): Eskiden yalnız Gençlik ve Spor Bayramı olan 19 Mayıs “Atatürk’ü Anma Günü” olarak ilave edilmiştir. *Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi*, c. 3, İçtima:44, 17 Mart 1981

¹¹³ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1938

¹¹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, C, 26, Devre:5, İçtima:3, 20-VI-1938

B) Milli Şef Dönemi Bayram Kutlamaları (1939-1949)

1. 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün ardından Cumhurbaşkanı olarak seçilen İsmet İnönü, milli bayramların önceki dönemleri aratmayacak şekilde törenler yapılması için özen göstermiştir.

1939 yılında yapılacak kutlamalar için CHP Genel Sekreterliği, Halkevleri ve parti il yönetimlerine bir yazı göndermiştir. Buna göre; “Yurtta hem ulusal hem de kültürel ve sosyal bir bayram olan 23 Nisan Egemenlik Bayramı ile onu takip eden Çocuk Haftası, Çocuk Esirgeme Kurumu merkez ve şubeleri tarafından canlılıkla kutlanması ve kurumlar aracılığıyla tertip edilecek konferanslar ile çocuk ihtiyaçları ve çocuk meselelerine dikkat çekilmesi istenmiştir. Öte yandan parti örgütleri ve Halkevleri, çocuk mevzuları üzerine konferanslar, müsamereler, müsabakalar tertip edileceği” belirtilmiştir.¹¹⁵

II. Dünya Savaşı'nda Türkiye savaşın dışında kalmaya yönelik bir politika izlemiştir.¹¹⁶ Buna rağmen her an savaşa girecek gibi tedbirler almıştır. Özellikle bu yıllarda milli bayramların eski coşkuyla kutlanmasına önem verilmiştir. Kutlamalarda Halkevleri ve Çocuk Esirgeme kurumlarının yaptığı programlar ve yardım kampanyaları ön plana çıkmıştır.

1941 yılında Ankara'da yapılan törenlerde Çocuk Esirgeme Kurumu öncüleri ve öğrenciler Atatürk'ün kabrini ziyaret ederek saygı duruşunda bulunmuşlardır. Ulus Meydanı'nda yapılan törende; Zafer Anıtına çelenk konulmuş ve İstiklal Marşı okunmuştur. Burada yapılan törenlerin sona ermesiyle öğrencilerden seçilen bir grup Çankaya'ya giderek, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü ziyaret etmişlerdir. Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yoksul çocuklara yardımlar yapılmıştır.¹¹⁷

---

¹¹⁵Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:01, Klasör No:20/9

¹¹⁶Mücahit Özçelik, “II. Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 29, 2012/2, s. 256

¹¹⁷Firdevs Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Erzurum, Mart 2019, s.150

1941 yılında Malatya Halkevi öncülüğünde kutlanan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı; Cumhuriyet Meydanı'nda saat 09.30'da başlamıştır. Törene katılacak olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri hazır bulunmuşlardır. Tören alanına gelen Vali Fahri Özen asker, halk ve okulları selamlayıp bayramlarını tebrik etmiştir. Saat 10.00'da bir öğrenci günün anlam ve önemini anlatan bir konuşma yapmıştır. Bayram için çeşitli şiirler de okunmuş ardından çeşitli gösteriler yapılmıştır.¹¹⁸

1942 yılında İstanbul'da yapılan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamaları için vilayetçe bir program hazırlanmıştır. Programda Beyazıt ve Taksim Cumhuriyet Meydanlarında yapılacak törenlere katılacak okulların isimleri belirtilmiştir. Okulların tören alanında yerlerini almalarıyla törenin İstiklal Marşı ile başlayacağı, bayrağın direğe çekileceği, Çocuk Esirgeme Kurumu adına bir konuşmacı ve kız- erkek öğrencilerden seçilmiş konuşmacıların nutuklar vereceği CHP, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Belediye adına gönderilen çelenklerin anıtlara konulacağı belirtilmiştir.¹¹⁹

İstanbul dışında ilçe ve köylerde yapılacak törenler, kutlama komisyonlarının belirlediği hususlar doğrultusunda yapılmıştır. Çocuk Haftası olması münasebetiyle okulların süslenmesinin yanında Çocuk Esirgeme Kurumu çeşitli etkinlikler düzenleyerek, çocukların güzel vakit geçirmesini sağlayacağını belirtilmiştir. Çocuk Haftası dolayısıyla gazeteler ve çocuk yayınlarında çocuklarla ilgili sağlık, masal, karikatür, oyuncak gibi çeşitli konulara ve fotoğraflara yer verilmiş, ayrıca törende kullanılacak bandoların belediye tarafından sağlanacağı belirtilmiştir.¹²⁰

1943 yılında Çocuk Bayramı ve Çocuk Haftası münasebetiyle hazırlanan kutlama programında, bayramın ilk gününden itibaren hazırlıklar yapılması istenmiştir. Her şehirde hazırlıklardan sorumlu olan Kutlama Komiteleri kurulmuştur. Bayramın ilk günü resmi daireler, evler, mağazalar, caddeler bayraklarla süslenmiştir. Tören Halkevi önünde toplanan katılımcıların İstiklal Marşı'nı okumasıyla başlamıştır. İstiklal

---

¹¹⁸ Mesut Aydın- Korkud Aydın- Recep Dünder, Malatya Halkevleri Öncülüğünde Kutlanan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri (1932-1951), Bilgi Dergisi, sayı;11, Kış 2016/1, s.103

¹¹⁹1942 Yılı 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Tören Programı, İstanbul Belediye Matbaası, 1942, s.2

¹²⁰1942 Yılı 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Tören Programı, İstanbul Belediye Matbaası, 1942, s.1-4

Marşı okunmasıyla günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmış ardından şiirler okunmuştur. 24 Nisan günü ise saat 13.30'da Halkevi'nde milli oyunların tertip edileceği belirtilmiştir.¹²¹

Bayramda özellikle tüm halkın temiz kıyafetlerini giyinmesi ve kimsesiz olan çocukların giydirilmesi istenmiştir. Kimsesiz çocuklara yapılan yardımlar bu dönemlerde artarken, çocuklarla ilgili yardım kampanyalarında Çocuk Esirgeme Kurumu ön plana çıkmıştır.

1943 yılında Emed Halkevi'nde yapılmış olan 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı törenleri için bir gezi düzenlenmiştir. Bu gezideki faaliyetleri ifade eden bir rapor Ankara CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. 24 Nisan'da Örencik nahiyesine giden Emed Halkevi'ne bağlı Dil, Tarih, Edebiyat, Gösteri ve Köycülük kolu temsilcileri bölgede, 23 Nisan'ı çeşitli eğlenceler düzenleyerek kutlamışlardır. Kutlamalar esnasında Kaymakam Hayri Özlü ve CHP Parti Reisi Ahmet Benli'de hazır bulunmuşlardır. Burada yol üzerinde bulunan 15 köy ziyaret edilmiş, bayram vesilesiyle köylerde, çeşitli konferanslar verilerek halkın katılımı sağlanırken, saz ekibinin çaldığı zeybek havalarıyla kutlamalar yapılmıştır. Heyette bulunan köycülük kolundan doktorlar, halkın hastalıklarına bakarken, ziraatçılar da zirai konularıyla ilgili halka, çeşitli tavsiyeler vermiştir. Gündüz yapılan faaliyetler dışında gece saatlerinde Örencik merkezde “Bir Ses” adlı piyes ve “Okumuş Adam” isimli bir komedi oynanmıştır. 25 Nisan'da Örencik merkezden ayrılan heyet Çavdar Hisar köyüne giderek burada Kaymakam, köylü ile idare işleri konuşmanın yanında, müsamereler yapılmış ve saz ekibinin çaldığı müzik eşliğinde eğlenceler düzenlenmiştir.¹²²

2. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

1939 yılında yapılan Gençlik ve Spor Bayramı'nın yıldönümünde kutlamalar için bir talimatname yayınlanmıştır. Kutlama talimatına göre, 19 Mayıs bayramında yayın araçlarının doğru kullanılması ve bu amaçla, “güzel insan, hareketli insan, canlı

¹²¹ 23 Nisan Ulusal Egemenlik Çocuk Bayramı ve Çocuk Haftası Münasebetiyle Yapılan Kutlama Programı, Ankara, 1943

¹²² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, CHP Emed Halkevi Reisliği, 28.04. 1943, Dosya No; 23, Klasör No;118/2

insan, uyanık insan” kitleye ideal vatandaş olarak gösterilmelidir. Öte yandan İstiklal Harbi’nin başlayışı hakkında yazılar kaleme alınmalı ve halka anlatılmalıdır. Basında 18, 19, 20 Mayıs tarihlerinde ülkenin farklı yerlerinde yapılan hazırlık ve kutlamalar ile ilgili resimlerin ayrıntılı anlatımlarla yer alması istenmiştir.¹²³

1939 yılında hazırlanan kutlama talimatına göre törenler üç adımda yapılacaktır.

1. Tören, bayrak çekme, nutuklar, geçit resmi,
2. Okulların jimnastik hareket ve gösterileri.
3. Spor hareket ve gösterileri.¹²⁴

Kutlamalar için şehrin bayraklarla süslenmesi ve ışıklandırılması, Cumhuriyet meydanları ve binaların bayrama uygun hazırlanması 1939 yılında da devam etmiştir. Kutlama talimatına göre, kalabalık sokaklara ve cumhuriyet meydanlarına asılacak özlü sözler de yer almıştır. Spor gösterilerinin yapılması için Cumhuriyet Meydanları seçilmiştir. Törenlerin öncesinde okullar ve spor kulüpleri bando eşliğinde şehrin ana cadde ve sokaklarında gösteriş gezileri yapmaları ve bu esnada Atatürk’ü anmak için şehirdeki heykellerle çelenk bırakılması istenmiştir. Törende, devlet erkânının yerlerini almasıyla İstiklal Marşı okunmuş ve tören başlamıştır. Marşların okunması ardından geçit resmi yapılmış, son olarak spor gösterileri ve jimnastik hareketlerinin sergilenmesi ardından tören sona ermiştir.¹²⁵

1940 yılında Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları için CHP tarafından bir kutlama talimatı hazırlanmıştır. Talimat sporcular ve belirlenen bölgeleri kapsamaktadır. Kutlama Talimatına göre sporun, yurt müdafaasındaki rolünün sporculara anlatılması ve sporcuların bayrama katılmaları, aynı zamanda resmigeçit içinde sporcular tarafından hazırlık yapılması istenmiştir. Hazırlanan kutlama talimatına göre; kulüpler ve spor alanları bayram için donatılmalı, sporcular arasından seçilen bir heyet tarafından ziyaretlerin yapılması, bölgelerde iki spor kulübünün bulunduğu şehirlerde, sporcular

¹²³ Cumhuriyet Arşivi, 490,01-004.20.13

¹²⁴ Cumhuriyet Arşivi, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlama Talimatı, 490,01- 00 420, 15

¹²⁵ C.A, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlama Talimatı, 490,01- 00 420, 15

tören günü kıyafetleri ile belirlenen sıraya göre dizilip hazır bulunulması gerektiği belirtilmiştir.¹²⁶

Çeşitli kulüplerin, çeşitli spor şubelerine üye olan azaların bir araya toplanarak geçit törenine katılmaları, bu sayede kulüpler arasında kaynaşma sağlanması amaçlanmıştır. Spor şubeleri tarafından belirlenen üyelerin törene katılacağı, tören gününde herhangi bir aksilik yaşanmaması için belirli düzenlemelerin yapılması üzerinde durulmuştur. Ayrıca CHP'ye bağlı vilayet ve kazalarda yapılan kutlamaların fotoğraflarla birlikte, 15 Haziran 1940 tarihine kadar Genel Direktörlüğe gönderilmesi istenmiştir.¹²⁷

1940 yılı için hazırlanan kutlama talimatında şehitliklerin ziyaret edilmesi ve sporda şöhret yapmış insanların, genç sporcular tarafından anılması ve bu sayede gençlerin spora olan ilgilerinin artırılması bakımından önemli olduğu belirtilmiştir. Genç sporcuların güzel bir geleneği başlatması açısından, gençlerin teşvik edilmesi, bayramın tertibata uygun olarak düzenli bir şekilde kutlanması için her türlü tedbirin alınması, vilayetlerde ve kazalarda bu tertibatı sağlaması açısından oluşturulan kutlama komisyonlarının üzerine düşen görevleri yapmaları gerektiği ifade edilmiştir.¹²⁸

1941 yılında yapılan 19 Mayıs kutlamaları için bir talimat yayınlanmıştır. Hazırlanan talimat il başkanlıklarına gönderilerek, yurdun dört bir yanında 19 Mayıs ruhuna yaraşır şekilde kutlamalar yapılması istenmiştir. Kutlamalar için şehir ve caddelerin süslenmesi ve özlü sözler içeren resimlerin yerleştirilmesi istenmiştir. Kutlama talimatına göre; şehir içinde yapılan yürüyüş ardından tören alanına gelen öğrenciler önceden hazırlanan bölgede yerlerini almışlardır.

İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayacak törenin nutuklar ve şiirler ile devam edeceği ve resmigeçit ile son bulacağı belirtilmiştir. Öğrenciler bando eşliğinde marşlar söylemiş ardından aralarından seçilen kişi konuşma yapmıştır. Kutlamaların bir diğer adımı ise Atatürk anıtlarına çelenk konulması ve saygı duruşunda bulunulmasıdır.

¹²⁶ BCA, „Dosya No;30,Klasör No;145, Ankara, 26.04.1940

¹²⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, T.C. Başvekâlet Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Dairesi Saha ve Tesisler, Sayı: 27, Dosya No;30,Klasör No;145, Ankara, 26.04.1940

¹²⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No; 30 Klasör No;145, Ankara, 26.04.1940

Kutlamaların bir parçası olan jimnastik hareketleri, spor kulüpleri, okullular ve sporcular tarafından yapılacaktır. Ayrıca her şehirde, şöhretli sporcuları ziyaret etmek üzere heyetler oluşturulacağı belirtilmiştir.¹²⁹

3. 30 Ağustos Zafer Bayramı

1941 yılında C.H.P. Genel Sekreter Vekili ve Zonguldak Mebusu olan Halil Türkmen imzasıyla C.H.P. Vilayet İl Heyeti, Halkevleri ve Halkodası Reisliklerine bir genelge gönderilmiştir. Burada 1941 yılında yapılacak 30 Ağustos töreninin Dumlupınar'da yapılmasıyla ilgili bir program gönderilmiştir. Genelgede bayram günü ve gecesinde Halkevleri, Halkodaları ve parti merkezlerinde toplantılar yapılması, milli mücadele ve 30 Ağustos kahramanlıklarının halka anlatılması için konferanslar verilmesi istenmiştir.¹³⁰ 18. Yıldönümünde hazırlanan programa göre, Dumlupınar'da merasim başlamadan önce, resmi kurumlar adına Meçhul Asker Anıtına birer çelenk konulacağı ve her kurumu temsilen bir katılımcının törende hazır bulunacağı belirtilmiştir. Top atışı ile başlayacak olan törende, sırasıyla ordu, CHP, halk, yüksekokul adına birer konuşma yapılacağı ve akşam radyo aracılığıyla bir konferans verileceği belirtilmiştir.¹³¹

Bu amaçla 30 Ağustos zaferinin 19. Yıldönümünde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Halkevi Reisliklerine kutlama talimatı göndermiştir. 1941 yılı programına göre; her yıl olduğu gibi törenin Meçhul Asker Abidesi'nde kutlanmasına özen göstermişlerdir. Tören, Dumlupınar'da saat 11.30'da başlayacak, törenden önce Meçhul Asker Abidesi'ne T.B.M.M, Başbakan, Vekiller, Ordu, Kızılay, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türk Basın Birliği adlarına birer çelenk konulacağı belirtilmiştir. Törene katılacak askeri kıtaların sayısı Milli Müdafaa Vekâletine, Maarif Vekâletinin belirlediği öğrenci sayısı ile Afyon, Konya, Ankara ve İstanbul okullarından öğrenciler törene katılacaktı. Aynı zamanda Beden Terbiye Müdürlüğünün belirlediği Gençlik Kulüpleri ve Afyon ile Kütahya şehirlerince belirlenen İstiklal Harbi'ne

¹²⁹ 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1941

¹³⁰ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Ankara, II/VIII/1941

¹³¹ Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin 18'inci Yıldönümü Dolayısıyla 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da Meçhul Asker Abidesi'nde Yapılacak Merasim Programı, Ankara, 1940

katılmış mücahitlerden oluşan kişilerin yine törene katılacakları belirtilmiştir. Ayrıca tören alanında bulunanların geçit töreni esnasındaki duruşundan ve düzeninden Komutanlık sorumlu olmuştur. 11.30'da top atışı ile törene başlanacağı, törene katılan teşekküllerin sırasıyla konuşmalar yapacağı, tören akşamı parti tarafından bir konferans verileceği, gece Halkevi, Halkodası ve parti merkezlerinde çeşitli konferanslar düzenleneceği belirtilmiştir. Törenin yapılacağı alana halkın kolayca gelmesi için, tören alanının istasyonu olan Silkisaray'a İzmir ve Afyon'dan fiyatları düşük olmak üzere trenle gidiş dönüşler düzenlenmiştir. Törenin bitmesiyle birlikte akşam saatlerinde Afyon İli C.H.P. Reisi, Ordu, törene katılan heyetler ve halk mümessilleri şerefine bir yemek verileceği belirtilmiştir.¹³²

1942 yılında yapılan 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın kutlama yıldönümü için Meçhul Asker Anıtı önünde yapılacak bir kutlama programı Cumhuriyet Halk Partisi tarafından hazırlanarak il ilçe teşkilatları ve Halkevlerine gönderilmiştir. Buna göre; tören başlamadan önce Meçhul Asker Abidesi'ne TBMM, Başvekâlet, Vekiller, Ordu ve Cumhuriyet Halk Partisi, Kızılay, Türk Hava Kurumu ve Türk Basın Birliği adına çelenk konulacağı belirtilmiştir.

Dumlupınar'da yapılacak törene saat 11.30'da başlanacağı, bağlı olan listede isimleri bulunan vilayetlerden biri parti ve halkevi, diğeri vilayet umumi meclisleri adına seçilmiş olan iki kişinin seçilerek törene katılmaları istenmiştir. Diğer taraftan törene yakın olan köy ve kasaba halkının törene katılmasını sağlamak amacıyla vasıtalar ayarlanmıştır. Törenin başlamasıyla Halkevleri, CHP, Yüksek Okullar ve Gençlik Kulüpleri adına çeşitli konuşmaların yapılacağı ve akşam radyoda partice bir konferans verileceği belirtilmiştir. 30 Ağustos akşamı Halkevi ve Halkodalarında bunların olmadığı yerlerde parti merkezlerinde konferanslar düzenlenerek 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin kıymetinin ve milletin gösterdiği kahramanlığın anlatılması istenmiştir.¹³³

---

¹³²Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin 19 uncu Yıldönümü Dolayısıyla 30 Ağustosta Dumlupınar'da Meçhul Asker Abidesi'nde Yapılacak Merasim Programı, Dosya No 2/12, Klasör No; 6103 Ankara; 8.8.1941

¹³³ Cumhuriyet Arşivi, Dosya No;10 Klasör No; 154

Tek parti döneminde yapılan milli bayram kutlamalarında kutlamaların yanında çeşitli kültürel etkinlikler de yapılmıştır. Bu etkinliklerin yapılmasında özellikle Halkevleri etkin rol oynamıştır. 1944 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın yıl dönümünde Afyon Halkevi'nde "*Halkevi kitap sergisi*" açılmıştır. Açılan serginin masraflarının karşılanması C.H.P. Genel Sekreterliği tarafından ayrılan bütçe ile yapılmıştır.¹³⁴ Diğer taraftan Halkevi temsil kolu tarafından tiyatro çalışmaları düzenlenmiştir. "*30 Ağustos*" isimli Avni Candar tarafından yazılmış olan piyes bunlardan birisidir. Türk köylüsüne ulus bilincini aşılamaaya çalışan milli piyeste, Türk köylüsünün İstiklal Savaşı'nda isteyerek Ata'nın yanında savaştıklarını ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla tüm Atatürk ilkelerinin, halk tarafından benimsendiği anlatılmıştır.¹³⁵

1945 yılında CHP Genel Sekreterliği kutlamalarla ilgili CHP İl İdare Kurullarına bir yazı göndermiştir. İlgili yazıda kutlamaların Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin yapıldığı Meçhul Asker Anıtı önünde yapılacağı belirtilmiştir. Hazırlanan yazıda kutlamalarla ilgili Halkevi ve Halkodalarının aldıkları sorumluluklar burada da ifade edilmiş ve bu kurumların Zafer Bayramı gün ve gecesinde çeşitli toplantılar düzenlenmesi, bu vesileyle İstiklal Harbinin topluma kazandırdıkları halka anlatılması ve 30 Ağustos Zaferine yaraşır kutlamaların yapılması istenmiştir.¹³⁶

Zafer Bayramı kutlama törenleri açısından Ankara ve İstanbul'un yanı sıra Başkomutanlık Meydan Muharebesinin yapıldığı Dumlupınar'daki kutlamalar ön plana çıkmıştır. Bu kutlamalarda Zafer Anıtı kutlama alanı olarak seçilirken, kutlamalara siyasi partiler ve birçok teşekkülün katılmasına özen gösterilmiştir. Bu amaçla 1946 yılında yapılmış olan 30 Ağustos zaferinin 24. Yıldönümü kutlamaları için CHP Genel Sekreteri ve Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu imzasıyla 6/2837 sayılı genelgeye ek bir genelge yayınlanmıştır. 12 maddeden oluşan genelgede; tören başlamadan önce TBMM, vekiller, ordu, partililer ve çeşitli kurumların gönderdiği çelenklerin yerleştirileceği, törene saat 11.00'de top atışı ile başlanacağı belirtilmiştir. Tören alanın-

¹³⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 8.XI.1944

¹³⁵ Karadağ, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları (1932-1951)*, s.129

¹³⁶ Cumhuriyet Arşivi, Dosya No;490 Klasör No,27/9

daki yerleşimden Komutanlık sorumlu olmuştur. Çevre illerden halkın törene katılımını kolaylaştırmak için, trenler ayarlanmıştır. Bunların yanı sıra her şehirde bulunan Halkevleri ve Halkodaları, bu tarihi günü kutlamak için özel programlar hazırlamaları istenmiştir.¹³⁷

1947 yılında Dumlupınar'da yapılacak olan kutlamalar için bir tören programı hazırlanmıştır. Tören programına göre, düzeninin sağlanması için Merasim Komutanlığı görevlendirilmiştir. Diğer taraftan, yakın bölgelerdeki halkın büyük ölçüde törene katılımlarını sağlamak için gerekli vasıtalar Afyon ve Kütahya valilikleri tarafından sağlanmıştır. Törenden bir gün önce Haydarpaşa ve Ankara'dan hareket edecek olan trenlerin, Afyon'a gidecekler için özel vagonlar ayırmaları istenmiştir. Bunun dışındaki yerler için ise Devlet Demiryolları İdaresi gerektiği kadar yer ayırarak düzenlemeler yapmıştır. Gündüz saatlerinde yapılan merasimin ardından akşam saatlerinde Afyon Valisi, törene katılan halk temsilcileri ve heyetler şerefine Afyon da bir ziyafet vermiştir.¹³⁸

1948 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın 26. Yıldönümü için Genelkurmay Başkanı Orgeneral Salih Omurtak makamında tebrikleri kabul etmiştir. Devlet erkânı ardından tebrikte bulunan Amerikan Askeri Yardım Heyeti'ne, Meydan Muharebesi hakkında bilgiler verilmiştir. Kutlamalar için Ankara caddeleri kırmızı beyaz renklerle süslenirken, bayram günü ilk törenler, Ata'nın huzurunda saygı duruşu ve çelenk koyma merasimiyle başlamıştır. İzciiler tarafından şehrin çeşitli noktalarında bulunan Atatürk büstlerine çelenkler konulmuştur.¹³⁹

Sabah saatlerinde yapılan törenlerin ardından resmi tören için devlet erkânı Hipodrom' da hazır bulunmuştur. Tören İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamış, ardından Garnizon Komutanı Hakkı Güvendik *“30 Ağustos Zaferi, Ergenekon efsanesinin edebiyat kitaplarından çıkarılıp, Anadolu yaylasından hakikat alanına konmasıdır”*¹⁴⁰ sözleriyle biten bir konuşma yapmıştır. Hipodrom' da yapılan geçit töreni ardından,

¹³⁷ BCA, CHP Genel Sekreterliği, sayı:6/2862, Ankara, 16.08.1946

¹³⁸ BCA, 30 Ağustos 1947 Cumartesi Günü Dumlupınar'da Yapılacak Tören Programı, Ankara, 1947

¹³⁹ Ayın Tarihi, “Olayların Takvimi” s.177, 1-31 Ağustos 1948, s.11-12

¹⁴⁰ Ayın Tarihi, “Olayların Takvimi” s.177, 1-31 Ağustos 1948, s.11-12

kutlamaların bir diğer adresi de Harp Okulu olmuştur. Okulda marşlar söylenerek, Zafer Bayramı ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi hakkında konuşmalar yapılmıştır.

Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin yıl dönümü kutlamalarında Ankara dışında Dumlupınar'da yapılan törenlere özen gösterilmiştir. 1948 yılında Dumlupınar Zafer Tepe'de Meçhul Asker Anıtı önünde yapılan törenlere, çevre illerin yanı sıra 31 ilden belediye temsilcileri, siyasi partiler, basın ve halk katılmıştır. Törene, Cumhurbaşkanı başta olmak üzere kurum, kuruluş ve partilerden gelen çelenkler anıta yerleştirilmiştir.¹⁴¹

Törende Tümen Komutanı Tümgeneral Rahmi Egemen, valiler olduğu halde, törene katılan gençler, izciler ve halkın bayramını kutlamıştır. Bandonun İstiklal Marşı çalması ile söylenen marş esnasında bayrak direğe çekilmiş, bu anı 21 pare top atışı ve uçakların anıt üzerinde yaptıkları geçiş selamlamıştır. Tümgeneral Rahmi Egemen tarafından yapılan konuşmanın ardından askeri birlikler, üniversite öğrencileri, izciler ve gazilerin katılımıyla resmigeçit yapılmıştır. Günün sonunda Kütahya Valiliği tarafından halka bir kır ziyafeti verilmiştir.¹⁴²

4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

10 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün ölümünün ardından, meclis yeni Cumhurbaşkanı seçimlerini yapmak için 11 Kasım'da toplanmıştır. Yapılan seçimler sonucunda 11 Kasım 1938 günü TBMM İsmet İnönü'yü cumhurbaşkanı seçmiştir.¹⁴³ Cumhurbaşkanlığı seçimleri ardından İsmet İnönü, hükümeti kurma görevini Celal Bayar'a vermiştir.

Milli Şef döneminde Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi milli bayramların özenle kutlanılmasına çalışılmıştır. 1939 yılında yapılacak olan Cumhuriyet bayramı kutlamaları da önceki kutlamalarla aynı olarak, 28 Ekim öğleden sonra başlamış ve 30 Ekim akşam saatlerine kadar devam etmiştir.

¹⁴¹ Ayın Tarihi, "Olayların Takvimi" s.177, 1-31 Ağustos 1948, s.12

¹⁴² Ayın Tarihi, "Olayların Takvimi", s.177, 1-31 Ağustos 1948, s.13

¹⁴³ Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009, s. 213

1939 yılında Ankara’da yapılan törenlerde; izciler, milli şefe bağlılıklarını bildirmek amacıyla 28 Ekim saat 11.45’te kutlamalara başlamışlardır. Kutlamalar izcilerin Zafer Anıtı’na çelenk koymalarıyla devam etmiştir. Cumhurbaşkanı ve başbakanın bayram günlerinde, Ankara Radyosunda bayramla ilgili konuşmalar yapmaları bu dönemde de sürdürülmüştür. Şehrin çeşitli yerlerine konulan hoparlörler sayesinde yapılan programlar halka dinletilmiştir. Ayrıca halk kürsülerinin kurulması her yıl tekrarlanmıştır.¹⁴⁴

Bayram günlerinden önce şehirlerin ışıklandırılması ve süslenmesine önem verilmiştir. Özellikle resmi daireler ve esnaf yerleri bayraklarla süslenmiştir. 1939 yılında Niğde’de tertip komitesi tarafından talimatlara uygun şekilde bez üzerine yazılan veciz sözler cadde taklarına asılmış ve tören alanı süslenmiştir.¹⁴⁵

29 Ekim 1939 yılında sabah saatlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yapılan kabul töreni ardından, Hipodrom’ da resmigeçit yapılmıştır. Cumhuriyet bayramlarında her yıl halkın hafızasında Cumhuriyet’in ilanının canlanması için 21 pare top atışı yapılmıştır. 1939 yılında Ankara valisi olan Nevzat Tandoğan kutlamaların Hipodrom da yapılacağını duyurmuştur. Hipodrom’ un bir kısmı devlet erkânına ayrılırken halk için de bir alan ayrılmıştır. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, 1933 yılına kadar TBMM önünde, 1933’ten itibaren Ulus’ta bulunan Hükümet konağı ve Belediye binalarının karşısında yer alan Cumhuriyet meydanında, 1935’te stadyum’ da 1936 yılından itibaren de hipodrom’ da yapılmaya başlanmıştır.¹⁴⁶

Bu dönemde bayramların zenginleşmesi açısından bazı farklılıkların da olduğu görülmüştür. Bayram günlerinde halka açık şekilde öğrenciler tarafından Halkevleri ve Halkodalarında piyesler oynanmaya başlanmıştır. 1939 yılında Kocaeli Halkevinde oynanan *Akın Piyesi* bunlardan biridir.¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.214

¹⁴⁵ Gülin Öztürk, “Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları(1926-1948)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.3, s.590

¹⁴⁶ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.219

¹⁴⁷ Nermin Gümüşalan, “Tek Parti Dönemi Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında Kocaeli Örneği”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III*, s.1296

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 1939 yılında bazı kuruluşlara gönderdiği yazıda Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Ateş* piyesinin Halkevlerinde sergilenmesi istemiştir.¹⁴⁸ *Ateş* piyesinde ana tema kahramanlıktır. Cephe gerisinde halkın İstiklal mücadelesinde vermiş olduğu kahramanca mücadele ortaya konulur. Olay İnönü Savaşlarından birinde cereyan eder. Tam olarak hangisi olduğu bilinmemekle birlikte 1921 yılında olduğu kesindir.¹⁴⁹

Milli Şef Dönemi'nde Cumhuriyet bayramı kutlamalarının eksiksiz olması ve Atatürk dönemini aratmamasına özen gösterilmiştir. Özellikle 1943 yılında yapılan Cumhuriyet'in 20. Yıldönümü, 10. ve 15. yıl kutlamalarının gölgesinde kalmamasına önem verilmiştir. 10. ve 15. Yıldönümü kutlamalarında olduğu gibi 20. Yıldönümü kutlamaları için de özel bir program hazırlanmıştır. CHP Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanan kutlama talimatına göre, her ilde kutlama komiteleri oluşturularak gerekli düzenlemeler bu sayede yapılacaktır. Komite görevlerinin ayrıntılı olarak belirtildiği talimatta, törenlerin yapılacağı yerin belirlenmesi ve ne tür gösterilerin yapılacağı ile ilgili detaylar da komitelerin görevleri arasına alınmıştır. Hazırlanan talimatta Cumhuriyet Bayramı'nın renkli ve ışıklı geçmesi için gerekli hazırlıkların yapılması istenmiştir. Binalar, araçlar, limanlar ve caddelerin süslenmesi için kullanılan araçlar bayrak, kırmızı-beyaz kurdeleler, mersin, meşe, özlü sözler ve taklar olmuştur.¹⁵⁰

Kars'ta Cumhuriyet Bayramı'nın yirminci yıldönümü kutlamaları için kutlama programı hazırlanmıştır. Buna göre şehirde kutlamaların üç gün süreceği belirtilmiştir. Şehirde her yıl yapılan törenlerin yanı sıra Kars'a bağlı olan Arpaçay ve Sarıkamış'ta yapımı tamamlanan okulların açılışı bu güne denk getirilmiştir. Bunun yanı sıra 30 Ekim tarihinin Kars'ın kurtuluşu olması kutlamalara ayrı bir heyecan katmıştır.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.218

¹⁴⁹ Ergin Özcan, Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi*, c.I, Erzurum, 1993, s. 671-678

¹⁵⁰ Cumhuriyet'in XX inci Yıldönümü Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1943

¹⁵¹ Cengiz Şavklı-Güler Ertem, "Kars'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1930-1949)", *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2019, s.217

Açılışların bayram günlerine denk getirilmesinin bir diğer örneğini Niğde’de görmek mümkündür. Niğde’de Cumhuriyet döneminde kurulan çok sayıda müessesenin açılışlarının, kutlamaların yapıldığı gün olması dikkat çekicidir. Niğde için oldukça önemli olan şehirdeki ilk Gazi Mustafa Kemal büstü, askeri kışla, Stadyum ile bağlı yolların açılması bu etkinlikler kapsamındadır.¹⁵²

Cumhuriyet’in 21. yıl dönümü 29 Ekim 1944 yılında yapılacak olan kutlamalar için bir hafta öncesinden bir kutlama programı hazırlanmıştı. Parti umum heyeti aldığı kararla, kutlamaların her il, ilçe ve köylerde coşku ile kutlanmasını kararlaştırmıştır. CHP vilayetlere kutlamalar için talimatnameler göndermiştir. Vilayet, kaza, nahiye ve köylerde kutlamaları düzenleyen, kutlama komiteleri kurulmuştur. Bu yolla kutlamaların bir tertip içinde yürütülmesi sağlanmıştır. 1942 yılında Siirt’te yapılacak kutlamaların 28 Ekim’de başlayıp 30 Ekim’de sona ermesine ve bu suretle üç gün yapılmasına karar verilmiştir.¹⁵³

Kutlamalar için şehirler günler öncesinden süslenmiştir. Resmi ve hususi binalar bayraklarla süslenmiş, gece ise ışıklandırma yapılmıştır. Belediyeler şehrin yoğun yerlerine taklar kurarak özlü sözler asmışlardır. Kutlama günlerinde halk en temiz ve şık kıyafetlerini giyinmiştir. Durumu kötü olan ailelere devlet bu konuda destek vermiştir. Bunun dışında kutlamaların yapılacağı alanlar önceden belirlenip temizlenmiş, tören düzeni ve halkın oturacağı yerlerle ilgili düzenlemeler yine günler öncesinden kutlama komisyonlarınca belirlenmiştir.¹⁵⁴

1944 yılında Cumhuriyetin 21. Yıldönümü kutlamaları için CHP Umumi İdare Heyeti bir kutlama talimatı hazırlamıştır. Kanuna göre, 28 Ekim’de saat 13.00’de başlayacak olan kutlamaların 30 Ekim’de saat 24.00’de kadar devam edeceği belirtilmiştir. Yurt içinde tüm şehir, kasaba ve köylerde kutlamalar yapılması ayrıca yurt dışında da Türk elçi ve konsolosluklarında törenler yapılması istenmiştir. Her şehirde kutlama komiteleri, kutlama işlerinin düzenlenmesiyle görevlendirilmiştir. Komiteler kutlamaların nasıl ve nerede yapılacağını, günler öncesinden alanın temizlenmesini ve bayram

¹⁵² Öztürk, “Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları(1926-1948)”, s.593

¹⁵³ Şerif Demir, “Tek Parti Dönemi’nde Siirt’te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 4, Siirt, 2015, s.41-42

¹⁵⁴ Gümüşalan, “Tek Parti Dönemi Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında Kocaeli Örneği”, s. 1293

için süslemeler yapılmasıyla ilgili kararlar alınmasında belirleyici olmuşlardır. Süslemeler için, bayrak, mersin, meşe, taflan, zeytin dalları gibi yeşillikler ve kırmızı beyaz kurdele, vecize levhaları ve taklar kullanılmıştır.¹⁵⁵

1944’de törenler, İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlamış ve belirlenen sıraya göre resmigeçit yapılmıştır. Bayram boyunca Cumhuriyetin önemini anlatan programlar yapılacak ve bunun halka duyurulması için radyodan yararlanılacağı belirtilmiştir. Törenler bittikten sonra akşam saatlerinde halk için, konferans ve toplantılar yapılmıştır. Büyük şehirlerde toplantılar için halk meydanları tercih edilirken, kasaba ve köylerde gösteriler için Halkevleri ve Halkodalarından istifade edilmiştir.¹⁵⁶

1945 yılında kutlamalar için CHP İdare Heyeti tarafından bir kutlama talimatı hazırlanmış ve bu talimat 1944 yılında yayınlanan talimatla aynıdır. Kutlamaların 28 Ekim’de saat 13.00’de başlayıp 30 Ekim saat 24.00’de kadar devam edeceği belirtilmiştir. Kutlama Komiteleri bu yıl da hazırlıkların yapılmasında ve halk için yapılacak eğlence ve konferanslarda etkin rol oynamıştır.¹⁵⁷

1945 yılında hazırlanan kutlama programı; komiteler ve ödevleri, süsleme ve donatma, resmigeçit, resmigeçitten sonra köylerde kutlama, gazete ve mecmualar başlıkları altında ayrı ayrı incelenmiştir. Süsleme ve donatım tüm resmi ve hususi binalarda geçen yıllara benzer şekilde yapılacaktır. Ayrıca cumhuriyetin XXII’nci yılı olduğunu belirtmek için XXII rakamının en çok görünen yerlerde büyük rakamlarla yazılması istenmiştir. Geçit töreninin yapılmasının ardından her bölgenin imkânlarına göre kutlama komitesinin belirtmiş olduğu program dâhilinde eğlence, konferans ve toplantılar yapılacağı belirtilmiştir. Konferanslarda özellikle Atatürk ve İsmet İnönü’nün söylevlerinden seçilen bölümlerin okunacağı belirtilmiştir. Gösterilerin havanın iyi olması durumunda şehir, kasaba ve köylerin kalabalık meydanlarında yapı-

---

¹⁵⁵Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Cumhuriyetin XXI. Yıldönümü Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1944, Dosya No;2073, Klasör No;609

¹⁵⁶Cumhuriyetin XXI. Yıldönümü Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1944

¹⁵⁷Cumhuriyet’in XXII inci Yıldönümü Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1945, Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Dosya No;2/13-1, Klasör No, 2355-1

lacağı ifade edilmiştir. Gösteriler MEB ya da CHP'nin Halkevlerine gönderdiği eserlerden seçilmiştir.¹⁵⁸ Halk nezdinde önemli bir yere sahip olan gösterilerde, inkılâp anlayışının yayılmasına yarayacak eserlerin tercih edilmesi önemlidir. Bu yolla halkın, inkılâplara ve cumhuriyete olan bağlılıklarının artırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Milli Şef Dönemi'nde yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında CHP tarafından düzenli olarak balolar tertip edilmiştir. Arşivden alınan belgelerde 1940- 1945 yılları için hazırlanan balo davetiye yazılarına rastlanmıştır. 1940 yılında yapılan Cumhuriyet Balosu için katılımcı listesine yer verilmiştir.¹⁵⁹ 1945 yılında CHP Genel Sekreter Vekili, Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu partililere bir tebliğ göndermiştir. Buna göre CHP teşkilatında beşinci dereceye kadar olan memurların isim ve soyadları belirtilerek baloya bunların katılacağı ifade edilmiştir.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ Cumhuriyet'in XXII inci Yıldönümü Bayramı Kutlama Talimatı, Ankara, 1945, *Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi*, Dosya No;2/13-1, Klasör No, 2355-1, s, 1-9

¹⁵⁹ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer No;2/11-24, F. No;5504-1

¹⁶⁰ Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer No; 2/13-1, F.No; 8355-3

II. BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ'NDE MİLLİ BAYRAMLAR VE KUTLANMA ŞEKİLLERİ (1950-1960)

A) 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı

1. 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

1.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

14 Mayıs 1950 seçimlerinin sonucunda, iktidar değişmiştir.¹⁶¹ Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nı ilk kez 1951 yılında kutlamıştır. Yapılan törenlere bakıldığında önceki dönemlere benzer minvalde kutlamaların yapıldığı görülmüştür. Kutlamalar için yapılan hazırlıklarla ilgili basında çok ayrıntılı bilgilere yer verilmemiştir.

30 yıl önce 23 Nisan 1920'de ilk Büyük Millet Meclisi Ankara'da toplanmış milli mücadele o gün başlamıştır. Bu mücadele tüm engellere rağmen başarılı olmuştur. Bu tarihi gün aynı zamanda Çocuk Bayramı olarak da kutlanmıştır.

1951 yılında yapılan kutlamalar için şehirde, çeşitli yerlere zafer takları kurulmuş resmi ve özel daireler süslenmiş, sokak ve caddeler bayraklarla donatılırken, gece ise bu binalarla birlikte tarihi yapılar, camiler, abideler ve surlar ışıklandırılmıştır.¹⁶² Ankara'da heyecanla kutlanacak olan bayramda, şehrin başlıca kazalarında törenler düzenlenmesi ve günün önemini belirten konuşmalar yapılması planlanmıştır. Her kazada yapılacak törenler, kaymakam başkanlığında 10.30'da başlamıştır. Aile birlikleri,

¹⁶¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, c.III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s.17

¹⁶² Firdevs Temizgüney, "Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Erzurum, Mart 2019, s.152

Çocuk Esirgeme Kurumu temsilcileri ve öğrenciler tarafından günün anlam ve önemiyle ilgili nutuklar verilmiştir. Öte yandan okul himaye kurulları tarafından yoksul çocuklara, giyecek dağıtılması, kutlama programı dâhilinde alınmıştır.¹⁶³

1951 yılında yapılan 23 Nisan kutlamaları için bir program hazırlanmıştır. Programa göre, Beşiktaş, Fatih, Eminönü, Üsküdar ve Kadıköy ilçelerinde çocuk kütüphaneleri açılmış, bazı sinemalarda çocuklara ait filmler gösterilmiş ve bayram münasebetiyle okullar ve resmi daireler tatil edilmiştir.¹⁶⁴

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın otuz ikinci yıl dönümü kutlamaları için Yeni Ulus Gazetesi, programın ayrıntılarına yer verilmiştir. Buna göre; saat 10.30'da Fatih Hoca Şehitleri, Taksim, Barbaros ve Beyazıt Meydanları ile Kadıköy Fenerbahçe Stadı'nda kutlamalar yapılması kararlaştırılmıştır. Törenlere il, ilçe, belediye, siyasi partiler, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yoksul Çocuklara Yardım Dernekleri, Kızılay Derneği, Türk Hava Kurumu Temsilcileri katılmıştır. Ayrıca İstanbul Radyosu çocuklar için bir program hazırlamıştır.¹⁶⁵

1.2. Bayram Kutlamaları

1951 yılında yapılan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın otuz birinci yıl dönümü Ankara'da coşku ile kutlanmıştır. Kutlama merasimi saat 09.00'da her okulu temsilen bir kız bir erkek öğrenci seçilerek, Atatürk'ün geçici kabrinin bulunduğu Etnografya Müzesi'ni ziyaret etmesi, saygı duruşunda bulunması ve kabre birer buket konulması ile başlamıştır.

Ulus Meydanı, Zafer Abidesi, Cebeci Çayırılığı ve Saman Pazarı bölgelerinde dört grup halinde yapılan törenlerde hep bir ağızdan İstiklal Marşı okunmuştur. İstiklal Marşı ardından 23 Nisan gününün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılmıştır. Öğleden sonra yapılan törenlerde, Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanı Milli Hâkimiyet

---

¹⁶³ Cumhuriyet, 23 Nisan 1951

¹⁶⁴ Akşam, 22 Nisan 1951; Cumhuriyet, 23 Nisan 1951

¹⁶⁵ Yeni İstanbul, 23 Nisan 1952

ve Çocuk Bayramı münasebetiyle, ilkokul öğrencileri ve yurtlardan gelen çocukları kabul etmişlerdir.¹⁶⁶

Demokrat Parti'nin iktidarda kaldığı on yıl boyunca çocuklarla ilgili meseleler pek fazla gündeme gelmemiştir. 27 Mayıs 1949'da korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili 5387¹⁶⁷ numaralı kanun kabul edilmişti. 1951 yılında Kars Milletvekili Esat Oktay çocuk meselesini gündeme getirmiştir. Korunmaya muhtaç çocuklar hakkında 5387 sayılı kanunun iki yıldır yürürlükte olmasına rağmen çocuk sefaletlerinin devam ettiğini söylemiştir. Hatta çocuğu dilendirme ve çocuğa hırsızlık ettirme işinin bir teşkilat haline getirildiğine dair bilgilerin bulunduğunu söylemiştir. Millet için mühim bir dava olan bu konunun bugün ne safhada bulunduğu endişesiyle altı soruluk bir önerge hazırlamıştır. Sorularının Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanları tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını istemiştir.¹⁶⁸

Milli bayramlarda Halkevleri, kutlamaların organize edilmesi bakımından büyük öneme sahipti. Demokrat Parti 1951 yılının Ağustos ayında Halkevleri konusunu TBMM'ye getirmiş, Mecliste Halkevleri mallarına el konulmasına dair kanun tasarısı kabul edilmiştir.¹⁶⁹ 1952 yılında yapılan resmi bayram kutlamalarında Demokrat Parti, Halkevlerinin sağladığı destekten yoksun kalmıştır.¹⁷⁰

23 Nisanın Çocuk Bayramı olarak kabulünde ve her yıl yapılan kutlamalarda büyük öneme sahip olan Çocuk Esirgeme Kurumu, bayram günlerinde çeşitli telgraflar almıştır. 1951 yılında yapılan kutlamalar için Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanı Şevki Çiçekdağ'a bir telgraf gönderilmiştir. Burada Bayar; *Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramını yurdun her yerinde sevinçle kutlayan kurumu*” şahsı adına tebrik etmiştir.¹⁷¹

1952 yılında da benzer kutlamalar yapılmış, Cumhurbaşkanı Celal Bayar çocukları Çankaya Köşkü'nde kabul etmiştir. Çocuklara samimi iltifatlarda bulunan Celal

---

¹⁶⁶ Zafer, 24 Nisan 1951

¹⁶⁷ Korunmaya muhtaç çocuklar hakkında kanun, Kanunlar Dergisi, c.4, 1949, s.110

¹⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem, 9, c.6, 25.IV.1951, s.253,259

¹⁶⁹ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP (1950-1960)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 75

¹⁷⁰ Firdevs Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Erzurum, Mart 2019, s.155

¹⁷¹ Cumhurbaşkanı Celal Bayar Arşivi, Dosya No, 29, Klasör No, 133/2, Tarih; 11.04.1951

Bayar, bu sırada dışarıda toplanmış ve tezahürat yapan halka, balkonda bir konuşma yaparak seslenmiştir. *23 Nisan gününün istiklal temellerinin atıldığı gün olduğunu, bu mutlu günü çocuk bayramı olarak kutlamanın, bayramı yücelttiğini ve Türk halkının bayramını kutladığını* ifade etmiştir.¹⁷²

1952 yılında İstanbul’da yapılan merasimler için Beyoğlu, Taksim, Eminönü, Beyazıt, Beşiktaş ve Barbaros Parkında toplantılar tertip edilmiştir. Toplantılar saat 10.00’da kaza ilkokullarının alana gelmeleriyle başlamıştır. Bayram münasebetiyle ilköğretim müesseselerinde birçok yoksul çocuğa giyecek eşya dağıtılmıştır. 30 Nisan’da ise Mithat Paşa Stadyumu’nda bir Yavru Kurt gösterisi yapılmıştır.¹⁷³ Ayrıca İstanbul Radyosu, Çocuk Bayramı için bir program hazırlamıştır. Saat 16.00’da Milli Eğitim Bakanı Muhiddin Akdik öğrenciler ve velilerle ilgili muhtelif mevzular üzerine bir konferans vermiştir. Ayrıca Taksim Belediye Gazinosu’nda Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından eğlenceli bir balo tertip edilmiştir.¹⁷⁴

İzmir’de yapılan 23 Nisan Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı oldukça gösterişli bir şekilde kutlanmıştır. Cumhuriyet alanında yapılmış olan ilk törende, Atatürk büstüne çelenk konulmuştur. Atatürk Stadyumu’nda yapılan diğer törende ise Vali, askeri ve mülki amirler hazır bulunmuşlardır. Bayram münasebetiyle seçilmiş okullarda, eğlence ve müsamereler yapılmış, saat 15.00’de Çocuk Esirgeme Kurumu Fuar Gazinosu’nda bir çocuk balosu tertip edilmiştir.¹⁷⁵

Ulus Gazetesi 22 Nisan tarihinde verdiği haberle, 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı dolayısıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin iki gün tatil yapacağını, bugün ve yarın ki celselerin bayrama tesadüf etmesiyle yapılmayacağını, Cuma günü meclisin toplanacağını belirtmiştir.¹⁷⁶ Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamalarının yıldönümlerinde sadece stadyum ve okullarda törenler yapılmakla kalınmamış

---

¹⁷² Cumhuriyet, 24 Nisan 1952

¹⁷³ Hürriyet, 23 Nisan 1952

¹⁷⁴ Cumhuriyet 23-24 Nisan 1952

¹⁷⁵ Cumhuriyet, 24 Nisan 1952

¹⁷⁶ Ulus, 22 Nisan 1953

farklı etkinlikler de yapılmıştır. Bu etkinliklerden biri 1952 yılında, Ankara Lisesi öğrencilerinden oluşan koro grubu, Ankara Radyosu'nun düzenlediği programa katılmışlardır.¹⁷⁷

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramlarında kutlama haberleri ve kutlama programları gazetelerde ilk sayfalardan verilmiştir. Bunun yanı sıra bayram günlerinde milli hâkimiyet, çocuk davası gibi konularında kaleme alınan yazılar bu dönemde dikkat çekicidir. 1952 yılında Zafer Gazetesinde Mümtaz Faik Fenik tarafından bir köşe yazısı kaleme alınmıştır. Burada Mümtaz Faik Fenik, Çocuk Bayramı ve Milli Hâkimiyet Bayramı'nın bir arada kutlanılmasının tesadüfi olmadığını altını çizmiştir. Ona göre “*çocuk bir milletin istikbalidir.*” Atatürk inkılâpları ve II. Dünya Savaşı'ndan bahseden Fenik, Milli Şef Dönemine gönderme yaparcasına 1950 yılında her engelin kaldırıldığına ve 23 Nisan ruhunun tekrar bulunmuş olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁸

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın 1953 yılında yapılan kutlamaları için Ulus Gazetesinde çıkan yazısında Nihat Erim, birleştirici duygular üzerinde durmuştur. 23 Nisan 1920 öncesinde yaşanan Mondros Mütarekesi ve Sevr Anlaşmasına değinen Erim, 23 Nisan ruhunun daha iyi anlaşılmasını istemiştir. Nihat Erim, milli bayram günlerinde farklı düşüncelerin bir kenara bırakılarak, birleştirici fikirler üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁹

1953 yılında yapılan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı önceki yıllara benzer şekilde kutlanmıştır. Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle hazırlanan programa göre Ankara'da kutlamalar; Orduevi önündeki Zafer alanında ve Ulus Meydanı olmak üzere iki yerde yapılacağı belirtilmiştir. Bu bölgelere çevre okullardan hangilerinin katılım sağlayacağına dair geniş bir program hazırlanmıştır. Saat 08.30'da her okuldan bir kız ve bir erkek öğrenci olmak üzere toplanacak grup, öğretmenleri gözetiminde, Anıtkabir'i ziyaret etmişlerdir. Öğrencilerin yerlerini almalarıyla saat 10.00'da tören bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla başlamıştır. Bu sırada öğrenciler

---

¹⁷⁷ Ulus, 24 Nisan 1952

¹⁷⁸ Mümtaz Faik Fenik, “Milli Hâkimiyet”, Zafer, 23.04.1952, s.2-3

¹⁷⁹ Nihat Erim, “23 Nisan 1920: Geriye Değil İleriye Bakmak Gerekir!”, Ulus, 23 Nisan 1953

tarafından hazırlanan buketler anıtlara konulmuştur. Sonrasında okullardan seçilen öğrenciler tarafından üç dakikayı geçmemek şartıyla konuşma veya şiirler okunmuştur. Öğleden önce okullar ile törene katılan bandolar, Çocuk Sarayı Bahçesi'nde, Gençlik Parkı'nda ve Emniyet Abidesi'nde saat 18.00'e kadar çocukları eğlendirme faaliyetlerine devam etmişlerdir.¹⁸⁰

Orduevinde yapılan törene, Demirlibahçe, Kurtuluş, İltekin Okullarından yalnızca beşinci sınıf öğrencilerinden elliser temsilci katılmıştır. Merasimlerde gerekli olan güvenlik tedbirleri belediye ve emniyet birimleri tarafından alınırken, törene katılmış olan bandolar Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi tarafından sağlanmıştır. Saat 14.00'de her okuldan seçilen bir öğrenci başöğretmenleri Adviye Kayral, İhsan Doğangönül ve Fuat Ekrem ile birlikte hazır bulunmuşlardır. Onlara Çocuk Esirgeme Kurumu'nun seçtiği öğrencilerde eşlik ederek saat 15.00'de Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanını ziyaret etmişlerdir. 1953 yılında 18, 22 ve 23 Nisan olmak üzere üç tören yapılmıştır. 18 Nisan'da yapılan törende 15.30'da tüm okul öğrencilerine, 22 Nisan'da yapılan tören velilere ve halka davetiyesiz olarak sergilenmiştir. 23 Nisan'da 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılan törenler ise ilkokul öğrencileri tarafından düzenlenmiştir.¹⁸¹

Kutlamaların 33. yıldönümü için Galatasaray Lisesi öğrencileri tarafından müsamere hazırlanmıştır. Konferans salonunda yapılan törenlerde "Mavi" isimli bir piyes oynanmıştır. Kervansaray' da ise Çocuk Bayramı için kostümlü bir Çocuk Balosu ve Konak Oteli Salonu'nda Çocuk Çayı verilmiştir.¹⁸²

---

¹⁸⁰Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No; 3/4-26, Fihrist No;2005-1; 23 Nisan 1953 Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı.

¹⁸¹ 23 Nisan 1953 Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı, Yer no;3/4-26, Fihrist No, 2005

¹⁸²Cumhuriyet, 24 Nisan 1953; Akşam, 23 Nisan 1953

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın 33. yıldönümü için sabah saatlerinde Taksim Cumhuriyet Anıtı'na¹⁸³ İl ve Belediye ile siyasi partiler adına çelenkler konulmuştur.¹⁸⁴ Tüm yurttan neşe ile kutlanan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı, Ankara'da da coşku ile kutlanmıştır. Kutlamalar iki adreste yapılmıştır. Bunlar Ulus Meydanı ve Orduevi önünde ki Zafer Anıtı'dır.

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın otuz üçüncü yıl dönümü münasebetiyle Gelenbevi Ortaokulu'nda bir kutlama programı hazırlanmıştır. Saat 14.00'de Konferans Salonu'nda başlayan törende okul müdürü, günün anlam ve önemini anlatan bir konuşma yapmıştır. Ardından Kore Birliği'nin Eski Komutanı Namık Argüç, Kore Türk Tugayı'nın savaşlarını değinerek, 23 Nisan'ın önemini anlatmıştır. Ardından okul temsil kolu tarafından “İstiklal” piyesi oynanmıştır.¹⁸⁵

23 Nisan 1953 yılında Antakya'da bulunan Celal Bayar, Vali konağında saat 12.00'de lise ve ilkokul öğrencilerinden oluşan bir grubu kabul etmiştir.¹⁸⁶ Cumhurbaşkanı'nın Ankara'da olmaması sebebiyle 150 kişiden oluşan öğrenci grubu öğretmenleriyle birlikte, Çankaya'ya giderek Cumhurbaşkanı adına Bayan Reşide Bayar'ı ziyaret etmişlerdir.¹⁸⁷

23 Nisan aynı zamanda Çocuk Bayramı olması nedeniyle her yıl olduğu gibi Çocuk Esirgeme Kurumu şubeleri bulundukları bölgelerde kimsesiz çocuklara yardımlarda bulunmuşlardır. Bakırköy'de 100 çocuğa elbise ve ayakkabı, Eyyübiye'de 100 çocuğa ayakkabı, çorap ve Eyyüb bakımevinde çocuklara öğle yemeği verilmiştir.

---

¹⁸³Taksim Cumhuriyet Anıtı; Taksim Meydanı'nda Ulusal Kurtuluş Savaşını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve devrimlerini sembolize eden ulusal bir yapıt olarak İtalyan Mimar Pietro Canonica tarafından yapılmıştır. Anıt ve çevre düzeni, İtalyan Mimar Giulio Mangeri tarafından yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'nin hemen her yerinde Atatürk'ün anıt, heykel ve büstlerinin yaptırılması ve devletin bunu desteklemesiyle, heykel gibi güzel sanatların bir dalının geliştirilmesinin yanı sıra Cumhuriyetin kazanım ve değerlerinin anıt ve ya heykellere somutlaştırılmış olarak halka yansıtılmasıdır. İmren Abraç, “Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda Rus-Türk Yakınlaşmasının Sembol Figürü”, *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, c.I, sayı.1, 2017, s.140-141

¹⁸⁴ Akşam, 23 Nisan 1953

¹⁸⁵ Ulus, 23 Nisan 1953; Cumhuriyet, 23 Nisan 1953

¹⁸⁶ Cumhuriyet, 24 Nisan 1953

¹⁸⁷ Akşam, 24 Nisan 1953

Bunlardan başka Şehremini, Taksim ve Yeşilköy’de de kimsesiz çocuklar giydirilmiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu dışında Demokrat Parti sosyal yardım kolu tarafından da muhtaç çocuklara yardımlar yapılmıştır.¹⁸⁸

1954 yılında yapılan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamaları önceki dönemlere benzer şekilde kutlanmakla beraber 2 Mayıs 1954 genel seçimleri hemen öncesine denk geldiği için bayram, seçimlerin gölgesinde kalmıştır. İktidar ve muhalefet seçim propagandası için farklı şehirlerde seçim konuşmaları yapılmıştır. İsmet İnönü seçim gezileri çerçevesinde yaptığı konuşmaların sonuncusunu 23 Nisan 1954 tarihinde Sivas’ta yapmıştır. Burada yaptığı konuşmada; hayat pahalılığı, işçi hakları, hâkim teminatı, anayasa mahkemesi gibi konulara değinmiştir.¹⁸⁹

Beyazıt Meydanı’ndaki yapılan törenlere iştirak edecek olan Eminönü İlçesi Yavrukurt oymakları ve öğrenciler, saat 09.30’da başlarında şehir bandosu olduğu halde Sultanahmet Meydanı’na hareketle Beyazıt’a gelerek yerlerini almışlardır. 1954 yılında kutlamalar program gereğince Beyazıt, Taksim, Barbaros ve Cumhuriyet meydanlarında 10.30’da başlamıştır.¹⁹⁰ İstiklal Marşı ve bayrak çekme töreninden sonra Çocuk Esirgeme Kurumu ve Yoksul Çocuklara Yardım Cemiyeti ile öğrenciler tarafından nutuklar verilmiştir. Ayrıca aynı saatlerde Barbaros, Fenerbahçe Stadı, Fatih Hoca Şehitleri Meydanı’nda da kutlamalar yapılmıştır.¹⁹¹

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle 1954 yılında; Şişli, Taşlıtarla, Fatih, Beykoz, Paşabahçe ve Üsküdar olmak üzere 6 ilkokulun temel atma töreni yapılmıştır. Şişli ve Taşlıtarla ilkokullarının temel atma törenlerinde konuşan vali, ilköğretim işlerine verilen önemi belirten bir konuşma yapmıştır. Temel atma törenleri dışında saat 12.00’de Laleli’de yeni hazırlanan Ragıp Paşa Çocuk Kütüphanesi’nin vali tarafından açılışı yapılmıştır.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Cumhuriyet, 23 Nisan 1953

¹⁸⁹ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP (1950-1960)*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 121

¹⁹⁰ Yeni İstanbul, 23 Nisan 1954; Akşam, 23 Nisan 1954; Milliyet, 23 Nisan 1954

¹⁹¹ Yeni İstanbul, 23 Nisan 1954

¹⁹² Hürriyet, 23 Nisan 1954

23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı yapılacak olan genel seçimlerin gölgesinde kalmıştır. Basında bayramla ilgili, kutlamaların tüm yurttaki coşku ile yapıldığı haberlerine çok fazla ayrıntıya girmeden yer verilmiştir. Gazetelerde partililerin seçim çalışmaları ve aday listeleri, bayram haberlerinin önüne geçmiştir. Önceki yıllarda radyo programlarında “Çocuk Haftası” dolayısıyla özel yayınlara yer verilirken, 1954 yılı kutlamaları genel seçimlerin hemen öncesine denk geldiği için, yayınlarda daha çok parti temsilcilerinin seçim konuşmalarına yer verilmiştir.¹⁹³

Basında bayram günlerinde yazılan köşe yazıları da dikkat çekicidir. Nadir Nadi Cumhuriyet Gazetesinde kaleme aldığı yazıda; Milli Mücadele döneminde ki günleri hatırlatarak, *“16 Mart faciasından sonra Ankara’ya giden mebusların İstanbul Hükümeti tarafından asi ilan edildiklerini, bazı mebusların bu tehlikeyi göze alamadıklarını, buna karşı bazılarının ise tüm imkânsızlıklara rağmen Büyük Millet Meclisi’nde ilk toplantıyı yaparak çarpışmaya hazır bulunduklarını ifade etmiştir. Büyük Millet Meclisi’nin 23 Nisan’da açmış oldukları kutsal mücadeleyi kısa zamanda tam bir başarı ile sona erdirmişlerdi”*, şeklinde ifade etmiştir.¹⁹⁴

Mümtaz Faik Fenik ise Zafer Gazetesi’nde Milli İrade konusu hakkında bir yazı yazmıştır. *“Milli Hâkimiyet Bayramı’nın neşe içinde kutlandığı bu günde Türk ulusunun bayramını kutlamıştır. Zaman zaman hakları elinden alınan milletin esarete boyun eğmediği için, milli hâkimiyetin manası büyüktür. Bugün tam manasıyla milli hâkimiyete dayanan bir iktidar iş başındadır. Ve Türkiye tam manasıyla bir hukuk devleti nizamı kurmuştur”*, şeklinde ifadelerle yer verirken muhalefetin bu idareyi inkâr ettiğini sözlerine eklemiştir.¹⁹⁵

Nihat Erim Ulus Gazetesi’nde yazdığı köşe yazısında; *“milli bayram günlerinde, farklı düşüncelerin bir kenara bırakılarak birleştirici duygular üzerinde durma için bayram günlerinin vesile olduğunu”* ifade etmiştir.¹⁹⁶ Habib Edip Törehan ise Çocuk

¹⁹³ Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, s.158

¹⁹⁴ Nadir Nadi, “Kutlu Olsun”, Cumhuriyet, 23 Nisan 1950

¹⁹⁵ Mümtaz Faik Fenik, “Milli Hâkimiyet Prensibi Yerleşmiştir”, Zafer, 23 Nisan 1953

¹⁹⁶ Nihat Erim, “Geriye Değil İleriye Bakmak Gerekir!”, Ulus, 23 Nisan 1953

davasına değinmiştir. *“Cumhuriyet devrinde çocuk meselesiyle uğraşılmadığını, bunun çeşitli sebeplerden kaynaklandığını, artık yeni nesil için ciddi gayretler sarf etmek gerektiğini, çünkü memleketin asıl kuvvetini teşkil edecek olan yeni nesil olduğunu ve bugün hapishanede yatan çocukların dün ihmal edildiğini”* yazarak çocuk konusuna dikkat çekmiştir.¹⁹⁷

2. 1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

2.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

1955-1960 yılları arasında kutlamalar için yapılan hazırlıklarla ilgili basında çok fazla bilgi yer almamakla birlikte verilen bilgiler önceki yıllarla aynıdır. 1955 yılında İstanbul’da Çocuk Bayramı münasebetiyle resmi daireler ve okullar tatil edilmiştir. Şehir bayraklarla donatılırken, okullar da defneyaprakları ve bayraklarla bezenmiştir. İstanbul’da Taksim, Beyazıt ve Beşiktaş dışında ilkokullarda da müsamereler yapılacağı ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından organize edilen Çocuk Balosu Taksim Belediye Gazinosu’nda yapılacağı belirtilmiştir.¹⁹⁸

Zafer Gazetesi 1955 yılında hazırlanan kutlama programına yer vermiştir. Buna göre, 23 Nisan Pazartesi günü yapılacak merasime Ankara, Altındağ ve Çankaya merkezlerinde ki resmi ilk, orta, lise, mesleki teknik öğretmen okulları ve çocuk yuvalarından oluşan öğrenciler katılacaktır. Kutlamalar, Zafer, Ulus ve Beyazıt’ta ki Üniversite meydanları olmak üzere üç farklı noktada yapılacağı belirtilmiştir. Saat 08.30’da öğrenci temsilcilerinden oluşan bir grup, öğretmenleri beraberinde Anıtkabir’i ziyaret ederek çelenk bırakacak, merasim 10.30’da İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlayacak, marş ardından öğrenciler tarafından günün anlamını vurgulayan şiirler ve konuşmalar yapılacağı ve ant içilmesiyle törenin son bulacağı belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerden oluşan bir grup saat 14.30’da Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan’ı ziyaret edecekleri belirtilmiştir.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Habib Edib Törehan, “Çocuk Davamız”, Yeni İstanbul, 23 Nisan 1954

¹⁹⁸ Milliyet, 23 Nisan 1955

¹⁹⁹ Zafer, 22 Nisan 1956

1958 yılında Kıbrıs'ta 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı dolayısıyla yapılacak miting için günler öncesinden hazırlıklar yapılmıştır. Lefkoşa'da yapılacak mitingde Kıbrıs Türktür partisi lideri Dr. Fazıl Küçük, Kıbrıs Türk Kurumları Başkanı Rauf Denктаş, Londra Kıbrıslı Türk Yüksek Tahsil Talebesi Başkanı Necati Sağer gibi isimlerin törene katılacağı belirtilmiştir. “*Taksim tezi*” konusunda konuşmalar yapılacak ve Türkiye'nin olaya bakışını izah edecekleri basında yer almıştır. 23 Nisan'da yapılacak olan mitingin şimdiye kadar düzenlenen açık hava toplantılarının en büyüğü olacağı belirtilmiştir.²⁰⁰

1960 yılında yapılan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamalarının 40. yıl dönümü için bir program hazırlanmıştır. Kutlama programında okullar bölgelere ayrılmış, her okulun törene katılacağı alan ve tören düzeninin sağlanması için belirlenen görevliler tarafından grupların komuta edilmesi sağlanmıştır.

Programa göre okulların düzeni şu şekilde sıralanmıştır;

1. Zafer Anıtı'nda yapılacak olan törene katılacak okullar;
  - Ankara Koleji, Mimar Kemal I-II, Namık Kemal, Çankaya ve Maltepe okullarının 09.30'da toplanacağı ve grupta düzeni sağlamak için Rasim Akın görevlendirilmiştir.
  - Demirbaşı İlkokulundan bandoyla yola çıkan öğrencilere İltekin, Kurtuluş, Mithat Paşa, İncesu ve Abidin Paşa Okullarının katılacağı ve grupta Demirbaşı İlkokulunda görevli olan Turgut Can'ın düzeni sağlayacağı belirtilmiştir.
  - Atatürk Lisesi, Kurtuluş Lisesi, Teknik Öğretmen Okulu, Kız Enstitüsü, İmam Hatip gibi okullar 25'er temsilci seçerek, başlarında bir görevli bulundurmak şartıyla törene katılacakları belirtilmiştir.

---

²⁰⁰ Milliyet, 23 Nisan 1958

2. Türk Ocağı Meydanında yapılacak törene katılacak olan okullar;
  - Saat 09.00’da Alparslan Okulunda bando eşliğinde başlayan yürüyüş Cumhuriyet, Dumlupınar ve İstiklal Okullarının katılımıyla tamamlanacağı belirtilmiştir.
  - 09.30’da Atatürk İlkokulları bando eşliğinde Çocuk Yuvası ve Çocuk Bakıcı Okullu öğrencileriyle meydana yerlerini alacakları ifade edilmiştir.
  - Gazi Lisesi, Sanat Enstitüsü, Anafartalar Ortaokulları 25’er temsilci ile törene katılacakları belirtilmiştir.
3. Yıldırım Beyazıt’ta Üniversite Meydanı’nda ki törene katılacak okullar;
  - Saat 09.00’da Hıdırlıktepe, Milli Müdafaa, Yenidoğan Okulları İhsan Sungu okulunda toplanarak bando eşliğinde meydana yürüyerek Aydınlık Evler, Mehmet Akif, Bozkurt Okullarının katılımıyla törende yerlerini alacakları belirtilmiştir.
  - Yıldırım Beyazıt, Erkek Enstitüsü, Ulus, Keçiören ve Aydınlık evler Ortaokulları 25’er temsilci seçerek başlarında görevli olduğu halde törene katılabilecekleri ifade edilmiştir.
4. Yeni Mahalle’de yapılacak törene;
  - Ziya Gökalp, Gazi Osman Paşa, Öğretmen Kubilay, Yunus Emre, Fatih ve Barbaros Okullarının katılacağı,
  - Yeni Mahalle de yapılacak olan törenin düzeninden Mehmet Yetkiner, Sırrı Sıvar, Lütü Aydoğan ve Ali Gürsoy’un sorumlu olacakları belirtilmiştir.²⁰¹

---

²⁰¹23 Nisan 1960 Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1960, s.1-3

Kutlama programında okulların törene katılacakları bölgelerin ardından, tören işleyişinin hangi sıra ile yapılacağı konusunda ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Tören Çocuk Esirgeme Kurumu'nda; her ilkokuldan katılan bir kız bir erkek öğrencinin saat 08.00'de hazır bulunmasıyla Anıtkabir'in ziyaret edileceği belirtilmiştir. Çocuklara Atatürk sevgisinin kazandırılması ve Atatürk'ün anlatılması açısından bu uygulama önemlidir. 10.30'da bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasının ardından anıtlara çelenk ve buketlerin konulacağı, öğrenciler tarafından okunan şiir ve söylevlerin ardından "*Türk Çocuklar Marşı*" söyleneceği belirtilmiştir.

Törenler esnasında güvenliğin sağlanması için Emniyet Müdürlüğü tarafından tedbirler alınırken, bandoların ses sistemi ve hoparlör tesisleri Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi tarafından sağlanacağı ifade edilmiştir. Okullardan seçilen öğrenciler törenlerin ardından, Keçiören Çocuk Yuvası'nın belirlediği öğrenciler, öğretmenleriyle birlikte saat 14.00'de Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanı'na ziyarette bulunacağı ve bu sayede törenlerin son bulacağı belirtilmiştir.²⁰²

2.2. Bayram Kutlamaları

1954 genel seçimleri ardından Demokrat Parti ezici bir çoğunlukla seçimleri kazanırken, Cumhuriyet Halk Partisi 1950 seçimlerine göre %5 oranında oy kaybetmiştir. Çoğunluk sisteminden dolayı Demokrat Parti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde neredeyse bütün koltukları kazanmıştır. Demokrat Parti bu görülmemiş zafer ile iktidarının ikinci dönemini açıyordu.²⁰³ Seçimler sonucunda Demokrat Parti'ye oy vermeyen Kırşehir ilçe, Kastamonu'nun Abana ilçesinin de bucak yapılması²⁰⁴ ülkede gerginliğin artmasına sebep olmuştur.

İç politika gelişmelerinin yanında dış politikada yaşanan olaylar da ülke gündemini meşgul etmiştir. Yunanistan 16 Ağustos 1954'te Kıbrıs sorunu için BM'ye başvurmuştur. 1955 yılında Londra EOKA'nın İngiliz yönetimine karşı silahlı direniş ha-

²⁰² 23 Nisan 1960 Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı, s. 3-4

²⁰³ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi Ankara, 1990, s.86

²⁰⁴ Taner Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s.258-259

reketi başlatmasıyla, Türkiye’yi de soruna taraf olarak sokacak, Yunanistan’ın taleplerini dengeleme stratejisini kuracaktır.²⁰⁵ Kıbrıs konusunda bir kamuoyu yaratmak ve Türkiye’yi Kıbrıs konusunda desteklemek için “*Kıbrıs Türktür Derneği*” kurulmuştur. ABD ve İngiltere ile olan ilişkileri etkileyecek olan Kıbrıs Meselesi, milli bayram kutlamalarında, Kıbrıs ruhunun yansıdığını söylemek mümkündür.²⁰⁶

23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın 1955 yılında yapılan kutlamalardan bir gün önce 22 Nisan’da Türkiye Milli Talebe Federasyonu 16.30’da Taksim Kristal Gazinosu’nda “*Kıbrıs Günü*” düzenlenmiştir. Çok sayıda gencin katıldığı toplantı İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlamıştır. Ardından Federasyon Başkanı Hüsameddin Öztürk bir konuşma yaparak Kıbrıs’ın Türk olduğunu ve Türk kalacağını ifade etmiştir.²⁰⁷

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramının 35. yıl kutlamaları için Ankara’daki Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bir kutlama programı hazırlanmıştır. Sabahın erken saatlerinde Ulus, Zafer Meydanları ile 19 Mayıs Stadyumu halk tarafından doldurulmuştur. Saat 09.00’den itibaren emniyet ve trafik birimleri tarafından gerekli önlemler alınmıştır. Ulus Meydanı’nda yapılacak törene, merkez ve Altındağ kazaları çevrelerinde bulunan okulların temsilcileri katılmıştır. Tören İstiklal Marşı ile başlamış ardından Bozkurt okulundan bir kız ve Devrim okulundan bir erkek öğrenci günün önemini belirten konuşmalar yapmışlardır. Ardından öğrenciler ant içmişlerdir.²⁰⁸

İstanbul’daki kutlamaların adresi ise Taksim olmuştur. Bayramın 35. yıldönümü İstanbul’da da İstiklal Marşı ile başlamış, söz alan hatipler günün manasına ilişkin konuşmalar yapmışlardır. Konuşmalar sonrasında yavrukurt temsilcileri ve öğrenciler tarafından geçit resmi yapılmıştır. Diğer taraftan ilkokul öğrencilerinden oluşan bir grup tarafından saat 15.00’de Vali Fahrettin Kerim Gökay ziyaret edilmiştir. Bayram için

---

²⁰⁵ Mim Kemal Öke- Erol Mütercimler, *Yalnızlıktan Saygınlığa Demokrat Parti’nin Dış Politikası*, İrfan Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 194

²⁰⁶ Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, s.163

²⁰⁷ Milliyet, 22 Nisan 1955

²⁰⁸ Zafer, 24 Nisan 1955

şehrin çeşitli yerlerinde eğlence ve balolar düzenlenmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından fakir çocuklara yiyecek ve giyecek yardımı yapılmıştır.²⁰⁹

Basın, 1955 yılında Ankara ve İstanbul dışında Çanakkale’de de yapılan kutlamalara yer vermiştir. Çanakkale’de yapılan törene Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı’ da katılmış ve törenin ardından yeni kurulmuş olan Şehir Kütüphanesinin açılışı yapılmıştır. Öğretmenler Toplantısına da katılan Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, Kirazlıda hastane olarak inşa edilen binanın Öğretmen Okulu yapılacağını ifade etmiştir.²¹⁰

Büyük Millet Meclisi’nin açılışının 36. yıldönümü kutlamaları için her okuldan seçilen kız ve erkek iki öğrencinin oluşturduğu grup öğretmenlerinin gözetmeninde sabah saatlerinde Anıtkabir’i ziyaret ederek saygı duruşunda bulunmuşlardır. Ulus, Zafer ve Yıldırım Beyazıt olmak üzere üç noktada yapılan kutlamalar 10.30’da İstiklal Marşı’nın çalınmasıyla başlamış ve öğrencilerin anıtlara çelenkler koymaları ile devam etmiştir. 23 Nisan’da Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel’in radyoda yaptığı konuşmayla Çocuk Haftası açılmıştır. Bu münasebetle Anadolu Kulübünde bir balo düzenlenmiştir.²¹¹

1956 yılında yapılan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamalarında diğer yıllardan farklı olarak Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iyi niyet elçisi olan Danny Kaye kutlamalar sırasında Çankaya’da bulunmuştur. Danny Kaye radyo çocuk kulübünde 23 Nisan dolayısıyla düzenlenen programa davet edilmiş ve çocuklarla Ankara Radyosu’nda hazır bulunmuştur. Ayrıca Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Radyo Çocuk Birliği Başkanı vasıtasıyla çocukların bayramını kutlamış ve onlara sağlıklı bir ömür dilemiştir.²¹²

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın 37. yıldönümü münasebetiyle hazırlanan programa göre kutlamalar Ankara’da Orduevi, Ulus ve Yıldırım Beyazıt olmak üzere

---

²⁰⁹ Milliyet, 23 Nisan 1955

²¹⁰ Milliyet, 24 Nisan 1955

²¹¹ Ulus, 24 Nisan 1956

²¹² Cumhuriyet, 24 Nisan 1956

üç farklı adreste yapılmıştır. Törene katılacak okulların ayrıntılı olarak verildiği program şu şekildedir;

1. Orduevi önündeki Zafer alanında yapılan törene şu okullar katılacaktır;

- Ankara Koleji, Ayşe Abla, Mimar Kemal I-II, Sorar ve Maltepe Okulları ile Gülsen, İkizler, Leman Ergin ve Özel Anaokulları 09.45'te Kızılay Çocuk Yolunda toplanarak bando eşliğinde tören alanında yerlerini almışlardır.
- Saat 09.00'da bando eşliğinde Demirlibaş okulundan hareketle, İltekin Kurtuluş, Mithat Paşa, İncesu, Abidinpaşa okullarının katılımıyla tören alanına gidilmiştir.
- Atatürk Lisesi, Kurtuluş Lisesi, Bahçelievler Lisesi, Ankara Koleji, Kız Teknik Öğretmen Okulu, Kız Enstitüsü, Yapı Enstitüsü Kız Lisesi, Namık Kemal, İmam Hatip Okullarından 25'er kişilik gruplar, başlarında bir idareci ile birlikte katılmışlardır.

2. Ulus Meydanı'nda yapılacak törene katılan okullar şunlardır;

- Alparslan Okulu saat 09.15'te bandoyla hareket edeceği, Cumhuriyet, Dumlupınar ve İstiklal okullarının yol boyunca katılarak tören alanında yerlerini alacakları belirtilmiştir.
- Atatürk I ve II, Çocuk Yuvası, Çocuk Bakıcı Okulu, Necatibey ve Devrim Okulları saat 09.30'da buluşmuşlardır.
- Ulus Meydanındaki törenin idaresi için Merkez Maarif Memuru Hayri Tosun ve Atatürk I Okulu Başöğretmeni Kemal Atatuğ görevlendirilmiştir.

3. Yıldırım Beyazıt'taki Üniversite meydanında yapılan törene katılacak okullar şunlardır;

- Hıdırlıktepe, Milli Müdafaa, Yenidoğan ve Yıldırım Beyazıt Okulları, bando eşliğinde üniversite meydanına gelerek, Kalaba, Aydınlık evler, Bozkurt, Yeni Turan öğrencileri ile birlikte törene katılmışlardır.
- Yıldırım Beyazıt Orta, Yıldırım Beyazıt Erkek ve Kız Enstitüleri ile Atatürk Kız Enstitüsü, Ulus ve Keçiören Orta Okulları başlarında idareciler ile 25'er kişilik öğrenci temsilcileri ile törene katılmışlardır.²¹³

Törene katılan öğrencilerden her okuldan bir kız ve bir erkek öğrenci saat 07.30'da Çocuk Esirgeme Kurumu'nda buluşarak, beraberlerinde başöğretmenleri ve hemşire Fatma Güler gözetiminde arkadaşlarını temsilen 08.00'de Anıtkabir'i ziyaret etmişlerdir. 10.30'da öğrenciler ve katılımcıların yerlerini almalarıyla tören, İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır. İstiklal Marşı ardından öğrenciler tarafından anıtlara çelenkler konulmuştur. Öğrenci ve öğretmenler günün anlamını ifade eden konuşmalar yaparak ant içmişlerdir.²¹⁴

Saat 14.00'de Çocuk Bayramı münasebetiyle, başlarında öğretmenleri ile Ankara'da seçilmiş öğrenci grubu Çankaya köşküne giderek Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı ziyaret etmişlerdir. Bu ziyarette Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'de bulunmuştur. Sonrasında Milli Eğitim Bakanı, Çocuk Esirgeme Kurumu genel merkez başkanı ve azaları ile öğrenciler ile öğretmenler Çankaya'dan ayrılarak, Meclis Başkanı Refik Koraltan'ı ziyaret için Atatürk Bulvarındaki köşke gitmişlerdir.²¹⁵

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramının 37. yıldönümü kutlamalarında İstanbul'da Taksim, Beyazıt, Beşiktaş, Barbaros Meydanları ve Vefa ile Fenerbahçe Statlarında törenler yapılmıştır. Yapılan törenlere civarda bulunan okulların öğrenciler ve

²¹³Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Fon Kodu; 3/8-28, Fihrist No; 4957-1, 23 Nisan 1957 Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı, Cumhuriyet Matbaası, Ankara

²¹⁴23 Nisan 1957 Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlama Programı, Cumhuriyet Matbaası, Ankara

²¹⁵ Zafer, 24 Nisan 1957

yavrukurtlar katılmıştır. Taksim’de yapılan törende çocuklar tarafından Taksim Atatürk Anıtı’na çelenkler konulmuş, Çocuk Esirgeme Kurumu adına öğrenciler tarafından günün anlam ve önemini ifade eden konuşmalar yapılmış, geçit töreni ardından tören sona ermiştir.²¹⁶

Diğer taraftan kutlamaların yapıldığı sırada ülkede misafir olarak bulunan Afganistan Başbakanı Serdar Muhammed Davud Han ile Dışişleri Bakanı Naim Han şerefine öğleden önce Metis Çiftliğinde ordu tarafından “*Dostluk Bir*” adı verilen bir tatbikat yapılmıştır. Tatbikata Başbakan Adnan Menderes, vekiller, mebuslar, yüksek rütbeli generaller ve müttefik devletlerin askeri erkânı katılmıştır. Aynı ilgiyle törenlerle yolcu edilen Başbakan Serdar Muhammed Davud Han, bindiği uçaktan Başbakan Adnan Menderes’e teşekkür mesajı yollamıştır.²¹⁷

Çocuk Haftası olması münasebetiyle, Ankara Çocuk Sağlığı Derneği tarafından, I. Milli Çocuk Sağlığı Semineri düzenlenmiştir. Dil- Tarih-Coğrafya Fakültesi Konferans salonunda açılan seminere Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Demokrat Parti Grup Başkanı Hayrettin Erkmen, Emniyet Genel Müdürü Kemal Aygün ve profesörler katılmıştır. Ankara Çocuk Sağlığı Derneği Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı bir açılış konuşması yapmıştır. Konuşmasında; “*memleketin her sahasında girişilen kalkınma hamlelerine paralel olarak çocuk davasının hali için de gayretler sarf edilerek emniyetli neticeler alındığı, Sağlık Bakanlığınca açılan sağlık merkezleri sayesinde Ana Çocuk Sağlığının korunması bakımından mükemmel bir programın tatbikine geçildiğini*” belirtmiştir. Altı milyon liraya kurulan Çocuk Sağlığı Enstitüsü ve Kliniğinin iki ay sonra açılacağını sözlerine eklemiştir.²¹⁸

1957 yılında Çocuk Haftası ve Çocuk Bayramı’nın Ramazan ayına denk gelmesi dolayısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bir yazı yayınlanmıştır. Buna göre bu yılki gün kutlamalar için İçişleri, Eğitim ve Diyanet işleri başkanlıkları el ele vermişlerdir. 7 gün sürecek olan Çocuk Haftası dolayısıyla anne-babaların ve hayırsever kişilerin çocuklara sevgi göstermesi ve kimsesiz çocuklara yardım edilmesi konusuna

---

²¹⁶ Zafer, 24 Nisan 1957; Cumhuriyet, 23-24 Nisan 1957

²¹⁷ Hürriyet, 24 Nisan 1957

²¹⁸ Zafer, 23 Nisan 1957

değinilmiştir. Bu vesileyle Ramazan ayında camiler ve Cuma hutbelerinde bu konu üzerine konuşmalar yapılacağı belirtilmiştir.²¹⁹

1950’li yıllardan itibaren Türkiye gündeminde önemli bir yer işgal eden Kıbrıs meselesi, milli bayramlar dolayısıyla da kimi zaman dile getirilmiştir. Yapılan kutlamalarda bazen Kıbrıs meselesi hakkındaki konulara dikkat çekilmiş ve kutlamalar bazı zamanlarda mitinglere dönüşmüştür. Basında Kıbrıs’ta yapılan milli bayram kutlamalarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kıbrıs’ta milli bayramların kutlanmasına özen gösterilirken, özellikle Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve liderleri törenlerin hazırlanmasında önemli görevler üstlenmişlerdir. Kıbrıs Türktür Cemiyeti milli bayramlar vesilesiyle Türkiye ve Cumhurbaşkanını tebrik eden telgraflar göndererek bağlılıklarını bildirmiştir. Bu telgraflardan birisi 25 Nisan 1957 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a Kıbrıs Türktür Partisi Genel Sekreteri Osman Örek tarafından şu telgraf gönderilmiştir. *“İlelebet payidar kalacak olan Türk Cumhuriyet ve istikbalinin bir ifadesi olan Milli Hâkimiyet ve Bayramımızı yaşatan Türklüğü kutlarken anavatana sarsılmaz bir imanla bağlı olduklarını tekrar eder ve mukadderatlarını teslim etmiş oldukları mübarek ellerinizden öperim.”*²²⁰

1958 yılında Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle İstanbul’da yapılan kutlamalar önceki yıllarda olduğu gibi aynen tekrar edilmiştir. Beyazıt, Taksim ve Barbaros Meydanlarının yanı sıra Vefa ve Fenerbahçe Stadında kutlamaların adresi olmuştur. Taksim’de 10.30’da başlayan törene Vali de katılmış ve bir konuşma yapmıştır. Konuşmalar ardından milli marşlar okunmuş ve geçit resmi ardından tören sona ermiştir. Ayrıca 1958 yılının Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın Şeker Bayramı’na denk gelmesi sebebiyle şehirde ulaşım sıkıntısı yaşandığına dair bilgiler basında yer almıştır.²²¹

Lefkoşa’da ise çok sayıda Türk’ün katıldığı büyük bir tören yapılmıştır. Lefkoşa sokakları zeytin ve defne dallarıyla süslenmiş, ana vatandan gönderilen sekiz metrelik bayrak, milli kıyafetleriyle törene katılanlar tarafından taşınmıştır. Lefkoşa, Magosa,

²¹⁹ BCA, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi, Dosya No;4, Klasör No;32/30, 27.3.1957

²²⁰ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/8-2, 5368-22

²²¹ Akşam, 24 Nisan 1958

Limasol, Baf şehirleri de bayraklarla donatılmış ve Lefkoşa’da binlerce kişinin katıldığı büyük bir miting düzenlenmiştir.²²² İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlayan törende halk, “*Taksim, Taksim*” nidalarıyla yürüyüş boğulmuşlardır. Törende Rauf Denктаş ve Dr. Fazıl Küçük tarafından konuşmalar yapılmıştır. Fazıl Küçük, bu konuşma sırasında Cirit meydanı adının Taksim olarak değiştirilmesini istemiştir. Fazıl Küçük konuşmasını “*Kıbrıs Türkü daima muzaffer olacaktır*” sözleriyle bitirmiştir. Ardından Meclis Başkanı Refik Koraltan tarafından gönderilen mesajın Fazıl Küçük tarafından okunması halk arasında heyecana sebep olmuştur.²²³ Lefkoşa dışında Magusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Girne gibi yerlerde de kutlamalar yapılmıştır. Gündüz yapılan törenlerin ardından akşam Çetinkaya Kulübünde ilkökul öğrencilerine balo verilmiş ve danslar eşliğinde çocuklar eğlenmiştir. Bunun dışında Lefkoşa Çağlayan Barda’da 500 kişilik bir balo verilmiştir.²²⁴

Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramlarında çocuk ve aile konuları hakkında kaleme alınan yazıların yanı sıra Milli Hâkimiyet ve 23 Nisan ruhunu anlatan yazılarda kaleme alınmıştır. Bu yazılarda genel olarak ilk meclisin açılış şartları ve o zorlu süreçler kaleme alınarak, geline nokta değerlendirilmiştir.

1958 yılında Hasan Ali Yücel, Cumhuriyet Gazetesi’nde kaleme aldığı yazıda otuz sekiz yıl önce ilk Büyük Millet Meclisine giden süreci ve yaşananları özetleyen bir yazı kaleme almıştır. Büyük Millet Meclisi açılışına katılan kişilerin orada toplanmasını sağlayan kişinin Mustafa Kemal olduğunu ve ufku sayesinde bu günlere geldiğini ifade etmiştir. Ardından sözlerine şöyle devam etmiştir. “*Aradan geçen uzun yıllar o günleri yaşayanları aramızdan alıp götürdü. Fakat sonra gelenler, yapılmış büyük işlerin, milli hamlelerin yankısını ruhlarında yaşattıkça, onlar ölmezler. Nitekim ölmüyorlar. 23 Nisanın çocuklarımıza bayram olması bu sebeptendir.*”²²⁵

Basında 1959 yılında Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı için önceki yıllarla benzer özellikte kutlama programı hazırlandığı belirtilmiştir. Ankara’da yapılan tüm

---

²²² Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, s.164

²²³ Akşam, 24 Nisan 1958; Zafer, 24 Nisan 1958

²²⁴ Hürriyet, 24 Nisan 1958

²²⁵ Hasan Ali Yücel, “23 Nisanı Anış”, Cumhuriyet, 23 Nisan 1958

hazırlılara rağmen şiddetli yağmur nedeniyle kutlamalar yapılmamıştır. Arkadaşlarını temsilen bir grup öğrenci, Çankaya Köşküne giderek Cumhurbaşkanını ziyaret etmişlerdir. Çocuklarla sohbet eden Celal Bayar, milli hâkimiyetin önemini çocuklara anlatmıştır.²²⁶

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı olması nedeniyle sabah saatlerinde Anıtkabir'i ziyaret ederek saygı durumunda bulunmuştur. Deniz ve Hava Kuvvetleri'ne mensup iki er tarafından Altı Ok'u resmeden çelenk kabre konulmuştur. Bayram münasebetiyle Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi'ne giden mebuslar, partililer ve gençler İsmet İnönü'yü ziyaret etmişlerdir. İnönü ziyaretçilerine milli hâkimiyetin kuruluş devrini anlatmıştır.²²⁷

İstanbul'da yapılan 39. yıldönümü kutlamalarında Taksim, Beyazıt ve Barbaros ile Vefa ve Fenerbahçe Statlarında törenler yağmur altında yapılmıştır. Törene mülki ve askeri erkân, öğrenciler, yavrukurtlar, siyasi parti, Çocuk Esirgeme ve Türk Hava Kurumları katılmışlardır. Günün anlam ve önemini belirten konuşmaların ardından yapılan geçit resmi ile tören sona ermiştir. Gece çeşitli yerlerde çocuk baloları yapılmış ve bu sayede çocukların eğlenceli vakit geçirmesi sağlanmıştır.²²⁸

Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşunun 40. yıldönümünde Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Ankara'da Yıldırım Beyazıt, Sıhhiye, Türk Ocağı Meydanları ile Yeni Mahallede düzenlenen törenler ile kutlanmıştır. Çevre okullardan gelen öğretmen ve öğrenciler tarafından şiirler ve marşlar okunmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çocuklara bayram münasebetiyle hediyeler verilmesi bu yılda devam etmiş ve kurum çocuk baloları düzenlemiştir. Ayrıca bayram ile başlayan Çocuk Haftası, Keçiören Çocuk Yuvasında çeşitli programlar ile çocuk baloları düzenlemiş ve çeşitli kuruluşlar tarafından kimsesiz çocuklara hediyeler dağıtılmıştır.²²⁹

---

²²⁶ Milliyet, 23 Nisan 1959

²²⁷ Milliyet, 24 Nisan 1959

²²⁸ Zafer, 23 Nisan 1959

²²⁹ Ulus, 23 Nisan 1960

1960 yılında İzmir Alsancak'ta yapılan kutlamalar, 09.30'da başlamıştır. Vali, Belediye Başkanı ve Garnizon Kumandanı öğrenci ve yavrukurtların bayramını kutlamışlardır. Geçit resmi ardından öğrenciler tarafından hazırlanan çeşitli gösteriler yapılmıştır.²³⁰ Ayrıca bayram münasebetiyle, iki yüz otuz bir milyon liraya mal olacağı hesaplanan İzmit civarında ki İstanbul Petrol rafinesinin temel atma töreni Başbakan Adnan Menderes tarafından açılmıştır. Tören alanında toplanan halk, ücret ödemediği hususi trenlerle törenin yapılacağı alana getirilmiştir. Ankara'dan ise trenle 40 kadar milletvekili ve 300'e yakın özel davetli törene katılmıştır. Bunun yanında Birleşik Amerika Büyükelçisi, elçilik erkânı ve iş adamları da törende yerlerini almışlardır.²³¹

1960 yılı, siyasi havanın bayram üzerinde en fazla hissedildiği ve gölgesinde kaldığı yıl olmuştur. Bazı yerlerde siyaset kaynaklı güvenlik kaygıları kutlamaların sönük geçmesine sebep olmuştur.²³² Cumhuriyet Halk Partisi Taşıtlarla Bucağında Atatürk heykeline, üzerinde CHP rozetinin olduğu bir çelenk koymuştur. Bölgede bulunan polisler, çelenk üzerindeki CHP rozetinin çıkarılmasını istemişlerdir. Buna karşı yazılı emir isteyen CHP'liler çelengin kaldırılmasına müsaade etmemişlerdir. Fakat kısa süre sonra çelengin çalındığı görülmüştür. Turgutlu da ise, törene bando ile katılmak isteyen Cumhuriyet Halk Partisi güvenlik tedbirleri nedeniyle bundan vazgeçmiştir. Ayrıca CHP ilçe merkezinde emniyet tedbirleri alınmıştır.²³³

1960 yılında Türkiye'de yaşanan olaylar öğrenci ayaklanmalarına ve toplumun birçok kesiminde tepkilerin artmasına sebep olmuştur. 1960 yılında yapılan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı kutlamaları basında “*tüm yurttaki coşkulu kutlamalar yapıldı*” şeklinde ifade edilse de iktidar ve muhalefet karşılıklı suçlamalarına devam etmiştir. Ulus Gazetesi, “*milli hâkimiyete uzanan ellerin kırılacağını*” ifade ederken, Zafer Gazetesi, Devlet Vekili İzzet Akçal'ın “*Demokrat Parti millet hizmetinde durmadan çalışıyor*” cümlesini büyük puntolarla ilk sayfasından yer vermiştir. Bunun

---

²³⁰ Cumhuriyet, 24 Nisan 1960

²³¹ Cumhuriyet, 23 Nisan 1960

²³² Temizgüney, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, s.167

²³³ Milliyet, 24 Nisan 1960

yanı sıra temel atma törenleri ve altın fiyatlarında yaşanan gelişmelere yer veren Zafer Gazetesi, bu yolla muhalefete cevap vermeyi tercih etmiştir.²³⁴

B) 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı

1. 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

1.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler, Türkiye için birçok farklılığın başlangıcı olan bir tarih olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi, İsmet İnönü liderliğinde muhalefete geçerken, Adnan Menderes liderliğinde Demokrat Parti 1950-1960 yılları arasında iktidar partisi, Celal Bayar ise Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenmiştir.²³⁵

Demokrat Parti iktidarının başladığı 1950 yılıyla birlikte, Atatürk ve İnönü dönemlerinde olduğu gibi, Demokrat Parti Dönemi'nde de 19 Mayıs kutlamaları devam etmiştir. Bu dönemde genel olarak 17 Mayıs'tan başlayarak bayramlarla ilgili provaların yapıldığı haberleri basında yer almıştır. 1950 yılında yapılması planlanan kutlamalar için basında günler öncesinden Ankara'nın donandığı fakat seçimlerin sonrasına denk geldiği için törenlerin 19 Mayıs'ta değil, ileri bir tarihte yapılması kararlaştırılmıştır.²³⁶

1951 yılında yapılan kutlamalar için basında hazırlanan kutlama programlarına yer verilmiştir. Buna göre, Atatürk'ün Milli Mücadeleyi başlatmak için Samsun'a çıktığı ve karaya ayak bastığı saat olan 07.00'de 21 pare top atışı yapılacağı, fabrika ve lokomotiflerin düdüklerini bir dakika boyunca çalarak, bu tarihi anı selamlayacakları belirtilmiştir. Türk Hava Kurumu Havacılık Dairesi teşkilatına bağlı uçakların saat yedide şehrin üzerinden uçuşlar yapacakları, okullar ve spor kulüplerinin şehirde yürüyüş yapacakları, saat 08.00'de geçit resminin başlayacağı yine bu sürede stadyum üzerinde

---

²³⁴ Ulus, 23 Nisan 1960, Zafer, 23 Nisan 1960

²³⁵ Kemal Karpat, s.174

²³⁶ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1950

uçakların çeşitli gösteriler yapacağı belirtilmiştir.²³⁷ Zafer Gazetesi 17 Mayıs'ta kız lisesi öğrencilerinin 19 Mayıs Stadyumu'nda kutlamalar için yapılan provalar sırasında çekilmiş bir fotoğrafa yer vermiştir.²³⁸

Cumhuriyet Gazetesi İstanbul'da yapılacak kutlamaların hazırlıklarına yer vermiştir. Buna göre okullar ve resmi dairelerin bayram dolayısıyla kapalı olacağını, törenlerin İsmet İnönü ve Fenerbahçe Statlarında yapılacağını, törenin İstiklal Marşı ile başlayıp, Vali Fahrettin Kerim Gökay tarafından yapılan konuşmayı, kız ve erkek öğrencilerinin hitabelerinin izleyeceği, ardından spor gösterilerinin yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca yine Cumhuriyet gazetesi, İstanbul'a gelecek olan Ürdün Meliki Abdullah Hazretlerinin 19 Mayıs'ta yapılacak kutlamalara katılacağını ifade etmiştir.²³⁹

1951 yılında Ulus Gazetesi törene katılacak okul ve kulüplerden seçilecek bir heyetin Milli Eğitim Müdürü Faik Binal başkanlığında Anıtkabir'i ziyaret edeceğini belirtmiştir. Programa göre törene katılacak bandolarda şunlardır;

- Cumhurbaşkanlığı Bandosu: Şehir içinde yapılacak olan yürüyüşlere katılmayarak, yalnızca stadyumda yapılacak geçit resmi ve İstiklal Marşı söylenmesinde görev alacaktır.
- Tümen Bandosu
- Harp Okulu Bandosu
- Jandarma Bandosu'dur.²⁴⁰

1952 yılında Cumhuriyet gazetesi kutlamalar için öğrencilerin prova esnasında çekilen fotoğraflarına yer vererek, kutlamalar için hazırlıkların tamamlandığını, bayram münasebetiyle resmi dairelerin bir gün, okulların ise iki gün tatil olacağını belirtmiştir.²⁴¹ Hürriyet gazetesi ise "19 Mayıs Şenliklerinin Umumi Provası" başlığı al-

---

²³⁷ Ulus, 9 Mayıs 1951

²³⁸ Zafer, 18 Mayıs 1951

²³⁹ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1951

²⁴⁰ Ulus, 19 Mayıs 1951

²⁴¹ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1952

tında şenlikler için 17 Mayıs'ta Dolmabahçe Stadyumu'nda askeri lise ve kız lisesi öğrencilerinin tarafından yapılan provaların resimlerine yer vermiştir. Havanın yağmurlu olmasına rağmen provalara halkın ilgisin büyük olduğunu şeklinde yorumlar basında yer almıştır.²⁴²

1952 yılında hazırlanan resmi programa göre, Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı 19 Mayıs'ta saat 07.00'de 21 pare top atışı yapılacağı belirtilmiştir.²⁴³ 1952 yılında havanın yağışlı olması nedeniyle Ankara ve İstanbul valilikleri yayınladıkları tebliğlerde; spor gösterilerinin yapılmayacağını ve kutlamaların 25 Mayıs gününe ertelendiğini duyurmuştur. 19 Mayıs Bayramı için gönderilen davetiyelerin saklanması rica olunurken, önceden belirtildiği gibi saat 09.00'da Atatürk kabrine çelenk koymak için Anıtkabir'e gidileceği belirtilmiştir.²⁴⁴

19 Mayıs Bayramının 34. yıldönümü olan 1953 yılında basın incelendiğinde, yapılacak kutlamalar için hazırlıkların günler öncesinden başladığı görülmüştür. Zafer Gazetesi bayramla ilgili hazırlıkların devam ettiğini ve bayram için İstanbul Kız Lisesi öğrencilerinin stadyumda provalarına ait fotoğraflara yer vermiştir.²⁴⁵ Ayrıca Zafer Gazetesi Ankara ili kutlama komitesi tarafından hazırlanan kutlama programına yer vermiştir. Buna göre, 18 Mayıs tarihinde akşam saatlerine kadar tüm resmi ve özel dairelerin yanında, apartmanların, parti binalarının, mağaza ile dükkânların ve taşıtların Türk bayrağı ile süsleneceği, mağaza vitrinleri bayramın anlamını belirtecek şekilde süsleneceği ve 18 Mayıs akşamı şehrin ışıklandırılacağı belirtilmiştir.²⁴⁶

Ankara'da yapılacak kutlamaların geçen yılların tekrarı şeklinde 21 pare top atışı ve vatan için canını veren şehitlerin aziz hatırası için herkesin olduğu yerde bekleyerek bir dakikalık saygı duruşu ile başlayacağı belirtilmiştir. Türk Hava Kurumuna bağlı uçaklar saat 07.00'de şehrin üstünden uçuşlar yapacağı, okullar ve spor kulüplerinin şehirde yürüyüş yapacakları ve Ankara Stadyumu'nda yapılacak spor gösterilerine orta

---

²⁴² Hürriyet, 18 Mayıs 1952

²⁴³ Zafer, 19 Mayıs 1952

²⁴⁴ Ulus, 19 Mayıs 1952

²⁴⁵ Zafer, 2 Mayıs 1953

²⁴⁶ Zafer, 18 Mayıs 1953

öğretim meslek okulları, üniversite, yüksekokullar ve spor kulüplerinin katılacağı ve bu sayede çeşitli gösteriler yapılacağı belirtilmiştir.²⁴⁷

1953 yılında havaların yağışlı olması nedeniyle kutlamalar yapılmamıştır. Basında, “*Havanın bozuk olması dolayısıyla yapılacak olan Jimnastik Şenlikleri önümüzdeki pazara bırakıldı*”²⁴⁸ “*19 Mayıs gösterileri tehir edildi*”²⁴⁹ “*Spor gösterileri havanın yağmurlu olması dolayısıyla Pazar gününe tehir edildi*”²⁵⁰ şeklinde başlıklarla kutlamaların ertelendiğini ifade edilmiştir.

1954 yılında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için hazırlıklar mayısın ilk günlerinden itibaren yapılmaya başlanmıştır. Akşam gazetesine göre kutlamalar için ilk gösterilerin 17 Mayıs’ta yapılacağını ve burada yapılan gösterilerin 19 Mayıs’ta aynı şekilde tekrar edileceğini belirtmiştir.²⁵¹ Ankara’da Gençlik ve Spor Bayramı’nın son provası 17 Mayıs’ta yapılmıştır. Cumhuriyet gazetesi Ankara dışında İstanbul’da da yapılan provaların detaylarına ve halkın provalara yoğun olarak katıldıklarını ve ilgi gösterdiklerini belirtmiştir.²⁵²

İstanbul’da yapılan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nda sivil ve askeri okullar tarafından hazırlanan beden hareketlerinin ilki 17 Mayıs’ta Fenerbahçe ve Mithat Paşa Stadyumlarında yapılmıştır. Mithat Paşa Stadında 10.00’de başlayan gösteriler 14.00’de sona ererken, Fenerbahçe Stadında ise saat 14.00’de başlayan tören 17.15’de sona ermiştir.²⁵³ Bayramda yapımı tamamlanan Üniversite Meydanındaki Atatürk Heykeli, Cumhurbaşkanı ve Vekillerin katılımıyla saat 16.30’da açılışı yapılmıştır. Türk heykeltıraş Prof. Ratıp tarafından yapılmış olan heykel, Prof. Belling tarafından kontrolü yapılmıştır.²⁵⁴

Milli Talebe Federasyonu tarafından 1954 yılında Gençlik ve Spor Bayramı için bir kutlama programı hazırlanmıştır. Buna göre; temsilciler ve okullarda konuşmalar

---

²⁴⁷ Ulus, 19 Mayıs 1953

²⁴⁸ Hürriyet, 19 Mayıs 1953

²⁴⁹ Yeni İstanbul, 19 Mayıs 1953

²⁵⁰ Milliyet, 19 Mayıs 1953

²⁵¹ Akşam, 18 Mayıs 1954

²⁵² Cumhuriyet, 18 Mayıs 1954

²⁵³ Milliyet, 18 Mayıs 1954

²⁵⁴ Zafer, 19 Mayıs 1954

yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı bayram münasebetiyle bir beyanname yayınlamıştır. Beyannamede Atatürk ve 19 Mayıs'a bağlılık şu sözlerle ifade edilmiştir; *“Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Atatürk emanetlerinin idealist ve samimi aşığı Türk gençliği adına 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını büyük milletimize heyecanla kutlar. 19 Mayıs dün milletimize hayatıyet veren ilahi sembolümüzün Samsun ufuklarında yükseldiği tarihi... Bugün Türk istiklal ve hürriyetinin gururlu bekçisi gençliğin, bu bekçiliğe layık olmanın bahşettiği huzurla kutladığı bir yıldönümüdür. Atatürk'e yönelmiş ideal yolunda gençliğin heyecan ve azmini tazelediği bir ilham kaynağı olarak bu tarih ebediyete akacaktır.”*²⁵⁵

1950-1954 yılları arasında yapılan Gençlik ve Spor Bayramlarıyla ilgili basıda, hazırlıklarla ilgili detaylı bilgilere yer verilmemiştir. Genellikle 17 Mayıs'ta yapılan provalar ve bununla ilgili gazetelerde fotoğraflar geniş yer tutmuştur. Ancak resmi düzeyde İnönü Döneminde büyük önem verilen ve adeta bayramın başlangıcı kabul edilen *“Gençlik ve Bayrak Koşusu”* ve *“Sınır toprakları”* eski önemini yitirmiştir.²⁵⁶

1.2. Bayram Kutlamaları

14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerden dolayı 19 Mayıs kutlamaları sonraki bir tarihe ertelenmiştir. Bu münasebetle kutlamalarla ilgili davetiyelerin dağıtılması durdurulmuştur. Kutlamalar stadyumlarda yapılmamasına rağmen her bayramda olduğu gibi okullar ve resmi daireler kapalı kalmıştır.²⁵⁷ Atatürk'ün Samsun'a ayak basışının yıldönümü olarak kutlanan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, çok partili hayata geçişle birlikte Atatürk kabri 1950 yılında yapılan kutlamalarda, Celal Bayar ve İsmet İnönü, Anıtkabir'de saygı duruşunda bulunmuşlardır.²⁵⁸ Basında kutlamaların ertelendiğiyle ilgili duyurular yer alırken Hürriyet gazetesi, 19 Mayıs *“Jimnastik Şenliklerinin”* seçimler münasebetiyle geciktirildiğini ve akşam saatlerinde Eminönü Halkevi'nde bir *“Kahramanlık Şiirleri Gecesi”* düzenlendiğini belirtmiştir.²⁵⁹

²⁵⁵ Akşam 19 Mayıs 1954

²⁵⁶ Saniye Çetinkaya,- Doğan Duman, “Basında Demokrat Parti Dönemi 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C, 19, sayı, 38, yıl, 2019, s. 245

²⁵⁷ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1950

²⁵⁸ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1950

²⁵⁹ Hürriyet, 19 Mayıs 1950

1951 yılında Ankara da törenler Anıtkabir’i ziyaretleriyle başlamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, bakanlar, genelkurmay başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları, özel kalem müdürü ve yaverlerin katılımıyla saat 09.00’da Anıtkabir ziyaret edilerek, kabre buket konulmuştur.²⁶⁰ Spor gösterileri 19 Mayıs Stadyumunda yapılmıştır. Gösterilere halkın katılımı yoğun olurken, şeref tribününde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve muhalefet lideri İsmet İnönü yerlerini almışlardır. Gösterilerden önce Cumhurbaşkanı gençlere hitaben şu konuşmayı yapmıştır;

*“Sevgili genç evlatlarımız, bu sene de 19 Mayıs gününü Gençlik ve Spor Bayramı olarak neşe ve huzur içinde kutlamak için burada toplanmış bulunuyoruz. Türkün büyük evladı Atatürk’ün Samsun’a ayak bastığı gün, memleketimizin içinde çalkalandığı korkunç şartları ve siyasi durumumuzu şöylece gözden geçirdiğimiz zaman anlarız ki: bu tarihten sonra elde edilen neticelerin, millet hayatında ki tesiri ölümden kurtarılıp şerefle yaşaması temin edilen bir insanın haline benzemektedir. Böyle bir saadete erişen bir kimsenin, hayatını kurtaran ve istikbalini emniyet altına alanlara karşı neler hissederse böyle bir yıl dönümü tesid ederken bizde onun büyük banisine karşı aynı hislere mütehasıs bulunuyoruz ve onun asil ruhunu taziz ediyoruz.”*²⁶¹

Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın bayram münasebetiyle yaptığı konuşma bir nevi Milli Şef Dönemi’nde başlatılan, cumhurbaşkanlarının bayram münasebetiyle konuşma geleneğini devam ettirdiği şeklinde yorumlanabilir. Cumhurbaşkanının konuşması ardından geçit resmi yapılmış ve Mili Eğitim Bakanı Tevfik İleri bir konuşma yapmıştır. Hitabeler ardından Cumhurbaşkanı *“sınır toprağı”* ve Samsundan getirilen bayrağı teslim almıştır.²⁶²

Cumhuriyet gazetesi 1951 yılında yapılacak Gençlik ve Spor Bayramının 32. yıldönümünde, gazetenin ilk sayfasında Atatürk büstünü ve elinde meşale taşıyan bir

---

²⁶⁰ Yeni İstanbul, 19 Mayıs 1951

²⁶¹ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi; Dosya No;3/31,Klasör No; 1511

²⁶² Cumhuriyet, 19 Mayıs 1951

gencin fotoğrafını ilk sayfadan yayınlamıştır. İstanbul’da havanın yağışlı olması nedeniyle İnönü ve Fenerbahçe Statlarında yapılacak olan gösterilerin, 27 Mayıs Pazar günü saat 10.00’a bırakıldığını belirtmiştir.²⁶³

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında görevli kişilerin konuşma yapmaları sonrası “*Dağ başını duman almış*”²⁶⁴ marşı söylenmesi her yıl tekrarlanmıştır. Bu marş Milli Mücadele Dönemi’nde büyük fedakârlıklar yaparak vatanın kurtulması sağlanmıştır. Türk Kurtuluş Savaşı’nda “*Dağ başını duman almış/ gümüşlere durmaz akar*” dizeleriyle başlayan marş, Türk gençliğinin marşı olmuştur.²⁶⁵ 1951 yılında Kore’de savaşmakta olan Türk askerleri için ilk defa Harp Okulu öğrencilerinin temsili bir şekilde yazdıkları “*Birleşmiş Milletlerin Kahraman Ay yıldızı Mehmetçik Kore de*” ibaresi kutlamalara ayrı bir hava katmıştır.²⁶⁶

22 Nisan 1951 tarihinde toplanan Balıkesir İl Kongresi’nde basının dikkatini çeken bir gelişme yaşanmıştır. Kongre de “*19 Mayıs’ta kızların çıplak olarak sokaklarda*

---

²⁶³ Akşam, 20 Mayıs 1951

²⁶⁴ Gençlik Marşı;
Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar,
Güneş ufuktan şimdi doğar
Yürüyelim arkadaşlar.

Sesimizi yer, gök, su dinlesin
Sert adımlarla her yer inlesin

Bu gök, deniz nerede var
Nerede bu dağlar taşlar
Bu ağaçlar güzel kuşlar
Yürüyelim arkadaşlar

Sesimizi yer, gök, su dinlesin
Sert adımlarla her yer inlesin

Dağlar taşlar güzel kuşlar
Ya bu insanlar insanlar
Güneş ufuktan bir gün doğar
Yürüyelim arkadaşlar

Sesimizi yer, gök, su dinlesin
Sert adımlarla her yer inlesin.

²⁶⁵ Vehbi Tanfer, “Atatürk’ün Türk Milletine Armağan Ettiği Milli Bayramlar”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, s.1044

²⁶⁶ Milliyet, 20 Mayıs 1951

oyun oynamalarına müsaade edilip edilmeyeceği” konusu tartışılmıştır.²⁶⁷ Bu sırada 23 Nisan’da Ahlak Terbiyesi Kongresi, Dil- Tarih- Coğrafya Fakültesinde toplanmıştır. Kongrede; ders programları ve içerik, idareci ve öğretmenler, karma eğitim, ilahiyat fakültesi ve din eğitimi gibi konuların yanında 19 Mayıs Bayramı ve kızlar konusu da ele alınmıştır. Kongrede Hüsametdin Akumcu “*19 Mayıs Bayramında kızlarımızın sahaya şortla çıkmamalarına*” ilişkin bir teklifte bulunmuştur.²⁶⁸ Bu teklif birçok öğretmen ve delege tarafından hayretle karşılanmış ve tepkilere yol açmıştır. Akşam gazetesi konuya olan tepkisini 19 Mayıs şenliklerine katılacak olan kızların, “*çarşafli bir karikatürüne*” yer vererek göstermiştir.²⁶⁹ Tepkiler üzerine teklif reddedilmiştir.

Gençlik ve Spor Bayramı’nın 33. yıldönümü için Vilayet Kutlama Komisyonu tarafından bir talimatname hazırlanmıştır. İstanbul’da Mithatpaşa ve Fenerbahçe Stadyumunda yapılacak kutlamalar için ayrıntılı bilgiler yer almıştır. Talimata göre Stadyumlarda kutlamalar şu şekildedir;

Mithat Paşa Stadyumu;

1. Okullara gönderilmiş talimatlarla askeri okullar Kadırgalar Geçidi’nde toplanarak tam saat 09.30’da aşağıdaki sırasıyla stadyuma gireceklerdir.
  - Şehir Badosu
  - Okulların Bayrak ve flamaları
  - Kız öğrenciler
  - Erkek öğrenciler
  - Kuleli Asker Lisesi
  - Deniz Harp Okulu ve Koleji
2. Saat 10.00’da başlayacak törende Vali, Garnizon Komutanı, Milli Eğitim Bakanı ve Beden Terbiye Müdürünün,

---

²⁶⁷ Cumhuriyet, 22 Nisan 1951

²⁶⁸ Selman Tunay Kamer-Ramazan Alabaş, “Ahlak Terbiyesi Kongresi ve Basına Yansımaları”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2017, s.829-832

²⁶⁹ Akşam, 23 Nisan 1951

öğrencileri teftişiyle başlayacağı belirtilmiştir. Şeref tribününde yerlerin alınmasının ardından, bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla marş okunacak ve alandaki direğe iki öğrenci tarafından Türk bayrağı çekileceği belirtilmiştir.

3. Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın bir konuşma yapacağı bunu, kız ve erkek öğrencilerin yapacağı, 19 Mayıs tarihini ve önemini anlatan konuşmaların izleyeceği belirtilmiştir. Sonrasında öğretmenin işaret vermesiyle gençlik ve Türk halkı Cumhurbaşkanı için üç defa sağ ol çağrısı ile “şeref gösterisi” yapılacağı ve geçit törenine başlanacağı fakat sadece Kuleli Asker Lisesi belirtilen yerde kalacağı belirtilmiştir.
4. Okullara ayrılan saatte spor hareketleri yapılması için bir düzen sırası hazırlanmıştır. Buna göre;
  - Kuleli Asker Lisesi (10.45- 11.30)
  - Deniz Harp Okulu ve Koleji (11.30-12.00)
  - Erkek öğrenciler (12.00- 12.15)
  - Kız öğrenciler (10.15-12.45) şeklinde yapılacağı belirtilmiştir.²⁷⁰

Mithat Paşa Stadında yapılan kutlamalarda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan okulların törene katılacağı, kız öğrencilerin Nişantaşı Okulu'nda, erkek öğrencilerin Nilüfer Hatun ve İhlamur İlkokullarında toplanması kararlaştırılmıştır. Saat 08.00'de okullar yerlerini alarak, bandonun eşliğinde stada gelecekleri ve şeref tribünü karşısında yerlerini alacakları belirtilmiştir. Saat 09.00'da tören alanına vali ve belediye reisi, İstanbul Komutanı, Milli Eğitim ve Beden Terbiyesi Müdürleri gelerek tören alanındaki öğrencileri teftiş etmişler.

---

²⁷⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Ferit Ragıp Tuncor Arşivi ve Dokümantasyon Kütüphanesi, 19 Mayıs 1952 Gençlik ve Spor Bayramı Talimatı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952, s.1-4

Gençlik ve Spor Bayramı'nın 33. yıldönümü münasebetiyle vali bir konuşma yapmıştır. Daha sonra görevlendirilen kız ve erkek öğrenciler de konuşma yapmışlardır. Törenler esnasında yıl içinde yapılan müsamerelerde başarılı olan öğrencilere, vali tarafından kupa verilmiştir. Öğrenciler tarafından Dağbaşı ve 19 Mayıs Marşı²⁷¹ söylenmiştir. Geçit töreni için öğrencilerin düzeninden sorumlu bulunan Nizamettin Ergun'un yönlendirmeleri ile geçit töreni yapılacağı belirtilmiştir.²⁷²

Mithat Paşa Stadı için yapılan hazırlıkların benzeri Fenerbahçe Stadı içinde yapılmıştır. 1952 yılında hazırlanan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı talimatında Fenerbahçe Stadyumunda yapılacak tören şu şekildedir;

1. Okullar özel talimatlarla bildirilen yerlerde toplanarak 11.30'da sırasıyla belirlenen yerlerini alacaklardır.
2. Saat 12.00'de törenin, Kadıköy Kaymakamı ve komutanı, Milli Eğitim ve Beden Terbiyesi temsilcilerinin öğrencileri teftişiyle başlanacağı belirtilmiştir.
3. Gösteriler yapacak okullar ve saatleri; erkek öğrenciler (12.30-13.00), kız öğrenciler (13.00-13.30), Kuleli Asker Lisesi (11.30-14.30), Deniz Harp Okulu ve Koleji (14.30-15.00) belirtilen şekildedir.
4. 19 Mayıs gününün önemini belirten konuşmalar Kadıköy Kaymakamı ve seçilen bir kız bir erkek öğrenci tarafından yapılmıştır.

---

²⁷¹ 19 Mayıs Marşı;

On Dokuz Mayıs kurtuluş günü, haydi haydi yürü ileri,
Vardı Samsun'a Mustafa Kemal, haydi haydi yürü ileri.
Samsun'dan Anadolu'ya bir güneş doğdu,
Şahlandı ayaklandı halk düşmanı boğdu.
Başladı büyük savaş sende katıl arkadaş,
Durmasın bu devrimler, dinmeden gözlerden yaş.
Samsun'dan başlayan savaş Samsun'da bitmez
Toplar da tüfekler de düşmana yetmez...

²⁷² Milli Eğitim Bakanlığı Ferit Ragıp Tuncor Arşivi ve Dokümantasyon Kütüphanesi, 19 Mayıs 1952 Gençlik ve Spor Bayramı Talimatı, s.13-14

5. Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanacak özel bir talimatla stadın içi ve dışında güvenlik önlemleri için hazırlıklar yapılmıştır.
6. İstanbul Sağlık Müdürlüğü Mithat Paşa ve Fenerbahçe Statlarında ihtiyaç halinde kullanılacak gerekli sağlık tedbirleri sağlamıştır.
7. Fatih Kaymakamının düzenleyeceği bir programla devlet erkânı adına şehitliklerin ziyaret edileceği, temsilcileri kendi namlarına şehitliklere çelenkler konulacağı ve Garnizon Komutanlığı bu törenler için bando hazırlayacağı belirtilmiştir.
8. Kutlama komitesi adına 19 Mayıs'ta, Beden Eğitimi Müdürlüğü tarafından oluşturulan bir heyet; ihtiyar, şöhretli sporcular ve öğretmenlere saygı ziyaretlerinin düzenleneceği ifade edilmiştir.
9. 19 Mayıs günü ve gecesi resmi ve hususi binaların bayraklarla donatılacak ve aydınlatılacaktır. Ayrıca İstanbul'da dükkân ve vitrinler ile araçlar bu günün anlamına uygun süsleneceği belirtilmiştir.²⁷³

1952 yılında kutlamalar havanın yağmurlu olması nedeniyle ertelendiğiyle ilgili basında bilgiler yer alırken, Ankara da kutlamaların yapılacağı günün ilerleyen zamanlarda belirtileceği eklenmiştir. İstanbul'da ise hava şartlarından dolayı kutlamalar 25 Mayıs Pazar gününe ertelendiği ve hazırlanan programa göre kutlamaların yapılacağı duyurulmuştur.²⁷⁴ Stadyumda törenlerin yapılmamasına rağmen resmi program gereğince Atatürk abidesine ve Anıtkabir'e çelenkler konulmuştur. Kutlamalar sabah 07.00'de 21 pare top atışıyla başlamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve beraberinde ki devlet erkânı 09.00'da Anıtkabir'i ziyaret ederek, saygı duruşunda bulunmuşlardır.

---

²⁷³ Milli Eğitim Bakanlığı Ferit Ragıp Tuncor Arşivi ve Dokümantasyon Kütüphanesi, 19 Mayıs 1952 Gençlik ve Spor Bayramı Talimatı, s.7

²⁷⁴ Hürriyet, 19 Mayıs 1952, Ulus, 19 Mayıs 1952

Anıtkabir, gün içerisinde öğrenciler ve halkın ziyaretlerine de açık tutulmuştur. Gün içerisinde Zafer ve Ulus'ta bulunan anıtlara da çelenkler konulmuştur.²⁷⁵

Ankara ve İstanbul'da hava muhalefeti yüzünden yapılamayan törenler İzmir'de yapılmıştır. Bayram öncesi şehrin sokakları bayraklar ve yeşilliklerle süslenmiştir. Saat 08.30'da Cumhuriyet Alanı'nda başlayan törene gençliği temsilen Mithat Paşa Erkek Sanat Enstitüsü izcileri Atatürk Heykeline çelenk koymuşlardır. Vali ve Belediye Başkan Vekili, Komutanlar ve Milli Eğitim Müdürü, törene katılan okulların tefitişini yaparak bayramlarını kutlamışlardır. Bando eşliğinde İstiklal Marşı ardından dağ başını duman almış marşı hep bir ağızdan söylenmiştir. Zafer Gazetesi, geçit töreninin ardından Kızılçullu Köy Enstitüsü talebelerinin milli oyunları, Karşıyaka Lisesi'nin ritmik dansları ve Hava Teknik Okulu'nun çeşitli gösterileriyle törenin son bulduğunu belirtmiştir.²⁷⁶

Cumhuriyet Gazetesi ise Samsun Kültür Cemiyeti tarafından 19 Mayıs münasebetiyle dün gece Eminönü eski halkevi binasında eğlenceli bir toplantı yapıldığını, Kemal Çilingir'in Atatürk'e ait hatıralar naklettiğini ve Karadeniz, Erzurum ve Çoruh folklor ekipleri tarafından oyunlar oynandığını belirtmiştir.²⁷⁷

1953 yılında kutlama komisyonunca hazırlanan program önceki yıllarla neredeyse aynı şekildedir. Törenlerin yapıldığı günlerde Ulus Gazetesi; Mustafa Kemal Atatürk'ün ve elinde meşale tutan bir gencin fotoğrafına,²⁷⁸ Akşam Gazetesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Atatürk kabrine çelenk koyduğu fotoğrafa²⁷⁹ ve Zafer Gazetesi Atatürk fotoğrafına²⁸⁰ yer vermiştir.

1953 yılında yapılan kutlamalarda sabah saatlerinde Anıtkabir'e yapılan ziyaretler ardından, Ankara'da 19 Mayıs Stadyumunda yapılan kutlamalar; geçit töreni, İstiklal Marşı, Milli Eğitim Bakanı tarafından konuşma yapılması, "*Saygı gösterisi*", sınırdan getirilen toprağın ve bayrağın Cumhurbaşkanı'na teslim edilmesi, öğrencilerin

---

²⁷⁵ Zafer, 19-20 Mayıs 1952

²⁷⁶ Zafer, 20 Mayıs 1952

²⁷⁷ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1952

²⁷⁸ Ulus, 19 Mayıs 1953

²⁷⁹ Akşam, 19 Mayıs 1953

²⁸⁰ Zafer, 19 Mayıs 1953

müzikli gösterileri, beden hareketleri ve gösteriler şeklinde yapılmış olduğu belirtilmiştir.²⁸¹ Zafer gazetesi, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının, her yıl olduğu gibi bu yıl da özenle kutlanacağını, fakat Ankara Valiliği'nin yaptığı açıklamada, kutlamaların yapılıp yapılamaması havanın ve törenin yapılacağı sahanın müsait olmasına bağlı olduğu belirtilmiştir.²⁸²

İstanbul'da Gençlik ve Spor Bayramı'nın 34. yıldönümü kutlamaları için *İstanbul Kız Lisesini Bitirenler Derneği*, üyeleri Dolmabahçe Sarayı'na giderek, Atatürk'ün gözlerini yumduğu odada birkaç saat geçirmişlerdir. Burada Atatürk ile birlikte bulunmuş olan Dr. Ziya Naki Yatıran tarafından Ataya ait hatıralar ve Behçet Kemal Çağlar²⁸³ tarafından ise Atatürk'e ait çeşitli şiirler okunmuştur.²⁸⁴

---

²⁸¹ Ulus, 19 Mayıs 1953

²⁸² Zafer, 19 Mayıs 1953

²⁸³ Behçet Kemal Çağlar, Atatürk hakkında bazı şiirler yazmıştır. Bunun yanında Atatürk'ün Samsun'a çıktığı tarih olan 19 Mayıs gününü şiirselleştiren şu şiiri yazmıştır. Kemal Timur, "Ülkü Dergisinde Yayınlanan Atatürk Konulu Şiirler", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı 17, Yıl 2005, s.179

Diner dertleri hep gözü yaşlının,
Samsun'dan teselli sunar dalgalar,
Şavkı vurmuş gibi "O gün başlının",
Yanar pırıl pırıl, yanar dalgalar

Rüzgâr gibi gizli bir haber verse,
Kıyı yeşil giyip murada erse,
Ne gün kırık dökük bir gemi görse,
19 Mayıs'ı anar dalgalar.

Samsun göklerinde Türk'ün bayrağı,
Samsun tarlasının eşsiz toprağı,
Samsun tütününün altın yaprağı,
Uzakta bir gümüş pınar dalgalar.

Samsun suya doğru kaydıkça kayar,
Görenler yüzmeye niyetli sanar,
Su maviye, bahar yeşile boyar,
Cennete ulaştık sanır dalgalar.

Atayı anarken yanar burkulur,
Tunçlaşmış halini heykelde bulur,
Köpük köpük beyaz güvercin olur...
Ayakuçlarına kadar dalgalar.

²⁸⁴ Akşam, 20 Mayıs 1953

Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 35. yıldönümü münasebetiyle basında kutlamalar için provaların 17 Mayıs'ta yapıldığına ilişkin fotoğraflar yer almıştır. 17 Mayıs'ta yapılan provalar sırasında çeşitli okul ve öğrencilerin farklı hareketlerini gösteren fotoğraflara yer verilmiştir.²⁸⁵ Zafer Gazetesi kutlamalara ilişkin detayları “*şehrimizde büyük tören*” başlığıyla vermiştir. Otuz beşinci yıl dönümü kutlamaları önceki yılların tekrarı şeklindedir. Tören sabah saat 07.00'de 21 pare top atışıyla başlayıp, Cumhurbaşkanı ve devlet erkânının Anıtkabir'i ziyaret etmeleri 1954 yılında da devam etmiştir.²⁸⁶

Ankara'da 19 Mayıs Stadyumunda yapılan kutlamalarda kalabalık halk kitlesi yanında Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile vekiller şeref tribününde yerlerini almışlardır. Bu sırada ülkede bulunan NATO Güney Avrupa Mütefik Komutanı Oramiral Feetheler de törene katılmıştır. Geçit töreni kız ve erkek öğrencilerin ellerinde bayrak ve flamalarla geçişiyle tamamlanırken, Cumhurbaşkanlığı Bandosu eşliğinde İstiklal Marşı okunmuştur. Milli Eğitim Bakanı bir konuşma yapmış, ardından 19 Mayıs bayramlarının simgesi haline gelen “Dağ başını duman almış” marşı söylenmiştir. Tören öğrencilerin çeşitli gösteri ve spor hareketleriyle sona ermiştir.²⁸⁷

Milli Talebe Teşkilatı Birliği, Gençlik Bayramı münasebetiyle Ankara, İstanbul ve İzmir Radyolarında günün anlamına uygun, Gençlik Korosunun hazırladığı bir müzik programı ve konuşmalara yer verilmiştir. Ayrıca Opera 'da Cumhurbaşkanının da katıldığı bir balo yine Milli Talebe Teşkilatı Birliği tarafından verilmiştir.²⁸⁸

1953 yılında olduğu gibi 1954 yılında da “*İstanbul Kız Lisesini Bitirenler Derneği*” Gençlik Bayramı için ayrı bir program hazırlamışlardır. Dernek mensupları yanında, Atatürk hemşiresi Makbule Atadan, Şükrü Kaya ve Behçet Kemal Çağlar'ın da bulunduğu bir grup saat 10.00'da Dolmabahçe Sarayı'nda toplanmışlardır. Tören ya-

---

²⁸⁵ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1954

²⁸⁶ Zafer, 19 Mayıs 1954

²⁸⁷ Zafer, 20 Mayıs 1954

²⁸⁸ Zafer, 20 Mayıs 1954

pılmadan önce Atatürk'ün yatağı kırmızı-beyaz karanfiller ve Türk bayraklarıyla süslenmiştir. Burada Atatürk hakkında anılar anlatılırken, Şair Behçet Kemal Çağlar, Atatürk için yazdığı şiiri okumuştur.²⁸⁹

İstanbul'da törenler Mithat Paşa ve Fenerbahçe Statlarında yapılmıştır. Akşam Gazetesi, “Aziz Atanın Samsun’a çıktığı büyük gün, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı bütün yurttan heyecanla kutlanıyor” başlığıyla törenlerin detaylarına yer vermiştir. Törene Vali, Milli Eğitim Bakanı, Beden Terbiyesi Müdürlüğünün öğrencileri teftişiyle başlanmış, vali ve iki öğrenci tarafından konuşmalar yapılmıştır. Saat 09.00’da Şehir Bاندosu eşliğinde öğrenciler Taksim Cumhuriyet Abidesine çelenk koymuşlardır. Öğrenci gösterileri, sonrası vali başta olmak üzere törene katılan teşekküller adına, şehitlikler ziyaret edilerek çelenkler konulmuştur. Statlarda yapılan gösteriler ve program Ankara Radyosunda canlı olarak verilmiştir.²⁹⁰

2. 1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

2.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

1950-1954 döneminde yapılan kutlamalar ve hazırlıklar 1955-1960 yılları arasında aynen tekrar dılmıştır. Basında hazırlıklarla ilgili çok fazla detaya yer verilmiştir. Fakat genel olarak hazırlıklarla ilgili öğrencilerin provalarına ait fotoğraflara yer verilmiştir. 1955 yılında Gençlik ve Spor Bayramı için Akşam Gazetesi İstanbul’da kutlamaların adresi olan Fenerbahçe ve Mithat Paşa Statlarında yapılan prova fotoğraflarına yer vermiştir. Ayrıca kutlamaların ilk olarak 17 Mayıs’ta yapılacağı 19 Mayıs’ta bunların aynen tekrar edileceği belirtilmiştir.²⁹¹

1955 yılında yapılan kutlamalar için Ankara Valiliği tarafından bir program hazırlanmıştır. Zafer Gazetesi programa yer verirken, son provaların 17 Mayıs’ta yapıldığını ve kız öğrencilerin provalar sırasında yapılan hareketlerin fotoğrafına yer vermiştir.²⁹² 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın 36. yıldönümü kutlama hazırlıklarının

---

²⁸⁹ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1954

²⁹⁰ Akşam, 19 Mayıs 1954

²⁹¹ Akşam, 18 Mayıs 1955

²⁹² Zafer, 18 Mayıs 1955

18 Mayıs'ta tamamlandığını belirtmiştir. 18 Mayıs'tan itibaren bütün şehir bayraklarla donatılmış, gece ise şehir sokakları ışıklandırılmıştır. Ankara Valiliğinin hazırladığı programa göre; resmi ve özel daireler, apartmanlar, parti binaları, mağaza, dükkân ve taşıtların bayraklarla süsleneceğini belirtmiştir. 19 Mayıs sabahı Atatürk'ün Samsun'da karaya ayak bastığı saat olan 07.00'de 21 pare top atışı yapılacağı, bu sırada fabrikalar ve motorlu taşıtlar düdükleleriyle bu saate eşlik edecekleri ve gece ise şehirde fener alaylarının tertipleneceğini belirtmiştir.²⁹³

İstanbul'da kutlamalar Mithat Paşa ve Fenerbahçe Statlarında olmak üzere iki ayrı gösteri yapılacağı ifade edilmiştir. Mithat Paşa Stadında okulların saat 10.00'da geçit resmi ile törene başlanacağı, Vali, Garnizon Komutanı ve Milli Eğitim Müdürlüğünce öğrencilerin teftiş edileceği, günün manasını belirten konuşmalar yapılacağı, kız-erkek öğrenciler, Kuleli Asker Lisesi ve Deniz Lisesi öğrencileri tarafından çeşitli gösteriler yapılacağı belirtilmiştir.²⁹⁴

1956 yılında Ulus Gazetesi "*Spor ve Gençlik Bayramı kutlu olsun*" başlığıyla kutlama hazırlıklarına yer verirken, Mithat Paşa Stadında, İstanbullu kız öğrencilerin geçit resmine ait fotoğraflarına da yer verilmiştir.²⁹⁵ Basında genel olarak provalarla ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi Deniz Harp Okulu ve Beden Terbiyesi Öğretmen Okulu öğrencilerinin gösterilerine ait fotoğraflara yer vermiştir.²⁹⁶ Hürriyet Gazetesi ise "*Son prova*" başlığıyla Dolmabahçe ve Fenerbahçe Statlarında yapılan provalara yer verilmiştir. Provaların veliler tarafından izlenmesi davetiyeler ile sağlanmıştır. 17 Mayıs'ta yapılan gösteriler 19 Mayıs'ta tekrar yapılacağı belirtilmiştir.²⁹⁷

1957 yılında Ankara da kutlama komitesi tarafından hazırlanan programa göre tören; 18 Mayıs akşamına kadar Ankara'daki resmi ve özel dairelerin, apartman, ev ve mağazaların, tüm taşıtların Türk bayrağı ile süsleneceği, vitrinlerin bayrama uygun

---

²⁹³ Zafer, 19 Mayıs 1955

²⁹⁴ Milliyet, 19 Mayıs 1955

²⁹⁵ Ulus, 19 Mayıs 1956

²⁹⁶ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1956

²⁹⁷ Hürriyet, 18-19 Mayıs 1956

şekilde düzenlenmesi ve 18 Mayıs akşamından itibaren şehrin ışıklandırılacağı belirtilmiştir. Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da karaya ayak bastığı saat olan 07.00'de Garnizon Komutanlığının düzenlemesiyle 21 pare top atılacağı, fabrikalar, buharlı ve motorlu taşıtlar hiçbir emir beklemeden bir dakika düdüğü çalarak bu tarihi ana eşlik edecekleri ve bu sırada kahraman şehitleri anmak için herkesin olduğu yerde bir dakika saygı duruşunda bulunulacağı belirtilmiştir.²⁹⁸

Gençlik ve Spor Bayramının 38. yıldönümünde ilk kez diğer yıllardan farklı olarak gösterilere "*Pakistanlı öğrencilerin*" katılacağı belirtilmiştir. Pakistanlı öğrencilerin yanında kutlamalara, Kuleli Asker Lisesi, Deniz Harp Okulu ve Lisesi ile Beden Terbiyesi Öğretmenleri Cemiyeti'nin katılacağı belirtilmiştir.²⁹⁹

Milli bayramlarda gençlik gruplarının kutlamalar için düzenledikleri çeşitli programlarla bayramların kutlanmasına katkıda bulunmuşlardır. 1957 yılında bir gençlik grubu tarafından saat 09.00'da Taksim Abidesi'ne çelenk konulacağı, törene, saat 09.00'da vali, Garnizon Komutanı, Maarif Müdürlüğü ve Beden Terbiyesi Müdürlüklerinin öğrencileri teftişiyle başlanacağı belirtilmiştir. Bando eşliğinde İstiklal Marşı'nın okunmasıyla, günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılacağı, saat 11.00'de başlayıp, 14.00'e kadar devam edeceği belirtilmiştir. 1957 yılında yapılacak törenler Ankara'da Şehir Stadyumu'nun tamirde olması sebebiyle, bu seneye mahsus olmak üzere törenin Hipodrom'da yapılmasına karar verilmiştir.³⁰⁰

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına katılacak olan kişiler davetiye almak suretiyle törene katılabiliyorlardı. Basında, kimi zaman törenlerin ertelenmesiyle davetiye temin eden kişilerin, davetiyeleri ertelenen tarihlerde de geçerli olacağı belirtilmiştir. Ayrıca basında davetiyelerin azlığıyla ilgili şikâyetler törene katılamayanlar tarafından dile getirilmiştir.³⁰¹

---

²⁹⁸ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, 1957 Yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Ankara'da Yapılacak Tören Programı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Ankara İli Kutlama Komitesi.

²⁹⁹ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1957

³⁰⁰ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1957

³⁰¹ Akşam, 19 Mayıs 1957

Ankara Valiliği tarafından 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerinin yapıldığı 19 Mayıs Stadyumu'nun kapalı tribününün darlığı sebebiyle ancak üçüncü derece ve daha yukarıdaki derecelerde olan memurların davet edilebileceği belirtilmiştir. Üçüncü dereceden daha aşağıda olan memurların, gösterilerden mahrum kalmaması için, hazırlanan programa göre ilk gösterilerin 17 Mayıs'ta 1955 günü aynen yapılması ve imkânlar dâhilinde kapalı tribün için davetiyeler bastırılacağı belirtilmiştir.³⁰²

Yukarıda arşivden alınan belgede, Demokrat Parti Döneminde Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının önce 17 Mayıs'ta ardından 19 Mayıs'ta aynen tekrarlanmıştır. Törenlere çok sayıda kişinin katılmasını sağlamak ve davetiye bulamayan kişilerin mahrumiyetlerini gidermek amacıyla böyle bir uygulama yapıldığı söylenebilir.

1957 yılında İstanbul'da Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle umumi provalar 17 Mayıs'ta Mithat Paşa Stadı'nda yapılmıştır. "*Vatandaşlar, davetiyelerin karaborsaya düşüş sebebini merak ediyorlar*" başlığı altında Yeni İstanbul Gazetesi, davetiyeler için vilayet ve Milli Eğitim Müdürlüğüne birçok başvuru yapıldığını, davetiye bulamayanların karaborsaya başvurduğunu burada fiyatların 10 liradan 15 liraya çıktığını, bu konuyla ilgili alınan tedbirlerin problemi çözmede yetersiz kaldığını, ifade etmiştir.³⁰³

Gençlik ve Spor Bayramı'nın 39. yıldönümü kutlamalarında 1957 yılında olduğu gibi 1958 yılında da Pakistanlı öğrencilerin törene katılması devam etmiştir. Zafer Gazetesi şenlikler için ülkemize gelen *Pakistan Ordu Badosu* ve *Pakistan Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı* mensuplarının 17 Mayıs'ta tüm provalara katıldığını ifade etmiştir. Ordu mensuplarının provalar sırasında çekilmiş fotoğrafına yer verilmiştir.³⁰⁴

Cumhuriyet Gazetesi yapılan provalara yer vererek, büyük bir seyirci kitlesiyle yapılan provalarda Kuleli Asker Lisesi öğrencilerinin vücutlarından resmettikleri "*Bayrak*" ve "*Kuleli*" yazısının görüldüğü fotoğraflara yer vermiştir.³⁰⁵

---

³⁰² Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Ankara Valiliği Özel Kalem, Dosya No;29 Ankara, 30.04.1955

³⁰³ Yeni İstanbul, 18 Mayıs 1957

³⁰⁴ Zafer, 18 Mayıs 1958

³⁰⁵ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1958

Ulus Gazetesi, Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı günün 39. yıldönümü dolayısıyla Atatürk'ün ve Türk bayrağının fotoğrafına yer vermiştir. Ankara'da Anıtkabir'in ziyaret edilmesi ardından törenler, 19 Mayıs Stadyumunda yapılmıştır. Törenlerde kız ve erkek öğrencilerin geçit resmine katılmasının ardından, spor gösterilerinin yapılacağı belirtilmiştir. Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle Ankara sokakları bayraklarla süslenirken, gece sokaklar ışıklandırılmıştır.³⁰⁶

İstanbul'da Gençlik ve Spor Bayramı'nın 39. yıldönümü münasebetiyle Mithat Paşa ve Fenerbahçe Statları olmak üzere iki tören tertiplenmiştir. Provalar 17 Mayıs'ta yapılmıştır. Mithat Paşa Stadı'nda yapılan provaya Vali Muavini Nazım Başlamışlı'da katılarak, burada bir konuşma yapmıştır. Günün anlam ve önemini anlatan konuşmaların ardından şiirler okunacağı, ayrıca İstanbul'da bulunan Samsunlu yüksek tahsil öğrencilerinin geniş bir kutlama programı hazırladıkları ifade edilmiştir.³⁰⁷

Milli Kurtuluş Hareketinin başlangıç gününün 40. yıldönümünde, önceki yıllarda olduğu gibi kutlamalar için hazırlıklar yapılmıştır. Gündüz şehri bayraklarla süslenirken, gece bunun yerini ışıklandırmalar almıştır. 40. yıl münasebetiyle üniversite gençleri, Türk Milli Gençlik Teşkilatı, Samsun Kültür Cemiyeti adına çeşitli mesajlar ve tebliğler yayınlarak, gençlerin duygularını ifade etmişlerdir. Bayram münasebetiyle bir bildiride *Eskişehir İnkılâpçılar Cemiyeti* yayınlarak, “*Şarkın yeşili, şimalin kıvrılı. Türk inkılâbı gençliğini daima yanında bulacaktır*” ifadelerine yer vermiştir.³⁰⁸

“19 Mayıs Provası” başlığıyla Akşam Gazetesi 1959 yılında Gençlik ve Spor Bayramı için yapılan provalara yer vermiştir. Buna göre, İstanbul'da Mithat Paşa ve Fenerbahçe Statlarında bu yıl milli oyunlara yer verilmesi, halkın kutlamalara olan ilgisinin daha fazla artmasını sağlamıştır.³⁰⁹

1959 yılında Kıbrıs'ta yapılan kutlamalar basında yer almıştır. Kıbrıs Türk'tür Partisi ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu kutlamalar için uzun süre faaliyette bu-

---

³⁰⁶ Ulus, 18 Mayıs 1958

³⁰⁷ Milliyet, 18-19 Mayıs 1958

³⁰⁸ Hürriyet, 19 Mayıs 1959

³⁰⁹ Akşam, 18 Mayıs 1959

lunmuşlardır. Burada kutlamalar için Türkiye’den Mehter Takımı’nın gitmesi, törenlere her zamankinden farklı bir heyecan katmıştır. Kutlamaların yapılacağı Lefkoşa’da kutlamalara 50.000 Türk’ün katılacağı belirtilmiştir. Bayram için Türklerin yaşadığı yerler ay yıldızlı Türk bayrakları ve defneyaprakları ile donatılmış ve 18-19 Mayıs’ta gece şehrin ışıklandırılacağı ifade edilmiştir.³¹⁰

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın 41.yıldönümü kutlamaları için Ankara ve İstanbul’daki örfi idare kumandanları 19 Mayıs gününe mahsus tebliğ yayınlamışlardır. Buna göre Ankara’da 19 Mayıs sabahı saat 08.45’de Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu’nun radyoda bir konuşma yapacağı, Samsun’dan getirilmekte olan bayrağın saat 10.00’de Çankaya Köşkü’nde Cumhurbaşkanı’na törenle teslim edileceği belirtilmiştir. Yine Anıtkabir ziyaretleri içinde programda ziyaret saatlerine yer verilmiştir. Buna göre; siyasi partiler onar kişilik gruplar halinde saat 10.00 ile 11.00 arasında ziyaret edebilecekleri, gençlik heyeti onar kişi olarak başlarında Milli Eğitim Bakanı olduğu halde, saat 14.00’de ziyaret edebilecekleri ve halktan onar kişilik gruplar 11.00 ile 16.00 saatleri arasında Anıtkabir’i ziyaret edebilecekleri belirtilmiştir.³¹¹

İstanbul örfi idare kumandanlığı tarafından yayınlanan 30 numaralı tebliğe göre; “19 Mayıs 1960 günü için mutat olduğu üzere resmi ve hususi binalarla, vasıtaların donatım ve tenviri uygun görülmüştür.” Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla Ankara Radyosu özel bir program hazırlamıştır. İki kısımdan oluşan program sabah saat 07.00’de başlayıp gece yarısına kadar devam etmiştir. Vatandaşların bayram gününü neşeli şekilde geçirmeleri için programda, Türk müziği, halk müziği, tarihi eserler ve oyun havaları gibi birçok seçeneğe yer verilmiştir.³¹²

2.2. Bayram Kutlamaları

1955 yılında yapılan kutlamalar Ankara Valiliği tarafından hazırlanan programa göre yapılmıştır. Zafer Gazetesi “19 Mayıs büyük törenle kutlandı” başlığıyla, yapılan törenlere yer vermiştir. Mustafa Kemal’in Samsun’a ayak bastığı saat olan 07.00’de Anıttepe’de 21 pare top atışı yapılmıştır. Bu sırada araçlar ve fabrikalarda bu tarihi ana

³¹⁰ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1959

³¹¹ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1960

³¹² Zafer, 19 Mayıs 1960, Hürriyet, 19 Mayıs 1960

düdük çalarak eşlik etmişlerdir. Milli Eğitim Bakanı radyoda bir konuşma yaparak, Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının açılışını yapmıştır. Her yıl milli bayramlarda olduğu gibi Anıtkabir’de törenler yapılmıştır. Bu amaçla Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve devlet erkânı bu törende hazır bulunarak saygı duruşunda bulunulmuş ve anıta çelenk konulmuştur.³¹³

19 Mayıs 1955’de Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Anıtkabir’i ziyareti ve stadyumda yapılacak törene katılma saatleriyle ilgili çok ayrıntılı bir program yapılmıştır. Bu programda Cumhurbaşkanının Çankaya’dan ayrılması ve varılacak yerlerin saatleri dışında, konvoyun takip edileceği güzergâh ve araçlarla ilgili ayrıntılı bilgilere de yer verilmiştir.³¹⁴

Anıtkabir’de yapılan törenin ardından Cumhurbaşkanı Celal Bayar, beraberinde devlet erkânı olduğu halde törenlerin yapılacağı 19 Mayıs Stadyumu’na gelerek burada kutlamaları takip etmiştir. Törenler 09.30’da resmigeçidin yapılmasıyla başlamış, ardından İstiklal Marşı’nın okunması ve “Dağ başını duman almış” marşı ile devam etmiştir. Ardında Samsunlu atletler tarafından getirilen toprak Cumhurbaşkanı’na teslim edilmiştir. Tören kız ve erkek öğrenciler, Hasanoğlu Öğretmen Okulu, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Harp Okulu öğrencileri tarafından gösteriler yapılmıştır. Harp Okulu öğrencileri temsili olarak “*NATO müdafaa kalesi*” ve “*Atatürk Anıtı*” gibi temsiller ile beğeni toplamışlar ve tören Harp Okulu Marşı ile sona emiştir.³¹⁵

Her yıl olduğu gibi İstanbul’da kutlamaların adresi Fenerbahçe ve Mithat Paşa Statları olmuştur. Mithat Paşa Stadı’nda tören saat 10.00’da resmigeçit ile başlamış, Vali Fahrettin Kerim Gökay ve Garnizon Kumandanı öğrencileri teftiş ederek bayramlarını kutlamışlardır. İstiklal Marşı’nın okunmasının ardından vali tarafından konuşma yapılması, gençlik ve halk tarafından Cumhurbaşkanı için üç defa “*sağ ol*” çağrısı ve öğrencilerin hazırladıkları spor hareketlerinin yapıldığı belirtilmiştir.³¹⁶

---

³¹³ Zafer, 20 Mayıs 1955

³¹⁴ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Dosya No:29, Klasör No:3199, Ankara, 17.05.1955

³¹⁵ Zafer, 20 Mayıs 1955

³¹⁶ Milliyet, 20 Mayıs 1955

İstanbul’da Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle, üniversite önünde dikilmiş olan “19 Mayıs Gençlik Anıtı”nın açılışı, vali, generaller, rektör ve halkın katılımıyla yapılmıştır. Bu sırada bir konuşma yapan üniversite rektörü; “*Bu heykelin, gençliğin Ataya olan bağlılığını ifade ettiğini*” belirtmiştir. Basında Gençlik ve Spor Bayramı’nda yapılan balolarla ilgili bilgiler yer almazken, Zafer Gazetesi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar himayesinde Marmara Köşkü’nde bir Gençlik Balosunun verildiğini belirtmiştir.³¹⁷

Demokrat Parti’nin iktidara geldiği ilk yıllarda muhalefet lideri de ulusal bayramlarda resmi törenlere katılırken, zamanla iktidar ve muhalefet arasındaki gerginliğin tırmanmasıyla bu duruma bir son verildiği söylenebilir. Özellikle iç politikada yaşanan gelişmelerle İsmet İnönü kutlamalar için Anıtkabir’i ziyaret etmiş fakat Stadyumda yapılan kutlamalara katılmamaya başlamıştır. Ulus Gazetesi 1955 yılında İsmet İnönü tarafından yazılan “*Karşımızda ki ağır mesele*” başlıklı bir köşe yazısına yer vermiştir. İnönü burada bayram tatilinin bitmesinden sonra Adalet Bakanlığı tarafından emekliye ayrılan hâkimlerin konusuyla ilgileneneğini belirterek, sözlerini “*icraya verilmiş hiçbir yetki, haksızlık veya yanlışlık yapmak için kullanılamaz*”³¹⁸ diyerek bitirmiştir. Muhalefet ve iktidar bayram dolayısıyla yazılan köşe yazılarında birbirlerine yaşanan gelişmelerle yüklenmeye devam etmişlerdir.

1956 yılında Ankara’da yapılan Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları 19 Mayıs Stadyumu’nda yapılmıştır. Törene, o sırada ülkede bulunan İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi ve İmparatoriçe Süreyya da katılmıştır. Merasim, Türk ve İran Marşlarının okunmasıyla başlamıştır.³¹⁹ Bu katılım basında Türk-İran dostluğunun yeni bir kanıtı olarak yorumlanmıştır. Resmi tören için Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve vekiller şeref tribününde yerlerini almalarıyla geçit resmi yapılarak törene başlanmıştır. Geçit resminde önce bayrak kıtası, ardından beyaz spor kıyafetleriyle kız öğrenciler ve erkek öğrenciler geçit törenine katılmışlardır. Harp Okulu öğrencileri ise geçit törenine, bir kısmı silahlı olarak,

---

³¹⁷ Zafer, 20 Mayıs 1955

³¹⁸ Ulus, 20 Mayıs 1955

³¹⁹ Ulus, 20 Mayıs 1955

bir kısmı da kırmızı beyaz kıyafetlerle katılmışlardır. Her yıl olduğu gibi, bu yılda, Samsun'dan getirilen bayrak Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a teslim edilmiştir. Tören, kız öğrencilerin jimnastik gösterileri ve erkek öğrencilerin spor gösterileriyle devam etmiştir. Bundan sonra önce Harp Okulu'nun 100 kişilik Harbiye Bandosu ve borazan takımı gösteriler yapmış, ardından Harbiyeliler sırkılarla jimnastik hareketleri ve sahanın üzerine “Ata” ve “Vatan” kelimelerini resmetmişlerdir. Törenin sonunda Türk ve İran bayrakları sahada dalgalandırılmıştır.³²⁰

37.yıldönümünde Gençlik ve Spor Bayramı İstanbul'da, izciler, askeri ve sivil okulların Taksim Abidesi'ne çelenkler koymalarıyla başlamışlardır. Dolmabahçe Stadında yapılan törenlere katılan Vali Fahrettin Kerim Gökay halk ve gençleri selamlayarak bir konuşma yapmış, konuşmasını “Atatürk dün de, bugün de yarın da Türk milletinin sembolüdür” ifadeleriyle bitirmiştir. Gençlik Marşı'nın söylenmesi ardından; Türk milleti adına üç defa “sağ ol” çağrısı sonrasında geçit töreni yapılmıştır. Törenin spor gösterileri kısmı şu şekildedir;

- Erkek öğrenciler müzikle beden eğitimi hareketleri yapmaları ve İzmir Marşı ile beraber Ay yıldızlı bir bayrak resmetmişlerdir.
- Kız öğrenciler, Tuna dalgaları ve vals nağmelerine uyarak jimnastik hareketleri sunmuşlardır.
- Kuleli Asker Lisesi öğrencileri Harbiye Marşı ile sahaya girerek, süngü takılı silahlarıyla jimnastik hareketleri yapmışlardır. Öğrencilerin dizilimiyle sahaya “kanımız bayrak için” yazısını resmedilmiştir.
- Karadeniz Marşı ile sahaya giren Deniz Harp Okulu öğrencileri ise büyük bir çember oluşturarak halkı selamlamışlardır.³²¹

---

³²⁰ Zafer, 20 Mayıs 1956

³²¹ Hürriyet, 19-20 Mayıs 1956

Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları İstanbul ve Ankara dışında İzmir’de de yapılmıştır. Resmi tören Alsancak Stadyumunda yapılmıştır. Trampet eşliğinde sahaya, kız erkek öğrenciler ve izciler giriş yapmışlardır. Törene mülki ve idari erkân, NATO Kara ve Hava Karargâhları erkânı, konsoloslar ve misafirler katılmıştır. Törende vali gençleri teftiş ederek bayramlarını kutlamıştır.³²²

Gençlik ve Spor Bayramı’nın 38. Yıldönümü kutlamaları için Akara İli Kutlama Komitesi tarafından bir program hazırlanmıştır. 1957 yılında törenler, 19 Mayıs Stadyumu’nun onarımında olması nedeniyle, bu yıla mahsus olmak şartıyla Hipodrom’da yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat 19 Mayıs Stadyumu’nda olduğu gibi jimnastik hareketleri yapılmayacak sadece Hipodrom’da büyük bir resmigeçit yapılacağı belirtilmiştir.

Saat 09.00’da Milli Eğitim Müdürü tarafından radyoda bir açılış konuşması yapılmıştır. Sabah saatlerinde Türk Hava Kurumu’nca gönderilen uçaklar, Hipodrom üzerinden, resmigeçit başlayana kadar uçuş yapmışlardır. Hipodrom’da yapılan törene; Cumhurbaşkanı Bandosu(Şehir içindeki yürüyüşe katılmayarak, sadece Hipodrom içerisinde katılım gösterecek), Garnizon Bandosu, Yedek Subay Okulu Bandosu ve Jandarma Bandosu katılmıştır.³²³

1957 yılında Ankara Kutlama Komisyonu tarafından tören programının yanı sıra Ankara için bir, iç tören bir programı hazırlanmıştır. Tören esnasında öğrenciler ve okulların yerlerini alması, yürüyüşün üç koldan yapılması ve okulların sıralaması bu program dâhilinde belirlenmiştir. Belirlenen üç kol şu şekildedir;

1. Birinci kolun toplantı yeri Kızılay’dır. Bu kolda toplanacak okulların Orduevi önündeki abideye çelenkler koyacakları belirtilmiştir. Bu koldan okullar;
  - Atlı polisler
  - Yedek Subay Okulu Bandosu
  - Savaş Beden Terbiyesi ve Spor Okulu

---

³²² Ulus, 20 Mayıs 1956

³²³ 1957 Ankara Kutlama programı, Klasör No;20, Dosya No;453, Tarih, 8.05.1957

- Harp Okulu
  - Ankara Üniversitesi(Fakülteler sırasına göre)
  - Atatürk Lisesi
  - Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji
  - Tapas Kadastro Lisesi
  - Mimar Kemal Ortaokulu
  - Namık Kemal Ortaokulu
2. İkinci kolun toplantı yeri olarak Saman Pazarı belirlenmiştir. Kolun düzenini sağlaması için Talat Akgül görevlendirilmiştir. Bu kolda bulunan okullar;
- Atlı polisler
  - Garnizon Badosu
  - Kız Lisesi
  - Öğretmen Okulu
  - Ticaret Lisesi
  - İsmet Paşa Kız Enstitüsü
  - Anafartalar Ortaokulu
  - Cebeci Ortaokulu
  - Gazi Lisesi
  - Kurtuluş Lisesi
  - Öğretmen Okulu
  - Ticaret Lisesi
  - I. Erkek Sanat Enstitüsü
  - Cebeci Ortaokulu
  - İmam Hatip Ortaokulu'dur.
  - Yıldırım Beyazıt Ortaokulu ve Sanat Enstitüsü
3. Üçüncü kolun toplanma yeri, Nevzat Tandoğan Meydanı olurken, bu kolda bulunan öğrencilere gözetmen olarak İhsan Telli seçilmiştir. Bu kolda bulunan okullar;
- Atlı polisler

- Jandarma Bandosu
- Gazi Terbiye Enstitüsü
- Bahçelievler Lisesi
- II. Erkek Sanat Enstitüsü
- Yapı Enstitüsü
- Bahçelievler Ortaokulu'dur.³²⁴

Törenin başlama saatinden bitişine kadar, düzenin bozulmaması için okul müdürleri gerekli tedbirleri almasından sorumlu tutulmuşlardır. Tören saat 10.00'da geçit resminin yapılmasıyla başlamıştır. Resmigeçit sırasında gruplar arasında 30 metre mesafe bulunacağı, okullar tarafından belirlenen kişilerce, öğrencilerin eşyalarının tören boyunca korunacağı belirtilmiştir.³²⁵

Ankara'da Gençlik ve Spor Bayramı'nın 38. yıldönümü kutlamaları, 19 Mayıs Stadyumu'nun tadilatı olması sebebiyle Hipodrom'da yapılmıştır. Hipodrom'da saat 10.00'da tören, Cumhurbaşkanlığı Bandosu'nun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla başlamıştır. İstiklal Marşı'nı, 19 Mayıs Bayramı'nın simgesi olan "Dağ Başını duman almış" marşı izlemiştir. Marşlar sonrasında, sporcular tarafından Samsun'dan getirilen Bayrak Hipodrom'da cumhurbaşkanına teslim edilmiştir. Hipodrom'da yapılan tören, Ankara Radyosu tarafından canlı olarak verilmiştir. Ayrıca Ankara Radyosu Kore'ye ait özel programda yapmıştır.³²⁶

Resmigeçidin tamamlanmasından sonra bir grup öğrenci önce ellerinde Atatürk'ün büyük bir portresi, arkasından yine aynı büyüklükte Türkiye haritası olduğu halde alanda geçiş yapmışlardır. Bunun dışında bir takım öğrenci ellerindeki dövizlerle "*Türk vatani Atatürk'ün gençliğe emanetidir*" ve "*Atatürk bayraktır*" vecizeleri resmetmişlerdir.³²⁷ Hipodrom'da yapılan resmigeçit sonrasında Gençlik Teşkilatları,

³²⁴ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, 1957 Yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Ankara'da Yapılacak İç Tören Programı, Yer No;3/8-20, Fihrist No;4453-3

³²⁵ 1957 Yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Ankara'da Yapılacak İç Tören Programı, Yer No;3/8-20, Fihrist No;4453-3

³²⁶ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, 1957 Yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nda Ankara'da Yapılacak Tören Programı.

³²⁷ Zafer, 20 Mayıs 1957

Milli Eğitim Müdürlüğü Başkanlığında saat 14.00’de Anıtkabir’i ziyaret etmişlerdir.³²⁸ Gençlik teşkilatları tarafından bir beyanname yayınlanmıştır. Özellikle bu yıllarda, milli bayramlarda yayınlanan beyanname ve telgraflarda gençlerin Atatürk’e olan bağlılıkları üzerinde durulmuş ve bu vesilelerle dile getirilmiştir.

Adana’da yapılan Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları Kıbrıs konusunda yapılan gösterilere dönüşmüştür. Kıbrıs konusunda halk ve gençler tarafından yapılan tezahüratlar iç politika yaşanan Kıbrıs gelişmelerinin göstergesidir. Gösterilerde 20 metre bez üzerine resmedilmiş Kıbrıs haritasını taşıyan gençler “*Anavatandan Kıbrıs’a selam*” ibaresini taşıyan bir levha ile yürüyüş yapmışlardır.³²⁹

1957 yılında basında Kıbrıs’ta yapılmış kutlamalar ön plana çıkmıştır. Türklerin yaşadığı semtler Türk bayraklarıyla süslenerek bayrama hazırlık yapılmıştır. Kıbrıs’ta yapılan açık hava toplantılarına izin verilmemesi sebebiyle törenler, lise ve ortaokullarda yapılmıştır. Lefkoşa’da Türk lisesinde yapılan törende, Türk konsolosları, liderler ve halkın katılımıyla yapılmıştır. Öğrenciler tarafından yapılan konuşma ve şiirleri, İstiklal Marşı’nın okunması izlemiş, ardından bir konuşma yapan Fazıl Küçük konuşmasında; *Atatürk vatanı gençliğe emanet etmişti, bende yeşil adamızı sizlere emanet ediyorum*” sözleriyle bitirmiştir.³³⁰ Ankara, Kıbrıs ve Adana dışında, İstanbul, Bursa gibi şehirlerde yapılan kutlamalarda basına yansımıştır. İzmir’de ise havanın yağışlı olması nedeniyle törenler yapılamamış olsa da kutlamalar 22 Mayıs Çarşamba günü saat 15.00’e ertelendiği belirtilmiştir.³³¹

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın 39. yıldönümü kutlamaları basında, genel olarak aynı başlık altında verilmiştir. “*19 Mayıs bütün yurttan kutlandı*” başlığını hem Zafer hem de Ulus gazetesi kullanmıştır. Gençlik ve Spor Bayramı hem için resmi ve hususi binalar bayraklarla süslenmiş, 19 Mayıs sabahı saat 07.00’de 21 pare top atışı yapılmış ve Türk Hava Kurumu bu saatten başlayarak, törenin 19 Mayıs Stadyumu’nda başladığı saate kadar, çeşitli gösteriler yapmıştır.

---

³²⁸ Zafer, 19 Mayıs 1957

³²⁹ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1957

³³⁰ Milliyet, 20 Mayıs 1957

³³¹ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1957, Milliyet, 20 Mayıs 1957, Zafer, 20 Mayıs 1957

Milli bayramlarda törenlerin ilki Anıtkabir’de yapılmıştır. Anıtkabir’in ziyaret edilip, saygı duruşunda bulunulması ve çelenk konulması, 19 Mayıs 1958 tarihinde gerçekleşen 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nda da tekrar edilmiştir. Bu vesileyle Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve vekiller saat 09.15’de Anıtkabir’i ziyaret ederek, saygı duruşunda bulunmuşlardır. Anıtkabir’de yapılan tören ardından devlet erkânı, jimnastik hareketlerinin yapılacağı tören alanına geçmişlerdir.³³²

19 Mayıs Stadyumu’nda yapılan törene, okulların resmigeçidi ile başlanmış, ardından Cumhurbaşkanlığı Bandoosu önce İstiklal Marşı, sonrasında “Dağ başını duman almış” marşını çalmasıyla tören devam etmiştir. Samsun’dan getirilen Bayrak cumhurbaşkanına teslim edildikten sonra, jimnastik gösterileri başlamıştır. Bu arada gösteriler esnasında *Pakistan Bandoosu’nun* gösterilere eşlik etmesinin halkın beğenisini kazandığı, belirtilmiştir.³³³

Kıbrıs’ta özellikle Lefkoşa’da yapılan törenler basında yer almıştır. Türklerin yaşadığı kasabalar bayrama uygun olarak süslenmiştir. Atatürk Enstitüsü, Celal Bayar Lisesi, Adnan Menderes Lisesi öğrencileri halkın da katılımıyla tören alanına gelerek, İstiklal Marşı okunmuştur. Liderlerden Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş tarafından bayram münasebetiyle birer konuşma yapılmış, bu vesileyle Kıbrıs’ın Türkiye’nin ayrılmaz bir parçası olduğuna dair vurgular yapılmıştır. Kıbrıs’ta yapılan törende, Bursa kılıç kalkan ekibi ve Balıkesir zeybek gösterileri yapılması halk arasında coşkuyla karşılanmış ve tören Gençlik Marşı’nın okunmasıyla sona ermiştir. Basında ayrıca İzmir, Balıkesir, Nazilli, Mersin, Bursa ve Adana’da yapılan törenlerle ilgili haberlerde yer almıştır.³³⁴

Atatürk’ün Samsun’a çıkışının 39. yıldönümü kutlamaları için İstanbul’da törenler Fenerbahçe ve Mithat Paşa Statlarında yapılmıştır. Önceki yılların tekrarı şeklinde yapılan kutlamalarda, farklılıkların olmaması törenleri sıradanlaştırmıştır. İstiklal Marşı ile başlayan tören Gençlik Marşı ile devam ederken, İstanbul Vali ve Belediye

---

³³² Zafer, 20 Mayıs 1958

³³³ Ulus, 20 Mayıs 1958

³³⁴ Hürriyet, 20 Mayıs 1958

Reis Vekili Ethem Yetkiner tarafından günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapılmış ve öğrenciler tarafından şiirler okunmuş ardından kız ve erkek öğrenciler tarafından milli kıyafetlerle çeşitli gösterilerin yapıldığı belirtilmiştir.³³⁵

1959 yılında Ankara’da yapılan Gençlik ve Spor Bayramı’nın 40. yıldönümü kutlamaları 21 pare top atışıyla başlamıştır. Bayram münasebetiyle Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı 08.45’de radyoda şu açılış konuşmasını yapmıştır;

“Sevgili Türk Gençleri,

Bütün bunlar sizindir ve sizler içindir. Bu vatanın yarınki sahipleri sizlersiniz. Aynı zamanda yarınların mesuliyeti ve teminatı da sizin omuzlarınızdadır. Bu tarihi hakikatleri göz önünde tutarak şimdiye kadar elde edilen büyük eserlerin temellerini atan rahmetli Atatürk’e ve hudutsuz emeklere, masraflarla sizi yetiştirmeğe çalışan Türk milletine layık olduğunuzu bir kere daha ispat etmek mevkiiendesiniz. İstikbalin size ait parolası budur ve size inanıyoruz. Bu duygular içinde Büyük Atayı minnetle ve şükranla anar, 19 Mayısların bu milletin hayatında ebedi olmasını niyaz eder, hepinize sıhhat, neşe ve saadet dilerim ”³³⁶

Törene Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı, devlet ve askeri erkân dışında Büyük Millet Meclisi Başkanı’nın davetlisi olarak Ankara’da bulunan İngiliz Parlamento heyeti azaları da şeref tribününde yerlerini almışlardır.³³⁷

Zafer Gazetesi, 1959 yılında Samsun’dan talebeler tarafından getirilen toprak ve bayrağın Dikmen bölgesinde, Dikmenliler tarafından karşılanması ve davul zurna ile mahalli oyunların oynandığı haberine yer vermiştir. Sporcular tarafından alınan bayrak ve toprağın tören esnasında cumhurbaşkanına teslim edileceği belirtilmiştir.³³⁸

Ankara’da 19 Mayıs Stadında tören; geçit resmi ile başlamış, öğrenciler tarafından yapılan jimnastik hareketleriyle devam etmiştir. Önce kız lisesi ardından erkek öğrenciler tarafından bando eşliğinde hareketler ve milli kıyafetlerle folklor gösterileri

³³⁵ Yeni İstanbul, 20 Mayıs 1958, Zafer, 20 Mayıs 1958

³³⁶ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1959

³³⁷ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1959

³³⁸ Zafer, 19 Mayıs 1959

yapılmıştır. Törende Harbiye Marşı ile yapılan silahlı jimnastik gösterileri halk tarafından büyük ilgi ile seyredilmiştir. Gösteriler sonrasında gençler ellerinde flamalarla “*Ulu Atamız mehmedin zafer inananındır*” “*Spor Bayramı ulu Atamızın gençliğe armağanıdır*” “*vatan için canımız, feda olsun kanımız*” şeklinde levhalarla gösteri yapılmış ardından merasim bandonun çaldığı Harp Okulu Marşı ile sona ermiştir.³³⁹

İstanbul, İzmir ve Samsun’da törenlere yer veren basın, özellikle Kıbrıs’ta yapılan kutlamalara ilk sayfalardan yer vermişlerdir. Atatürk’ün Samsun’a ayak basışının 40. yıldönümünde Kıbrıs Lefkoşa’da Atatürk Meydanı’nda yapılan törene 50 bin Kıbrıslı Türk’ün katıldığı ifade edilmiştir. Törende, Mehter Takımı’nın Bayraktar Türbesi’ni ziyaret ederek çelenk koyduğu, saat 16.00’da Taksim Meydanı’nda gösteriler yapıldığı verilen haberler arasındadır. Ayrıca Türk heykeltıraşlar tarafından Atatürk Heykeli yapılarak Kıbrıslı Türklere hediye edildiği açılışının da Gençlik ve Spor Bayramı’nda yapıldığı gazetelerde belirtilmiştir.³⁴⁰

“*19 Mayıs bütün yurttan bilhassa Kıbrıs’ta coşkuyla kutlandı*” başlığıyla Akşam Gazetesi, Ankara ve İstanbul’un yanı sıra yurdun her yerinde kutlamalar yapıldığını, Denizli ve Elazığ gibi bazı şehirlerde ise hava şartlarının kötü olması sebebiyle, kutlamaların ertelendiğini belirtmiştir. 1959 yılında yapılan Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında ilk defa yapılmış iki yenilik söz konusudur. Bunlardan ilki Kıbrıs’tan getirilen toprağın Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a teslim edilmesi, diğeri ise Kıbrıs’ta yapılan kutlamalara ilk kez Türk askerlerinin katılması olmuştur.³⁴¹

1954 yılında yapılan genel seçimlerde iktidar partisi olan Demokrat Parti’nin ezici bir üstünlük kazanması, bu süreç sonrasında partiyi bazı hatalı davranışlara sevk etmiştir. İktidarının ilk yıllarında ülkede makineleşme ve büyüme hamlelerinin arttığı doğru olsa da, iktidarının son yıllarına doğru hayat pahalılığı birçok alanda hissedilmeye başlanmış, özellikle dar gelirli halkın tepkisinin artmasına sebep olmuştur.³⁴²

---

³³⁹ Zafer, 20 Mayıs 1959, Cumhuriyet, 20 Mayıs 1959

³⁴⁰ Milliyet, 20 Mayıs 1959

³⁴¹ Akşam, 20 Mayıs 1959

³⁴² Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes’in Dramı (1899-1960)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969, s.250

1957 seçimleri sonrası muhalefet milletvekili sayısını arttırırken, Demokrat Parti bu süreçte yıpranmış, seçim sonuçlarını bir uyarı gibi algılayamadığı gibi üniversite, basın ve muhalefet üzerine şiddet unsurlarını arttırmıştır. Toplumda kıpırdayan muhalefete karşı Başbakan Adnan Menderes, gittiği her yerden coşkun kalabalıklar tarafından karşılanmaya devam etmiştir. Demokrat Parti'nin 10 yıllık iktidarının son yıllarında, fiyat artışları kontrol edilemez bir hal alırken toplumun çeşitli kesimlerinde tepkiler artmıştır. Şevket Süreyya Aydemir son yılları şu şekilde özetler; *“Borçlanmamak vaadiyle gelen Demokrat Parti iktidarı, gittikçe borçlanıyordu. Anti demokratik kanunları kaldıracağım diye iktidara gelen Demokrat iktidar, bu kanunları kaldırmadık-tan başka, antidemokratik kanunlar getirmişti.”*³⁴³

1957 seçimlerinin ardından 5. Menderes Hükümeti meclisten güvenoyu alarak yeni dönem çalışmalarına başlamıştır. 1957 programında iç tüzükle ilgili yapılan değişiklikler muhalefetin sert tepkilerine neden olurken, 1957-1960 yılları arasında iktidar ile ana muhalefet arasında normal ilişkilerin kurulamayacağı anlaşılmıştır. Bu dönemde muhalefet milletvekillerinin meclisi terk etmelerine tanık olunmuştur. İktidar ve dolayısıyla Adnan Menderes, bu dönemde yorgun düşmüş ve iktidarı kaybetmemek için her türlü yola başvurmaktan çekinmemiştir.

1960 yılında olaylar doruk noktasına çıkmış, 12 Nisan'da Demokrat Parti meclis grubunda uzun süren bir toplantı sonrası, isyana teşvik etmek, karışıklık çıkarmak ve meşru olmayan yollardan iktidarı ele geçirme şeklinde suçlamalarla Cumhuriyet Halk Partisi hakkında bir tahkikat komisyonu kurulmasına karar vermiştir. Muhalefetin saf dışı bırakılması için kurulmuş olan komisyon, 15 kişiden oluşmuş, komisyon kararlarına hiçbir şekilde karşı çıkılmayacağı duyurulmuştur. Komisyonun kurulmasından sonraki günlerde İstanbul ve Ankara'da, üniversite öğrencileri tarafından gösteriler düzenlenmiştir. Bu gösterilerin en büyüğü Ankara Kızılay'da düzenlenen 555K olarak anılan olaylar olmuştur. Yaşanan olaylar sonrası, yayın ve sokağa çıkma yasağı getirilmiştir.³⁴⁴

---

³⁴³ Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı (1899-1960)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969, s.256-290

³⁴⁴ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s.139-158

Gençlik ve Spor Bayramı'nın 41. yıldönümünde yukarıda özetlediğimiz gelişmelerin yaşanması nedeniyle örfi idare ilan edilmiştir. İstanbul ve Ankara'da örfi idare Kumandanları Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla 19 Mayıs 1960 tarihinde resmi ve hususi dairelerin ve taşıtların donatılmasının uygun görüldüğünü, yayınladıkları tebliğde belirtmişlerdir. Ankara Radyosu önceki yıllarda olduğu gibi, bayram münasebetiyle iki kısımdan oluşan bir program hazırlamıştır. Hazırlanan programa göre sabah saat 07.00'de Radyo programına başlanacağı ve gece yarısına kadar devam edeceği belirtilmiştir.³⁴⁵

Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışının 41. yıl dönümünde her yıl olduğu gibi Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Anıtkabir'de yapılan tören ile açılmıştır. Burada, Genel Kurmay Başkanı, Vekiller, Kuvvet Kumandanları ve Ankara Valisi tarafından karşılanarak, selam merasiminde bulunan askerleri teftiş etmişlerdir. Anıtkabir'de yapılan merasimin ardından Çankaya köşküne geçen Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a Samsun'dan getirilen bayrak teslim edilmiştir. Her yıl stadyumda yapılan törenler sırasında bayrağın cumhurbaşkanına teslim edilmesi, 1960 yılında Çankaya'da gerçekleştirilmiştir. Bu olay iç politikada yaşanan gelişmelerin bayrama olan etkisini göstermesi açısından önemlidir.

İktidar partisi dışında diğer partilerde milli bayramlarda Anıtkabir'i ziyaret etmişlerdir. Bu vesileyle Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi heyeti, Genel Başkan Osman Bölükbaşı ile birlikte 10.35'de, Cumhuriyet Halk Partisi mebus heyeti başlarında İsmet İnönü ile birlikte 10.43'de kabri ziyaret etmişlerdir. Anıtkabir özel defterini imzalayan liderlerden biri de *"19 Mayıs 1960'da Atatürk huzurunda Cumhuriyet Halk Partisi tazim duruşunda"* sözleriyle İsmet İnönü olmuştur.³⁴⁶

Basında 1960 yılında farklı şehirlerde yapılan kutlama haberleri yer almıştır. İzmir'de Cumhuriyet Meydanı'nda Atatürk Heykeli'ne, gençler tarafından çelenk konulmuştur. Adana'da ise bir gün öncesinden şehir, bayrama uygun olarak bayraklarla

---

³⁴⁵ Hürriyet, 19 Mayıs 1960

³⁴⁶ Hürriyet, 19 Mayıs 1960, Cumhuriyet, 19-20 Mayıs 1960

süslenmiş, 19 Mayıs sabahı halk ve öğrenciler Atatürk Anıtı önünde toplanmıştır. Atatürk Anıtı önünde yapılan merasim İstiklal Marşı okunması ve anıta çelenk konulması şeklinde gerçekleşmiştir.³⁴⁷

C) Toprak Bayramı

1. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun Kabul Edilmesi ve Toprak Bayramına Giden Süreç

Toprak Reformu, toprağın belirli bir sınırından yukarısının devlet tarafından kamulaştırılarak, toprağı az olan ve ya hiç olmayan köylüye dağıtılmasını ifade eder. Toprak Reformu, toprak ve tarım konusunda devletin aldığı tedbirlerini tümünü kapsamaktadır. Bunun yanında çiftçiye kredi, araç ve gereç sağlanması, pazarlama, yayım, tarımsal araştırma hizmetlerinin geliştirilmesi, tarımsal kooperatif örgütünün kurulması ve güçlendirilmesi gibi benzer önlemleri de kapsamaktadır.³⁴⁸ Toprakta reform girişimleri genellikle, tarımda üretimin düşmesi, mevcut olan çeşitli bozukluklar, bu alanda devlet içinde yaşanan haksız kazançlar gibi sıkıntıların yaşanması sonucunda, tekrar düzenin sağlanması için yapılmıştır.

Haberleşme ağının gelişmesiyle toplumlar, birbirlerinden haberdar olma fırsatı yakalamış, bu sayede halk ayaklanarak toprak konusunda iyileştirme istemeye başlamışlardır. 19. Yüzyıl ortalarında Orta ve Kuzey Avrupa’da başlayan bu hareket II. Dünya Harbi’nden sonra gelişmiş, Asya, Afrika ve Orta Doğu’daki ülkelerin önemle üzerinde durduğu bir konu olmuştur.³⁴⁹

Toprak Reformu, ülkelerin şartlarına göre farklı uygulamalarla gerçekleştirilmiştir. Reformu uygulayan ülkelerin ekonomik, sosyal vb. durumların farklılığı buna sebep olmuştur. Komünist ülkelerde arazilerin mülkiyet sahibinden alınarak bu arazilerle

---

³⁴⁷ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1960

³⁴⁸ Suat Aksoy, *Tarım Hukuku*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984, s.236-238

³⁴⁹ Zeki Çevik, “Cumhuriyet Türkiye’inde Toprak Reformu ve Uygulamaları”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, C, 17, Ankara, 2002, s. 677,678

kolektif işletmeler kurulması şeklinde uygulanmıştır. Öte taraftan demokratik ülkelerde reformun uygulanması da demokratik yöntemlerle yapılmıştır. Bu yolla mülkiyetin tümü arazi sahibinden alınmazken, alınan mülkiyetin değeri olan karşılığı ödenmiştir.³⁵⁰

1858 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk arazi Kanunnamesi kabul edilmiştir. Bu kanunname ile ilk kez toprak rejimi düzenlenmiştir Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından 1927'de ilk tarım sayımı yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla devlete ait olan bazı topraklar özel kimselerin eline üşmüş, zaman içerisinde bunlar ailelere miras yoluyla geçmiş ve küçük bölümlere ayrılmıştır. Ufalanmış toprak parçaları üretimin azalmasına ve tarımda kötüleşmeye sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak bazı bölgelerde küçük parçalara bölünmüş araziler bulunurken, bazılarında ise büyük arazilerin belirli kimselerin ellerinde toplandığı görülmüştür.³⁵¹

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından toprakların düzenlenmesiyle ilgili bazı kanunlar kabul edilmiştir. Bunlar;

1. 1924 yılında kabul edilen 474 sayılı; Artvin, Ardahan, Kars vilayetleriyle Kulp ve Iğdır kazaları ve Hopa kazasının Kemal Paşa Nahiyesinde arazide hakkı tasarrufa ait kanun.³⁵²
2. 1926 yılında kabul edilen 716 sayılı Borçlanma Kanunu.³⁵³
3. 31.05.1926 tarihinde kabul edilen 885 sayılı İskân Kanunu.³⁵⁴
4. 1927 yılında kabul edilen 1097 sayılı bazı eşhasın şark menatıkından garb vilayetlerine nakillerine dair kanun.³⁵⁵

³⁵⁰ Zeki Çevik, “Cumhuriyet Türkiye’inde Toprak Reformu ve Uygulamaları”,s.680

³⁵¹ Zeki Çevik, “Cumhuriyet Türkiye’inde Toprak Reformu ve Uygulamaları”,s.682

³⁵² TBMM Zabıt Ceridesi, 34. Birleşim, c. 8, sayı:6/421, s.329-330

³⁵³ TBMM Zabıt Ceridesi, c.17, tarih;17.I.1926, Sayı, 4/41

³⁵⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, c.1, 3.VI.1926, S.948-949, Resmi Gazete, 1.VII.1926, Sayı, 409

³⁵⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, c, 28, tarih;20.VI.1927, S,431,432, Resmi Gazete, 4.VII.1927, Sayı,624

5. 6.14.1934 tarihinde kabul edilen 2502 sayılı Kars vilayetiyle Beyazıt, Erzurum ve Çoruh vilayetlerinin bazı parçalarında muhacir ve sığıntıların yerleştirilmesi ve yerli çiftçilerin topraklandırılması hakkında kanun.³⁵⁶
6. 6.14.1934 tarihinde kabul edilen 2510 sayılı İskân Kanunu.³⁵⁷

Yukarıda ismi geçen kanunlar, toprak konusunda iyileştirme için yapılmış olsalar da sorunların çözümü için bölgesel çözümler getirdikleri için yetersiz kalmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yapılan yukarıda özetlediğimiz kanunlar Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'nun alt yapısını oluşturmuşlardır. 14 Haziran 1945'de "*çiftçiye toprak dağıtılması ve çiftçi ocakları kurulması hakkında kanun*" tasarısı görüşülmüştür. Tasarı hakkında ilk söz alan kişi Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu olmuştur. Bakan görüşülmekte olan kanunun uzun süreden beri meclis ve halk tarafından beklendiğini, kanunun memleket hayatında yapacağı katkı ve faydalardan söz etmiştir. Tarım bakanı uzun konuşmasında kanunun amaçlarına da değinmiştir. Bunlar; mülkiyeti bulunmayan köylüyü mülk sahibi yapmak için topraksız çiftçiye toprak dağıtmak, topraksız köylünün toprak sahibi olmasını sağladıktan sonra bunları, işletme kurmaya teşvik etmek ve bu iki hedefin gerçekleşmesiyle ülke topraklarının sürekli ve düzenli şekilde işletilmesini sağlamak olarak ifade etmiştir.³⁵⁸

Seyhan Milletvekili Cavit Oral ise, TBMM'nin her konu hakkında titizlikle çalıştığını belirttikten sonra toprak kanunu hakkında bu derece uzun ve titiz bir çalışmanın daha yapılmadığını, geçici komisyonun üç ay süren çalışmalarında kırk beş toplantı yapıldığını ifade etmiştir. Kanunun 17. Maddesi³⁵⁹ mülkiyet haklarını tehlikeye

---

³⁵⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, c. 21, Tarih, 10.VI.1934, Sayı, 2727, Resmi Gazete, 14.VI.1934, Sayı, 2727

³⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, c.8, Tarih;21.VI.1934, S.781,794, Resmi Gazete, 21.VI.1934, Sayı, 2733

³⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem; VII, C.17, Toplantı;2, 54. Birleşim, 14.V.1945

³⁵⁹ 17.Madde; Topraksız ve ya az topraklı çiftçiler tarafından ortakçılar ve ya hiç arazisi olmayıp öteden beri tarım işçiliği ile geçinenlerin üzerlerinde yerleşmiş bundukları arazi, o bölgede (39) uncu madde gereğince dağıtmaya esas tutulan miktarın kendi seçtiği yerde üç katı sahibine bırakılmak şartıyla yukarıda yazılı çiftçi ve işçilere dağıtılmak üzere kamulaştırılabilir. Sahibine bırakılacak olan arazi 50 dönümden aşağı olamaz. Şu kadar ki bu hükmün uygulanmasında daha yakınında dağıtılabilecek ve ya kamulaştırılabilecek araziden bunlara verilmesi mümkün olan miktarın, bu çiftçiler, topraklandırmaya yetmesi şarttır. Civardaki çiftçiler tarafından ortakçılık ve ya kiracılıkla işlenmekte olan arazi dahi bu çiftçilere dağıtılmak üzere yukarıda ki şartlar ve esaslara göre kamulaştırılabilir. Bu gibi yerlerde köy

düşürdüğü için mülk sahiplerini ve toplumun çeşitli kesimlerini rahatsız ettiği belirtilmiştir. Kanunun en çok eleştirilen yönü 17. Madde olmuştur. Eleştirilere karşı olumlu yaklaşımları öne süren milletvekilleri de çeşitli konuşmalar yapmışlar ardından maddeler görüşülmüştür.

15 Haziran'da yapılan diğer görüşmede Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun maddeleri görüşülmüştür. 64 maddeden oluşan kanuna bir de geçici madde eklenmiştir. Kanunun ilk maddesinde kanunun amaçları şu şekilde açıklanmıştır.

- a. *Arazisi olmayan ve ya yetmeyen çiftçilere ve ya çiftlik yapmak isteyenleri, aileleri ile birlikte geçimlerini sağlayacak ve iş kuvvetlerini değerlendirecek ölçüde araziye sahip kılmak,*
- b. *Kendilerine arazi verilenlerle yeter arazisi bulunup istihsal vasıtaları eksik olan çiftçilerden muhtaç bulunanlara kuruluş, onarma ve çevirme sermayesi, canlı ve cansız demirbaş vermek,*
- c. *Yurt topraklarının sürekli olarak işlenmesini sağlamak³⁶⁰ ifadeleriyle belirtilmiştir.*

Kurulda maddeler görüşülürken Kastamonu Milletvekili Abidin Binkaya 7.maddede bazı değişiklikler yapılmasını teklif etmiştir. Buna göre; *üst üste üç yıl sürüm, ekim, dikim ve bakım görmeyen arazi işlenmiyorsa arazinin işlenip işlenmediğini Tarım Bakanlığı belli eder. Bakanlığın bu kararına karşı kanun yolları kapalıdır.* Şeklinde verilen önerge aynen kabul edilmiştir. Kanunun ikinci bölümünde, dağıtılacak arazilerin hükümleri belirtilmiştir. Kanunun üçüncü bölümünde arazi kamulaştırılması, dördüncü bölümde arazi verilecekler, beşinci bölümde arazi verilmesi, altıncı bölümde mali hükümler, yedinci bölümde verilen araziye ait hükümler, sekizinci bölümde ise türlü hükümler açıklanmıştır.³⁶¹

II. Dünya Savaşı sonrasında tek partili rejimle yönetilen devletler itibar kaybederken, çok partili rejimler ile yönetilen ülkeler önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye,

---

varsa köy öğretmeni için köy tüzel kişiliği adına da bir yer verilir. TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem; VII, C.17, Toplantı;2, 54. Birleşim, 14.V.1945

³⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 72. Birleşim, C.18, Toplantı;2, 13.VI.1945

³⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 72. Birleşim, C.18, Toplantı;2, 13.VI.1945

II. Dünya Savaşı'na fiili olarak katılmasa da savaş koşullarına uygun olarak vaziyet almıştır. Bu durum savaş yıllarında halkın, ekonomik sıkıntılar ve hayat pahalılığı ile mücadele etmesine sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak halk arasında tek parti rejimine karşı oluşan hoşnutsuzluk dile getirilmeye başlanmıştır.

1945 yılında yapılan bütçe görüşmeleri esnasında parti grubunda tartışmalar yaşanmıştır. Bütçe görüşmeleri sonucu Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısının TBMM'de görüşülmesi ile parti içinde bulunan muhaliflerin görüşleri tartışmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Görüşmeler esnasında Aydın Milletvekili ve aynı zamanda geniş topraklara sahip olan toprak ağası Adnan Menderes kanunun tasarısını eleştirmiştir. Adnan Menderes'e göre; ülkede nüfus ve toprak kıyaslaması yapılırsa, ülke genelinde toprak sorununun olmadığı ve bu sorunun bazı bölgelerle sınırlı kaldığının görüleceğini belirtmiştir.³⁶²

Cumhuriyet Halk Partisi içinde başlayan muhalefet Çiftçiyi Topraklandırma Kanun tasarısı görüşmelerinde ortaya çıkmıştır. Parti içindeki gruplaşmanın ve ayrışmanın ortaya çıktığı en önemli gelişme, 7 Haziran 1945 tarihinde “*Dörtlü Takrir*” olarak bilinen önerenin TBMM'ye verilmesidir. Dörtlü Takriri hazırlayan kişiler gelecekte Demokrat Parti'nin kurucuları olacak olan, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan idi.³⁶³

Dörtlü Takrir 'in amacı; CHP'nin en esaslı maddesi olan demokrasinin gerçekleştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Tüm dünyada yaşanan demokrasi cereyanlarının sonucu olarak, tek parti yönetiminden çok partili hayata geçişi ve seçim güvenliğinin sağlanması hususlarına değinmiştir. Takririn verilmesinden kısa bir süre sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, basına verdikleri muhalif röportajlar sonucunda CHP'den ihraç edilmişlerdir. Bu İhracı Refik Koraltan'ın ihracı ve Celal Bayar'ın partiden ve milletvekilliğinden istifası takip etmiştir. Dört muhalif ismin parti-

---

³⁶² Mehmet Korkut Aydın, “CHP’de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği; Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve TBMM’de Yaşanan Tartışmalar”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.41, Yıl, 2018 Sonbahar, s.371

³⁶³ Osman Akandere, “Bir Demokrasi Beyannamesi Olarak Dörtlü Takrir 'in Amacı ve Mahiyeti”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 9, Konya, 2003, s.9

den ayrılması yeni parti kurulacağı konusunda tartışmaların hız kazanmasına yol açmıştır. Konu hakkında en önemli gelişme 1 Kasım 1945 tarihinde İsmet İnönü'nün yeni parti kurulmasına yönelik yeşil ışık yakması olmuştur. Nihayet 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kurulmuştur.³⁶⁴

2. Toprak Bayramı Kanunu'nun Kabul Edilmesi ve 1950 Yılına Kadar Yapılan Kutlamalar

Toprak Kanunu görüşmelerinin ardından Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar ve arkadaşları, Toprak Kanunu'nun kabul edilmesi sebebiyle, Atatürk'ün saygıyla anılması, İsmet İnönü'ye Millet Meclisi'nin saygılarını sunması ve Saraçoğlu Hükümetinin kutlanmasıyla, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun kabul tarihinden sonra ilk Pazar gününün her yıl "*Toprak Bayramı*" olarak kutlanması hakkında bir önergeyi meclise sunmuştur. Verilen önergenin ilk üç maddesi; Atatürk'ün saygı ile anılması, İnönü'ye saygıların sunulması ve Saraçoğlu Hükümeti'nin tebrik edilmesi oy birliği ile kabul edilmiştir. Önerge başkanı olan Kütahya Milletvekili Hamit Pekcan önergenin Toprak Bayramı ile ilgili olan 4.maddesinin ayrı bir kanun teklifine ihtiyaç duyduğunu belirterek, birleşimi kapatmıştır.³⁶⁵

Yukarıda özetlediğimiz gelişmelerin ardından 15 Haziran'da Şemsettin Günaltay başkanlığında toplanan oturumda, Toprak Bayramı hakkında kanun teklifinin ivedilikle görüşülmesini isteyenler için komisyon teklifini sunmuş ve kabul edilmiştir. Erzincan Milletvekili Şükrü Sökmensüer ve beş arkadaşı Toprak Bayramı hakkında şu maddelerin görüşülmesini istemişlerdir;

Madde 1. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun kabul edildiği 11 Haziran tarihini takip eden Pazar günü her yıl Toprak Bayramı olarak kutlanır.

Madde 2. Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

³⁶⁴ Işık Tuna, "Verilişinin 70. Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlülük Takrir", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Sayı, 30, 2015 Bahar, s.211-214

³⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 72. Birleşim, C.18, Toplantı;2, 13.VI.1945

Madde 3. Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür³⁶⁶.

Çiftiyi Topraklandırma Kanunu'nun mecliste görüşölüp kabul edilmesi ardından bu günün Türk halkına benimsetilmesi için Toprak Bayramı tasarısı ortaya çıkmıştır. Çiftiyi Topraklandırma Kanunu hem topraksız vatandaşları toprak sahibi yapmış, hem de yıllardır insanların uğruna çalıştıkları topraktan en sonunda fayda sağlamak üzere alet, para ve hayvan gibi araçlar sayesinde, az zamanda çok iş başarılmıştır. İleri bir görüş ve bakış açısı olarak değerlendirilen 11 Haziran 1945 tarihli Toprak Kanunu, ziraatın düzene konulması için umut vadeder olarak görülürken, önceki yıllarda bu uygulamalara çok fazla ehemmiyet verilmemesi dönemin aydın kesimi tarafından eleştirilmiştir. Toprak Kanunu sadece köylünün toprağa kavuşması olarak görülmemiştir. Çünkü bu kanunla işletmelerin düzenli çalışmasını sağlamak, satışların artmasına paralel olarak karın artması ve bu sayede iktisadi durumun düzene girmesi açısından önem verilmiştir. Kanunun kabulünün birinci yıl dönümünün kutlandığı 1946 yılında 4 ilin 6 ilçesinde Toprak Kanunu'nun uygulandığı belirtilmiştir.³⁶⁷

1945 yılında CHP Genel Sekreteri Nihat Akif Kansu, CHP İl İdare Kurulu Başkanlıklarına bir yazı göndermiştir. Toprak Kanununun kabulünü takip eden önümüzdeki pazar gününün Toprak Bayramı yapılması hakkında TBMM komisyonunda görüşmelerin devam ettiğini ve bu Pazar günü için tören hazırlıklarının yapılması istenmiştir.³⁶⁸

Toprak Bayramı kanununun kabul edildiği 1945 yılında Manisa'da kutlamalar yapılmıştır. Manisa'da kutlamaların adresi Beydere Teknik Ziraat Okulu ve Manisa Halkevi olmuştur. Çevre köylerden çok sayıda kişinin katılımıyla Ziraat Okulunda yapılan tören, İstiklal Marşı ile başlamıştır. Tören esnasında ziraat makineleriyle geçit töreni yapılmış, bu sayede çiftçilerin gelecekte varlıklı günlere olan inancının arttığı

³⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem; VII, C. 18, Toplantı, 2, 74. Birleşim, 15.VI.1945, Resmi Gazete, 16.06.1945, sayı; 6033, Kanun No; 4760, Kabul Tarihi, 15.06.1945

³⁶⁷ Kadri Bilgemre, "Toprak Bayramı", *Milli Kültür Dergisi(Çığır)*, sayı;163, Ankara, 1946 Haziran, s.85-86

³⁶⁸ BCA, Dosya No;26, Klasör No;254, Tarih; 11.06.1945

belirtilmiştir. Toprak Kanunu ve nihayetinde Toprak Bayramı, köylünün hayatında yeni bir safha olarak görülmüş ve bu gün kutlanmaya değer bulunmuştur.³⁶⁹

Toprak Bayramı'nın 1. yıldönümünde belirlenen dört ilin altı ilçesinde toprak dağıtımı için ilgili Bakanlar Kurulunca karar alınmış, dağıtım işlerinde gerekli olan çalışmalar ve uygulamanın isabetli yapılması için önceden mevzuat üzerinde hazırlıklar yapılmıştır. Toprak dağıtımı uygulamalarını yürütecek komisyonlar oluşturulmuştur. Öte taraftan çiftçiler sahibi oldukları arazilerde sahibi oldukları ev, ahır gibi kullanım alanlarını yapmak veya mevcut olanları istedikleri gibi düzenlemek için devletin %1'den az faiz ile açacağı kredilerden, 20 sene taksitle faydalanabilmeleri için gerekli tedbirler alınmıştır. 11 Haziran'da kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun uygulanması için Tarım Bakanlığına bağlı *Toprak İşleri Genel Müdürlüğü* oluşturulmuştur.³⁷⁰

Resmen bayram ilan edildikten sonra kutlamaların ilk yıldönümü olan 1946 yılında yapılan törenlerin yanı sıra Ziraat Fakültesi Dekanı ve Ziraat Birliği Başkanı olan Kadri Bilgemre tarafından Halkevinde katılımcılara hitap eden bir konuşma yapmıştır. Konuşma esnasında diğer milli bayramlarda olduğu gibi Toprak Bayramı'nda da halkın coşkusunun artışı ve halkın benimsediği bayramlardan olduğuna dikkat çekilmiştir. Toprak Kanunu'nun kabul edildiği sürece kadar olan dönemi değerlendiren dekan, tüm bu olumsuzluklara rağmen 11 Haziran 1945 tarihinin Türkiye ziraatında bir dönüm noktası olduğunu ifade etmiştir.³⁷¹

1932 yılında kurulan Halkevleri ve devamında Halkodaları zaman içinde birçok şehirde oluşum göstermiştir. Bayram günlerinde yapılan çeşitli kutlamalarda Halkevleri, yaptıkları program, piyes, konferans vb. uygulamalarıyla ön plana çıkmışlardır. 1946 yılında Ankara Halkevi'nde yapılan Toprak Bayramı'nın ikinci yıldönümü, oldukça gösterişli bir merasim ile kutlanmıştır. Ankara'da yapılan kutlamalara çevre ilçe ve köylerden halk katılmıştır. Kutlamalar esnasında konuşmacılardan biri olan Adalet Bakanı Mümtaz Ökmen, Cumhuriyetin halka kazandırdıkları, üzerine bir konuşma

³⁶⁹ Necdet Otaman, "Toprak Bayramı", *Gediz(Manisa Halkevi Dergisi)*, sayı;82, Manisa, 1945, s.1-5

³⁷⁰ Ahmet Salih Korur, "Toprak Davamız", *Çığır*, sayı; 163, Ankara, 1946, s.81-83

³⁷¹ Kadri Bilgemre, "Toprak Bayramı Münasebetiyle", *Ziraat Dergisi*, yıl,VII, Haziran- Temmuz, sayı 77-78, 1946, s.3

yapmıştır. Halkevinde yapılan konuşmalar ardından Yüksek Ziraat Enstitüsüne gidilerek, yeni ziraat araçları köylüye gösterilerek bilgi verilmiştir. Burada yapılan kutlamalarda çeşitli halk oyunlarını “Nazlı” piyesi takip etmiştir.³⁷² Bunun yanı sıra Ankara’ya gelerek kutlamalara katılan halk için Ziraat Enstitüsünde halk adına verilen şeref yemeğinde Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu, çiftçilerin sorunları üzerine, onlarla konuşmalar yapmıştır.³⁷³

1947 yılında Ankara’da yapılan Toprak Bayramı kutlamalarının adresi yine Ankara Halkevi olmuştur. Törenler Atatürk’ün geçici kabrine yapılan ziyaretler ile başlamış, öğleden sonra köylülere, Ziraî Kombinalarda kır yemeği verilmiştir. Ankara dışında Malatya’nın Akdağ ilçesinde de kutlamalar yapılmıştır. Çevre illerden kalabalık bir halk kitlesinin yanı sıra kutlamalara il ilçe başkanları, Toprak Dağıtım Komisyonu Başkanı ve Toprak İşleri Genel Müdürlüğü yardımcısı katılmıştır. Kutlamaların ardından belirlenen çiftçilere toprak dağıtımı yapılmıştır.³⁷⁴

1947 yılı kutlamaları ilk yıllara göre daha organize bir şekilde her şehirde kutlanmasına özen gösterilmiştir. Bu amaçla, halkın katılımının artırılması için çeşitli eğlenceler düzenlenmiştir. Yurdun farklı bölgelerinde yapılan kutlamalar için genellikle Halkevleri kutlama alanları olarak seçilmiştir. Halkevlerinde yapılan törenlerde halka konferanslar verilmiştir. Yapılan konuşmalarda günün anlamına ve çiftçi sorunlarının çözümüne yönelik konuşmalar yapılmıştır.³⁷⁵

Eskişehir merkez ilçesine bağlı Satılmış, Sevinç, Çavlus, Alpköy’de topraksız veya az topraklı ailelere toprak dağıtımı yapılmıştır. Bunun dışında Toprak Bayramı töreni, valinin hastalığı dolayısıyla vali muavini, defterdar, jandarma alay kumandanı ile CHP ve DP temsilcileri bulunmuşlardır. Törenlerin yapılması ardından toprak verilen köylülere, topraklara ait belgeleri teslim edilmiştir.³⁷⁶ Toprak Bayramı’nın yıl

³⁷² Necati Öngay, “Halkevlerimizde”, *Ülkü (Millî Kültür Dergisi)*, sayı, 115, 1 Temmuz 1946, s.23

³⁷³ “Toprak Bayramımızın Yıldönümü”, *Ziraat Dergisi*, yıl, VII, Sayı, 77-78, Haziran- Temmuz 1946, s.1

³⁷⁴ Ayın Tarihi, “Olayların Takvimi”, sayı, 163, 1-30 Haziran 1947, s.5

³⁷⁵ Serkan Tuna, Tek Parti İktidarında Toprak Bayramı Kutlamaları ve Toprak Reformu (1945-1949), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, 224-225

³⁷⁶ BCA, Tarım Bakanlığı Toprak İşleri Genel Müdürlüğü, Dosya No; 3424-15, Klasör No;7324, 22 Ağustos 1947

dönümlerinde kutlamaların yanı sıra toprak dağıtımları yapılarak Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun kademeli olarak hayata geçirilmesi sağlanmıştır.

1949 yılında yapılan Toprak Bayramı'nın 4. Yıldönümü olan 12 Haziran'da kutlamalar yapılmıştır. Sabah saatlerinde merkeze yakın yerlerden Ankara'ya gelen halk, Atatürk'ün geçici kabrini ziyaret etmiş, hazırlamış oldukları çelengi bırakarak, saygı duruşunda bulunmuşlardır. Kabrin ziyaretinden sonra Ankara Halkevinde kutlamalar, konuşmalar ve şiirlerin okunmasıyla devam etmiştir. Ardından Ziraat Fakültesinde köylülere yemek verilmiş, son olarak köylüler, Tarım İslah İstasyon Tesisleri ve Ziraat Donatım Kurumu'nu ziyaret etmişlerdir.³⁷⁷

3. Demokrat Parti Dönemi'nde Toprak Bayramı Kutlamaları

1950 yılında yapılan genel seçimler ardından iktidar, Cumhuriyet Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye geçmiştir. Dönemin basını incelendiğinde Toprak Bayramı'na yönelik herhangi bir kutlama talimatı ve ya genelge yer almamıştır. Bunun yanında ilçeler ve iller bazında kutlamalara yer verilmiştir.

1950 yılında Cumhuriyet Gazetesi, Toprak Bayramı Kanunun yıldönümü olduğunu ve bu vesileyle her yıl 13 Haziranı takip eden Pazar gününün Toprak Bayramı olarak kutlanacağını belirtmiştir.³⁷⁸ 1950 yılında Toprak Bayramı münasebetiyle kazalarda kutlamaların yapılacağı, vilayetler adına herhangi bir kutlama yapılmayacağı belirtilmiştir. İstanbul vilayeti adına kutlama yapılmayacağını belirten Ulus Gazetesi, kutlamaların sadece köylerde halk meydanlarında yapılacağını belirtmiştir. Kazalarda ve köylerde, meydanlarda toplanan halk, çeşitli kutlamalar yapmıştır. Toprak Bayramı münasebetiyle Taksim Abidesi'ne çelenkler konulmuştur. Ayrıca Yeşilköy Tohum İslah Komisyonu ve Halkalı Ziraat Okulu'nda özel törenler yapılmıştır.³⁷⁹

Halkalı Ziraat Okulunda saat 14.30'da törenler İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamıştır. Öğrencilerden birinin konuşma yapması ardından, ziraat araçlarının katıldığı bir geçit resmi yapılmıştır. Ziraat Okulu dışında kutlamaların yapıldığı bir diğer

³⁷⁷ Ayın Tarihi, "Olayların Takvimi", sayı, 187, 1-30 Haziran 1949, s.3-4

³⁷⁸ Cumhuriyet, 13 Haziran 1950

³⁷⁹ Cumhuriyet, 18 Haziran 1950, Ulus, 18 Haziran 1950

yer ise Büyükdere Fidanlığı olmuştur. Çevre halkın ve öğrencilerin katılımı ile yapılan törenler esnasında fidanlık asistanı Cemal Toygun bir konuşma yapmıştır. Burada yapılan kutlamalar, marşlar ile şiirlerin okunması ve milli oyunların oynanması ile sona ermiştir.³⁸⁰

1951 yılında Toprak Bayramı kutlamalarında İstanbul ve Ankara merkezlerinde iller bazında bir bilgiye basında yer verilmemiştir. Kutlamalar genel olarak ilçeler ve köylerde halk meydanlarında yapılmıştır. 1951 yılında Milliyet Gazetesi İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın köylüye tapu dağıttığı esnada çekilmiş bir fotoğrafına yer vererek, Toprak Bayramı'nın kutlandığını belirtmiştir. İstanbul'da ilçe ve köylerde yapılan kutlamalar kapsamında, İstiklal Marşı'nın okunması, bayramın önemini anlatan konuşmalar yapılması, davul zurna ile yapılan eğlenceler ön plana çıkmıştır. Toprak Bayramlarında çiftçilere toprak dağıtımı ise ön plana çıkan ve bayramla bütünleşen diğer bir uygulamadır. 1951 yılında İstanbul'da bulunan 14 numaralı Toprak Komisyonu tarafından dağıtımı yapılan toprakların tapuları bayram vesilesiyle sahiplerine teslim edilmiştir.³⁸¹

Toprak Bayramı kutlamalarına yönelik resmi düzeyde bir tören programı Demokrat Parti Dönemi'nde hazırlanmamıştır. Bu dönemde yapılan törenler genelde kazalarda yapıldığı için kutlamalarda kaymakamlar etkin rol oynamışlardır. Toprak Bayramı'nın sekizinci yıldönümünde kutlamalara yönelik kazalarda programlar hazırlanmıştır. Toprak Bayramında özellikle bölgede bulunan çiftçilerin ve zirai oluşumların törenlere katılmalarına önem verilmiştir. Kazalarda hazırlanan tören gereğince, Beyoğlu kazasında köylü temsilcileri, İstanbul Tarım Okulu, Yeşilköy Tarım Islah İstasyonu hazırladıkları çelenkleri saat 16.00'da Taksim Abidesi'ne koyacakları belirtilmiştir. Abide önüne tarım aletlerinin getirilmesiyle burada bir geçit töreni yapılacağı belirtilmiştir.³⁸²

Kartal ilçesinde hazırlanan program gereğinde törenler, Pendik Bakteriyoloji Enstitüsünde yapılmıştır. Törene Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Kartal Kaymakamı ve

---

³⁸⁰ Akşam, “Toprak Bayramı”, 19 Haziran 1950

³⁸¹ Milliyet, 18 Haziran 1951, Ulus, 18 Haziran 1951

³⁸² Hürriyet, 15 Haziran 1952, Akşam, 16 Haziran 1952

civar köylerden gelen köylüler katılmıştır. Tören kapsamında Tarım Bakanı ve köylüler arasında çiftçilerin problemleri ve talepleri üzerine konuşmalar yapılmıştır.³⁸³

Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan kutlamalar için dönemin basını incelendiğinde, Toprak Bayramı ile ilgili kaleme alınan yazılar ve kutlamaya ait törenlere çok az yer verildiği görülmüştür. Konu ile ilgili haberler genellikle gazetelerin son sayfasında tek cümle olarak verilmiştir. Verilen yazılarda ise kutlamalarla ilgili bilgiler genellikle toprak dağıtımı üzerine yapılmıştır.

1953 yılında yapılan kutlamalarda “*Hadımköy de toprak bayramı*” başlığıyla Hürriyet Gazetesi, kutlamaların yapıldığını belirtmiştir. Hadımköy’de davul zurnalar ile köylüler bayramı kutlamışlardır. Bayram vesilesiyle Hadımköy’de yaşayan 67 çiftçiye 15028 lira değerinde toprak dağıtımı yapıldığı belirtilmiştir.³⁸⁴

Toprak Bayramı münasebetiyle toprak dağıtımının diğer bir adresi de Yalova olmuştur. 1955 yılında Yalova da inşa edilmiş olan 80 göçmen evinin tapuları Devlet Vekili Osman Kapani tarafından ailelere teslim edilmiştir. Ayrıca bölgede yapılan törende, çeşitli eğlenceler düzenlenerek bayram kutlanmıştır.³⁸⁵

Basında yer alan kutlama haberlerinde Toprak Bayramı’nda, toprak dağıtımlarına her yıl devam edildiği görülmüştür. Kutlamaların detayı ve eğlence haberlerinin basında daha az rastlanmıştır. 13. Yıldönümünde Manisa’da yapılan Toprak Bayramı kutlamalarına yer verilmiştir. Manisa da kutlamalar şehir merkezine 17 km mesafede bulunan Beydere Teknik Ziraat Okulu’nda yapılmıştır. Törene katılan kişilere ayran ve meyve ikram edilmiştir. Ziraat okulunda törenlerin ardından bazı meyveler satışa sunulmuştur.³⁸⁶

1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun kabul edilmesinin ardından her yıl Haziran ayının ortalarında yapılan Toprak Bayramı kutlamaları binlerce kişinin

---

³⁸³ Yeni İstanbul, 15 Haziran 1952

³⁸⁴ Hürriyet, 15 Haziran 1953

³⁸⁵ Hürriyet, 13 Haziran 1955

³⁸⁶ “Manisa’da Toprak Bayramı Kutlandı”, Hürriyet, 18 Haziran 1956

katılımıyla 1957 yılında Manisa’da Beydere Teknik Ziraat Okulunda yapılmıştır. Kutlamalarla ilgili ayrıntılara yer verilmezken, halkın özellikle kutlamalar esnasında “zi-
raat ve elişleri sergisine” ilgi gösterdikleri belirtilmiştir.³⁸⁷

Toprak Bayramı kanunun kabul edilmesinin ardından yapılan ilk kutlamalarda büyük şehirlerde vali ve kaymakamların katılımıyla gerçekleştirilen kutlamalar zamanla yerini köylerde yapılan küçük kutlamalara bırakmıştır. Milli Şef Dönemi’nde yapılan kutlamalarda basında daha ayrıntılı bilgilere yer verilirken, Demokrat Parti’nin son yıllarına doğru Toprak Bayramı ile ilgili bilgilere neredeyse yok denecek kadar az rastlanmıştır.

D) 30 Ağustos Zafer Bayramı

1. 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

1.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

1950 yılında yapılan seçimleri büyük bir zaferle kapatan Demokrat Parti, Çankaya’ya ve başbakanlığa yerleşmiş, kendi hükümetini kurmuş, meclise büyük bir çoğunlukla girmiş, yeni iktidarı resmen devralmıştı.³⁸⁸ Demokrat Parti’nin iktidarı zamanında ilk kez kutlanacak olan Zafer bayramı kutlamaları ile ilgili basında geniş bilgiler yer almıştır.

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti’nin ilk yılında yapılan Zafer Bayramı³⁸⁹ hazırlıkları ile ilgili basında verilen bilgilere göre; 1950 yılında Zafer Bayramı’nın 28. Yıldönümü münasebetiyle şehirler bayraklarla donatılmış, gece ise ışı-

³⁸⁷ “Manisa’da Toprak Bayramı Kutlandı”, Hürriyet, 17 Haziran 1957

³⁸⁸ Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s.55

³⁸⁹ Kurtuluş Savaşı’nın sonucunu belirleyen Büyük Taarruzun son günü yapılan Başkumandanlık Meydan Savaşı’nın (30 Ağustos 1922) yıldönümlerinde kutlanan ulusal bayram. Zafer Bayramı Türkiye’de Kıbrıs’ta ve dış temsilciliklerde büyük merasimler ile kutlanır. Resmi ve özel müesseselerin katıldığı merasimde, geçit resmi yapılır. Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup askeri birlikler de bayrama katılıp, merasime ayrı bir hususiyet, muhteşemlik katar. Hava kuvvetlerine ait uçaklar semalarımızda gösteri mahiyetinde uçuşlar yapar. Cadde ve sokaklara taklar kurulup, fener alayları düzenlenir. *Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi*, c.22, Ana Yayıncılık A.Ş. 1992, İstanbul, s. 512. “Zafer Bayramı”, *Rehber Ansiklopedisi*, c.18, Fasikül, 1, Hizmet Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul, s. 251

landırmalar yapılmıştır. 1950 yılında yapılmış olan resmi program şu şekildedir; merasime saat 08.00’de başlanacağı bildirilmiştir. İlk olarak Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut beraberinde İkinci Başkan Korgeneral Zekai Okan ve Genelkurmay Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri Komutanları ve erkânı ile yüksek subaylar beraberinde Atatürk kabrine çelenk koyarak, saygı duruşunda bulunacakları belirtilmiştir.³⁹⁰ Yedek Subay Okulu, Harp Okulu ve Muhafız Kıtası tarafından Ordu Evi, Ulus Meydanı Anıtları ile Anıtkabir’e çelenkler konulacağı belirtilmiştir. Saat 09.00 ile 10.30 arasında Başbakanlık Şeref Salonunda, Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut’un tebrikleri kabul etmiştir. Tebriklerin sona ermesinin ardından 10.40’da Hipodrom’ da askeri birliklerin, Genelkurmay Başkanı tarafından teftiş edilmesinin ardından geçit töreninin belirlenen sıra ile yapılacağı ve Harp Okulundan bir subay ile Türk Hava Kurumu adına bir hatip tarafından günün önemini anlatan konuşmalar yapılacağı belirtilmiştir.³⁹¹

Zafer Bayramı’nın 28. yıldönümünde İstanbul’da törenlerin; Vali başkanlığında şehri temsil eden bir heyetin İstanbul Komutanını ziyaret etmesiyle başlayacağı, ardından Taksim Meydanı’na gidilerek tören için hazır bulunan askeri birliklerin teftiş edileceği ve bir subay tarafından günün önemini anlatan bir konuşma yapılacağı belirtilmiştir. Ardından geçit töreninin yapılacağı, gece şehrin donatılacağı, fener alaylarının tertipleneceği belirtilmiştir. Zafer Bayramı dolayısıyla resmi daireler ve müesseselerin kapalı bulunacağı verilen haberlerdendir.³⁹²

1951 yılında Zafer Bayramı’nın 29. yıldönümü kutlamalarında yapılacak büyük geçit töreni için provaların Hürriyet Tepesi’nde yapılmıştır. Çok sayıda birliklerin katıldığı, provaların muntazam olarak yapıldığı bildirilmiştir. Hürriyet Gazetesi; Zafer Bayramı münasebetiyle Ankara’da geçit provalarına iştirak eden tankların fotoğrafını yayınlamıştır.³⁹³

1952 yılında Zafer Bayramı’nın 30. Yıldönümü için Ankara’da hazırlıklar yapılmıştır. Saat 08.00’de Orduevi, Ulus Meydanı ve Etnografya Müzesi önündeki anıtlara

---

³⁹⁰ Ulus, 30 Ağustos 1950

³⁹¹ Zafer, 30 Ağustos 1950

³⁹² Cumhuriyet, 30 Ağustos 1950

³⁹³ Hürriyet, 29 Ağustos 1951

çelenkler konulmuştur. Saat 08.30'da Genelkurmay Binasında, Genelkurmay Başkanının, sivil zevatın tebriklerini kabul edileceği belirtilmiştir. Bu esnada Ankara'daki askeri hastaneler ziyaret edilerek, hastalara hediye verileceği belirtilmiştir. 10.30'da yapılacak resmigeçit töreni Genelkurmay Başkanı tarafından askeri kıtaların teftişinin yapılacağı ve askerlerin bayramının kutlanacağı ifade edilmiştir.³⁹⁴

Zafer Bayramı'nın otuzuncu yıldönümünde göz önünde tutulması gereken hususlarla ilgili Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğüne bir yazı yayınlanmıştır. Buna göre kutlamalar esnasında her komutanlık için ayrı bir alan ayrılmıştır. Şeref salonuna giriş ve çıkışların hangi sıra ile nereden yapılacağına da belirtildiği yazıda, her komutanlık kendi teşkilatı başında belirlenen sıraya göre şeref salonuna girecektir. Kutlamalarda karışıklık olmaması için her subay kendi astlarını beklemeden salondan ayrılacak, kutlamalar sırasında şapkaların yan tarafta tutulacağı belirtilmiştir.³⁹⁵ 1952 yılında hazırlanan programa göre tebrikler esnasında yapılacak törene katılacak olan askerlerin protokol sırası şu şekilde belirtilmiştir;

1. Yüksek Savunma Genel Sekreterliği,
2. Askeri Yargıtay Başkanlığı,
3. Kara Kuvvetleri Komutanlığı³⁹⁶

1953 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın daha özenle kutlanması için Başbakanlık tarafından bütün illere bir tamim gönderilmiştir. Buna göre, her yıl Dumlupınar'da yapılmakta olan törenin, bu yıl diğer yıllardan daha özenli ve tertipli yapılması istenmiştir.³⁹⁷

1953 yılında Zafer Bayramı kutlamaları için basından alınan bilgilere göre, Ankara ve İstanbul'da yapılacak törenlerle ilgili önceki yılların tekrarı şeklinde hazırlıkların yapıldığı ifadeleri yer almıştır. Milliyet Gazetesi bayram için bir hafta önce başlanan hazırlıkların sona erdiğini belirtmiştir. Taksim Meydanı'nda yapılacak törene; mebuslar, yüksek rütbeli subaylar, ordu birlikleri ve gençlik kuruluşlarının katılacağı

---

³⁹⁴ Ulus, 30 Ağustos 1952

³⁹⁵ CA, 030-01, 00.57.349.17

³⁹⁶ CA, 030-01, 00.57.349.17

³⁹⁷ BCA, T.C. Başvekâlet Yazı İşleri ve Sicil Müdürlüğü, Dosya No; 15, Klasör no;38/3

belirtilmiştir. Ayrıca Taksim Meydanı'nda yapılacak tören sırasında şehir trafik seyrinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre saat 09.30'da İstiklal Caddesi her türlü nakit vasıtasına kapanacağı ve askeri vasıtaların geçişine tahsis edileceği belirtilmiştir.³⁹⁸

Zafer Bayramının 32. yılı olan 1954'te basında İstanbul'da yapılacak kutlamalar için; şehrin her tarafı, resmi ve gayri resmi müesseseler, istasyonlar, iskeleler ve nakil vasıtaları bayraklarla donatılmıştır. 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle resmi daireler tatil edilmiştir. Gece yapılacak kutlamalar için sokaklar ışıklarla aydınlatılmış, fener alayları düzenlenmiş ve havai fişekler atılmıştır.³⁹⁹

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın 32. yıl kutlamalarında, gündüz askeri merasimin yapılacağı, gece ise şehrin aydınlatılacağı basında yer almıştır. Saat 10.00'da Orduevinde tebriklerin kabul edilmesiyle başlayacak olan tören Taksim Meydanı'nda İstanbul Valisi ve Garnizon Kumandanının askeri birlikleri teftişi ile süreceği, İstiklal Marşı'nın çalınması ardından abideye çelenkler konulacağı ve bir subayın, Başkumandanlık Meydan Savaşı ve günün önemi üzerine bir hitabede bulunacağı belirtilmiştir.⁴⁰⁰

1.2. Bayram Kutlamaları

1950 yılında Zafer Bayramı münasebetiyle yapılan kutlamalar ordunun Anıtkabir'i ziyaret etmeleriyle 08.30'da başlamıştır. Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut beraberinde, İkinci Başkan Korgeneral Zekai Okan ve Genelkurmay Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri Komutanları ve erkânı, yüksek subaylarla birlikte Atatürk kabrini ziyaret ederek, çelenk koymuşlardır. Aynı saatlerde Yedek Subay Okulu Kıtası Atatürk'ün Orduevi önündeki heykeline, Harp Okulu Alayı Ulus Meydanı'nda bulunan Atatürk Anıtı'na, Muhafız Kıtası ise Etnografya Müzesi önündeki Atatürk heykeline, törenle çelenkler koymuşlardır.⁴⁰¹

---

³⁹⁸ Milliyet, 30 Ağustos 1953

³⁹⁹ Akşam, 30 Ağustos 1954

⁴⁰⁰ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1954

⁴⁰¹ Ulus, 30 Ağustos 1950

Saat 09.00'da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut Başkanlık şeref salonunda tebrikleri kabul etmiştir. Tebriklerin ardından Orgeneral Nuri Yamut beraberinde bulunan ordu mensupları ile birlikte törenin yapılacağı Hipodroma giderek, geçit törenine katılacak olan askeri birliklerin teftişini yapmıştır. Konukların şeref tribününde yerlerini almalarıyla İstiklal Marşı çalınmış ve tören başlamıştır. Şeref tribünü önüne getirilen bir top arabası üzerine çıkan ordunun genç bir subayı, 30 Ağustosun Türk yurdu için taşıdığı manayı ifade eden bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmayı Türk Hava Kurumundan bir hatibin konuşması ve Garnizon Komutanı Tümgeneral Selahattin Selişik tarafından yapılan konuşma izlemiştir. Yedek Subay Okulu ve Piyade Alaylarının geçişiyle başlayan tören, bir süvari alayı, zırhlı birlikler ve tank alaylarının geçişiyle son bulmuştur. Bu sırada Hipodrom üzerinden geçen hava filoları da geçit törenine iştirak etmişlerdir.⁴⁰²

İstanbul'da yapılan 1950 Zafer Bayramı kutlamaları saat 9.30'da İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın ve Belediyeden oluşan bir heyetin, İstanbul Komutanını tebrik etmeleriyle başlamıştır. Taksim Meydanı'nda yapılan kutlamalar, bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla başlamış ve Taksim Abidesi'ne çelenkler konulmuştur. Ardından konuşma yapmak üzere mikrofona gelen Teğmen İbrahim Çaksı ve Tuğgeneral Tahsin Çelebi Can birer konuşma yapmışlardır. Şeref tribününde vali ve askeri erkânın yerlerini almalarıyla geçit töreni başlamıştır. Başta alay sancağı olduğu halde önce piyade birliği ve onları süvari alayları takip etmiştir. Bunların ardından topçu bataryaları, motorlu birlikler ve ağır tanklar geçide katılmıştır. Gece şehirde fener alayları düzenlenmiş ve bir askeri birlik meşalelerle İstanbul'dan Beyoğlu'na bir yürüyüş gösterisi yapmıştır. Ayrıca bu yıl yapılan kutlamaların, İzmir, Eskişehir ve diğer şehirlerde de geçmiş yıllara nazaran daha gösterişli ve özenli yapıldığına dair bilgiler basında yer almıştır.⁴⁰³

Afyonkarahisar'da Zafer bayramının 28. yıl kutlamaları için Zafer Tepe'de Meçhul Asker Anıtı önünde kutlama yapılmıştır. Merasim komutanı beraberinde Afyon Valisi ve Kütahya vekiliyle birlikte gençliğin ve halkın bayramı kutlamıştır. Başta

---

⁴⁰² Zafer, 31 Ağustos 1950

⁴⁰³ Milliyet, 30-31 Ağustos 1950

Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere, diğer devlet yetkililerinden gelen çelenkler anıta konulmuş ve bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla Türk bayrağı direğe çekilerek, 21 pare top atışı yapılmış bu suretle kutlamalar başlamıştır.⁴⁰⁴

Meçhul Asker Anıtı önünde yapılan kutlamalara katılan Korgeneral Abdülkadir Seven bir konuşma yapmıştır. Bundan sonra bir konuşma da MTTB İkinci Başkanı Orhan Cemal Fersoy, tarafından yapılmıştır. Fersoy “*30 Ağustos büyük zaferi İstiklal tarihimizin şanslı sahifesi, tarihimizin en parlak günüdür*” diyerek konuşmasına başlamıştır. Konuşmaların yapılmasının ardından geçit töreni ile kutlamalar devam etmiştir. Önce uçaklar, onu takiben Başkumandanlık Meydan Savaşı'na katılmış olan alayların sancakları, askeri birlikler, İstiklal Savaşı'na katılmış olan gaziler, yüksek okul öğrencileri, halkın coşkulu alkışlarıyla geçit törenini tamamlamışlardır. Ayrıca akşam Afyon Valisi tarafından belediye salonunda törene katılanlar için bir ziyafet verilmiştir.⁴⁰⁵

Basında, 1951 yılında Ankara'da Zafer Bayramı kutlama programı saat 08.00'de Yedek Subay Okulu öğrencilerinin Lozan Meydanı'ndaki Atatürk Anıtı'na Harp Okulu öğrencilerinin Ulus'taki Atatürk heykeline çelen konulmasıyla başlamıştır. Zafer gazetesinin verdiği habere göre tören;

- Saat 08.30'da Atatürk'ün muvaffak kabrinin açılması,
- Saat 09.00'da Genelkurmay'da askeri kabuller,
- Saat 09.30 Genelkurmay'da sivil kabuller,
- Saat 11.25 Hipodrom'da tören,
- Saat 16.00 Harp Okulu'nda 106. Dönem diploma töreni
- Saat 21.00 fener alayı,⁴⁰⁶ şeklindedir.

---

⁴⁰⁴ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1950

⁴⁰⁵ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1950

⁴⁰⁶ Zafer, 30 Ağustos 1951

30 Ağustos tarihinin Zafer Bayramı olarak kutlanmasının yanı sıra, bu gün itibarıyla Havacılık Haftası başlamakta ve 30 Ağustos Havacılık Haftası olarak da kutlanmaktadır. 1951 yılında Havacılık Haftası münasebetiyle, Türk Hava Kurumu bir beyanname yayınlamıştır. Beyanname şu şekildedir;

“Türk Hava Kurumu bütün kuvvetini Türk milletinin sevgisinden ve himayesinden alan bir halk cemiyetidir. Havacılık çalışmalarını yurdun kalabalık merkezlerine yayarak Türk gençlerine mal etmek ve milli savunma ihtiyaçları için uçucu personel yetiştirmek gibi her ikisi de birbirinden önemli iki davanın hedefe ulaşması işi ancak bu sevgiyle başarıya ulaşabilir. Havacılık Haftası dolayısıyla halkımızdan memleket havacılığı için daha candan bir ilgi beklenmekte ve 1950 yılı içinde iki milyonu aşan milli yardımı minnet ve şükranla karşılamaktayız. 30 Ağustos Bayramı, aziz yurttaşlarımıza kutlu olsun.”⁴⁰⁷

Türk Hava Kurumu Başkanı Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren

Hipodrom’da yapılacak tören için sabahın erken saatlerinde alanı dolduran halk, heyecanla askeri geçidin yapılacağı anı beklemiştir. Geçit töreni öncesi askeri birlikler Genelkurmay Başkanı tarafından teftiş edilmiştir. Resmigeçit öncesi Garnizon Komutanı Mithat Akçakoca tarafından bir konuşma yapılmış, sonrasında saat 11.25’de resmigeçit töreni bando eşliğinde başlamıştır. Merasim esnasında şeref tribününde Demokrat Parti temsilcilerinin bulunmasına rağmen ne Cumhuriyet Halk Partisi ne de Millet Partisi temsilcilerinin bulunmaması birçok vatandaşın dikkatini çekmiştir. Merasime vilayet tarafından sadece iktidar partisi temsilcileri davet edilmiş, muhalefet partilerine davetiye göndermek lüzumu bile duyulmamıştır.⁴⁰⁸

Ankara’da yapılan kutlamalar dışında Harp Okulu’nda, Afyon Zafer Tepe’de ve İstanbul’da da törenler yapılmıştır. Zafer Tepe’de yapılan tören ardından davetlilere Tilki Saray İstasyonu’nda kır yemeği verilmiş ve 15.30’da Afyon merkeze hareket

---

⁴⁰⁷ Zafer, 31 Ağustos 1951

⁴⁰⁸ Akşam, 31 Ağustos 1951

edilmiştir. Bundan yanı sıra saat 20.30'da davetlilere Orduevi'nde bir akşam yemeği verilmiştir.⁴⁰⁹

Zafer Bayramı'nın 1951 yılında İstanbul'da yapılan kutlamaları, sabah saatlerinde tebriklerin kabulüyle başlamıştır. Törenin yapılmış olduğu Taksim Meydanı sabahın erken saatlerinde halk tarafından doldurulmuştur. Saat 12.00'de Selimiye Kışlası'ndan 21 pare top atışı yapılmıştır. Akşam şehrin sokakları ışıklandırılmış ve gece kışlalarda çeşitli eğlenceler düzenlenmiştir.⁴¹⁰

Zafer Bayramı'nın 1952 yılında yapılan kutlamaları için bir talimat yayınlanmıştır. Ankara'da yapılacak olan tören programı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından hazırlanıp ilgili makamlara gönderilmiştir. Sabah saat 08.30'da Atatürk'ün geçici kabrine çelenk konulmuş, ardından saat 09.30 ile 10.30 arasında Genelkurmay Başkanı, şeref salonunda tebrikleri kabul etmiştir. Bu talimatta; Genelkurmay Başkanını tebrike sivil erkândan kimlerin katılacağı Genelkurmay Personel Disiplin ve Protokol Şubesi tarafından belirlenmiştir. Ayrıca askerlerin uzun ceket, zırhlı pantolon ve koyu renk elbise, varsa İstiklal Madalyası takacakları şeklinde yazılarla tören programında kıyafetlerin özenli ve tek tip olmasına özen gösterildiği söylenebilir. Tebrik merasimi esasları hakkında ayrıntılı bilgiler veren yazıda, tebrike gelenlere ikram edilmek üzere limonata ve fondan çikolata ikram edileceğini ve bu iş için masrafların Maliye Bütçe Daire Başkanlığınca karşılanacağı ifade edilmiştir. Tebrikler dışında saat 9.30 ile 10.30 arasında Lojistik Başkanı eşliğinde toplanan kişiler askeri hastaneleri ziyaret ederek, hastalara hediye dağıtmışlardır. Hipodrom' da yapılacak geçit törenine katılacak olan askeri protokol için, gerekli olan araçlar ilgili komutanlarca sağlanmıştır.⁴¹¹

Basında Zafer Bayramı'nın 30. yıl kutlamaları için İstanbul'da yapılmış olan törenler önceki yılların tekrarı niteliğindedir. Saat 09.00'da Vali ve Belediye Başkanı vekilinin başkanlığında şehir meclisi üyelerinden oluşan bir heyet, Ordu Komutanlığına giderek İstanbul halkının tebriklerini ve kahraman Türk ordusuna minnettarlıkla-

---

⁴⁰⁹Ulus, 31 Ağustos 1951

⁴¹⁰Akşam, 30 Ağustos 1951

⁴¹¹BCA, Zafer Bayramı Kutlama Töreni Üzerine, Dosya No;57, Klasör No;88/2

rını bildirmiştirler. Taksim’de yapılan tören İstanbul Komutanı’nın konuşması ile başlamış, sonrasında İstiklal Marşı’nın bando tarafından çalınmasıyla bayrak direğe çekilmiş, gece ise şehirde fener alayları düzenlenmiştir.⁴¹²

Büyük Zaferin 1952 yılında yapılan 30. yıl kutlamaları Kurban Bayramı arifesine denk gelmiştir. Bir gün sonra 31 Ağustos Kurban Bayramı’dır. Bundan dolayı beş gün resmi daireler tatil edilmiştir.⁴¹³ Ayrıca Ankara ve İzmir Radyosu Zafer Bayramı münasebetiyle programlar yapmışlardır. İzmir Radyosu saat 20.00’de *Zafer Bayramından İntibalar* başlığıyla bir program hazırlamıştır.⁴¹⁴

Zafer Bayramı’nın 31. yıldönümü kutlamalarına denk gelen 1953 yılı kutlamaları Ankara’da saat 08.00 itibariyle Orduevi, Ulus Meydanı ve Etnografya Müzesi önündeki anıtlara çelenkler konulmuştur. Saat 08.30’da Genelkurmay Başkanı yanında bulunan askeri erkân ile Atatürk’ün geçici kabrini ziyaret ederek saygı duruşunda bulunulmuştur. Genelkurmay binasında saat 09.00’da başlayacak tebrik töreninde Genelkurmay Başkanı önce askerlerin ardından sivil kişilerin tebriklerini kabul etmiştir. Bu sırada Genelkurmay adına Lojistik Başkanı, beraberinde generaller ve yüksek rütbeli subaylarla Ankara’da bulunan askeri hastaneleri ziyaret ederek, hastalara hediye dağıtmıştır. Saat 10.30’da Hipodrom’da yapılacak tören, Genelkurmay Başkanı’nın askeri birliklerini teftiş etmesiyle başlamıştır. Sonrasında Harp Okulundan bir subay ve Türk Hava Kurumu adına bir hatip konuşmalar yapmışlardır. Ardından geçit resmi yapılmış, gece ise fener alayları düzenlenmiştir.⁴¹⁵

1953 yılında İstanbul’da yapılan kutlamalar saat 09.30’da Orduevi’nde Birinci Ordu Müfettişi Orgeneral Nurettin Baransel tarafından tebrikler kabul edilmesiyle başlamıştır. Tebriklerden sonra Vali Fahrettin Kerim Gökay ve Garnizon Kumandanı Taksim Meydanı’na giderek, askeri birlikleri teftiş etmişirler. Törende kumandanının emriyle birlikler, selam duruşuna geçmiş ve İstiklal Marşı okunmasının ardından abidelere çelenk konulmuştur. Garnizon Komutanının konuşması ardından geçit töreni yapılmıştır. Ayrıca törene hava birlikleri ile İstanbul’un 500. fetih yıl dönümü olması

---

⁴¹² Cumhuriyet, 30 Ağustos 1952

⁴¹³ Yeni İstanbul, 30 Ağustos 1952

⁴¹⁴ Hürriyet, 30 Ağustos 1952

⁴¹⁵ Zafer, 30 Ağustos 1953

münasebetiyle; yeniçeri levent ve sipahiler ile mehter takımı da katılmıştır.⁴¹⁶ Diğer taraftan Zafer Bayramı'nın 31. yıldönümü dolayısıyla Eskişehir Hava Harp Okulu ve Ankara Kara Harp Okullarında da törenler yapılmış ve mezun olan subaylara diplomaları verilmiştir.⁴¹⁷

1953 yılında yapılan kutlamalar her yıl olduğu gibi muharebenin cereyan ettiği yerde de yapılmıştır. Tören için yurdun farklı yerlerinden birçok heyet bölgeye gelmiştir. Bunların arasında Ankara Üniversitesi adına Prof. Dr. Afet İnan başkanlığında bir gençlik heyeti de törene katılmıştır. Gençlerin teşebbüsüyle Makine Kimya Endüstrisi Kurumu tarafından yapılan levha heyet tarafından bölgeye götürülerek, abidenin yanındaki yere, demir ayaklık üzerine konulmuştur. Levha üzerine şu cümleler yazılmıştır; *Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Başkumandanlık Meydan Muharebesinin ikinci yıldönümünde (30 Ağustos 1924) burada Zafer Tepe'de demiştir ki; "Gençler siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Ey yücelen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz tesis ettik; onu i'la ve idame edecek sizsiniz." Biz Ankara Üniversitesi adına, bu zaferin XXXI inci yıldönümünde Atatürk'ün bu sözlerini mukaddes bir vazife olarak benimsediğimizi tekrarlar, burada şehit olanlarımızla gazilerimizi minnetle anarız.*"⁴¹⁸

1954 yılına denk gelen Zafer Bayramı'nın 32. yıldönümü için, gündüz bayraklarla süslenen şehirlerde gece ışıklandırmalar yapılmıştır. Ankara ve İstanbul'da yapılan tebrik törenleri ardından, günün önemini belirten konuşmaları, İstiklal Marşı okunması ve geçit törenleri takip etmiştir. 1954 yılında Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı taşıyan Savarona Gemisi'nde de kutlama yapılmıştır. Saat 11.00'de başlayan törende cumhurbaşkanı tebrikleri kabul etmiş ve Savarona da bulunan subay ve erlere şu hitabede bulunmuştur; *"Kahraman denizciler, 30 Ağustos Zafer Bayramı, milletimizin şerefle yaşamasını sağlamış ve zeval bulmak üzere olan hürriyet ve istiklalimizi yeniden temin etmiştir. Bu büyük zafer gününde aranızda şanlı donanmamızın bir cüzünü teşkil*

---

⁴¹⁶ Milliyet, 31 Ağustos 1953

⁴¹⁷ Akşam, 31 Ağustos 1953

⁴¹⁸ Akşam, 30 Ağustos 1953

eden azizlerle bir arada bulunmaktan duyduğum manevi zevk büyüktür. Bütün mürettebatı, kumandan, subay ve er hepinizi hürmitle selamlar ve tebrik ederim."⁴¹⁹

2. 1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Kutlamalar

2.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

Basın incelendiğinde, 1955-1960 yılları arasında Ankara'da Zafer Bayramı için yapılan kutlamalar önceki yıllarla aynı şekilde olduğu görülmüştür. 1955 yılında Zafer Bayramı'nın 33. yıldönümü kutlamaları için Hipodrom' da Ankara'da bulunan tüm askeri birliklerin katılacağı büyük bir resmigeçit tertiplenmiştir. Merasim öncesinde saat 09.00'da Devlet Vekili ve Başbakan Yardımcısı Prof. Fuat Köprülü Milli Savunma Bakanlığı vekili olarak tebrikleri kabul edeceği, sonrasında Hipodrom' da konuşmalar yapılacağı ve son olarak geçit törenin düzenleneceği belirtilmiştir.⁴²⁰

1955 yılında 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle İstanbul Garnizon Komutanlığı tarafından büyük bir kutlama programı hazırlanmıştır. Bu programa göre, sabah saat 09.00'da Vali ve Belediye başkanı vekili, beraberinde şehir meclis üyeleri ve gençlik kolları olduğu halde Ordu Kumandanlarına tebrikte bulunacakları belirtilmiştir. Taksim Meydanı'nda yapılacak olan törenlerde, abideye çelenkler konulacağı, abide önünde günün anlam ve önemini belirten konuşmaların yapılacağı ve askeri birliklerin geçit töreni katılacağı belirtilmiştir.⁴²¹

Basında kutlama programlarına yer verilirken, kimi zaman törenlerle ilgili aksaklıklar olduğu haberleri de yer almıştır. 1955 yılında Hürriyet Gazetesinin "*Bayrama gösterilen saygısızlık*" başlığıyla verdiği habere göre, ışıklandırmalarla ilgili bazı problemler yaşanmıştır. Gece şehir ışıklandırmaları yapılmış olmasına rağmen, bazı semtlerdeki caddeler üzerinde yapılmış ışıklandırmaların yakılmaması, aileleriyle birlikte gezmeye çıkan halkı, hayal kırıklığına uğratmıştır. Ayrıca Hilton Oteli ve Fener

---

⁴¹⁹ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1954

⁴²⁰ Zafer, 29-30 Ağustos 1955

⁴²¹ Hürriyet, 29 Ağustos 1955

Patrikhanesi'nin ışıktandırma yapmamaları, halkın gazeteye telefon etmeleriyle öğrenilmiştir. Gazete bu durumun halk tarafından bayrama özen gösterilmemesi olarak yorumlandığını ifade etmiştir.⁴²²

1956 yılında Zafer Bayramı'nın 34.yıldönümü münasebetiyle İstanbul'da yapılan hazırlıklar dolayısıyla bayramdan bir gün önce şehir bayraklarla donatılmıştır. 1956 yılı tören programına göre tören şu şekildedir. Birinci Ordu Müfettişi tarafından saat 09.00'da Orduevi'nde tebriklerin kabul edilmesi, saat 10.00'da Taksim'de yapılacak tören için vali vekili ve Garnizon Komutanının askeri kıtaları teftiş etmesi, saat 12.00 itibariyle Selimiye Kışlası ve Fatih'ten 21 pare top atışı yapılması ve gece şehrin ışıktandırılması şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.⁴²³

Zafer Bayramı'nın 34.yıldönümü için Ankara'da sabah saatlerinde baştanbaşa bayraklarla donatılan şehir, gece ise yerini ışıktandırmalara bırakmıştır. Sabah saat 08.00'den itibaren resmi müesseseler ve bankalar adına Ulus ve Zafer Meydanları ile Etnografya Müzesi önündeki Atatürk büstlerine çelenkler konulmuştur.⁴²⁴

Zafer Bayramı'nın 38. yıldönümü 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrasına denk gelmiştir. 1960 yılında yapılan kutlamalar için hazırlıklarla ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. Bayram münasebetiyle Orgeneral Cemal Gürsel orduya bir mesaj göndermiştir. Sabah saat 08.45'de Taksim Abidesi'ne çelenkler konmasıyla başlayacak olan tören Ordu Kumandanının tebrikleri kabul etmesiyle devam edeceği, saat 10.00'da Vatan Caddesi'nde geçit töreni yapılacağı belirtilmiştir. Tören sonrası bir grup tarafından Edirnekapı Şehitliği'nin ziyaret edileceği, akşam 20.00'den sonra fener alayları ve Orduevinde aile toplantıları yapılacağı belirtilmiştir.⁴²⁵ Ayrıca Vatan Caddesi'nde geçit törenini takip edecek olan vatandaşların araç ihtiyacını karşılamak için, sabahın erken saatlerinden itibaren Taksim ile Vatan Caddesi arasında otobüs seferleri yapılmıştır.⁴²⁶

---

⁴²² Hürriyet, 31 Ağustos 1955

⁴²³ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1956

⁴²⁴ Ulus, 30 Ağustos 1956

⁴²⁵ Akşam, 30 ağustos 1960

⁴²⁶ Milliyet, 30 Ağustos 1960

2.2. Bayram Kutlamaları

Zafer Bayramı'nın 33. Yıldönümü kutlamaları, Ulus ve Zafer Meydanları ile Et-nografya Müzesi önündeki Atatürk Anıtlarına çelenk konulmasıyla başlamıştır. Prof. Fuat Köprülü ile Orgeneral İsmail Hakkı Tunaboylu beraberlerinde Kuvvet komutanları ve amiraller olduğu halde saat 08.30'da Anıtkabir'i ziyaret etmişler ve saygıda duruşunda bulunmuşlardır. Sabahın erken saatlerinde törenin yapılacağı Hipodrom halk tarafından doldurulmuştur. Töreni izlemek üzere başta Fuat Köprülü olmak üzere, Ankara'da misafir olan Ürdün Milli Müdafaa Veziri Ekselans Ferhan, subaylar, mebuslar, Orgeneral İsmail Hakkı Tunaboylu, Kuvvetler Kumandanları, Ankara Vali ve Belediye Başkanı Kemal Aygün, generaller, amiraller ve kor diplomatlar yerlerini almışlardır. Orgeneral İsmail Hakkı Tunaboylu'nun askeri kıtaları teftiş etmesiyle, İstiklal Marşı çalınmış ve tören başlamıştır. Başta ciplere bindirilmiş gaziler olmak üzere, Harp Okulu, Yedek Subay Okulu ve diğer askeri birliklerin geçmesiyle resmigeçit töreni son bulmuştur. Bu sırada Hava Kuvvetleri ve Türk Kuşu'na mensup filolar gösteri uçuşlarıyla merasime katılmışlardır.⁴²⁷

1955 yılında İstanbul'da yapılan kutlamalar basında; Taksim'de muhteşem bir geçit töreni yapıldı başlığıyla yayınlanmıştır. Tören öncesi Vali Fahrettin Kerim Gökay ve Garnizon Kumandanı askeri birlikleri teftiş etmiş, ardından genç bir subay tarafından konuşma yapılmıştır. Bu konuşmayı Garnizon Kumandanının nutku izlemiştir. Geçit töreni 10.30'da piyade tümeninin geçişiyle başlamış sonrasında sırasıyla; Jandarma, Deniz ve Tank Birlikleri başlarında sancakları olduğu halde geçide katılarken, sonrasında İtfaiye birlikleri de törene katılmıştır. Gece ise şehir ışıklandırılmış ve fener alayları düzenlenmiştir.⁴²⁸ Ayrıca Harp Okulu'nda yapılan 110. Devre asteğmenlerin diploma töreninde okulun ilk kız öğrencisi olan İnci Arsan'da üniforma giymiştir.⁴²⁹

Ankara ve İstanbul dışında 1955 yılında İzmir'de yapılan kutlamalarda basında yer almıştır. Kutlamalar için şehir günler öncesinden yeşillik ve bayraklarla süslenmiş,

---

⁴²⁷ Zafer, 31 Ağustos 1955

⁴²⁸ Milliyet, 30-31 Ağustos 1955

⁴²⁹ Milliyet, 31 Ağustos 1955

ana caddelere zafer takları kurulmuştur. Sabah saatlerinde İkinci Yurtiçi Kumandanı General Gürsel, Orduevi'nde tebrikleri kabul etmiştir. Kabul töreni ardından vali, yanında kumandan ile birlikte Cumhuriyet Meydanı'nda yapılacak törene katılmıştır. Genç bir subay tarafından yapılan konuşmadan sonra Garnizon Komutanı bir nutukta bulunmuştur. Konuşmalar ardından geçit töreni yapılmıştır. Gece ise meydanlar ışıklandırılmış, Orduevi'nde, parti ocaklarında eğlenceler ve fener alayları tertiplenmiştir.⁴³⁰

Zafer Bayramı'nın 34. yıldönümü münasebetiyle Ankara ve İstanbul da yapılan kutlamalar önceki yılların tekrarı şeklindedir. Ankara'da yapılan törenlerde Atatürk kabrinin ziyaret edilmesi, tebrik merasimi ve Hipodrom' da yapılan resmigeçit törenleri aynı şekilde tekrarlanmıştır. Basında 1956 yılında Adana'da yapılan kutlamalara da yer verilmiştir. Sabah saat 08.00'de Altıncı Bölge Tümgeneral Nuri Onursal makamında tebrikleri kabul etmiş sonrasında resmigeçit yapılmıştır. Geçit törenine askeri birlikler, malul gaziler ve okul öğrencileri katılmıştır. Tören sonrası Atatürk Anıtı'na çelenkler konulmuş ve gece de şehirde fener alayları düzenlenmiştir.⁴³¹

Afyon Valisi Nedim Evliya, Zafer Bayramı dolayısıyla Başbakan Adnan Menderes'e şu telgrafi göndermiştir.

Türk Hürriyet ve istikbaline göz diken ve ecdadımızın kanı ile yoğrulan bu toprakları, çiğnemek isteyenlerin akıbetleri hakkında tarihi dolduran misallerden ibret ve ders almayanların hayatlarına mal olmuştur.

Türkün en müşkül şartlar altında dahi tecavüzler karşısında nelere muktedir alabileceğini gösteren 30 Ağustos Zafer Bayramımızın 34 üncü yılı sebebiyle yaptırdığımız rozetlerden;

Tensip buyrulacak zevata da verilmek üzere; o ve bu günün hatırası olarak 30 tane takdim kılınmıştır.

---

⁴³⁰ Akşam, 30 Ağustos 1955

⁴³¹ Ulus, 31 Ağustos 1956

*Kabulü istirhamıyla hükümetimizin başında sıhhat ve saadet içinde daha nice bayramlar tesit etmenizi cenabı haktan niyaz eder tazimle ellerinizden öperim.*⁴³²

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın 1957 yılına denk gelen 35. yıldönümü kutlamaları İstanbul vilayetince hazırlanan programa göre kutlanmıştır. Vilayet ve belediye erkânı ile vilayet ve belediye meclis üyeleri, saat 08.45'de Birinci Ordu Müfettişliğine giderek tebrikte bulunmuşlardır. Saat 09.30'da askeri birlikler ve okul öğrencileri Taksim Cumhuriyet Abidesi önünde yerlerini almışlardır. Saat 10.00'da başlamış olan tören, geçit töreniyle sona ermiştir. Saat 15.00'de Sakızağacı Şehitliği ziyaret edilerek, şehitlerin aziz hatırası anılmıştır. Gece İstanbul sokakları baştanbaşa ışıklandırılmış, Taksim ve Kadıköy Meydanlarında askeri birlikler tarafından zafer alayları tertiplenmiştir. Ayrıca İstanbul'un farklı meslek ve gençlik kuruluşları da özel törenler düzenlemiştir. Milli Talebe Teşkilatı Birliği'nin 15.00'de İstanbul Eminönü öğrenci lokalinde düzenledikleri özel program bunlardan biridir.⁴³³

35.yıl kutlamaları için Ankara Hipodrom' da büyük bir resmigeçit düzenlenmiştir. Törene Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Meclis Başkanı Refik Koraltan katılmıştır. Bu sırada Türkiye'de bulunan Afgan Kralı ve ziyaretçi olarak ülkeye gelen İran askeri heyeti ile İngiliz İmparatorluk Kolejine mensup misafir heyet törene katılmışlardır. Bunların dışında Başbakan Adnan Menderes'in özel davetlisi olarak Libya Prensi ve eski Irak Başbakanlarından Hükmet Süleyman da şeref tribününde yerlerini almışlardır. Geçit resmi sonlarına doğru Hipodrom üzerinden geçiş yapan nakliye uçaklarından atlayış yapan paraşütçüler, Türk ve Afgan bayraklarını dalgalandırarak geçişi tamamlamışlardır.⁴³⁴

Zafer Bayramının 36. yıldönümü olan 1958 yılında Ankara ve İstanbul'da yapılan kutlamalar önceki yılların tekrarı niteliğindedir. Basın incelendiğinde İstanbul ve Ankara'da yapılan kutlamalarının yanında Kıbrıs'ta yapılan törenlere de yer verilmiştir. Kıbrıs'ta yaşayan Türkler Zafer Bayramı kutlamak istemişlerse de İngiliz sömürge

⁴³² BCA, Dosya No;112, Klasör No; 712/4, Tarih;29.08.1956

⁴³³ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1957

⁴³⁴ Hürriyet, 31 Ağustos 1957

idaresi, olağanüstü hal kararını öne sürerek Zafer Bayramı için toplantı yapılmasına izin vermemiştir. Bundan dolayı adada yaşayan Türkler, evlerini bayraklarla süsleyerek, kendi aralarında kutlama yapmışlardır. Londra’da yaşayan Türkler de gündüz saatlerinde kutlamalar yapmış ve gece Tavistock Salonunda Büyükelçi Muharrem Nuri Birgi’nin himayesinde bir balo yapılmıştır.⁴³⁵

30 Ağustos zaferinin 38. yıldönümü 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi sonrasına denk gelmiştir. Bu yıl yapılan kutlamalarla ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. Kutlamalar öncesi şehirler bayraklarla süslenmiş, gece de şehrin sokak ve binaları ışıklandırılmıştır. Saat 08.30’da bazı Milli Birlik Komitesi üyeleri, Genelkurmay Başkanı, Kuvvetler kumandanları, gaziler ve Harp Okulu öğrencileri Anıtkabir’e giderek, kırmızı beyaz güllerden yapılmış çelengi bırakarak, saygı duruşunda bulunmuşlardır. Anıtkabir’de yapılan tören ardından Genelkurmay Başkanlığı binasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay, ordu adına tebrikleri kabul etmiştir. Tebrik törenine katılanlar; Milli Birlik Komitesi üyeleri, Bakanlar, Çin askeri heyeti, Amerikalı generaller, mülki erkân ve elçiler olmuştur.⁴³⁶

Tebriklerin sonrasında Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, yanında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ile Başbakanlık Müsteşarı Milli Birlik Komitesi üyesi Kurmay Albay Alparslan Türkeş Hipodrom’ da yapılacak olan törene katılmışlardır. Askeri birliklerin teftiş edilmesinin ardından şeref tribününde davetliler yerini almıştır.⁴³⁷ İstanbul’da yapılan törenlerde de herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Sabah saat 08.45’de Taksim Abidesine çelenkler konulmuş ve ordu kumandanlığında tebrikler kabul edilmiştir. Geçit töreni saat 10.00’da Vatan Caddesi’nde yapılmış gece ise fener alayları ve Orduevinde aile toplantıları düzenlenmiştir.⁴³⁸

Zafer bayramının 38. yıldönümünde yapılan kutlamalar sabah saatlerinde, İzmir Valisi, Hava Eğitimi Merkezi Kumandanı ve ikinci yurtiçi kumandanı vekili tebrikleri

---

⁴³⁵ Hürriyet, 31 Ağustos 1958

⁴³⁶ Ulus, 31 Ağustos 1960; Cumhuriyet, 31 Ağustos 1960

⁴³⁷ Cumhuriyet, 30-31 Ağustos 1960

⁴³⁸ Akşam, 30 Ağustos 1960

kabul etmişlerdir. İzmir’de Cumhuriyet Meydanı’nda yapılan törenlerde vali tarafından halk selamlanarak halkın bayramı kutlanmıştır. 10.30’da İstiklal Marşı’nın okunmasıyla başlayan tören, bir hava üsteğmeni ve ikinci yurtiçi bölge kumandanı vekili tarafından yapılan konuşmalarla devam etmiştir. ⁴³⁹ Günün anlam ve önemini belirten konuşmalar ardından geçit töreni yapılmıştır. İzmir’de yapılan resmigeçit töreni sırasında Amerikan Hava Kuvvetleri “*Gök Alevi Filosu*” bir gösteri yapmıştır. ⁴⁴⁰

Milliyet Gazetesi 1960 yılında Konya’da yapılan Zafer Bayramı kutlamalarına da yer vermiştir. Törene katılan Milli Birlik Komitesi üyesi Kurmay Yüzbaşı Kamil Karavelioğlu bir konuşma yapmıştır. Konuşmada özetle; “*kardeş kavgasının başlangıç yeri olarak seçilen Konya’ya haksız bir leke sürülmek istendiğini fakat bu günlerin geride kaldığını, inkılâp mahkemelerinin kurulduğunu ve bu mahkemelerin vereceği cezaların çok ağır olacağını*” ifade etmiştir. ⁴⁴¹

Her yıl olduğu gibi Meçhul Asker Abidesi’nde bir tören yapılmış törene Milli Birlik Komitesi üyelerinden Kurmay Binbaşı Mehmet Özgüneş ve Kurmay Binbaşı Selahattin Özgür katılarak birer konuşma yapmışlardır. Meçhul Asker Anıtı’na 200’den fazla çelenk konulmuş, farklı şehirlerden gelen binlerce halk alanı doldurmuştur. Mersin’de yapılan 1960 yılı Zafer Bayramı kutlamalarına Milli Birlik Komitesi üyelerinden Yarbay Fazıl Akkoyunlu ve Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdoğan katılarak, Cumhuriyet Meydanı’nı dolduran binlerce kişiye konuşma yapmışlardır. ⁴⁴² Kıbrıs’ta yapılan kutlamalarda ise, saat 10.00’da Lefkoşa civarındaki Türk Silahlı Kuvvetleri karargâhında tören düzenlenmiştir. Adanın farklı bölgelerinde yaşayan binlerce Türk, alayın geçit törenini ve yapılan silahlı gösterileri izlemişlerdir. ⁴⁴³

1960 yılında Zafer Bayramı dolayısıyla Bağdat’ta bulunan ataşemiliterimiz büyük elçilik bahçesinde bir kabul töreni düzenlemiştir. Çok sayıda Türkün katılmasının

---

⁴³⁹ Milliyet, 31 Ağustos 1960

⁴⁴⁰ Akşam, 31 Ağustos 1960

⁴⁴¹ Milliyet, 31 Ağustos 1960

⁴⁴² Milliyet, 31 Ağustos 1960

⁴⁴³ Cumhuriyet, 31 Ağustos 1960

yanı sıra, törene katılmış olan Irak Başbakanı General Abdülkerim Kasım, memleketimize karşı duyduğu kardeşlik hislerini dile getiren bir konuşma yapmıştır. Ayrıca 30 Ağustos bayramına ait şahsi tebriklerini Dışişleri Bakanlığına göndermiştir.⁴⁴⁴

E) 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

1. 1950-1954 Yılları Arasında Yapılan Bayram Kutlamaları

II. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet Rusya, Türkiye'den bazı taleplerde bulunmaya başladı. Sovyet Rusya 1925 yılında yapılan Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşmasını yenilemek istemedi. Bunun yerine özellikle Boğazların statüsünü kendi lehine çevirecek bir anlaşma istiyordu ve bunun için Türkiye'ye baskı yapmaktan vazgeçmedi.⁴⁴⁵

Bu talepler karşısında Türkiye'de artan Sovyet Rusya baskısı endişeye sebep olmuştur. Türkiye bu talepleri reddetmekle birlikte, artan güvenlik endişesi sebebiyle, II. Dünya Savaşından itibaren Batıya yönelik bir dış politika izlemiştir. Batıya yönelik Türkiye'yi çok partili hayata yönlendirmiştir. Bu amaçla 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti, seçim emniyetinin ardında yapılan 1950 seçimleriyle iktidara gelmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar, Demokrat Parti genel başkanlığından istifa etmiştir. Bu görev Başbakan olan Adnan Menderes'e verilmiştir.⁴⁴⁶

Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan milli bayramlar, önceki yıllara benzer nitelikte devam etmiştir. Buna rağmen Demokrat Parti'nin 10 yıllık iktidarı boyunca yaşanan bazı gelişmeler ve kimi zaman partiler arası gerginlikler bayram kutlamalarına da yansımıştır.⁴⁴⁷

---

⁴⁴⁴ BCA, Bağdat Ataşeliğinin 30 Ağustos Zafer Bayramında Tertip Ettiği Reception Hakkında, Dosya No;127, Klasör No;828/2, Tarih; 10.09.1960

⁴⁴⁵Baskın Oran, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.525

⁴⁴⁶ Sina Akşin, Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009, s.231

⁴⁴⁷ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.295

1.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

Cumhuriyet'in ilanının ardından kabul edilen ulusal bayramlar⁴⁴⁸ hem toplumu birleştirmek, hem de cumhuriyet rejiminin halk tarafından benimsenmesi açısından araç olmuşlardır. Cumhuriyet Bayramı⁴⁴⁹ ile ilgili resmi düzeyde kutlamalar için Demokrat Parti tarafından hazırlıklar yapılmıştır. Yapılan hazırlıklar basında detaylı bir şekilde yer almıştır.

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, Cumhuriyet Bayramlarını eski kutlamalara benzer özellikte sürdürmeyi amaçlamıştır. Kutlamalar için basında hazırlıklarla ilgili birçok bilgi bulunmaktadır. Cumhuriyet gazetesi, “*şehirde bayram hazırlıkları*” başlığıyla hazırlıklar konusunda bilgi verirken, bayram münasebetiyle 28 Ekim’de kutlamaların başlayacağını ve 30 Ekim tarihine kadar okulların tatil edileceğini belirtmiştir.

28 Ekim’de öğleden sonra İstanbul’da yapılan hazırlıklar gereğince; şehir bayraklarla süslenmiş, başlıca caddeler özlü sözler yazılı afişler ve bazı yerlere taklar kurularak Cumhuriyet’in kutsal mahiyetini anlatan yazılar asılmıştır. Resmi ve hususi daireleri yanında evler de bayraklarla süslenmiş ve gece de bu süslemelerin yerini ışıklandırmalar almıştır.⁴⁵⁰

Ankara’da yapılacak Cumhuriyet Bayramı töreninde uygulanacak program şu şekilde olacaktır. 28 Ekim saat 13.00’de Başbakan veya Başbakan Yardımcısı bir konuşma yaparak bayramı açacağı, Ankara’da İzçiler 11.15’te Saman Pazarı’nda toplanacağı ve izcilerden seçilen bir grup Atatürk’ün kabrine çelenk koyarak saygı duruşunda bulunacakları belirtilmiştir. Atatürk kabrinin ziyaret edilmesinin ardından Zafer

---

⁴⁴⁸ Ulusal Bayram; Devletçe törenle kutlanan ve devamı süresince tatil yapılan bayram. “Ulusal Bayram”, *Türk Ansiklopedisi*, C. 33, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1984, s. 9

17 Mart 1981 tarihli 2429 sayılı “*Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun*” 1.Maddesi ile Cumhuriyet’in ilan edildiği 29 Ekim Günü Milli Bayramdır. Türkiye içinde ve dışında devlet adına yalnız bugün tören yapılır. Bayram 28 Ekim günü saat 13.00’den itibaren başlar ve 29 Ekim günü devam eder. Milli Güvenlik Konseyi, Kanunlar Dergisi, c. 64, “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun”, Kanun No; 2429, Kabul Tarihi, 17.03.1981.

⁴⁴⁹ Türkiye Cumhuriyeti’nin ulusal bayramı. “Cumhuriyet Bayramı”, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, c.5, Milliyet Gazetecilik A.Ş. İstanbul, s.2506-2508

⁴⁵⁰ Cumhuriyet, 28-29 Ekim 1950

Anıtı'nda toplanan izciler İstiklal Marşı'nı okuyarak Zafer Anıtı'na Çelenk koymuşlardır.⁴⁵¹

29 Ekim'de Ankara'da yapılacak törenlerin adresi Hipodrom olmuştur. Saat 12.00'de İstasyon Tepesi'nde 21 pare top atışı yapılması ile bu tarihi an selamlanmıştır. Halkın kutlamalardan önce yerini almasıyla, Cumhurbaşkanı Celal Bayar Hipodroma gelerek resmigeçitten önce bir konuşma yapacağı, iç ve dış meseleler hakkında aydınlatıcı izahatlar vereceği bildirilmiştir. Ve burada oldukça gösterişli bir resmigeçit tertiplenmiştir.⁴⁵²

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için yapılacak geçit törenine katılacak olanlar için Bakanlar Kurulu tarafından 21.10.1950 tarihinde, Milli Savunma ve İçişleri Bakanlığı'na 76-1437 sayılı bir önerge gönderilmiştir. Bu önergede törenle ilgili;

1. Cumhuriyet Bayramı'nda yapılacak geçit törenine askeri kıtalarla, okullar ve izcilerin katılması,
2. Askeri kıtaların bulunmadığı yerde kabul resminden sonra okullarla izciler tarafından geçidin yapılması,
3. Askeri geçit yapılacak yerlerin Milli Savunma Bakanlığınca tayin edilmesi,
4. Geçitte iştirak edecek kıtaların teftişinin mahallenin en büyük amiriyle komutan ve belediye başkanı tarafından yapılması,
5. Bu vesile ile yapılmakta olan baloların tertip edilmemesi, Bakanlar Kurulunca 23.10.1950 tarihinde kararlaştırılmıştır.⁴⁵³

Ankara'da olduğu gibi İstanbul'da yapılacak kutlamalar içinde benzer hazırlıklar yapılmış, şehir bayraklar ve ışıklarla donatılmıştır. 29 Ekim'de sabah saat 09.00'da valinin tebrikleri kabul etmesiyle resmi törene başlanacağı, önce vekiller daha sonra

---

⁴⁵¹ Ulus, 29 Ekim 1950

⁴⁵² Akşam, 29 Ekim 1950

⁴⁵³ BCA, Dosya No;6/3835, Klasör No; 76

da konsolosların valiyi tebriklerini sunmalarıyla kabul töreninin sona ereceği belirtilmiştir. Kabul töreni ardından Taksim Meydanı'nda bir tören yapılacağı, İstiklal Marşı okunacağı ve abideye çelenk konulacağı ifade edilmiştir. Taksim'de yapılan törenin ardından Edirnekapi Şehitliğinin ziyaret edileceği ve gece fener alaylarının düzenleneceği belirtilmiştir. Her kaymakam bölgesindeki halk için eğlence ve oyunlar tertip etmekle görevlendirilmiştir.⁴⁵⁴

İstanbul'da Cumhuriyet'in yirmi yedinci yıl dönümü kutlamaları için şehrin bayraklar ve ışıkla süslenmesi dışında limanda bulunan 17 parçadan mürekkep deniz harp filomuz başta olmak üzere tüm gemiler bayraklarla donatılmıştır.⁴⁵⁵

1951 ve 1952 yıllarında da kutlamalar için benzer hazırlıklar yapılmıştır. Okullarda ise özellikle günün anlam ve önemini anlatan nutukların verilmesi ve öğrencilerin Cumhuriyetin manasını kavramaları amaçlanmıştır. Ayrıca 1952 yılında İstanbul'da yapılacak kutlamalar için Emniyet 6. Şube Müdürlüğü şehir trafiğinin emniyeti için bazı tedbirler almıştır. Buna göre Cumhuriyet Bayramı için törenlerin yapılacağı gün Karaköy ve Harbiye arasında tramvay seferleri, kutlamalar sona erinceye dek durdurulmuştur.⁴⁵⁶

Cumhuriyetin 30. Yıldönümü kutlamalarının yapıldığı 1953 yılında basında bayram kutlamaları ile ilgili olan haberler incelendiğinde otuzuncu yıla özel olarak bir kutlama programı hazırlanmamış ve geçen yıllarda olduğu gibi bir kutlama programı yapılmıştır. Manşetlerde Cumhuriyetin otuzuncu yıl dönümünün büyük merasimlerle kutlanacağı şeklinde haberler yer almıştır. Kutlamalar için caddeler döviz, zafer takları, defne dalları ve bayraklarla süslenmiştir. Ankara'ya başka şehirlerden gelen izciler kutlamalar için hazır bulunmuşlardır.⁴⁵⁷ Diğer yıllardan farklı olarak 1953 yılında Osmanlı Devleti'nin sembollerinden olan Mehter Takımı'nın Ankara'ya geleceği haberlerde yer almıştır.⁴⁵⁸

---

⁴⁵⁴ Cumhuriyet, 29 Ekim 1950

⁴⁵⁵ Akşam, 28 Ekim 1950- Cumhuriyet, 29 Ekim 1950

⁴⁵⁶ Cumhuriyet, 29 Ekim 1952

⁴⁵⁷ Zafer, 29 Ekim 1953

⁴⁵⁸ Milliyet, 28 Ekim 1953

1953 yılında Ankara’da bayrak ve ışıklandırmalar dışında, birçok yere Atatürk’ün çeşitli pozlarından oluşan resimleri asılmış ve şehrin hâkim tepelerine konan projektörler gece Anıtkabir her cephesinden aydınlatmıştır.⁴⁵⁹

1.2. Bayram Kutlamaları

1950 yılına Cumhuriyet Bayramlarını iktidar olarak ilk kez kutlayacak olan Demokrat Parti, eski kutlamalara benzer özellikte kutlamalar yapmıştır. Ankara’da Cumhuriyet’in yirmi yedinci yıl dönümü için yapılan kutlamalar 28 Ekim’de başlamıştır. Saat 11.30’da izciler, Atatürk kabrini ziyaret ederek, saygı duruşunda bulunmuş ardından kabre çelenk bırakılmıştır. Saman Pazarı Meydanı’nda 11.45’de toplanan izciler, Ulus Meydanı ve Orduevi önündeki zafer anıtlarına da birer çelenk koymuşlardır.

Saat 12.30’da Atatürk’ün kabrini ziyaret eden Cumhurbaşkanı Celal Bayar tazim duruşunda bulunmuş ve kabre bir buket koymuştur. Cumhurbaşkanı’nın bu ziyareti esnasında, TBMM Başkanı, Başkanvekilleri, Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı, Bakanlar, Genelkurmay birinci ve ikinci başkanları, Kara, Hava ve Deniz kuvvetleri komutanları, yüksek askeri şura üyeleri, Yargıtay, Danıştay Başkanları Üniversite Rektörü, Dışişleri Başkanlığı Umumi Kâtibi, Eski TBMM Başkanı Şükrü Saraçoğlu, Ankara Valisi, Garnizon Komutanları ve Emniyet Müdürü hazır bulunmuşlardır.⁴⁶⁰

İzmir’de yapılan, Cumhuriyet’in 27. Yıldönümü kutlamaları için törenlerin gösterişli olduğu yorumu yapılmıştır. CHP İzmir Ödemiş İlçe İdare Kurulu Başkanı Fethi Uyguner, Ankara CHP Genel Sekreterliğine göndermiş olduğu yazıda kutlamaların detayında söz etmiştir. Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla bina önüne zafer takları kurularak üzerine Altı Ok yazısını resmeden bezler asılmıştır. Fakat ilçe başkanı törenden bir saat önce kimliği belirlenemeyen DP yanlıları tarafından bunların kesildiğini belirtmiştir.⁴⁶¹

Cumhuriyetin yirmi yedinci yıldönümü için 29 Ekim 1950’deki kutlamalar ilk olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul töreniyle başlamıştır. Saat 13.00’de

---

⁴⁵⁹ Akşam, 29 Ekim 1953

⁴⁶⁰ Zafer, 30 Ekim 1950

⁴⁶¹ BCA, İzmir’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Dosya No;1145, Klasör No;17/2 Tarih,30.10.1950

başlayacak törende TBMM Başkanı sağda, Başbakan solda olmak üzere Cumhurbaşkanı yanında mevki almışlardır. Tebrikler sırasıyla, bakanlar, meclis üyeleri ve ordu erkânı şeklinde sunulmuştur.⁴⁶² Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve CHP Genel İdare Kurulu Üyeleri Mecliste Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı tebrik etmişlerdir.⁴⁶³

27. yıldönümünde Tokat'ta Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bir program hazırlanmıştır. Programın 7. Maddesine göre hazırlanan özlü sözler şehrin farklı noktalarına asılmıştır. Bu özlü sözlerden bazıları şunlardır;

“Egemenlik ulusundur”

“Türk vatanı bölünmez bir bütündür”

“Atatürk'ün adı bayrağımızdır”

“Altı ok andımızdır.”

“En büyük eserimiz cumhuriyettir”

“Kemalizm bayrağımızdır.”

“İnönü Türk birliğinin timsalidir.”

“Milletini sev ve sevdin.”

“Kendini tanı ve tanıt.”

“Yarım iş bilmeyiz.”⁴⁶⁴

Cumhuriyet'in yirmi sekizinci yıl dönümü münasebetiyle Ankara'daki törenlerin adresi yine Hipodrom olmuştur. Cumhurbaşkanı Hipodroma gelirken girişte izciler ve askeri birlikler tarafından karşılanmıştır. Cumhurbaşkanının şeref tribününde yerini almasının ardından, Cumhur Bandosu'nun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla tören başlamıştır. Geçit resmine sırasıyla; izciler, hava ve kara harp okulları, denizciler, süvariler ve motorlu kuvvetler katılmışlardır. Özellikle hava kuvvetlerine ait filoların T.C. yazısını

⁴⁶² Cumhuriyet, 29 Ekim 1950

⁴⁶³ Ulus, 30 Ekim 1950

⁴⁶⁴BCA, Tokat'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları, Dosya No;4641, Klasör No;29, Tarih, 29.10.1950

resmederek geçmeleri hem halk hem de yabancı temsilciler tarafından takdir toplamıştır.⁴⁶⁵

1950 yılında Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında bir değişiklik yapılarak o yıl tasarruf tedbirlerinden dolayı törenlere sadece Ankara'daki liselerden izcilerin katılmasına karar verilmiştir.⁴⁶⁶ Ancak bu uygulama yalnızca 1950 yılıyla sınırlı kalmış ve 1951 yılında yapılan kutlamalarda, Türkiye'nin her yerinden gelen izciler Ankara'da tekrar toplanmışlardır.

Cumhuriyetin 29. yıl dönümü için kutlamalar, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan ve Bakanlar Atatürk'ün geçici kabrine çelenk koymalarıyla başlamıştır. 1952 yılında da benzer nitelikte kutlamalar yapılmış, valiler makamlarında sabah saatlerinde tebrikleri kabul etmişlerdir. Yurdun çeşitli yerlerinden Ankara'ya gelen izciler saat 13.00'e doğru misafir edildikleri okullardan ayrılarak, marşlar söyleyerek Zafer Abidesi etrafında toplanmışlardır. Daha sonra izciler, Zafer Abidesi'ne merasimle çelenk koymuşlardır.⁴⁶⁷ Öğrencilerden biri günün anlam ve önemini anlatan bir konuşma yapmıştır. Törenin bitmesinin ardından izciler yanında bulunan öğretmenleriyle, "*Dağ başını duman almış*" marşı ile alandan ayrılmışlardır.⁴⁶⁸ Gece saatlerinde ise fener alayları yapılmış, büyük meydanlarda gece yarısına kadar bandolar çalmış, halk bayramı neşe içinde geçirmiştir.

1952 yılında Milli Talebe Federasyonu tarafından bir tebliğ yayınlanmıştır. Tebliğde MTTB, cumhuriyetin yirmi dokuzuncu yıl dönümünün milletçe kutlandığı bu güne, candan katıldıklarını ve gençlik olarak cumhuriyet ve inkılapların her zaman canlı tutmanın şuuru içinde olduklarını ifade etmişlerdir.⁴⁶⁹

1953 yılında Cumhuriyet'in 30. yıl dönümü kutlamaları yapılmıştır. Fakat otuzuncu yıla özel bir program yapılmamış olmakla birlikte onuncu ve on beşinci yıl kut-

---

⁴⁶⁵Cumhuriyet, 30 Ekim 1951

⁴⁶⁶Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.301

⁴⁶⁷Milliyet, 29 Ekim 1952; Ulus, 29 Ekim 1952

⁴⁶⁸Zafer, 30 Ekim 1952; Cumhuriyet, 29 Ekim 1952

⁴⁶⁹Ulus, 29 Ekim 1952

lamalarının devamı niteliğinde olmuştur. Bütün yurttta Cumhuriyet'in otuzuncu yıl dönümünün büyük merasimlerle kutlanacağını yazan Zafer Gazetesi kutlama programıyla ilgili bilgilere de yer vermiştir. Şehir geçen yıllarda olduğu gibi bayraklarla ve ışıklandırma sistemiyle süslenmiş, Ankara'ya çeşitli şehirlerden gelen izciler kutlamalar için hazır bulunmuşlardır.⁴⁷⁰ Diğer yıllardan farklı olarak 1953 yılında Osmanlı Devleti'nin sembollerinden olan Mehter Takımı'nın Ankara'ya geldiği haberleri basında yer almıştır.⁴⁷¹

Sabah saatlerinde Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Vekillerin Atatürk'ün kabrini ziyaretleriyle başlayan törenler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul törenleriyle devam etmiştir. 1953 yılında ilk defa hâkimler, resmi üniforma ile kabul törenine katılmışlardır.⁴⁷² TBMM'nde yapılan kabul törenleri ardından Cumhurbaşkanı Hipodromdaki törenlere katılmak üzere Meclis'ten ayrılmıştır.

1944 yılında yapımına başlanıp 1953 yılında tamamlanan Anıtkabir'in bulunduğu Anıttepe'de, top atışları yapılması, otuzuncu yıl dönümünün diğer yıllara göre farklı olan tarafıdır.⁴⁷³

Cumhurbaşkanı olduğu yıllarda bayramlarda halka hitaben kısa konuşmalar yapan İsmet İnönü, cumhuriyetin otuzuncu yıl dönümünde duygularını şu cümlelerle anlatmıştır; *"Cumhuriyet Bayramı'nın 30 uncu yıl dönümü büyük milletimize kutlu olsun. Cumhuriyetin 30 yılı milletimiz için büyük kuvvet, itibar, istikrar ifade eder. Tarihin içinde Türkiye Cumhuriyeti yalnız milletimizin değil, hür ve medeni milletler ailesinin de kudretli varlığı olarak şerefle devam edecektir."*⁴⁷⁴

1954 yılında Cumhuriyet'in 31. Yıldönümü tüm yurttta coşku ile kutlanmıştır. Ankara'da yapılan kutlamalarda, 28 Ekim'den itibaren devlet daireleri, müesseseler, kurumlar ve hususi binalar bayraklarla süslenmiştir. Gece ise şehir ışıklandırmalarla süslenmiştir. Saat 11.00'de Atatürk ve Kurtuluş Liseleri ile Ankara Koleji, İsmet Paşa

---

⁴⁷⁰ Zafer, 29 Ekim 1953

⁴⁷¹ Milliyet, 28 Ekim 1953

⁴⁷² Cumhuriyet, 30 Ekim 1953

⁴⁷³ Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, s.303

⁴⁷⁴ Ulus, 29 Ekim 1953

Kız Enstitüsü; Atatürk Lisesi'nde, diğer okulların izcileri ise Saman Pazarı'nda toplanmışlardır. Her iki grup Tandoğan Meydanı'na gelmişlerdir. Buradan Anıtkabir'e gidilmiş, Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulunulmuş ve çelenk konmuştur.⁴⁷⁵

Cumhuriyetin 31. Yıldönümü kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Anıtkabir'e, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Hipodroma gideceği saatler ile ilgili ayrıntılı bir program hazırlanmıştır. 11.45'te Çankaya'dan ayrılan Celal Bayar, Anıtkabir'e ziyaret için yola çıkmıştır. TBMM'de yapılan kabul töreni sırasında merasim kıtası kendilerine ayrılan yerde vazifelendirilmiştir. Protokol Umum Müdürlüğüne hazırlanan kabul töreni ardından 13.45'te Celal Bayar Hipodroma gitmek için yola çıkmıştır. Hipodroma gelen Cumhurbaşkanı önce Kara, Hava ve Harp Okullarını teftiş etmiş ardından şeref tribününde yerini almıştır. Cumhurbaşkanı istediği takdirde bir konuşma yapacaktır ve bu sebeple şeref tribününde bir hoparlör hazır bulundurulmuştur. Gündüz yapılan programlardan sonra Cumhurbaşkanı, saat 21.00'de Orduevine gitmiş ve burada kendisi için hazırlanmış balkondan fener alaylarını izlemiştir.⁴⁷⁶

Cumhurbaşkanı Celal Bayar saat 11.30'da Atatürk'ün ebedi istirahatgahını ziyaret etmiş ve çelenk koymuştur. Daha sonra buradan ayrılarak Türkiye Büyük Meclisi'ne giderek tebrikleri kabul etmiştir. Cumhuriyet'in 31. Yıldönümü münasebetiyle 29 Ekim 1954 Cuma günü Reisicumhurun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki resmi kabulüne ait program şu şekildedir;

1. Toplantı mahalli: Mülki Erkan, Ankara Vilayet ve Belediye Erkânı, Siyasi Partiler Erkânı, Mali, İktisadi, Sinaî ve İçtimai Salonunda,
2. Askeri Erkan; Zabıt Müdürlüğü ve kalemi odaları ile yanındaki odalar,
3. Kordiplomatik; Adliye ve Nafia Komisyonları odalarındadır.

---

⁴⁷⁵ Akşam, 29 Ekim 1954

⁴⁷⁶ Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi; Dosya No, 3520; Klasör No, 245

Saat 11.30'dan sonra Meclis hol ve koridorlarında TBMM azasıyla merasime katılacak TBMM üyeleri ve protokol memurlarından başka kimse bulunmayacaktır. Merasime saat 12.00'de başlanacaktır. Sayın Cumhurbaşkanı tebrikleri Türkiye Büyük Millet Meclisi salonunda kabul buyuracaktır. Bütün merasim esnasında Büyük Millet Meclisi Reisi sağda ve Başvekil solda olmak üzere mevki almış bulunacaklardır. Saat 12.00'de İcra Vekilleri Heyeti azası ile BMM azası Sayın Reisicumhura tebrikatta bulunacaklardır. Müteakiben Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri erkânı arzı tebrikat edeceklerdir. Esnaf ve Sanatkârları Teşkilatı Konfederasyonu tarafından seçilen delegeler Sayın Reisicumhura tebrikte bulunacaklardır. Bundan sonra Reisicumhur kıdem sırasıyla Yabancı devlet büyük ve orta elçilerini, resen ve muvakkalan vazife gören Maslahatgüzarları ve bunların refakatinde bulunan Müsteşar, Kâtip ve Ataşeleri kabul edecektir. (Bu esnada Hariciye Vekili de Cumhurbaşkanı arkasında sol tarafta yer alacaktır.) Kordiplomatikten sonra Riyaset-i Cumhur Genel Kâtipliği, Türkiye Büyük Millet Meclisi memurları ve Hariciye Vekâleti protokol memurları tebriklerini sunacaklardır.⁴⁷⁷

Hazırlanan tören programında her ayrıntı düşünülmüştür. Geçit resmine davetli bulunan meclis üyeleri, kabul töreninden sonra derhal Hipodroma giderek davetiye kartlarında belirlenen alanlarda yerlerini alacakları belirtilmiştir. Gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılacak kabul merasiminde gerekse Hipodromda yapılacak resmigeçitte; *Frak siyah yelek, büyük üniforma ve istiklal madalyası olacaktır.* Hazırlanan programa göre, şehir Hipodromu'nda resmigeçitin saat 14.00'de başlayacağı ve bu esnada katılımcıların hazır bulunacağı belirtilmiştir.⁴⁷⁸

Hipodrom' da saat 14.00'de başlayan resmigeçit 3 saat sürmüştür.⁴⁷⁹ Gece fener alayları ve eğlenceler düzenlenmiş ve halk coşku içinde büyük bayramı kutlamıştır. Basın incelendiğinde Demokrat Parti döneminde Cumhuriyet Baloları ile ilgili herhangi bir habere yer verilmemiştir. Fakat Cumhurbaşkanlığı arşivinden alınan bir bel-

⁴⁷⁷ BCA, Yer No; 030,01; Fihrist No; 61.377.24

⁴⁷⁸ Cumhuriyet'in 31. Yıldönümü Münasebetiyle 29 Ekim 1954 Cuma Günü Sayın Reisicumhurumuzun Büyük Millet Meclisinde ki Resmi Kabullerine Ait Program, Ankara, 1954

⁴⁷⁹ Milliyet, 29 Ekim 1954

gede; Milli Talebe Federasyonu tarafından 29 Ekim 1958’de Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle düzenlenen “*Ananevi Gençlik*” balosuna katılımı için Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a bir davet telgrafi gönderilmiştir.⁴⁸⁰

İstanbul’da ise Cumhuriyet’in 31. Yıldönümü için sabah saatlerinde Vali Fahretin Kerim Gökay tebrikleri kabul etmiştir. Saat 10.30’da Taksim’de bir geçit töreni yapılmıştır. Taksim Cumhuriyet Anıtı’ndaki⁴⁸¹ tak üzerine Atatürk’ün Nutuk eserinden alınan “*Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum*” cümlesi yazılmıştır.⁴⁸² Geçitte sırasıyla; Şehir Bandosu eşliğinde, izciler, yavrukurtlar, hemşire okulları, kız ve erkek öğrenciler şeref tribününü selamlayarak geçmişlerdir. Ardından başlarında alay sancakları ve bandoları olduğu halde; Kuleli Lisesi, Deniz Harp Okulu ve Kerim Gökay Koleji geçmiştir. Taksim’de yapılmış olan tören ardından bir grup Edirnekapı Şehitliği’ne giderek şehitlerin aziz hatırası anılmıştır. Bayram dolayısıyla gece şehir, geniş çapta ışıklandırılmış, havayı fişekler atılmış ve çeşitli meydanlarda bandolar çalınmıştır.⁴⁸³

2. 1955-1960 Yılları Arasında Yapılan Bayram Kutlamaları

2.1. Kutlamalar İçin Yapılan Hazırlıklar

Basında Cumhuriyet Bayramı ile ilgili yapılan hazırlıklara bakıldığında hazırlıkların günler öncesinden başlamış olduğu görülmektedir. 1956 yılında yapılan kutlamalar için; şehir bayraklarla, yeşilliklerle süslenmiştir. Daha çok kalabalık olan caddelere

⁴⁸⁰ Cumhurbaşkanı Celal Bayar Arşivi, Yer No; 3/9-17, Fihrist No; 5831

⁴⁸¹ Taksim Cumhuriyet Anıtı; İstanbul Taksim alanında bulunan anıttır. Renkli porfirden anıtın alan düzenlenmesi ve kaidesi mimar Monceri’nin ürünüdür. Heykeller, İtalyan Heykeltci Canonica tarafından kendi ülkesinde yapılmıştır.(1925-1928), vapurla İstanbul’a getirilerek kaidesine oturtulmuştur. 11 m. yüksekliğinde ki kemer biçiminde anıtın Harbiye yönünde ki cephesinde Kurtuluş Savaşı (Atatürk Kocatepe’de askerler ve kadınlar arasında), İstiklal caddesi yönünde ki cephesindeyse Cumhuriyet Türkiye’si (sivil giysiler içinde Atatürk, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak, bayrak taşıyan ordu ve halk), canlandırılmıştır. Dar cephelerde Sancaklı asker heykelleri vardır. “Cumhuriyet Anıtı”, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, c.5, Baskı Milliyet Gazetecilik, İstanbul, s.2506

⁴⁸² Cumhuriyet, 30 Ekim 1954

⁴⁸³ Cumhuriyet, 29 Ekim 1954, Milliyet, 30 Ekim 1954

taklar kurulmuştur. Bu takların birçoğunun üzerinde, “*Hâkimiyet Milletindir*” şeklinde özlü sözler yazılmıştır. Tören programı gereğince, 29 Ekim sabahı vali tarafından kabul töreni yapılacağı, sabah yapılacak törenler ardından geçit töreni düzenleneceği ve gece fener alayları yapılacağı belirtilmiştir.⁴⁸⁴ İstanbul’da yapılan geçit töreni ardından Edirnekapı Şehitliği’nin ziyaret edilmesi, meydanlarda bandoların çalınması ve havai fişeklerin atılması kararlaştırılmıştır.⁴⁸⁵

Cumhuriyetin 33. yıldönümü için İstanbul’da birtakım hazırlıklar yapılmıştır. Program hakkında basından şu bilgilere yer verilmiştir. Sabah saat 09.00’da vilayette resmî kabul töreni ile törenlerin başlayıp, geçit töreniyle son bulacağı belirtilmiştir. Ardından saat 12.00’de 21 pare top atışı yapılarak, ilk atımla beraber fabrikalarda gemiler siren çalarak bu tarihi ana eşlik edecekleri ifade edilmiştir.⁴⁸⁶

1957 yılında yapılan Cumhuriyet’in 34. Yıldönümü kutlamalarının 28 Ekim’de öğleden sonra saat 13.00’de başladığı ve kutlamaların oldukça gösterişli yapıldığı belirtilmiştir. Bayramın emniyet içinde kutlanması için tertip komiteleri tarafından hazırlıklar günler öncesinden yapılmıştır. Kurulan taklar ışıklandırılmış, şehir ve kasabalar baştanbaşa bayraklarla donatılmıştır.

Ankara’da 29 Ekim’deki kutlamaların Hipodrom’da resmî geçit töreni ile başlayacağı saat 14.00’de törende önce kız ve erkek izcilerin geçeceği, ardından ise silahlı kuvvetlerin geçiş yapması planlanmıştır. Geçit törenine katılacak olanların listesi de şu sırayla verilmiştir; 28. Tümen, Kara Harp Okulu, Bindirilmiş 61. Piyade Alayı, Piyade Yedek Subay Okulu, bir muharebe bölüğü, 43. Süvari Alayı, II. Ordu Ağır Top Taburları, bir zırhlı tugay, bindirilmiş bir paraşütçü bölüğü, Hava Harp Okulu, Hava Kuvvetleri, bir deniz alayı ve Mehter Takımı’nın iştirak edeceği basında yer almıştır.⁴⁸⁷

---

⁴⁸⁴ Cumhuriyet, 29 Ekim 1956

⁴⁸⁵ Milliyet, 29 Ekim 1956

⁴⁸⁶ Hürriyet, 28 Ekim 1956

⁴⁸⁷ Zafer, 28 Ekim 1957

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları aynı düzen içerisinde yıllarca devam etmiştir. Kutlamalar için binalar ve caddelerin süslenmesi, caddelere takların kurulup özlü sözler ve vecizelerin yazılması, gece şehirlerin ışıklandırılması ve eğlenceler ile fener alaylarının yapılması 1958, 1959 ve 1960 yıllarında da tekrar edilmiştir. Ayrıca 28 Ekim'den başlayarak okullar ve resmi kurumlar tatil edilmiştir. 28 Ekim'de İzicilerin törenleriyle başlamış olan kutlamalar 30 Ekim akşam saatlerine kadar devam etmiştir. 1960 yılında diğer yıllardan farklı olarak geçit töreni bu yıl ilk defa Vatan Caddesi ve Kadıköy'de yapılmıştır.⁴⁸⁸

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası yeni kurulan dünya düzeninde Sovyet Rusya tehdidi karşısında Batıya yönelen bir dış politika takip etmiştir. Batıya yönelişin, özellikle 1950 yılında yapılan genel seçimlerde iktidara gelen Demokrat Parti tarafından takip edildiği söylenebilir. Bu sayede Demokrat Parti döneminde kutlanılan milli bayramlardan Cumhuriyet Bayramlarında, yabancı devletler tarafından tebrik mesajları gönderilmiş ve Türkiye'nin elçiliklerinin bulunduğu yerlerde çeşitli etkinlikler yapılmıştır.

Bu dönemde Türkiye'nin iyi ilişkiler kurduğu ülkelerden birisi olan İngiltere, Cumhuriyet Bayramlarında Türkiye'yi tebrik eden mesajlar göndermiştir. Cumhuriyetin 27. Yıldönümü münasebetiyle İngiliz Kralı Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a bir kutlama mesajı göndermiş ve Londra Radyosu, Türk ve İngiliz marşlarını çalarak iki ülke arasındaki iyi ilişkilere değinmiştir.⁴⁸⁹ 1951 ve 1952 yılında Akşam Gazetesi "*İngiliz Kralının mesajı*" başlığıyla Londra Radyosu'nda İngiltere Kralının Türkiye için tebriklerine yer vermiştir.⁴⁹⁰ 1952 yılında Büyük Britanya Kraliçesi II. Elizabeth, gönderdiği telgrafta kendisi ve ülkesi adına Cumhuriyet Bayramı'nı tebrik etmiştir. Ayrıca İngiltere'ye gidecek olan Celal Bayar'ın, babasının vefatı nedeniyle, Başbakan ve Dışişleri Bakanlarının Londra temaslarından dolayı mutluluk duyduğunu ve bu vesileyle iki dost ülkenin daha iyi ilişkiler kuracağını ifade etmiştir.⁴⁹¹ 1953 yılında da İngiltere

---

⁴⁸⁸ Akşam, 29 Ekim 1960

⁴⁸⁹ Akşam, 29 Ekim 1950; Milliyet, 29 Ekim 1950

⁴⁹⁰ Akşam, 29 Ekim 1951-1952

⁴⁹¹ Milliyet, 29 Ekim 1952

tarafından tebrik mesajı gönderilmiş, bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 30. Yıl dönümü münasebetiyle İngiliz basınında inceleme yazıları yer almıştır. Times'in haberini nakleden Cumhuriyet Gazetesi; *Türkiye'de birçok gelişmenin kaydedildiği özellikle anayasa ve demokratik rejimin yürürlüğe girmesiyle, Atatürk'ün kurduğu devletin sağlam temellere oturtulduğunun delili olarak*⁴⁹² gösterilmiştir.

İngiltere dışında Türkiye'nin bu dönemde yakın ilişkiler kurduğu bir diğer devlet de ABD olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD ve SSCB iki büyük güç olarak sivrilmıştır. II. Dünya Savaşı'nda Türkiye savaş dışı kalmak amacıyla çeşitli politikalar yürütmüştür. Buna rağmen batı bloğunda yer almak ve Birleşmiş Milletler topluluğuna üye olabilmek amacıyla savaşın son yıllarında Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Sovyetlerin bu dönemde yayılmacı politika takip etmeleri ve özellikle Türkiye'ye karşı olan tutumları Türkiye'yi ABD yanlısı bir politika izlemeye yönlendirmiştir. ABD'de Türkiye gibi stratejik açıdan önemli olan bir ülkeyi kendi yanına çekmek istemiştir. 1947 yılında yapılan Truman Doktrini ile başlayan destek, Amerikan korumacılığının Türkiye üzerinde hissedilmesini sağlamıştır.⁴⁹³

Bu denli yakın ilişkiler kurulan ABD'nin bayram tebrik mesajları dönemin basını tarafından manşetlerde yerlerini almıştır. 1950, 1951 ve 1952 yıllarında ABD Cumhurbaşkanı H. Truman Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle göndermiş olduğu telgraflarda, Cumhuriyetin kuruluşunu tebrik etmiş, 1952 yılında Türkiye'nin Atlantik Paktı'na üye olmasıyla, iki devletin yakınlaştığını ve dost münasebetlerin devam edeceğini belirtmiştir.⁴⁹⁴ Cumhuriyet'in 1954 yılında yapılan yıl dönümü kutlamalarında 29 Ekim günü New York'ta "*Türk Günü*" ilan edilmiştir. Türk-Amerikan Dostluk Cemiyeti bu amaçla çeşitli faaliyet, müsamere ve gösteriler düzenlemiş, burada yaşayan binlerce Türkün katılımı sağlanmıştır. Ayrıca bayram dolayısıyla gece Astor Otelinde, Türk-Amerika Dostluk Cemiyeti tarafından bir balo tertiplenmiştir.⁴⁹⁵

---

⁴⁹² Cumhuriyet, 29 Ekim 1953

⁴⁹³ Hulusi Köse, II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye Amerika İlişkileri(1945-50), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, 45-62

⁴⁹⁴ Zafer, 30 Ekim 1951; Milliyet, 30 Ekim 1952

⁴⁹⁵ Milliyet, 30 Ekim 1954

Fransa ise tebrik mesajlarının yanında 1952 yılında Cumhuriyetin 29. Yıl kutlamaları için Paris Büyükelçiliği'nde Numan Menemencioğlu tarafından tebrikler kabul edilmiş, ayrıca büyükelçilikte bir kutlama programı hazırlanmıştır. Cumhuriyetin 30. yıl kutlamaları için yine büyükelçilikte bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda Paris'te yaşayan Türklerin tebrikleri elçilik tarafından kabul edilmiş, bu sırada bir konuşma yapan Numan Menemencioğlu, Fransa ve Türkiye ilişkilerinin son ziyaretlerle pekiştirildiğini belirtmiştir.⁴⁹⁶

Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılından itibaren basında çeşitli ülkeler tarafından Türkiye'nin milli bayramlarını tebrik eden ve bu vesileyle iyi ilişkiler temennisinde bulunan mesajlar yer alırken, Sovyet Rusya ile ilgili bu konuda herhangi bir habere yer verilmemiştir. İlk defa 1954 yılında basında Rusya ile ilgili kutlama mesajlarına yer verilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi "*Rus Radyosu dün ilk defa bizi met-hetti*" başlığıyla, Türkiye'yi bayram dolayısıyla tebrik eden Rusya haberine yer vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü münasebetiyle Rus radyosunun Türkçe olarak yayın yaptığı belirtilmiş ve şu ifadeler yer verilmiştir; "*Cumhuriyet rejimi devrinde Türk milleti iktisadi ve kültürel inkişaf bahsinde büyük muvaffakiyetler elde etmiştir. Bunlar Türkiye'nin istikbali için çok büyük ümitler vadetmektedir*"... *Rusya'nın Milli Mücadele'den başlayan dostane ilişkilerin bugün de sürdürülmesi için bu dostluğa bağlı kaldıklarını ve bilhassa komşularıyla iyi ilişkiler kurma arzusunda olduğu*⁴⁹⁷ ifade edilmiştir.

Cumhuriyet Bayramlarında yabancı ülkelerde bulunan büyükelçilikler vasıtasıyla, elçiliklerde kutlamalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Bu amaçla büyükelçiler tarafından davetler düzenlenmiştir. Bunun örneklerinden biri 1953 yılında Mısır'da Türk büyükelçiliğinde yapılan kutlamalardır. Bu kutlamalarda, Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır kâtibini göndererek tebriklerini bildirmiştir. Yine Cumhuriyetin 31. Yılında Atina'da Büyükelçiliğimizde bir tören düzenlenmiştir. Törene Yunan devlet adamları ve kor diplomatlar elçiliğe giderek tebriklerini iletirken, Yunan Başvekil Papagos'a vekâlet eden Milli Müdafaa Vekili şunları söylemiştir; "*bugün benim Türk*

⁴⁹⁶ Milliyet, 30 Ekim 1952, Cumhuriyet, 30 Ekim 1953

⁴⁹⁷ Cumhuriyet, 30 Ekim 1954; Akşam 30 Ekim 1954

büyükelçiliğini ziyaret ederek tebriklerimi bildirmem adeta kendi bayramımı kutlamak gibi olmuştur. Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluk bağlarına hiçbir şey halel getiremez”⁴⁹⁸

2.2. Bayram Kutlamaları

1950-1954 yıllarında yapılan kutlamalar ile 1955-1960 yılları arasında yapılan kutlamalar benzer şekillerde düzenlenmiştir. 1955 yılında Cumhuriyetin 32. yıldönümü münasebetiyle 28 Ekim öğleden sonra izciler Tandoğan Meydanı’nda toplanarak Atatürk’ün kabrini ziyaret etmişlerdir. Tüm resmi kurum ve hususi daireler, cadeler, taşıtlar bayraklarla süslenmiştir. 29 Ekim’de Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından tebrikler kabul edilmiş ardından Hipodrom’ da büyük bir resmigeçit yapılmıştır. 30 Ekim’de ise lise ve ortaokul izcilerinden oluşan bir grup Saman Pazarı’nda askeri kıtaya buluşarak şehitliği ziyaret etmişlerdir.⁴⁹⁹

32. yıldönümünde Cumhuriyet Bayramı, İstanbul’da yapılan törenlerle de kutlanmıştır. Bu münasebetle sabah saat 09.00’da Vali tarafından tebrikler kabul edilmiştir. Saat 10.00’da Taksim’de yapılan törende askeri kıtalar Garnizon Komutanı ve Vali tarafından teftiş edilmiş ve orduya mensup motorlu ve zırhlı birlikler, fikir ordusu temsilcileri ve partililerin katılımıyla gerçekleşmiştir.⁵⁰⁰ Bunun yanı sıra limanlarımızda misafir olarak bulunan müttefikimiz ABD’nin Akdeniz altıncı filosuna mensup bir grup asker, bayram münasebetiyle resmigeçide katılmışlardır.⁵⁰¹

1955 yılında 6-7 Eylül akşamı Ankara, İzmir ve özellikle İstanbul Beyoğlu’nda yaşanan olaylarda, Hristiyan ve Rum mağazalarına saldırılar bazı yerlerde yağma teşebbüslerine dönüşmüştür. Yaşanan olaylar uzun süre ülke gündemini meşgul etmiş ve bu durum bayramlara da yansımıştır. Olayların ardından 9 Eylül 1955’te örfi idare ilan olunmuştur.⁵⁰² 1955 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sırasında

---

⁴⁹⁸ Cumhuriyet, 29 Ekim 1954

⁴⁹⁹ Akşam, 29 Ekim 1955

⁵⁰⁰ Milliyet, 29 Ekim 1955

⁵⁰¹ Hürriyet, 30 Ekim 1955

⁵⁰² Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*(1950-1964), c.III, Remzi Kitabevi, Ankara, 1999, s.197

örfî idare devam etmekteydi. Bayram münasebetiyle örfî idare kumandanlığı, yalnız bu geceye mahsus olmak üzere sokağa çıkma yasağını kaldırmıştır.⁵⁰³

Cumhuriyetin 33. Yıldönümü tüm yurttta olduğu gibi başkentte de coşku ile kutlanmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar yanında Meclis Reisi ve bakanlar ile birlikte her yıl olduğu gibi Atatürk'ün ebedi istirahat ettiği Anıtkabir'i saat 11.30'da ziyaret etmiş ve saygı duruşunda bulunmuş ardından kabre buket koymuştur. Cumhuriyet Gazetesi bu sırada Celal Bayar'ın fotoğrafına ana sayfada yer vermiştir.⁵⁰⁴

Anıtkabir ziyareti sonrası Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gitmiş ve tebrikleri kabul etmiştir. Tebriklerin ardından Hipodroma giden Cumhurbaşkanı, kalabalık halk kitlelerinin tezahüratlarıyla karşılanmıştır. Celal Bayar Hipodrom' da askeri birliklerin ve izcilerin bayramını tebrik etmiştir.⁵⁰⁵ Şeref tribününde bakanlar ve kor diplomatların dışında hükümetin davetlisi olarak ülkede ziyaretlerde bulunan İspanya Dışişleri Bakanı, İran Harbiye Nazırı, İtalya Genelkurmay Başkanı ve Federal Almanya Hava Kuvvetleri bulunmuşlardır. 14.30'da bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla tören başlamıştır. Geçit töreni, halkın tezahüratları ve alkışları içerisinde sona ermiştir.

29 Ekim 1956'da Cumhuriyet'in 33. Yıldönümü İstanbul'da Vali Kerim Gökay'ın tebrikleri kabulüyle başlamıştır. Taksim'de törenler 10.15'te İstiklal Marşı okunmasıyla başlamıştır. Sonrasında Vali ve Belediye Başkanı tarafından birer konuşma ve ardından resmigeçit töreni yapılmıştır. Yine Taksim Belediye Gazinosunda Vali ve Belediye Başkanı tarafından her sene olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı'nda köy muhtarlarına ziyafet verilmiştir. Öte yandan törenin bitmesine yakın sağanak yağışın başlaması, gece hazırlanan eğlencelerin bir kısmının aksamasına sebep olmuştur.⁵⁰⁶

---

⁵⁰³ Cumhuriyet, 29 Ekim 1955

⁵⁰⁴ Cumhuriyet, 29 Ekim 1956

⁵⁰⁵ Akşam, 30 Ekim 1956

⁵⁰⁶ Cumhuriyet, 30Ekim 1956

1954 seçimlerinden sonra ülkede yaşanan istikrarsızlık ve şikâyetlerin seçimlerle giderilebileceği düşüncesiyle, genel seçimleri erkene almaya karar vermiştir. 1958 yılında yapılacak olan seçimler 1957 yılına çekilmiştir. 27 Ekim 1957 yılında yapılan genel seçimler de Demokrat Parti çoğunluğu kazanmıştır. Buna rağmen seçimler Demokrat Parti için önemli bir gerileme göstergesi olmuştur.⁵⁰⁷

Cumhuriyet'in 34. Yıl dönümü kutlamaları genel seçimlerden sonrasına denk geldiği için yaşanan tartışma ve gerginlikler, bayram kutlamalarını da etkilemiş ve kutlamalar seçimlerin gölgesinde kalmıştır. İstanbul'da yapılan kutlamaların adresi Taksim olmuştur. Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın bayram münasebetiyle yaptığı konuşmayla başlayan tören, okullular ve askeri birliklerin resmigeçide katılmalarıyla son bulmuştur. Tören ardından Taksim Gazinosu'na giden Vali Gökay'ı meclis üyeleri ve basın karşılamış, burada muhtarların şerefine bir yemek verilmiştir.⁵⁰⁸

Ankara'da yapılan kutlamalar tebrik törenleri ile başlamıştır. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Meclis Başkanı Refik Koraltan ve Başbakan Adnan Menderes TBMM'de tebrikleri kabul etmiştir. Seçimler sonrası yaşanan tartışmalar nedeniyle İsmet İnönü tebrik törenine katılmamıştır. C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü bayram münasebetiyle Ankara halkı ile Anıtkabir'e gitmiştir. İsmet İnönü, Atatürk'ün kabrine bir karanfil demeti bırakmıştır.⁵⁰⁹ Saat 14.00'de Hipodrom' da büyük bir resmigeçit düzenlenmiştir. Törene kız ve erkek izcilerin ardından silahlı kuvvetler katılmıştır.⁵¹⁰

27 Ekim 1957⁵¹¹ tarihinde yapılan genel seçimler, bayram kutlamalarının tartışmaların gölgesinde kalmasına sebep olmuştur. Ulus gazetesi verdiği haberde İsmet

---

⁵⁰⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, (Çev; Ahmet Fethi), Hil Yayınları, İstanbul, 1977, s.74

⁵⁰⁸ Akşam, 30 Ekim 1957

⁵⁰⁹ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Demokrasiden Darbeye(1957-1960)*, Bilgi Yayınevi, 1991, s.13

⁵¹⁰ Zafer, 29 Ekim 1957

⁵¹¹ 1957 Seçimleri; Genel seçimler yapıldı. Oyların %47,9'unu alan Demokrat Parti 419, % 41,1'ini alan Cumhuriyet Halk Partisi 173, %7,1'ini alan Cumhuriyetçi Millet Partisi 4, Bağımsızlar 2 milletvekili çıkardı. 1957 seçimleri, 1946 seçimleriyle birlikte en şaibeli seçimlerdir. İktidarın; tertip, baskı ve sandık hileleri tepkilere ve kan akmasına neden olmuştur. En vahim olaylar Gaziantep'te yaşanmıştır. Seçimi ilk önce Cumhuriyet Halk Partililerin kazandığı ilan edilmiş., sonra bu karar değiştirilmiştir. Bu olayın yarattığı tepkiler iki gün sonra Cumhuriyet Halk Partililerin Cumhuriyet Bayramı kutlama ala-

İnönü'nün seçimlere dair verdiği demeci yayınlarken, İstanbul başta olmak üzere seçimlerin yenilenmesini istemiştir.⁵¹² İstanbul seçimlerinin yeniden yapılmasına dair talep ret edilmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, Balıkesir, Kastamonu, İzmit'te seçimlerin yenilenmesini istemiştir. Ayrıca Ulus gazetesi, Cumhuriyet Bayramı şenliklerini fırsat bilen Demokrat Partililerin yurdun birçok yerinde Cumhuriyet Halk Partililere saldırıp yaralama girişimlerinde bulunduklarını belirtmiştir.⁵¹³

Zafer Gazetesi ise bayram kutlamalarına yer verirken seçimlerle ilgili geniş bilgilere de yer vermiştir. Muhalefet Partisinin *iktidara halkın itimadının kalmadığı* şeklinde suçlamalarda bulunsalar da, halkın muhalefete inanmadığını bir kez daha seçimlerle onayladığını belirtmiştir. Zafer Gazetesi seçimler sonucunda Cumhuriyet Bayramında yaşanan olaylar neticesinde Adnan Menderes'in vatandaşları uyaran bir beyanına yer vermiştir. "*İktidarın hangi partiye ait olduğunun henüz belli olmadığı*" şeklinde söylemlerin C.H.P. tarafından olayları çıkarmak için kullanıldığını belirtmiştir.⁵¹⁴

1957 seçimlerinde yaşanan bazı olaylar Cumhuriyet Halk Partisi'ni Demokrat Parti'yi seçimlerde yolsuzluk yapılmasıyla suçlamasına sebep olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Partililer arasında birçok ilde kavgalar çıkmıştır. Mersin'de ve Demokrat Parti'nin çok az farkla on milletvekili çıkardığı Gaziantep'te olaylardan birkaç kişi ölmüştür.⁵¹⁵ Mersin'de 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle, Cumhuriyet Halk Partisi binası önünde davul zurnalarla resmigeçit yapan Demokrat Partililer ve C.H.P. arasında kavga çıkmıştır.⁵¹⁶ Bayram münasebetiyle yapılan gösteriler, partiler arası kavgalara dönüşmüş ve kutlamalar seçimlerin gölgesinde kalmıştır.

---

nına sokulmaması nedeniyle doruğa çıkmış ve ayaklanmaya dönüşmüştür. Olayları yatıştırmak amacıyla askeri uçaklarla kent üzerinde alçak uçuş yaptırmak dâhil, her yöntemi kullanmak gerekmiştir. Aralarında Ali İhsan Gögüş ve Cemil Sait Barlas gibi önde gelenlerin de bulunduğu Cumhuriyet Halk Partililer tutuklandılar ve beş buçuk ay hapiste kaldılar. Ergün Ataoğlu, *Adnan Menderes (Bir Başbakanın Trajik Sonu)*, Nokta Kitap, İstanbul, 2008, s.146

⁵¹² Ulus, 29 Ekim 1957

⁵¹³ Ulus, 31 Ekim 1957

⁵¹⁴ Zafer, 29-30 Ekim 1957

⁵¹⁵ Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s.121

⁵¹⁶ Cumhuriyet, 29 Ekim 1957

Seçimlerde muhalefet lideri İsmet İnönü'nün yanında bulunan Metin Toker kitabında o tarihle ilgili řu bilgilere yer vermiştir; *Ben o bayram gününün büyük kısmını İsmet Pařayla birlikte geçirdim. Memleketin dört köşesinden karışıklık haberleri ve C.H.P. örgütlerinden ya şikâyet ya da imdat telgrafları, telefonlar gelmeye başladı. Çok yerde Demokrat Partililer kaba zafer şenlikleri tertipliyor ve bu bahaneyle Cumhuriyet Halk Partililere saldırıyorlardı. 29 Ekim de Gaziantep'te Cumhuriyet Halk Partili bir grup sabah saatlerinde Atatürk Anıtı'na çelenk koymuş. Sonra bunlar ellerinde bayraklarla geçit töreninin yapılacağı alana gelmişler. Yolda kalabalık daha çok artmış ve valinin emriyle tedbirler alınması, olayların çıkmasına sebep olmuş.*⁵¹⁷

Yapılan seçimlerin ardından 1957 Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında, seçimlerde yaşanan gerginliğin gazetelere ve kutlamalara yansıdığı görülmüştür. İktidar ve muhalefet kanadı bayram vesilesiyle yaptıkları konuşmalarda birbirlerine gönderme yaparak karşılıklı suçlamalarda bulunmuşlardır.

Cumhuriyet Gazetesi “*bazı şehirlerde müessif hadiseler oldu*” başlığıyla seçimler sonrasında yaşanan olaylara yer vermiştir. Mersin, Kayseri, Çanakkale, Samsun ve Giresun'da seçim sonuçlarının memnuniyetsizlik yaratmasıyla, bazı taşkınlıklar ve kavgalar yaşanmıştır. Olaylar sonucu Başbakan Adnan Menderes'in konuşmasını yayınlayan Cumhuriyet Gazetesi, başbakanın halkı uyararak, taşkınlıklardan uzak durmaları konusunda ki temennilerine de yer vermiştir. Yaşanan olaylar sonucu İsmet İnönü Demokrat Parti'yi, Adnan Menderes ise Cumhuriyet Halk Partisi'ni sorumlu tutmuştur.⁵¹⁸

Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında özellikle Hürriyet Gazetesinin 1958 yılında verdiği haberler dikkat çekicidir. Gazete; İstanbul'da yapılan kutlamalarda aksamalar olduğunu belirtmiştir. Işıklandırma işi eski senelere nazaran daha özensiz yapılmış olduğunu ve şehrin bazı semtleri karanlığa gömüldüğünü belirtilmiştir. Bunun yanında tarihi yapıların bazıları ışıklandırılmamıştır.

⁵¹⁷ Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Demokrasiden Darbeye(1957-1960)*, s.14-15

⁵¹⁸ Cumhuriyet, 30 Ekim 1957

Bayramı sembolize eden taklar, bu yıl yok denecek kadar az kurulmuştur. Ayrıca Bayrak Kanunu'na rağmen, rengi solmuş ve bir kısmı yırtılmış bayrakların sorumsuzca asılmasının halkta, üzüntüye sebep olduğu şeklinde yorumlara yer vermiştir.⁵¹⁹

Ayrıca 1958 yılında iç gelişmelerde yaşanan partiler arası gerginlik dolayısıyla, Cumhuriyet Halk Partisi ve Hürriyet Partisi Hipodrom' da yapılan törenlere katılmamış ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı tebrik etmemişlerdir. İsmet İnönü yalnızca Anıtkabir'i ziyarette bulunmuş ve sonrasında bayramı evinde geçirmiştir.⁵²⁰

Ulus Gazetesi Cumhuriyet'in 35. Yıldönümü münasebetiyle Cumhuriyet'in ilan edildiği tarihi günü ayrıntıları ile ifade ettikten sonra kutlamalara yer vermiştir. Yurt içinde törenler yapılırken, yurt dışında yaşadıkları bölgelerde Türkler de milli bayramı kutlamışlardır. Kutlamalar için bütün resmi ve özel binalar bayraklarla donatılmış, gece ise bütün işyerleri elektrik ile aydınlatılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 35. Yıldönümünde Ankara'da kutlamaların adresi yine Hipodrom olmuştur. Saat 14.00'de izcilerin ve askeri birliklerin katıldığı resmigeçit töreni başlamıştır. İzicilerin geçişini Harp Okulu ve Yedek Subay Okulu birlikleri, 229. Piyade Alayı, Jandarma Alayı ve Denizciler takip etmiştir. Süvari birlikleri geçerken paraşütçülerde gösteriler yapmıştır. Motorlu birliklerle beraber, Birleşik Amerika tarafından yurdumuza yeni verilen Honest Jhon füzeleri de ordumuzun yeni silahı olarak gösteriye katılmıştır. Yine bu sırada bir jet filosu da gökte T.C. harflerini resmederek geçmiştir.⁵²¹

Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul İl Başkanı Şemsettin Günaltay Cumhuriyet'in kuruluşunun 35. yıldönümü dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'ye şu telgrafı göndermiştir; *"Kurulmasında Aziz Atatürk ile birlikte muazzam emekler sarf ettiğiniz Cumhuriyetimizin 35. Yıldönümü bayramını İstanbul teşkilatı adına tebrik eder ömrümüzdeki yılın cumhuriyet, demokrasi ve insan hakları bakımından daha teminatlı olması temennisiyle saygılarımızı da sunarız."*⁵²²

---

⁵¹⁹ Hürriyet, 29 Ekim 1958

⁵²⁰ Hürriyet, 30 Ekim 1958

⁵²¹ Ulus, 30 Ekim 1958

⁵²² Milliyet, 29 Ekim 1958; Ulus, 29 Ekim 1958

Cumhuriyet'in 37. yıl dönümü kutlamaları 27 Mayıs İhtilali sonrasına denk gelmiştir. Kutlamalar için basında önceki yıllarda yapılan programların yer aldığı görülmüştür. 1960 yılında yapılan kutlamalar için Ulus Gazetesi ilk sayfasını, üstte Mustafa Kemal Atatürk, altta İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'in fotoğraflarına ardından İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'in bayram mesajlarına da yer vermiştir.⁵²³

Cumhuriyet Bayramı'nın 1960 yılında yapılan kutlamaları için gösterişli törenler yapıldığı şeklinde yorumlar basında yer almıştır. Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, beraberinde Milli Birlik Komitesi üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, Kuvvetler Komutanlığı ve yüksek rütbeli subaylar ile saat 11.20'de Anıtkabir'i ziyaret ederek Atatürk'ün huzurunda saygı duruşunda bulunarak çelenk bırakmışlardır. Ardından Cemal Gürsel Anıtkabir defterine imza atmıştır. 11.30'da buradan ayrılan Cemal Gürsel, Milli Birlik Komitesi'nde tebrikleri kabul etmiştir. Anıtkabir'e Cemal Gürsel sonrası İsmet İnönü başkanlığında bir Cumhuriyet Halk Partisi heyeti ile gençlik kurumları ve dernek temsilcileri ziyaret etmişlerdir.⁵²⁴

Kabul töreni saat 12.00'de Eski Büyük Millet Meclisi'nde Cemal Gürsel tarafından yapılmıştır. Cemal Gürsel önce Milli Birlik Komitesi ve Bakanlar Kurulu üyelerini daha sonra kumandanlar, muharıpler, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeleri, Ankara Üniversitesi Rektör ve profesörleri, Ankara Vilayet ve Belediye mensupları ve parti temsilcilerini kabul etmiştir. Burada İsmet İnönü'de tebriklerini bildirmek için Cemal Gürsel'i ziyaret etmiştir. Ayrıca o esnada Ankara'da bulunan, NATO Kuvvetleri Başkumandanı General Nordstad saat 13.30'da Cemal Gürsel'i ziyaret etmiştir.⁵²⁵

Milliyet Gazetesi "*Cumhuriyet Bayramı bütün yurttta kutlandı*" başlığıyla yurdun çeşitli yerlerinde yapılan kutlamalara yer vermiştir. Ayrıca İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'in el ele oldukları bir fotoğrafa da yer veren gazete, ikilinin şeref salonunda bir süre sohbet etiklerini ifade etmiştir.⁵²⁶

---

⁵²³ Ulus, 29 Ekim 1960

⁵²⁴ Ulus, 30 Ekim 1960

⁵²⁵ Cumhuriyet, 30 Ekim 1960

⁵²⁶ Milliyet, 30 Ekim 1960

29 Ekim sabahı saat 08.30'da başlamış olan törende Vali ve Garnizon Kumandanı, Taksim Abidesine giderek çelenk bırakmışlardır. Bandonun İstiklal Marşı'nı çalmasıyla bayrak direğe çekilmiştir. 10.45'te Vatan Caddesi'nde merasim başlamıştır. Vatan Caddesi'nde Valinin askeri kıtaları teftiş etmesiyle geçit töreni yapılmıştır. Geçit törenine izciler, öğrenciler, ordu birlikleri yanında Mehter Takımı da katılmıştır. Mehter Takımının törene katılması kutlamaların daha coşkulu geçmesini sağlamıştır.⁵²⁷

---

⁵²⁷ Akşam, 30 Ekim 1960, Milliyet, 30 Ekim 1960

SONUÇ

İlk çağlardan itibaren topluluklar, gelenekleri ve yaşayış tarzları doğrultusunda birtakım törenler yapmışlardır. Bu törenler zaman içerisinde değişim yaşayarak farklı isimler almaya ve farklı şekillerde kutlanmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde, padişahların tahta çıkışları, şehzadelerin doğuşu yanında dini bayramlar ve Nevruz da kutlanılan önemli günlerden olmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya başladığı son yıllarla birlikte Türk Milliyetçiliği akımının gelişmesi ve ülkenin bu sayede kurtulacağı fikri yaygınlaşmıştır. II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ve milliyetçi fikirlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, milli bayram geleneğinin neden Osmanlı Devleti'nde olamadığı tartışmaları başlamıştır. Bunun üzerine 1909 yılında Meclis-i Mebusan'da yapılan görüşmelerin ardından, II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 23 Temmuz 1908 gününün Hürriyet Bayramı olarak kutlanması kararlaştırılmıştır.

İstiklal Harbi sırasında Büyük Millet Meclisi'nin açılması Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu açısından tarihi bir an olmuştur. 1921 yılında mecliste yapılan görüşmeler sonrasında 23 Nisan gününün "*Milli Egemenlik*" bayramı olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ortaya çıkan milli bayramlar cumhuriyet devriminin halka anlatılması ve halka bütünleşmesi açısından birer araç olmuşlardır.

1923 yılında yönetim şeklinin cumhuriyet olarak ilan edilmesiyle halkın, meclis önünde yaptığı gösteriler, iki yıl sonra 1925 yılında 29 Ekim'in "*Cumhuriyet Bayramı*" olarak kutlanmasının adeta habercisi olmuştur. Milli Mücadelede önemli bir dönüm noktası ve İstiklal Harbi'nin önemli bir başarısı olan 30 Ağustos gününün "*Zafer Bayramı*" olarak kutlanmaya başlanması 1926 yılında gerçekleşmiştir.

Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkış tarihi olan 19 Mayıs milli bayram olarak kutlanmadan önce özellikle Samsunlular arasında yıllarca "*Gazi Günü*" olarak kutlanmıştır. Nihayetinde 1938 yılında "*Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanuna*" eklenen bir maddeyle 19 Mayıs bu tarihten itibaren "*Gençlik ve Spor Bayramı*" olarak kutlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde milli bayram olarak kutlanılan günler özellikle askeri ve siyasi başarıların kazanıldığı günler olarak belirlenmiştir. Burada amaç bu bayramlar vesilesiyle kazanılan zaferleri halkın zihninde canlı tutmaktır. Atatürk döneminde yapılan kutlamalarda kutlama komiteleri kurularak, kutlama programları hazırlanarak, törenler düzenlenmiştir. Törenlerin coşkulu geçmesi ve halkın katılımının yoğun olmasının sebebi Mustafa Kemal'in bu törenlere bizzat katılmış olmasından kaynaklanmıştır.

1932 yılından önce kutlamalarla ilgilenen kurum Türk Ocakları iken, 1932 yılında dönemin ihtiyaçlarına uyum sağlaması açısından kurulan Halkevleri, bu görevi üstlenmiştir. Halkevleri teşkilatlandığı bölgelerde törenlerin yapılmasını sağlamışlardır. Halkevleri, yaptıkları çeşitli faaliyetler sayesinde, hem halkın katılımını artırıyor hem de verilen konferanslarla, bayram gününün anlam ve öneminin kavranmasında önemli rol üstlenmişlerdir. Cumhuriyet rejiminin benimsenmesi açısından kutlamalar önemli rol oynamıştır. Kutlamalarda verilen mesajlarda genellikle, Osmanlının son yıllarında yaşanan savaşlar ve kötü günlerle karşılaştırma yapılarak, Cumhuriyet'in ve yaşanan zamanın ne kadar değerli olduğu propagandasına çokça başvurulmuştur.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu sonucu olarak kabul edilen Toprak Bayramı, diğer milli bayramların aksine ekonomik yönü ağır basan bir bayram olmuştur. Toprak Bayramı, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun tüm halka benimsetilmesi için bir araç olarak görülmüştür. Kanun kabul edildikten sonra yapılan Toprak Bayramı kutlamalarında en önemli kısmı çiftçilere toprak dağıtımını teşkil etmiştir. İlk yıllarda CHP tarafından Toprak Bayramı kutlamalarına özen gösterildiği ve Halkevleri aracılığıyla törenler yapıldığı görülmüştür. 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimler sonucunda iktidara gelen Demokrat Parti, on yıllık iktidarlığı boyunca Toprak Bayramı kutlamaları iller bazında yapılmamıştır. Genellikle kutlamalar ilçeler ve köyler bazında yapılmıştır. 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı TBMM'de görüşülürken bazı muhalifler ve özellikle Adnan Menderes tasarımı eleştirerek karşı çıkmıştır. Demokrat Parti döneminde Toprak Bayramı kutlamalarının sönük geçmesinin sebebi olarak 1945 yılında yaşanan tartışmalı ve çekişmeli ortamın rol oynadığı söylenebilir.

1946 yılında çok partili hayata geçişin ardından 1950 yılında yapılan seçimlerle, Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Görünürde Demokrat Parti, önceki dönemlerde olduğu gibi kutlamaların yapılmasına özen göstermiştir. Fakat çok partili hayata geçişle birlikte başlayan siyasi çekişme, bayram kutlamalarına da yansımış, kimi zaman kutlamalar bu rekabetin gölgesinde kalmıştır. Demokrat Parti Dönemi'nin ilk yıllarında yapılan kutlama ve tebrik törenlerine muhalefet lideri ve milletvekilleri katılırken, birkaç yıl sonra törenlere katılmamak ve şeref tribününde resmigeçit töreninde bulunmak gibi tepkiler gösterdikleri görülmüştür.

Atatürk döneminden itibaren süregelen Cumhurbaşkanlarının milli bayramlarda halka sesleniş konuşması yapması geleneği, Demokrat Parti döneminde terk edilmiştir. 10 yıllık Demokrat Parti iktidarı boyunca, iktidar ve muhalefet arasında ciddi çekişmeler yaşanmıştır. Özellikle bayram günlerinde gazetelerde kaleme alınan yazılarda, bayram mesajları üzerinden iktidar ve muhalefetin karşılıklı eleştirileri yer almıştır.

İlk dönemlerde coşku ile yapılan kutlamalar, özellikle 1957 seçimlerinden sonra yaşanan gerginlikler sonrasında, önceki yılların tekrarı niteliğinde olmuştur. Önceki dönemde bayramlarla ilgili yapılan şiirsel ve coşkulu anlatımın yerini sıradan ve heyecansız anlatım biçimi almıştır. Basın incelendiğinde son yıllarda genellikle bayram kutlamalarının yanı sıra günün olaylarının daha fazla tartışıldığı görülmüştür. Bu durum kimi zaman kutlamaların olayların gölgesinde kalmasına sebep olmuştur.

Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında, ülke genelinde 28 Ekim öğleden sonra başlayan törenler 30 Ekim gece saatlerine kadar devam etmiştir. Kutlamaların yapıldığı üç gün boyunca tüm resmi kurumlar ve okullar tatil edilmiştir. Kutlamalarda şehirlerin süslemesine özen gösterilirken, özellikle Cumhuriyet meydanları ve kutlamaların yapıldığı alanlar süslemelerin, en yoğun yapıldığı bölgeler olmuştur. Günün erken saatlerinde Atatürk kabrinin Başbakan, Cumhurbaşkanı ve vekiller tarafından ziyaret edilerek çelenk konulması tören geleneklerinden biri haline gelmiştir. Mecliste yapılan tebrik töreni ile başlayan kutlamalar, marşlar, konuşmalar ve törenlerin en önemli kısmını oluşturan geçit resmi izlemiştir.

23 Nisan kutlamalarında, Çocuk Haftası boyunca yapılan etkinliklerde, Çocuk Esirgeme Kurumu ön plana çıkmıştır. Kutlamalar kapsamında okullarda yapılan etkinliklerin yanı sıra, tören alanlarında yapılan kutlamalar için okulların katılımını belirleyen özel programlar hazırlanmıştır. Bu programlarda her ayrıntıya yer verilmiştir. Çocuk Haftası boyunca çocuk balolarının düzenlenmesinin yanı sıra, çocukların eğlenmesi için etkinlikler düzenlenmesi, törenlerin büyük bir kısmını oluşturmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nde kalkınmanın sağlanması için ihtiyaç duyulan heyecan ortamının sağlanmasında milli bayramların önemli bir işlevi olduğu açıktır. Özellikle Atatürk Dönemi'nde yapılan şiirsel ve coşkulu anlatımın farklılıkları yok ederek, birleştirici duygularla halkı bir araya getirmeye çalıştığı söylenebilir.

Cumhuriyet rejiminin kabul ettiği milli bayramlarda özellikle çocuklara ve gençlere taşıyıcı rolü yüklediği görülmektedir. Rejimin istediği şekilde Cumhuriyete bağlı olarak yetişen çocuklar, geleneğin mirasçısı olarak görülmüştür. Özellikle 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramlarında gençlerin yükümlülüklerinin altı her fırsatta çizilmiştir. Gençlerin taşıdıkları sorumluluğun bilincinde olmaları için gerekli telkinler milli bayramlarda yapılan konuşmalar vesilesiyle hatırlatılmıştır.

1950 yılı öncesinde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında programlar hazırlanarak, parti merkezlerine gönderilmek suretiyle kutlamaların yapılması sağlanmıştır. Hazırlanan kutlama talimatları incelendiğinde, özellikle her bölgede halkın, bayrama katılımlarının sağlanması hususu üzerinde özellikle durulmuştur. Bu sayede ayrılıkçı fikirlerin minimuma indirilmesi ve İstiklal Harbi Dönemi'nde olduğu gibi birleştirici düşüncelerin hatırlanmasının sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Milli Şef Dönemi'nde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramlarında yapılan “*sınır koşusu*” ve Samsun'dan getirilen toprağın törenler sırasında cumhurbaşkanına teslim edilmesi her sene tekrar dılmıştır. Fakat Demokrat Parti Dönemi'nde yapılan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında basın incelendiğinde, eskiye nazaran bu törenlerin yapılmadığı görülmüştür. İlk yıllarda basında “*sınır koşusu*” ile ilgili bazı ya-

zılar yer verilse de, Demokrat Parti Dönemi'nin son yıllarına doğru neredeyse bu konuya hiç yer verilmemiştir. Demokrat Parti Dönemi'nde 19 Mayıs Bayramı'nın önemli bir kısmını oluşturan sınır koşusu ve Samsun'dan getirilen toprağın cumhurbaşkanına teslim edilmesi uygulamasının terk edildiği söylenebilir.

Milli bayramlarda kutlamaların ülke genelinde yapılmasına özen gösterilmiştir. Genellikle Ankara'da hazırlanan kutlama talimatı partilerin teşkilatlandığı illere gönderilerek gerekli şekilde yapılması istenmiştir. Burada bayramlarda halkın bütünleşmesi ve birleştirici fikirlerin ön planda tutulmaya çalışıldığı söylenebilir. Ülke genelinde yapılan kutlamaların yanı sıra, yurt dışında da kutlamalar yapılmasına özen gösterilmiştir. Burada Türk elçiliklerinin bulunduğu yerlerde, toplantılar ve resmi ziyaretler düzenlenerek milli bayramların kutlanması sağlanmıştır. Toplantılara Türklerin çağırılmasının yanı sıra, bulunulan ülkenin politikacıları da bu davetlerde bulunmuşlardır. Yapılan kabul törenlerinde, cumhuriyet ve Türk toplumunun ilerleyişi üzerine konuşmalar yapılarak, bu konu üzerinde özellikle durulmuştur.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CA)

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Ferit Ragıp Tuncor Arşivi ve Dökümantasyon Kütüphanesi (MEB)

Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi

TBMM Arşivi

Türk Tarih Kurumu Arşivi(TTK)

B. Resmi Kaynaklar Ve Tutanaklar

Ayın Tarihi

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, c.I, Devre, 1, 27 Ocak 1909 (13 Kanunu Sani 1324)

Resmi Gazete

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre. 1, c.10, İçtima, 24

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre, 2, c.24, İçtima, 3, Kabul Tarihi; 01.04.1926

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre, 5, c.26, İçtima, 3, Tarih; 20.VI. 1938

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre, 2, İçtima Senesi, 1, c.3, İçtima, 43

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre. 11, c. 18, İçtimai Senesi, II

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre, 5, c.26, İçtima, 3, Tarih; 20.VI.1938

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem, VII, c.17, Toplantı, 2, Birleşim 54, Tarih;14.V.1945

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem, 9, C.6, Tarih; 25.VI.1951

TBMM Zabıt Ceridesi, Birleşim 34, c.8, sayı; 6/421

TBMM Zabıt Ceridesi, c.21, sayı, 2727, Tarih; 10.VI.1934

TBMM Zabıt Ceridesi, c.17, Tarih; 17.01.1926

TBMM Zabıt Ceridesi, c.1, Tarih; 03. VI. 1926

TBMM Zabıt Ceridesi, c.28, Tarih; 20.VI.1927

TBMM Zabıt Ceridesi, c.8, Tarih; 21.VI.1934

TBMM Tutanak Dergisi, Birleşim, 72, c.18, Toplantı, 2, Tarih; 13.VI.1945

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem, VII, Birleşim 74, c.18, Toplantı, 2, Tarih;
15.VI.1945

C. Süreli Yayınlar

Akşam

Cumhuriyet

Hürriyet

Milliyet

Ulus

Yeni İstanbul

Zafer

D. Başvuru Eserler

Büyük Larrousse Sözlük ve Ansiklopedisi, c.3, Milliyet Gazetecilik Yayınları,
İstanbul

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, c.4, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995

EMİROĞLU Kudret- AYDIN, Suavi, “Bayram”, Antropoloji Sözlüğü, Bilim ve
Sanata Yayınları, Ankara, 2003

ERDEM, Sargon, “Bayram”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.5, İstanbul, 1992

ÖĞÜT, Salim, “Cumhur”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, c.8, İstanbul, 1993

PAKALIN, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C.II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993

Rehber Ansiklopedisi, c.18, Fasikül, 1, Hizmet Gazetecilik ve Matbaacılık, İstanbul,

Türk Ansiklopedisi, c.5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987

E. Araştırma Eserler

1. Kitaplar

AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye,(1945-1980)*, çev, Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1977

AKŞİN, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayınları, Ankara, 2009

AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017

ALPARSLAN, Gonca Gökalp- TEKİNALP, Pelin Şahin, *1923'ten 1960'a Kadar Ankara'da Çıkan Edebiyat- Kültür ve Sanat Dergileri Üzerine Tanıtıcı Bir Kaynakça Denemesi*, Kültür Mirasın İzinde Ankara, Ankara, 2016

ALPKAYA, Faruk, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu(1923-1924)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988

ASLAN, Demo Ahmet, *Cumhuriyet'in Töremsel Meşruiyeti; Ulus- Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar(1923-1938)*,Ankara, 2011

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam*, c.I, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam(1950-1964)*, Remzi Kitabevi, Ankara, 1999

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Menderes'in Dramı(1899-1960)*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1969

- ATAY, Falih Rıfkı, *Çankaya*, Doğan Kardeş Matbaacılık Basımevi, İstanbul, 1969
- ATAOĞLU, Ergün, *Adnan Menderes (Bir Başbakanın Trajik Sonu)*, Nokta Kitap, İstanbul, 2008
- AYBARS, Ergün, *İstiklal Mahkemeleri(1920-1923/ 1923-1927)*, Zeus Kitabevi, İzmir, 2006
- BOLAT, Bengül Salman, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012
- DEMİREL, Taner, *Türkiye’nin Uzun On Yılı; Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011
- EROĞLU, Hamza, *Atatürk ve Cumhuriyet*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014
- EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990
- GÖNLÜBOL, Mehmet- SAR, Cem, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015
- İNAN, Afet, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1959
- KARADAĞ, Nurhan, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları(1932-1951)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988
- KARPAT, Kemal Haşim, *Türk Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013
- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017
- MANGO, Andrew, *Atatürk Modern Türkiye’nin Kurucusu*, çev, Füsun Doruker, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017
- ORAN, Baskın, *Türk Dış Politikası (Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar)*, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014

- SORGUN, Taylan, *İmparatorluktan Cumhuriyete (Fahrettin Altay Paşa Anlatıyor)*, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2014
- TANSEL, Selahattin, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Yayınevi, c.I, Ankara, 1997
- TEKİNER, Aylin, *Atatürk Heykelleri; Kült, Estetik, Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, Demokrasiden Darbeye (1957-1960)*, Bilgi Yayınevi, 1991
- TUNA Serkan, *Tek Parti İktidarında Toprak Bayramı Kutlamaları ve Toprak Reformu (1945-1949)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017
- TUNCEL, Bedrettin, *Atatürk ve 30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlanması*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul, 2015

2. Makaleler ve Sempozyum Bildirileri

- ABRAÇ, İmren, “Taksim Cumhuriyet Anıtı’nda Rus- Türk Yakınlaşmasının Sembol Figürü”, *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, c.I, sayı, I, 2017, s.138-161
- AKBAYRAK, Hasan, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Milli Bayramlar”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, sayı, 43, Temmuz 1987, s.31-38
- AKANDERE, Osman, “Bir Demokrasi Beyannamesi Olarak Dörtlülük Takrir ‘in Amacı ve Mahiyeti’”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı,9, Konya, 2003, s.5-28
- AKBULUT, Dursun Ali, “Samsun’un Gazi Günü ya da 19 Mayıs Bayramı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı,33, Kasım 1995, s.771-775
- AKIN, Veysi, “23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı’nın Tarihçesi”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı, 3, yıl, 1997, s.86-103

- AKSOY, Suat, “Tarım Hukuku”, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, Ankara, 1948, s. 236-238
- ALKAN, Mehmet, Ö, “23 Nisan’ın Gayri Resmi Tarihi” *Tarih ve Toplum*, sayı, 208, Nisan 2011, s.52-61
- ALKAN, Mehmet, Ö, “Osmanlı İdman Bayramı’ndan Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı’na”, *Toplumsal Tarih*, sayı, 211, Temmuz 2011, s.30-41
- ASLAN, İffet, “Cumhuriyet Dönemi Kültürel Mirasımızdan 23 Nisan Çocuk Bayramı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, C.2000, Sayı, 13, s.20-30
- ASLAN, Demo Ahmet, “Gürbüz Türk Milleti İçin Gürbüz Türk Çocuğu 23 Nisan Çocuk Bayramı”, *Atatürk Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, sayı, 63, Güz 2018, s.110-123
- ATEŞ, Nevin Yurtsever, “Resmen Bayram Olmadan Önceki 19 Mayıs Kutlamaları, 19 Mayıs Nasıl Bayram Oldu?”, *Toplumsal Tarih*, sayı, 113, Mayıs, 2013, s.34-37
- AYDIN, Mesut- AYDIN, Korkud-DÜNDAR, Recep, “Malatya Halkevleri Öncülüğünde Kutlanan 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri (1932-1951)”, *Bilgi Dergisi*, sayı 11, Kış 2016/1, s.91-110
- AYDIN, Mehmet Korkut, “CHP’de Parti İçi Muhalefetin İlk Örneği: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve TBMM’de Yaşanan Tartışmalar”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.41, Yıl 2018, Sonbahar, s.359-384
- BAŞKAYA, Muzaffer, “ Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Trabzon’da Milli Bayram Kutlamaları (1923-1950), *Uluslararası Sosyal Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Ocak 2018, s.3201- 3215
- BAYKARA, Tuncer, “Türklerde Şenlik, Kutlamalar, Toylar ve Eğlenceler”, *Erdem (İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi)*, y.2000, C.12, s.36-48

- BİLGEMRE, Kadri, “Toprak Bayramı”, *Milli Kültür Dergisi (Çığır)*, sayı, 163, Ankara, Haziran 1946, s.1-15
- BİLGEMRE, Kadri, “Toprak Bayramı Münasebetiyle”, *Ziraat Dergisi*, yıl, VII, Haziran Temmuz 1946, sayı. 77-78, s.15-30
- CAYMAZ, Birol, “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları;29 Ekim 1933”, *Bilgi ve Bellek*, sayı,7, Kış 2007, s. 116-123
- ÇANAK, Erdem, “Adana’da Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı, 86, Temmuz 2013, s.1-26
- ÇETİNKAYA, Saniye- DUMAN, Doğan, “Basında Demokrat Parti Dönemi 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, c.19, sayı,38, yıl. 2019, s.243-265
- ÇEVİK, Zeki, “Cumhuriyet Türkiyesinde Toprak Reformu ve Uygulamaları”, *Türkler*, c.17, Ankara 2002, s.677-686
- ÇUHADAR, Hakan, “Türkiye’de Ulusalcığın Değişmeyen Simgesi, Onuncu Yıl Marşı”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c,9, sayı.2, 2009, s.199-208
- ÇOLAK, Filiz, “II. Meşrutiyet’in Bayram İlan Edilmesi, Osmanlı Başkentinde Hürriyet Bayramı Kutlamaları”, *Toplumsal Tarih*, sayı. 151, Temmuz 2006, s.62-72
- DEMİR, Şerif, “Tek Parti Dönemi’nde Siirt’te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 4, Siirt, 2015,s.38-48
- DOĞANER, Yasemin, “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları”, *Askeri Tarih Araştırmalar Dergisi*, yıl, 5, 2007, s.119-143
- ELMACI, Mehmet Emin, “Cumhuriyet’in İlanının İlk Yıldönümü Kutlamaları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, sayı, 8, c.3, 1998, s.49-59
- GÜMÜŞALAN, Nermin,”Tek Parti Dönemi Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-III*, s.1277-1301

- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Osmanlı’da Nevruz Kutlamaları”, *Türk Dünyası II. Bilgi Şöleni Bildirileri*, 1996, 181-191
- İNAN, Süleyman, “19 Mayıs Gününün Bayramlaşması” *Bilgi ve Bellek Dergisi*, sayı,3, 2015, s.39-48
- KAMER, Selman Tunay- ALABAŞ, Ramazan, “Ahlak Terbiyesi Kongresi ve Basına Yansımaları”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2017, s. 829-832
- KORUR, Ahmet Salih, “Toprak Davamız”, *Çığır*, sayı,163, Ankara 1946, s.1-13
- OTAMAN, Necdet, “Toprak Bayramı”, *Gediz(Manisa Halkevi Dergisi*, sayı, 82, Manisa 1946, s.1-15
- ÖNGAY, Necati, “Halkevimizde”, *Ülkü(Milli Kültür Dergisi*, sayı, 115, 1 Temmuz 1946, s.32-46
- ÖZÇELİK, Mücahit, “23 Nisan Çocuk Bayramı’nın Ortaya Çıkışı ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları”, *Gazi Akademik Bakış*, c.5, sayı.9, 2011, s.265-283
- ÖZÇELİK, Mücahit, “II. Dünya Savaşı’nda Türk Dış Politikası”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı.29, 2012, s.265-283
- ÖZTÜRK, Gülin, “Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1926-1948)”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.3, s.585-599
- ÖZTÜRKMEN, Arzu, “Milli Bayramlar Şekli ve Hatırası: II”, *Toplumsal Tarih*, sayı, 29, c.V, Mayıs 1946, s.1-12
- SARALİ, Naziye, “19 Mayıs’ın Milli Bayram Olarak Kabulü ve Atatürk Dönemi’nde Yapılan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları”, *Türk Yurdu*, sayı, 388, Aralık 2019, s.52-65
- SARIKAYA, Makbule, “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu, Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti”, *Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı, 34, Erzurum 2007, s.321-338

- SÖNMEZ, Cahide Sımmaz, “ cumhuriyet’in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, sayı.33, Kasım 2014, s.89-101
- SÜLOŞ, Melis, “Bir Cumhuriyette İki Bayram; Cumhuriyet Dönemi’nde 1908 Hürriyet Bayramı Kutlamaları”, *Toplumsal Tarih*, sayı, 151, Temmuz 2006, s.72-83
- ŞAHİNGÖZ, Mehmet, “Osmanlı’dan Milli Mücadeleye İstiklal-i Osmanî Günü Kutlamaları”, *Osmanlı*, c.I, Ankara, 1999, s.194-201
- ŞAVKLI, Cengiz- ERTEM, Güler, “Kars’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1930-1946)”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2019, s.199-226
- ŞAPOLYO, Enver Behran, “Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?” *Ülkü Dergisi*, II. Teşrin 1935
- TAŞ, Fahri, “Türk Meclislerinin Kabul Ettiği Bayramlar”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, sayı. 16, 2002, s. 352-362
- TEMİZGÜNEY, Firdevs, “Demokrat Parti Dönemi 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı Kutlamaları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Erzurum, Mart 2019, s.145-172
- TİMUR, Kemal, “Ülkü Dergisi’nde Yayınlanan Atatürk Konulu Şiirler”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, sayı. 17, yıl 2005, s. 177-203
- TURAN, Mustafa, “19 Mayıs’ın Türk İstiklal Harbinde ki Yeri ve Önemi”, *Türk Yurdu*, c.18, sayı. 129, Mayıs 1998, s. 41-53
- TUNA, Işık, “Verilişinin 70. Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlü Takrir”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Sayı, 30, 2015 Bahar, 203-219
- UZUN, Hakan, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram; Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi’nde Kutlanışı”, *Karadeniz Araştırmaları*, c.6, sayı, 24, Kış 2010, s.100-125

EKLER

TÜRKİYE
RİYASETİCUMHUR
BAŞYAVERLİĞİ
Sayı: .....

ANKARA
27 - 10 - 1954

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ
Yer No: 3/5-20
Desimal No: ..
Dosya No: ..
Fihrist No: 2455

Özti: Cumhuriyet Bayramını kutlama töreni Hk.

Riyaseticumhur umumi katipliğine

1- 29/Ekim/1954 günü Cumhuriyetin 31.Yılı Dönümünü kutlama için Sayın Reisiicumhurun Anıt-kabir, Büyük Millet Meclisi ve Hipodroma teğrifleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

a) Merasim için Zaman Planı
Ek 1- de olduğu gibi .

b) Anıt-kabre hareket
(1) Sayın Reisiicumhur Anıt-kabre gitmek üzere Çankaya'dan saat 11,15 de hareket buyuracaklardır.

Kortej 4.otomobilden müteşekkil bulunacaktır.Ayrıca Emniyet Müdürlüğünce gönderilecek 5.Motosiklet Kortej'e refakat edecektir.

1. Otomobil (Açık Lincoln)
  - Sayın Reisiicumhur
  - Sayın Başvekil
  - Başyaver
2. Otomobil (Açık Kadillak)
  - Yaverler
3. Otomobil (19.No.lu araba)
  - Umumi Kâtip
  - Hususi Kalem Müdürü
  - Baş tabib
4. Otomobil (21.No.lu araba)
  - Muhafız Alay Kumandanı
  - Jandarma Kumandanı
  - Nöbetçi Emniyet Komiseri

./.

Ek-1) 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi,Yer No;3/5-20, Fihrist No;2455, Ankara, 27/10/1954)

Sayı : .....

-2-

CUMHURBAŞKANLIĞI CELAL BAYAR ARŞİVİ	
Yer	No : 3/5-20
Davet	No :
Dosya	No :
Fihrist	No : 2455-1

(2) Anıt-kabir'deki hareket tarzı Protokol Umum Müdürlüğü ve Garnizon Kumandanlığınca hazırlanan merasim Programını göre cereyan edecektir. Bu husustaki gema (Ek.2 dedir)

(3) Kortej'in takibedeceği yolu:

Çankaya-Kızılay-Gazi Mustafa Kemal Bulvarı-Maltepe-Tandoğan meydanı-Anıt-kabir allesi başlangıcı (Ek 3.)

c) Büyük Millet Meclisindeki kabul resmi

Sayın Reiscumhur a) fıkрасındaki Kortej ile ve şaman planı gereğince saat 11,55 de Büyük Millet Meclisi önünde bulunacaklardır. Merasim Kitası (Ek 4.) de gösterilen yerde ihtiram vazifesini ifa edeceklerdir. Bu Kitanın vazifelerine ait talimatı Dnb.Kemal Eker tebliğ ve kontrol edecektir. (Ek 4.)

Büyük Millet Meclisindeki merasim Protokol Umum Müdürlüğünce ve bu husustaki talimat gereğince idare olunacaktır (Ek 5.)

Merasimin hitamını mütenkip Hipodruma hareket edilinceye kadar, Sayın Reiscumhur Büyük Millet Meclisinde istirahat buyuracaklardır. Bu zaman zarfında meyve ve Sandviçden müteşekkıl hafif bir kahvaltı Haire Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olacaktır.

d) Hipodruma hareketi

Sayın Reiscumhur Hipodruma saat 13,45 de hareket buyuracaklardır. Bu maksat için tertiplenen Kortej aşağıdaki gibidir:

(1) 50 metre ileride üçgen şekilde üç Motosiklet

(2) Açık Lincoln

-Sayın Reiscumhur

-Genel Kurmay Başkanı (Reiscumhurun solunda)

-Başyaver (Şöför'ün sağında)

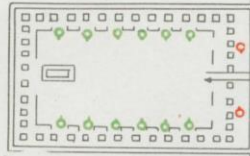
./.

Ek-2) 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/5-20, Fihrist No;2455, Ankara, 27/10/1954)

EK-4

REİSİCUMHUR TARAFINDAN ANIT-KABİR RESMİ ZİYARE- TİNDE YAPILACAK MERASİM

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ
Yer No: 3/4-20
Sesimel No: _____
Dosya No: _____
Fihrist No: 2455-5

GİRİŞ TERTİBİ :

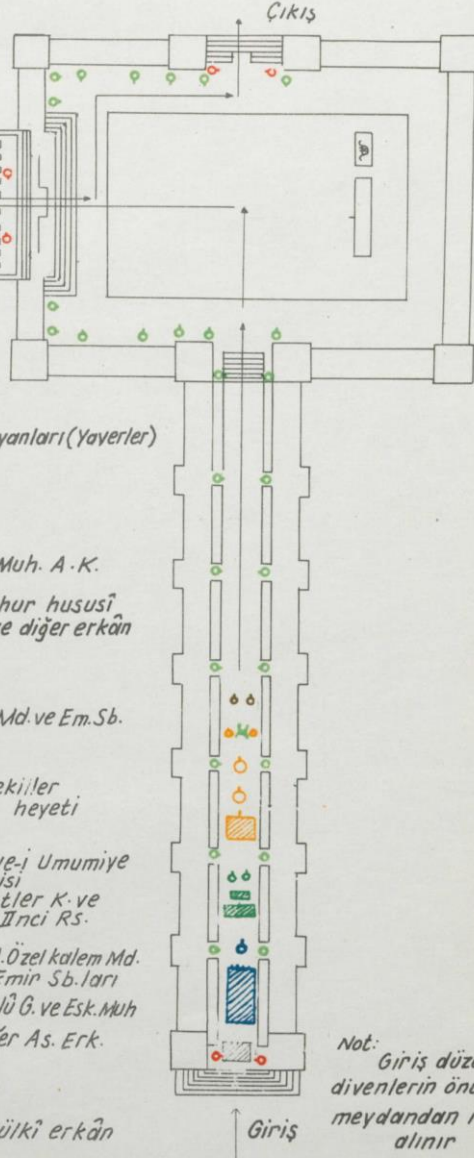
Hariciye protokol umum Md. 3 Adım. Garnizon K.

Reisicumhur
3 Adım Çelenk ve taşıyanları (Yaverler)
3 Adım Baş yaver
3 Adım Yaverler ve Muh. A. K.
6 Adım Riyaseti Cumhur hususî kalem Md. ve diğer erkân

Baş vekil 3 Adım B. M. M. Rs.
3 Adım Özel kalem Md. ve Em. Sb.
6 Adım Vekiller heyeti

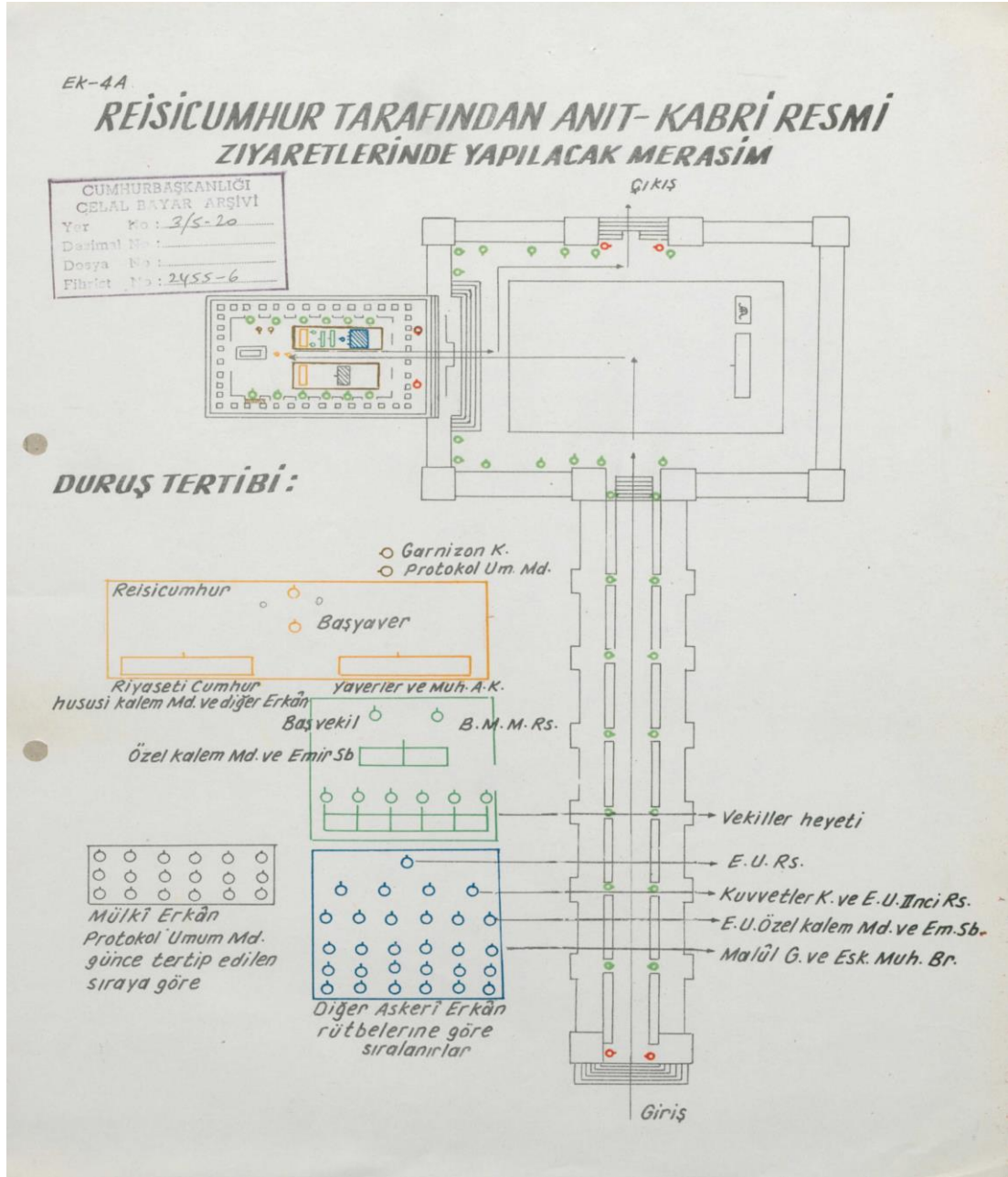
3 Adım Erkânı Harbiye-i Umumiye
3 Adım Reisi
3 Adım Kuvvetler K. ve E. U. İnci Rs.
3 Adım E. U. Özel kalem Md. ve Emir Sb. ları
6 Adım Malû G. ve Esk. Muh. diğer As. Erk.

6 Adım Mülki erkân

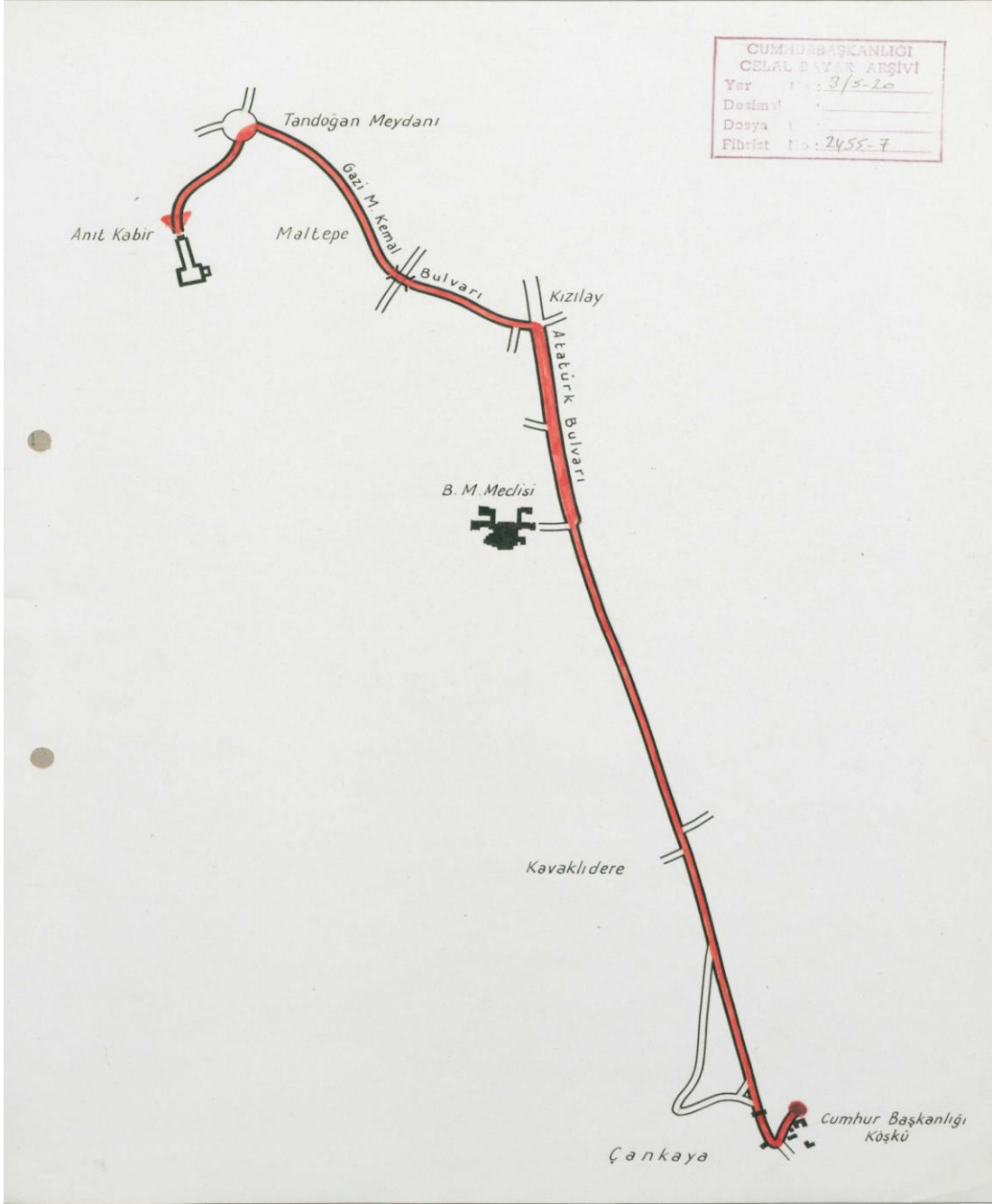

Not: Giriş düzeni merdivenlerin önündeki meydana dan itibaren alınır

Ek-3) 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/5-20, Fihrist No;2455, Ankara, 27/10/1954)

Ek-4) 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/5-20, Fihrist No;2455, Ankara, 27/10/1954)

Ek-5) 1954 yılında yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın gün içerisinde törene katılacağı saatlerin belirtildiği program. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/5-20, Fihrist No;2455, Ankara, 27/10/1954)

TMTF

TÜRKİYE MİLLÎ TALEBE FEDERASYONU

THE NATIONAL STUDENTS' FEDERATION OF TURKEY
FEDERATION NATIONALE DES ETUDIANTS DE TURQUIE

GENEL BAŞKANLIK
BAHÇELİEVLER 48. SOK. 13
ANKARA

GENEL BAŞKANLIK : 31568
TELGRAF : FEDEROWAY

Sayı: 127 GB

10.10.1958

CUMHURBAŞKANLIĞI CELAL BAYAR ARŞİVİ	
Yer	No : 3/9-17
Desimal No	:
Dosya	No : 5831
Fihrist	No : 5831

Genel Başkan
VAHDET TAYAN
İkinci Başkan
EROL ÜNAL
Genel Sekreter
EROL BALAYLAR
Genel Muhasip
YAVUZ SOYSAL
Merkez İcra
Heyeti Üyeleri
MUZAFFER SELÇUK
SITKI ELBİSTAN
Mahalli İcra Heyeti
Sekreter
ŞİRİN ALYAMAÇ
Muhasip
EROL ERKMEN
İcra Heyeti Üyeleri
NEVRES YILDIRIM
SÜMER ATALAY
ÜYE TEŞEKKÜLLER
Ankara Üniversitesi
Talebe Birliği
Başkan
YAVUZ ESMERSOY
Ankara Yüksek Okullar
Talebe Birliği
Başkan
NECMEDDİN UÇKAN
İstanbul Teknik Üniversitesi
Talebe Birliği
Başkan
ATTILA YALÇIN
İstanbul Üniversitesi
Talebe Birliği
Başkan
SAMET GÜLDOĞAN
İstanbul Yüksek Okullar
Talebe Birliği
Başkan
TAYYAR KUŞÇU
Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü
Talebe Cemiyeti
Başkan
KEMAL BİBERCİ
İ. T. Ü. Teknik Okulu
Talebe Birliği
Başkan
EDİP ÖZDİKMEN
Zonguldak Maden Teknik Okulu
Talebe Cemiyeti
Başkan
FAİK YAZICI
AACHEN
Türk Talebe Cemiyeti
BERLIN
Türk Talebe Cemiyeti
LOZAN
Türk Talebe Cemiyeti
MÜNİH
Türk Talebe Cemiyeti
NEWYORK
Türk Talebe Cemiyeti

Sayın Celâl B A Y A R
R e i s i c u m h u r
A N K A R A

Çok muhterem efendimiz,
29 Ekim 1958 Cumhuriyet Bayramı müjasesbeti ile
Ankara Palas salonlarında tertiplediğimiz "Ananevi genç-
lik balosu" na yüksek himayetlerinizi ve en derin saygı-
larımızın kabulünü istirhâm eder ellerinizden öperiz.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu

Genel Başkanı

(Vahdet TAYAN)

*Yurd dışı kardeşlerinizden Vahdeti Tayan
1) bilginizi
2) Himaye değil, müjzemesi
Kabul duyurular. Şifalıdır
bilginizi.*

3/5497

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatının Kurucusu ve Üyesidir.

Ek-6) 29 Ekim 1958 yılında Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla MTTB'nin düzenlediği Ananaevi Gençlik Balosu'na Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın davet edildiğine dair telgraf. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, 3/9-17, 5831- 10.10.1058)

Cumhuriyetin ilânına müsadif 29 teşrinievvel gününün millî bayram addi hakkında kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilân : 23 . IV . 1341 - Sayı : 96)

No.
628

BİRİNCİ MADDE — Türkiye dahil ve haricinde Devlet namına yapılacak millî bayram merasimi Cumhuriyetin ilân edildiği 29 teşrinievvel günü ıera edilir.

İKİNCİ MADDE — İşbu millî bayram merasiminin tarzı ıerasiyle sair bayramlarda ıera olunacak merasimin tarzı İera Vekilleri Heyetince tâyin olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunun ıerasına İera Vekilleri Heyeti memurdur.

25 ramazan 1343 ve 19 nisan 1341

Cumhuriyet Riyasetine tebliği	:	19 . IV . 1341 tarih ve 1/616 No. lu tezkere ile
Berayi neşir ve ilân kanunun Başvekâlete tebliğ edildiğini müş'ir Cumhuriyet Riyasetinden mevut tezkerenin tarih ve numarası	:	21 . IV . 1341 ve 6/237
Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayfası	:	Cilt Sayfa 14 3 18 182,190:194
İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunların numaraları	:	

Ek-7) Cumhuriyet'in ilanına müsadif 29 teşrinievvel gününün millî bayram addi hakkında kanun. (Resmî Gazete, 23.04.1341. Kanun No;96)

CUM A
21
MAYIS - 1950
No: 6 - Sayı: 1970
Fiyat 10 Kurus

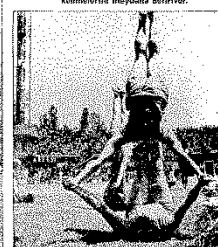
Anıt-Kabir'den alınan toprak Çanakkale'ye gönderilmiştir. Resmî, Rojdecumhur Celâf Beyer'in, toprağı Çanakkale'ye gönderilmek üzere Vali Kemal Ayyun'a teslim ederken alınmıştır.

Harp Okulu talebelerinden bir grup paralel dikildikçe meşinler üzərində. Bayraqlardakı hərflər üşün, çalır, gəlir, kölmələrini meydana otırırlar.

Harp Okulu talebelerinin takdirle karşılanan diğer bir göstergisi Bu gösteri de halk tarafından uzun-uzun alkışlanması ve tezahürate vesile olmuştur.

Gası Eğitim Enstitüsü kız talabeforinin spor gösterisi
den biri: Bir talaba arkadaşının elleri üzerinde.

Raisicumhur Celâl Bâyer ve Başvokit Adnan Menderes kabine üyeleriyle birlikte dün Anıt-Kabri ziyaret etmiş ve bir cenazek kousarak tüzim dursunda bulunmuşlardır.

Hük alâh

Program

D.P. Meel
—**—**

Memurun

Wekar

Montez Fails FEI

[illegible][illegible]

şehitlik kanallığı devam
etse de Milyon İhtinat Ve
milletinle topla oldığı
olurken cümlelerdir,
her bir memur, ayaz
tutkun vana, bucaz uza
u buz gureldelede te
mü dölde. Kanun ve i
tupun kaideleri işin d
de Ana İhtinat, bu d
u zımmıdır, oçukm

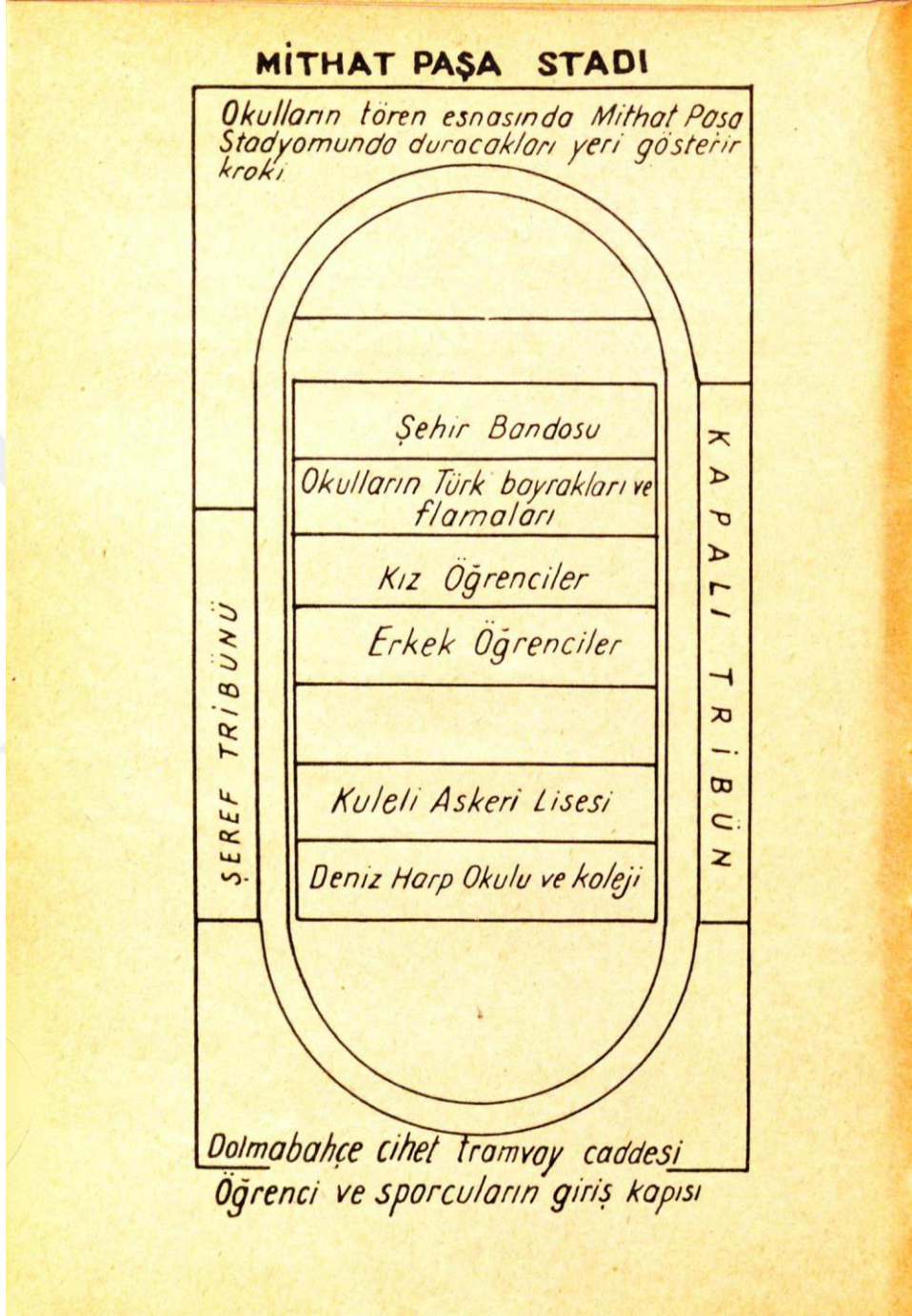
1. **ÖZET**
 Bu çalışmada, Türkiye'de yaşayan
 1000 kişiye anket yapıldı. Anketin
 amacı, Türkiye'de yaşayan
 Türklerin yaşam tarzı ve sağlık
 durumları hakkında bilgi
 toplamaktır. Anketin sonuçları
 aşağıdaki gibidir:

[illegible]

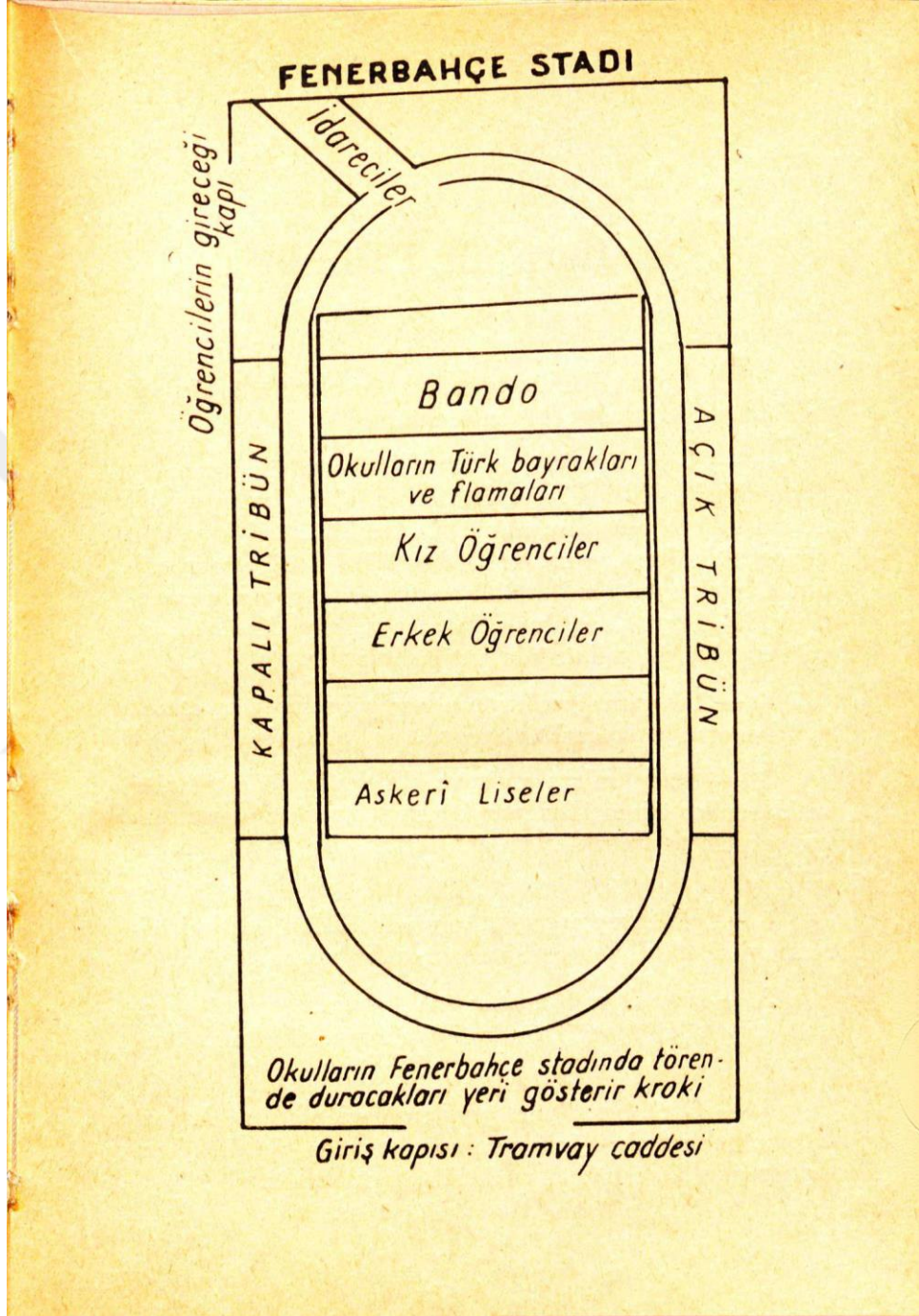
1. Erkinlik hukukları
 2. Erişim hakları
 3. Erişim hakları
 4. Erişim hakları
 5. Erişim hakları
 6. Erişim hakları
 7. Erişim hakları
 8. Erişim hakları
 9. Erişim hakları
 10. Erişim hakları
 11. Erişim hakları
 12. Erişim hakları
 13. Erişim hakları
 14. Erişim hakları
 15. Erişim hakları
 16. Erişim hakları
 17. Erişim hakları
 18. Erişim hakları
 19. Erişim hakları
 20. Erişim hakları
 21. Erişim hakları
 22. Erişim hakları
 23. Erişim hakları
 24. Erişim hakları
 25. Erişim hakları
 26. Erişim hakları
 27. Erişim hakları
 28. Erişim hakları
 29. Erişim hakları
 30. Erişim hakları
 31. Erişim hakları
 32. Erişim hakları
 33. Erişim hakları
 34. Erişim hakları
 35. Erişim hakları
 36. Erişim hakları
 37. Erişim hakları
 38. Erişim hakları
 39. Erişim hakları
 40. Erişim hakları
 41. Erişim hakları
 42. Erişim hakları
 43. Erişim hakları
 44. Erişim hakları
 45. Erişim hakları
 46. Erişim hakları
 47. Erişim hakları
 48. Erişim hakları
 49. Erişim hakları
 50. Erişim hakları
 51. Erişim hakları
 52. Erişim hakları
 53. Erişim hakları
 54. Erişim hakları
 55. Erişim hakları
 56. Erişim hakları
 57. Erişim hakları
 58. Erişim hakları
 59. Erişim hakları
 60. Erişim hakları
 61. Erişim hakları
 62. Erişim hakları
 63. Erişim hakları
 64. Erişim hakları
 65. Erişim hakları
 66. Erişim hakları
 67. Erişim hakları
 68. Erişim hakları
 69. Erişim hakları
 70. Erişim hakları
 71. Erişim hakları
 72. Erişim hakları
 73. Erişim hakları
 74. Erişim hakları
 75. Erişim hakları
 76. Erişim hakları
 77. Erişim hakları
 78. Erişim hakları
 79. Erişim hakları
 80. Erişim hakları
 81. Erişim hakları
 82. Erişim hakları
 83. Erişim hakları
 84. Erişim hakları
 85. Erişim hakları
 86. Erişim hakları
 87. Erişim hakları
 88. Erişim hakları
 89. Erişim hakları
 90. Erişim hakları
 91. Erişim hakları
 92. Erişim hakları
 93. Erişim hakları
 94. Erişim hakları
 95. Erişim hakları
 96. Erişim hakları
 97. Erişim hakları
 98. Erişim hakları
 99. Erişim hakları
 100. Erişim hakları

[illegible][illegible][illegible]

Dr. P. Moelis Grup
Adare Heyati
Desain dan Hiasan
dan Hiasan di Mayan 193
dan Hiasan dan Hiasan
dan Hiasan dan Hiasan
dan Hiasan dan Hiasan

Ek-9) 1952 Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının yapıldığı Mithat Paşa Stadyumunda yerleşim planı. (19 Mayıs 1952 Gençlik ve Spor Bayramı Talimatı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952)

Ek-10) 1952 Yılında Fenerbahçe Stadında yapılan Gençlik ve Spor Bayramı yerleşim planı. (19 Mayıs 1952 Gençlik ve Spor Bayramı Talimatı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952)

Ek-11) 23 Nisan Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı münasebetiyle Türkiye Hahambası Rafael Saban tarafından Celal Bayar'a gönderilen tebrik telgrafı. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No;3/9-2, F.No;5368-20)

14.8.1913

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
YAZI İŞLERİ VE SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ

H. No.: 38/3-2062   Bütün Vekâletlere
U. No.: .....
Eki : .....

01 130
122

30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle her sene Dumlupınar'da yapılmakta olan merasimin, bugünün vaktine daha uygun bir şekilde kutlanması üzerinde durulmasının icab ettiği gerek müessesimizin izahatından ve gerekse heriften edinilen maldan anlaşılmaktadır. Bu sonaki törenin daha muntazam ve daha tertipli bir şekilde yapılmasının temini, törenin tertip ve tanzimi ile vasıfeli işçileri ve Millî Savunma Vekâletlerine ayrıca yazılmıştır.

Vekâletinizce de törenin bugünün vakti ve ciddiyetine lâyık bir şekilde kutlanmasını temin edecek tedbirlerin alınmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

Bütün Vekâletlere yazılmıştır.

Bayvekil Namına
Müstesar
Ahmet Salih Korum

00	10			15	85	29

Ek-12) 30 Ağustos Zafer Bayramı münasebetiyle yapılan Dumlupınar kutlamalarına bu yıl daha büyük özen gösterilmesi hakkında tamim. (BCA, 030,10-00,15,85,29)

C. H. P.
ERZINCAN VILAYET İDARE HEYETİ
REİSLİĞİ

VİLAYET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

SAYI
481

3/11/1943

C.H.P.Yüksek Genel Sekreterliğine
Ankara

20 inci Cumhuriyet Bayramı Kutlama Talimatnamesindeki Başlanğıçdan Komite-
ler ve ödevler,susleme,ve donatma,geçit resmi,geçit resminden sonrağazete
ve mecmualar,köylerde kutlama ,müteferrik maddeler tamamen gerek vilayetde
ve gerekse kazalarda tatbik edilmiş ve çok sevinçli bir bayram yapıldığını
saygılarımla arz ederim .

C.H.P.Vilayet İdare Heyeti
Reisi Emekli Tuğbay

Z. Ağca

Ziya Ağca

490 01 1144 13 1

Ek-13) Erzincan'da 1938-1943 yılları arasında yapılan Cumhuriyet Bayramı
kutlamaları. (BCA,490,01-00/1144/13/1, 3.11.1943)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği
6/2660

Ankara:6/8/1945

C.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına

30 Ağustos 1945 Başkomutanlık Meydan Muharebesinin 23.üncü yıldönümüdür.

Bu büyük Zafer bayramımız, her sene olduğu gibi bu sene de Meydan Muharebelerinin yapıldığı yerde, Meçhul Asker Abidesinin önünde değerliyle ölgülü olarak kutlanacaktır.

30 Ağustos 1945 günü ve gecesi Halkevlerinde ve Odalarında, Halkevi ve Odası olmayan yerlerde Parti merkezlerinde, toplantılar tertip edilecek, İstiklâl Savaşında Milletimize göstermiş olduğumuz fedakârlık ve kahramanlık ve o günün Milletimize kazandırdığı Büyük İstiklâl ve verimli neticeleri hakkında konuşmalar yapılacaktır, konferanslar verilecektir.

Bugünkü varlığımızın esasını kurmuş olan ve her bakımdan Zafer anlamı ile dolu olan 30 Ağustos'un, yarasız bir şekilde kutlanması için gereken hazırlığın vaktinde yapılmasını rica eder, sevgiler sunarım.

C.H.P. Genel Sekreter Vekili A.
Trabzon Milletvekili

Faik A. Barutcu

Not:

Halkodalarına yollanmak üzere bu tamimden kâfi miktar törene ait program gönderilmiştir.

490	01			5	27	9

Ek-14) 1945 yılında Zafer Bayramı kutlamalarının Meçhul Asker Abidesi'nde yapılmasına dair yazı. (Cumhuriyet Arşivi, 490/01/-00-5/27/9, 06.08.1945)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVİNİ GENEL MODÖRÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Vecizeler

- 1- Türk öğün, çalış, güven
- 2- 19 Mayıs güven, sevinç, hareket günüdür.
- 3- Doğru insan dik yürür.
- 4- Vücudunu ve kafanı işlet.
- 5- Nerede hareket orada bereket.
- 6- Dedikodu yapma spor yap.
- 7- Sporcu çirkinin kirlinin ve kötünün düşmanıdır.
- 8- Güzel insan iyi insandır.
- 9- En büyük servetimiz vücudumuzdur.
- 10- Sağlam vücut - sağlam kafa, güzel insan.
- 11- Güzelliğin iki şartı: neşe ve hareket.
- 12- Şen ol genç kalırsın
- 13- Sıhhat en büyük saadettir.
- 14- Güneşin girmedığı yere hastalık girer.
- 15- Sıhhatini seveceksin, vatanını seveceksin, işini seveceksin, tabiatı seveceksin.
- 16- Spor gençliğin talismanıdır.
- 17- Vücudu temiz tutmamak ayıptır.
- 18- Gençlikten ihtiyarlığa sağlık saklemalıdır.
- 19- Genç bir baş ancak dinç omuzlar üzerinde durabilir.
- 20- Her işin başı sağlıktır.
- 21- Dik otur doğru konuş.
- 22- Kendini koruyan neslini korur.
- 23- Sağlam vücutta, sağlam kafa.
- 24- Gençliğinde dik duranın ihtiyarlıkta beli bükülmez.
- 25- Özü, sözü doğru ol.
- 26- Güzelliğin temeli sağlıktır.
- 27- Her yaşda hareket
- 28- Kendine bak.
- 29- Gövde kafayı yaşatır, kafa gövdeyi işletir.
- 30- Her yaşda spor yapanın başı vücuduna yük olmaz
- 31- Temiz yürek, doğru söz, güzel vücut.
- 32- Yürü, koş, atla güreş, pinekleme.
- 33- Şen ol çevik ol.
- 34- Yurdunu seven yardımı sever.

490	01			4	20	15

8

Ek-15) 1939 Gençlik ve Spor Bayramı kutlama talimatında yer alan özlü sözler. (BCA, 490/01-004/20/13, 10.05.1939)

T. C.
PTT G. M.

Devlet telgraf muhabetinle
dolayl mesuliyet kabul etmez.

TELGRAF

(Örnek : IEB. 1)

Y O L

Servis İşaretleri

Adres: SAYIN CELAL BAYAR
REİS CUMHUR ANKARA

Sıra No. İlk merkez No. KELİME

VERİLDİĞİ RESMİ ORTA MERKEZ

Tarih Saat KUSUSİ SURET

ALINDIĞI İMZA

Tarih Saat

ANK VEKALETLER 12038 45 29/8 15 29/8 17/30 AFET

TURK İSTIKLAL VE BUTUNLUGUNUN TEMELİNİ KURAN 30 AGUSTOS ZAFER BAYRAMININ
33 NCU YILDONUMU MUNASEBETİYLE KAHRAMAN TURK ORDUSU MENSUPLARININ TEBRIK
VE TAZİMLERİNİ VE EN BÜYÜKLERİNE KARŞI BESLEDİKLERİ İCEN GELEN BAĞLILIK-
L İNİ SAYGILE ARZ EDERİM = MİLLİ MUDAFAA VEKALETİ VEKİLİ FUAT KÖPRÜLÜ +

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ
Yer No: 3/7-11
Desimal No:
Dosya No:
Fihrist No: 3673-2

Ek-16) Zafer Bayramı'nın 33.yılı münasebetiyle Milli Müdaffa Vekili Fuat Köprülü tarafından Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a gönderilen telgraf. (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, Yer No; 3/7-11, F.No;3673-2)

Ek-17) İstanbul'da Cumhuriyet Bayramı kutlamaları. (Cumhuriyet, 30 Ekim 1952)

le

**skin
nan
sari**

zledīgi

etindir

Kanununun 159. istirilmesine dair irlanan kanun ta-
ste hayli muna-
cağı simdiden tah-
ir. Hattâ birçok
killeri bile böyle
iclis'ten geçemi-
dedirler.
netnine göre 159
veniden verilecek

— Türkçüğü. Cum
— Millet Meclisi-
manevi şahsiyeti-
Devletin aske-
— ve manevi şah-
adilinden manevi
a vazifeleri sıra-
tılarında veya i-
zifelerden dolayı
ne suretle olursa
veya nesren talu-
denler veya Bü-
— ve manevi şah-
suizanni davet e-
lenen mütevaciza
ekte bulunaniar
lti seneye kadar
cezalandırılır.
rada beyan olu-
n irtikabında ha-
vı ufkunun a-
kredilmemiş ve
ceavız listü kap-
lti (Su. 3 inci Sü.)

tediye
zenesi
cıktır

mılar açık mik-
milyon lira ol-
taya koyuyor
1951 takvim yılı
ticaret mübaze-
ihracatımızla it-
anda 234,1 mil-
vardır. Bu açık
i en yüksek açık
il etmektedir.
teni'ne göre ge-
da tediyе müba-
3 milyon lira a-
adır. Bilindiği gi-
azenesi, bir mem-
Sayfa 3. Stünda)

**çünkü
gram**

Millî Egemenlik kutlanmasına ait 81 ve Millî Eğitim bir program hazırlanmış. Bu programa göre bütün okullarda bu günün yuvaları bu günün okullarında toplanarak Bayramı kutlanacak. Her okuldan sonra her okulda seçilecek bir öğretmen saat 8.30 da toplanarak Atatürk'ü (Sayfa 3. Stüdyo)

**Çiçekli
ara'y a
ecek**

...a. — Suriye Or-
du Başkanı Albay
Kıncı Ankara'yı zi-
yareti sırasında do-
ğru sırasında Albay
Kıncı ile ilgili de-
ğerlendirmeler ha-
kında görüşmeler-
de. (AFP)

Şerefli bir yıldönümü

B . Millet Meclisi bugün 32 yaşında

Türk milleti, misli görülmemiş milli buhranlara uğradığı her zaman, enin başının birinde deşir dokur başkara buşka adıyla kavgaya girişmiş ve tarihte ilk defa buşka adıyla bir kaydetmiştir büyük bir milletler. Nitekim malûm olduğı üzere Birinci Dünya Harbi sonrası, tarihte uğradığı felâketli devirlerin en inşafsızının ortasında düştüğü zaman başından Atatürk gibi bir eşiği aşmış hayati olaya attı. Atatürk Türkiye'ye yeni bir hayat ve yeni bir büyük istilâ ve parçalanma felâketinin Türk Milletinin kurtuluşu için bir felâketin doğurduğu felâketi doğurmuştu.

[illegible]

İyasa'nın 82 nci maddesi

23 Nisanın ehemmiveti

23 Nisan 1920 Ankara'da

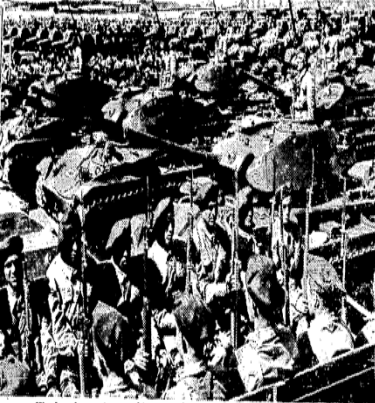
Sinir ve ruh doktorlarının
üzerinde duracakları hâdise

Adnan Menderes'in

Dünkü Zafer Bayramı günü yapılan muhteşem geçit resmi

Başbakan Adnan Menderes ile Maliye ve Millî Eğitim Bakanları geçit resminde

Hippodromda yanan muhteşem geçit resmine hazır bekleyen zırhlı birliklerimiz

Dünkü tören, Atatürk'ün hatırasını tazile başladı ve kabri ziyaret edildi

Zafer Bayramı, dün parlak bir merasim ve coşkun bir heyecanla kutlanmıştır. Bütün şehir bayraklarla donatılmış, halk akın akın Ankara'nın geniş caddelerini doldurmaktadır. Kadın erkek, genç, ihtiyar, bütün Türk milleti 33 sene önce kazanılan zaferin yüzyıldönümünü kutlamaktadır.

Büyük Zaferin yıldönümü, Atatürk'ün hatırasını ordunun tazile başlamıştır. Saat 8.30 da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut, beraberinde İkinci Başbakan Korgeneral Zeki Olun ve Genelkurmay kara, hava, deniz kuvvetleri komutanları ve erkanı, yüce şehitler öldüğü halde Atatürk'ün muvafakatı üzerine bir gelenek kıyarak saygı duruşu yapmıştır. Aynı saatte Yedeksubay Okulu kutları, Atatürk'ün Orduveki ölümlüdeki heykeline, Harp okuluna, Ulus meydanındaki Atatürk anıtına, muhafız kutları da Etnografya Müzesi ölümlüdeki heykeline çiçekler koymuşlardır.

Saat 9 dan itibaren de Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut Başkanlık şeref salonunda tebrikler kabul merasimi saat 10.30 a kadar devam etti.

HİPODROMDA
Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Nuri Yamut'un

birlikleri tertipini müteakip İstidil Marşı ile törene başlandı.

Şeref locasında Başbakan Adnan Menderes, Genelkurmay Birinci ve İkinci Başkanları, Adalet Bakanı Halil Özyörük, Maliye Bakanı Halil Ayan, Dışişleri Bakanı Prof. Fuat Köprülü, İçişleri Bakanı Rüknüddin Nasuhioğlu, Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özcan, Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Bayındırlık Bakanı Fahri Belet, Ulaştırma Bakanı Seyfi Kurubek, Harekât Dairesi Başkanı General Yusuf Egel, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Kurşat Hıncal, Hava Kuvvetleri Komutanı Hakkı Tunay, Deniz Kuvvetleri Komutanı Hakkı Tunay, Milli Savunma Bakanlığı Genel Sekreteri Orgeneral Mahmut Berköz, Deniz Kuvvetleri Komutanı Tümamiral Sait Altın, Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Mustafa Göksun, İkinci Dairesi Başkanı Korgeneral Ferit Uzun, Askerî Şura Üyesi Orgeneral İzzet Akbulut, Genel Kurmay Harekât Dairesi Başkanı Tuğamiraz Aziz Uluhan, Genel Kurmay Eğitim Dairesi Başkanı Tuğgeneral Salihi Coşkun, Kara Kuvvetleri Muhabere Dairesi Başkanı General Osman Nuri İnceler, yabancılara elçiler mensupları, Ankara Velîi Necati İler talip olmuştuk idi.

Genelkurmay Başkanı ile Ordu erkanı Atatürk'ün maberi huzarında çiçeklerden sonra

Hippodromdaki geçit resminde tanklar geçerken

Ek-20) Zafer Bayramı münasebetiyle yapılan geçit resmi. (Zafer, 30.08.1950)

Ek-21) 1958 yılında yapılan 23 Nisan törenlerinden fotoğraflar. (Zafer, 24 Nisan 1958)